

ಶ್ರೀಃ.

ಕರ್ಣಾಟಕನಂದಿನೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಖ್ಯೆ ೨.

ರಘುನಾಥಸಿಂಹ.

ಎಂ. ಟಿ. ವಲ್ಲಭಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಿಂದ
ಕನ್ನಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು

ನಂಜನಗೂಡು
ನಂದಿನೀ—ಹಿತ್ತೈಸಿಣೀ
ಮಾತೃಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ ೧,೫೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು

ಬೆಂಗಳೂರು
ಕೋಚಿ ಸಿಟಿ ಮುದ್ರಾಂಶುಷ್ಠಿ
ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು
೧೯೨೨

(ಇದರ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಪ್ರಕಾಶಕರದಾಗಿರುವುದು.)

EDITED AND PUBLISHED

BY

SHRIMATI TIRUMALAMBA

AT THE 'SATI HITASHINI' MATRUMANDIRAM

NANJANGUD

AND PRINTED BY

K. SINGLACHARYA AT THE CITY PRESS
PRINTERS & PUBLISHERS, BANGALORE CITY

1922 JUNE.

(All Rights Reserved by the Publisher.)

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಮಂಗಳೋತ್ಸಾಹಂ ಭೂದೇವಿ ಆರ್ಯಮಾತರಮ್ |

ಜಯತು ಜಯತು ವದಯುಗಲಂ ತೇ ಸಿರಂತರಮ್ ||

“ ಗಂಧೋಜ್ವಲಾಂ ಗಹನಕುಂತಲ ದರ್ಶನೀಯಾಂ |

ಶೈಲಸ್ತನೀಂ ತರಳ ನಿರ್ಝರ ಲಂಬಹಾರಾಮ್ ||

ಶ್ಯಾಮಾಂ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಿತ್ ಕರಗೇಪಿಸೀ ತ್ವಂ |

ವ್ಯಕ್ತಿಂ ಸಮುದ್ರ ವಸನಾಮುಭಯಾಂ ವಿಭರ್ಷಿ ||”

ಸಮರ್ಪಣೆ.

ನನ್ನ ಪರಮಗುರುಗಳೂ ಹಿತಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದು
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಶ್ರೀ ಮದಾಚಾರ್ಯರ
ತಿರುವಡಿಯನ್ನೈದಿದ ನನ್ನ ತೀರ್ಥಪಾದರು
ಮುಡುಂಬೆ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯರವರ

ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ
ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ
ಗ್ರಂಥಕರ್ತ.

ಪೀಠಿಕೆ.

ಇದೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ; ಭಕ್ತಪತಿ ಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸರದಾರ ರಘುನಾಥಸಿಂಹನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ.

ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನು ರಾಜಪುತ್ರನ. ಮೊರೆಯ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಕಡುಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನ ಧೈರ್ಯಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಾದಿ ಗುಣಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಆತನ ತಂಗಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪತಿಭಕ್ತಿಪರಾಯಣೆಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ಪತಿವ್ರತಾ ಶಿರೋವಣೆ ! ಆರ್ಯ ವಸಿತೆಯರಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಗಿರುವ ಪತಿಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಆತ್ಮತ್ಯಾಗವೂ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವುವು ಈಕೆಯ ಗಂಡನೇ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಇಂದ್ರರಾಯನು ದ್ರೋಹಿಯು ಮಾಡುವ ನೀಚತನವು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಜ್ಯೋತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದಿರದು.

ದ್ರೋಹಿಗಳು ಮಾಡುವ ಕಾಪಟ್ಟಿಂದ ಸಜ್ಜನರು ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಜಗದೀಶನು ಕಾಪಾಡುವನೆಂಬ ವಿಷಯವು ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ರಘುನಾಥಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮುಖ್ಯ ಏಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು.

ಇದು ವಂಗಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ರೊಮೇಶಚಂದ್ರ ದತ್ತರವರಿಂದ ಬರೆವುಳ್ಳುಟ್ಟ “ಜೀವನ ಪ್ರಭಾತ” ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ ತೆನಾಲಿ ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾನಿಲಯದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಿವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರಿಗೆ ತುಂಬ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನೋಘವಾದ ಕರ್ಣಾಟಕನಂದಿನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ
ಗೊಳಿಸಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಉಪ
ಕರಿಸಿರುವ ಏತತ್ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕಿಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ತಿರುಮಲಮ್ಮನವರ ವಹೋದ
ಕಾರವು ಚಿರಸ್ತ ರಣೀಯವಾಗಿರುವುದು.

ಇದರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತ ದೋಷಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ. ಸ್ವದಯವಾಚ
ಕರು ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಲ್ಲಿ 'ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಅವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಮುಂದಣ ಮುದ್ರ
ಣದಲ್ಲಿ ಸವರಿಸುವೆನು.

ಮಾಗಡಿ
12-7-1922. }

ಇತಿ ಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ,
ಎಂ. ಟಿ. ವಲ್ಲಭಯ್ಯಂಗಾರ್.

ಶ್ರೀ.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ವಿಷಯ	ಪುಟ
ರಘು ನಾಥಸಿಂಹ	೧— ೧೦
ಸರಳಬಾಲೆ	೧೦— ೧೨
ಪಾಯಿಸ್ತಾಖಾನ	೧೭— ೨೫
ಪುರೋಹಿತನು	೨೫— ೩೧
ರಾಜಾ ಜನವಂತಸಿಂಹ	೩೧— ೩೯
ಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿ	೩೯— ೫೧
ಶುಭಕಾರ್ಯವು	೫೧— ೬೦
ರಾಜಗಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ	೬೧— ೬೯
ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹ	೬೯— ೭೮
ದುರ್ಗದವಿಜಯ	೭೮— ೮೮
ಬಹುಮಾನ	೮೮— ೯೬
ಜಂದ್ರರಾಯ	೯೬— ೧೦೬
ಭವಾನೀಮಂದಿರ	೧೦೬— ೧೧೫
ಗೋಸಾಯಿ ಸೀತಾಪತಿ	೧೧೫— ೧೨೫
ರಾಜಸಿಂಹ	೧೨೫— ೧೩೧
ದಿಹಲಿ ನಗರ	೧೩೧— ೧೩೬
ಆಗಂತುಕ	೧೩೬— ೧೪೬
ಬೆಂಗಳೂರು	೧೪೬— ೧೫೮
ಅಸ್ತಸ್ಥಿತೆ	೧೫೮— ೧೬೫
ಆರೋಗ್ಯ	೧೬೫— ೧೭೦
ಪರಿವರ್ತನೆ	೧೭೦— ೧೭೭
ಪುನರಾಗಮನ	೧೭೭— ೧೮೧
ಆಗಮನ	೧೮೧— ೧೮೫
ವಿಚಾರಣೆ	೧೮೫— ೧೯೨
ಉಪಸಂಹಾರ	೧೯೨— ೧೯೬

ನಿವೇದನ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕರ್ಣಾಟಕ ನಂದಿಯ ತೃತೀಯ ಸಂಪುಟದ ೮-೧೧ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾದ ಇದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಮ್ಮ ಹಿತಾಂತರಕರ್ತನೇಕರು ಸೂಚಿಸಿದರಿಂದ ಇದನ್ನಿಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಸೋದರ ಸೋದರಿಯರು ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನೆವಲೋಕಿಸಿ ಇದರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಇದಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮವೂ ವಿಸ್ತೃತವೂ ಆದ “ವಿಮಲಾದೇವಿ” “ಇರಾತಿ” ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳೆಡೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವುವು.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮುದ್ರಣದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಮುದ್ರಾಲಯವನರ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನಾನುಕೂಲತೆಗಳಿಂದ, ಪ್ರವಾದ ವಶದಿಂದಕಂಡುಬರುವ ದೋಷಗಳಿಗೆ, ವ್ಯಾಕರಣ ವಿರುದ್ಧವಾದ, ಅರ್ಥ ವಿಪರ್ಯಾಸವಾಗುವ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇದರ ಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವೆವು. ಉಳಿದ—ಎಂದರೆ ವಿರಾಮಚಿಹ್ನೆ, ಆವರಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಕೋಗಿರುವುದನ್ನೂ ಅಕ್ಷರಗಳು ಒಂದು ಹಳೆಯದಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲ; ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಅರ್ಥಾಕ್ಷರವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವುದನ್ನೂ ಕುರಿತು ಆಗ್ರಹಿಸದೆ ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಅಂದವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಇದರಿಂದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಡುವೆನೆಂದೂ ನಮ್ಮ ಸತ್ಯದಯಾಪೂರ್ವಕರಲ್ಲಿ ಸವನಯವಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುವೆವು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣವಾಗಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿದ ಹಿತೇಚ್ಛುಗಳಿಗೂ ಇದನ್ನು ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಿಟಿ ಮುದ್ರಾ

ಯಂತ್ರದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಿಗೂ ಚಿರಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುವೆಲ್ಲದೆ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಗೂ ಗ್ರಂಥ
ಮಾಲೆಯ ಈವರಿಗಿನ ವುಸ್ತುಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷ ಆಶ್ರಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಹಾಯಗ
ಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಂದಿನಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಲೂ ಬಂದಿ
ರುವ ಶ್ರೀಮತ್ ಮಹಾರಾಜಾ ಸರ್ಕಾರದವರ, ಮೈಸೂರು—ಸುದ್ರಾಸು ವಿದ್ಯಾಂಗ
ದವರ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ನೆನಸಿ, ಅವರ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕೋರುವೆವು,
ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಭ್ರಾತೃ-ಭಗಿನಿಯರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವು ದೊರೆದಂತೆಲ್ಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ
ನಂದಿನಿಯು ಭಾರತನಂದಿನಿಯೆಂಬ ನಾಮಧೇಯದಿಂದ ಇತ್ತೀಚೆಪ್ರತಿಶಯವಾದ ಭಾಷಾ
ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಸಳೆದೂ ನಿವೇದಿಸಿ ವಿರಮಿಸುವೆವು.

ಸಂಚನಗೂಡು, }
೧೪-೨-೨೨. }

ಇತಿ ಹುತ್ಯುಷಿಣಿ.

— — — — —

ರಘುನಾಥಸಿಂಹ.

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಹಮ್ಮದ್ ಘೋರಿಯು ಆರ್ಯವರ್ತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಆರ್ಯವರ್ತ ವೆಂದರೆ, ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಹಿಮಾಲಯದವರೆಗೂ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು. ಆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಾ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಒಂದು ಶತಮಾನದ ವರೆಗೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರಾಕಾರದಂತಿದ್ದ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಆಗಳತೆಯಂತಿದ್ದ ನರ್ಮದಾನದಿಯನ್ನೂ ದಾಟಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಇವರು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಆದರೆ, ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯ ಯುವರಾಜನಾದ ಅಲ್ಲಾ ವುಡ್ಡೀನನು ಎಂಟುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಹಿಂದೂದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ದೇವಗಡದ ಹತ್ತಿರ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದುನಿಂತನು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ ವುತ್ರರು ಹೆಚ್ಚಾದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಾ ವುಡ್ಡೀನನನ್ನು ತಡೆದರು. ಆದರೇನು ? ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಅಪಜಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಹಿಂದೂರಾಜನು ಆತನಿಗೆ ಎಶೇಷವಾಗಿ ಹಣವನ್ನೂ ಇಲಿಚ್ಛೂರದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಾ ವುಡ್ಡೀನನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿ, ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಏಳಿಕೆ ಆತನ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ “ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ” ಎಂಬುವನು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮರನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ನರ್ಮದಾನದಿಯ ತೀರದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೂ

ದೇಶವನ್ನು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದನು. ದೇವಗಡವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಹಿಂದೂರಾಜ್ಯಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಕೈವಶವಾದುವು.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಡಿಲ್ಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಮಹಮ್ಮದ್ 'ತಗಲಕ್' ಎಂಬವನು ದೇವಗಡವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ಅವಿವೇಕದ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದುಗಳಿಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ಸರಿಯೇ ಆದೆ, ದ್ವೇಷವು ಹೆಚ್ಚಿ, ದಂಗೆಯೆದ್ದಿತು. ಹಿಂದುಗಳು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ಹೊಸರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ದೌಲತ್ಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವೆರಡು ರಾಜ್ಯಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದುವು. ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಡಿಲ್ಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದೆಹಲಿಯು ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣಹಿಂದೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಹಿಂಸೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೌಲತ್ಪುರದ ರಾಜ್ಯವು ದಿನೇದಿನೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಂದು, ಕಡೆಗೆ, ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಾದುವು. ಬಿಜಾಪೂರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡ, ಅಹಮದನಗರ — ಎಂಬ ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ೧೫೬೪ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಂದೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ, 'ತಾಳಿಕೋಟೆ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಗಡೆವಿದರು.

೧೫೯೦ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಬರಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟನು. ಆತನು ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಖಾನ್ ದೇಶವೂ ಅಹಮದನಗರದ ಹೆಚ್ಚುಭಾಗವೂ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿದ್ದುವು. ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಷಹಜಹಾನನು ೧೬೩೬ರಲ್ಲಿ ಅಹಮದನಗರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಈ ಡರಿತ್ರೆಯಕಾಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪೂರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದುವು.

ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ನಡುವೆ ಈ ದೇಶಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಷ್ಟೆ ?

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿವಂತರೇ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಾಗಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಇಲಾಖೆ (ಶಾಖೆ) ಕೆಲವು ಉಪಶಾಖೆಗಳಾಗಿಯೂ ವಿಭಾಗವಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಗಳೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಧೂರಣಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಕಪ್ಪುಗಳನ್ನು ವಸೂಲುಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದೇಶವು ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿತು. ಅದರ ತಿಬರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದುರ್ಗಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮುಸ್ಲಿಮನು ಈ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಂದುಗಳ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಬಹು ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಹಗೀರನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರು ದೇಶಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರು ಮುಸ್ಲಿಮರಾಗಿಯೂ ಮುಸ್ಲಿಮರ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಹತ್ತು, ನೂರು, ಸಾವಿರ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಶ್ವಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಸ್ಲಿಮನು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವರು ಸೈನ್ಯದ ಸಂಬಳ (ವೇತನ) ಕ್ಕೂ ಸ್ವಂತವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಜಹಗೀರನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಿಜಾಪುರದ ಮುಸ್ಲಿಮರ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರಾವ ಮೋರೆ ಎಂಬವನು ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆತನು ನೀರ್, ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗಳ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಯಿಸಲು, ಮುಸ್ಲಿಮನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಆತನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರರಾಯನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಳ ಸಂತತಿಯವರು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ 'ರಾಕಾ' ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಆಳಿಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬಾಳಕರ ವಂಶೀಯರಾದ ರಾವುನಾಯಕರು ಫರ್ಕಾದೇಶದ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಅನೇಕವರ್ಷಗಳಿಂದ

ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಲ್ಲರಿ, ಮುಶ್ವರ, ಕಾಪಸಿ, ಮುಧೋಲ್, ಝಟ್ಟಾ, ವಯೂರಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ವಂಶವು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ದುವು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಜ್ಞಾತಿವೈರತ್ವವನ್ನು ಹೋಲುವ ವಿರೋಧವಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕೊಂಕಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಾ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಗೋತ್ರದವರ ವೈರತ್ವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಕ್ತದ ಕೋಡಿಯಾ ದರೂ ಅದು ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗದೆ ಸುಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ವ್ಯಾಯಾಮ ದಿಂದ ಶರೀರವು ದಾರ್ಢ್ಯವಾಗುವಂತೆ ವಿಪತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಾತೀಯ ಜೀವನ ಬಲಗಳು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ಜೀವನದ ಪ್ರಥಮಾಂಗರೇಖೆಗಳು ಶಿವಾಜಿ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿದ್ದವು.

ಆಹಮದ್‌ನಗರದ ಸುಲ್ತಾನರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಧವ ಹಾಗೂ ಭೋಸ್ಲೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಕುಟುಂಬದವರಿದ್ದರು. ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನುಹೋಲುವ ಜಾಧವರ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದವಂಶವು ಯಾವುದೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದೇವ ಗಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಹಿಂದೂ ರಾಜರವಂಶದಿಂದ ಈ ವಂಶವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡೆದರು. ಭೋಸ್ಲೆ ವಂಶವು ಜಾಧವರ ಸತತಿಯಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಲ್ಲವಾದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿ ಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಜಾಧವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ತಾಯಿಯೂ ಭೋಸ್ಲೆಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ತಂದೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ವಾಚಕರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದಾಯಿತು, ಇನ್ನು ಕಥಾ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಂದರಿಸ ಬೇಕು.

ಕೊಂಕಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಭಯಂಕರವಾದ ರೂಪ ವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ೧೬೬೩ನೆಯ ಇಸವಿಯ ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲವು ಭಯಂಕರಾಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೃಗ್ಗೊಳಿತರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ನಭೋಮಂಡವು ಕಾಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವ ಜಂತುಗಳ ಸಂಚಾರವು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಕಾಲುದಾರಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತವೆಲ್ಲ ಕಪ್ಪಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೇಖೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾ ಕೇವಲ ಮರಮರ ಶಬ್ದದಿಂದ ತಮ್ಮ ಗರ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕುದುರೆ ಯನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅಟ್ಟುತ್ತಾ ಸವಾರನೊಬ್ಬನು ಆತುರದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣತಾಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಾಯಲ್ಲಿರುವ ನೊರೆಯಿಂದಲೂ ಮೈ ಬೆವರಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದ ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನೂ ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ನೀರು ತೊಟ್ಟಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಸವಾರನು ಬಹು ದೂರದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆತನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಲಗಾಮೂ ಭುಜದಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿಯೂ ಇದ್ದುವು. ಆತನ ಉಡುಪು ರಾಜವುತ್ರಸ್ಥಾನದವರಂತೆ ಇದ್ದಿತು. ಆತನ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷವಿರಬಹುದು. ಬಳಲಿಕೆಯಿಂದಲೋ ಬಿಸಲಿನ ಬೇಗೆ ಯಿಂದಲೋ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದಿತು ; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟು ಸುಂದರನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣುಗಳು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಸವಾರನು ಕುದುರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಆಯುಧವನ್ನು ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಬೆವರನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು, ಕೆದರಿರುವ ತಲೆಕೂದಲನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು.

ನಭೋಮಂಡಲವು ಭೀಕರ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು. ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೇ ಮಂದಮಾರಾತವು ಸಕಲ ತರು ಲತಾಗುಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಲಂಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಗೆ ತೋರುತ್ತೆ. ಅನೇಕ ಬಂಣಗಳಿಂದ ಒತ್ತವ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಬಳಲಿಗ್ಗ ಈ ಸವಾರನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಮಳೆಯ ಹನಿಗಳು ಬಿದ್ದೀವಿದ್ದುವು. ಇನ್ನು

ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ, ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುವವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಉತ್ತಮ. ಆದರೆ ಆತನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಗೌರವವು ವಿಳಂಬವಾದಂತಹದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಳುಹಿದ್ದ ಪ್ರಭುವು ಯಾವಕಾರಣವನ್ನೂ ಕೇಳುವವನಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಸಾವಕಾಶವಾಡುವುದಾಗಲಿ, ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಲಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಸರದಾರನು ಪುನಃ ಆಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಕುದುರೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಗಿರಿಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಿದ್ವನಿಯು ಬರುತ್ತಿರಲು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಳೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು, ಒಂದುಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಮೇಘಾಡಂಬರದಿಂದ ಭೋರ್ಘರೆಯುತ್ತಾ ಅನೇಕಸಾರಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬೆಟ್ಟಗಳಮೇಲಿಂದ ಕಿವಿಗಳು ಕಿವುಡಾಗುವಂತೆ ಆನೆಯಗಾತ್ರದಂಥ ಜಲಪ್ರವಾಹಗಳು ರಭಸದಿಂದ ಭೋರೆಯೆಂದು ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಹರಿದುಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲಿನೋಡಿದರೂ ಜಲಮಯವೇ! ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರಭಾ ಭಾಸಿತವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧದ ಈ ಘೋರ ಪರಿಣಾಮವು ಬಹು ದೂರದವರೆಗೆ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ನಡನಡನೆ ಮೇಘಧ್ವನಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುತ್ತಲೂ ಪುನಃ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಿತು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದು ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಝರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಸವಾರನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬೇಸರ ಪಡದೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಗಾಳಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕುದುರೆಯನ್ನೂ ಸವಾರನನ್ನೂ ಕೂಡ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲ್ಗಡೆಗೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಇದ್ದಿತು. ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳು ತಗುಲಿ ಆತನ ಕ. ಚವು ಹರಿದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ವೈರ್ಭ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡದೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು

ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು. ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತು ಘನ ಸುರಿದ ತರುವಾಯ ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ವೇಗವು ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಜಗದ್ಬಾಂಧವನ ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬೆಟ್ಟದ ಕಟ್ಟೆಯೂ ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ನೂತನ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣಿಕನು ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿ ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ನೆನೆದುಹೋದ ಓರೆಯಾಗಿದ್ದ ತಲೆ ಕೂದಲನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಳಗೆದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿ ಪಥಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ವಾಗಿರುವ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಮಳೆಯಿಂದ ನೆನೆದು ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯಿಂದ ಹೇಸುಲತೆಯೋಸಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದುವು. ಬೆಟ್ಟದ ಝರಿಗಳು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವಾಹವೃಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆಯೂ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳು ನಾನಾಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ ಇಂದ್ರನ ಧನಸ್ಸು ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತ ಲಿದ್ದಿತು. ಗಾಳಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಸಿದುದರಿಂದ ಮೇಘಗಳು ದೂರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ವರ್ಷರೂಪವಾಗಿ ಜಾರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಈ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ ವಿಸ್ಮಯಹೊಂದಿ ಅನಂತರ ಆತನು ದುರ್ಗವನ್ನು ಹತ್ತಲು ತೊಡಗಿದನು. ದಿನಮಗನು ಅಸ್ತಮಿಸು ತ್ತಿದ್ದನು. ದುರ್ಗ ರಕ್ಷಕರಿಗೆ ತನ್ನ ನೆನಪುಹೇಳಿ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಒಡ ನೆಯೇ ದುರ್ಗದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಕಾನಲುಗಾರರು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿ, ಆತನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ :- 'ಅಯ್ಯಾ ! ನೀನು ಸರಿಯಾದ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಮಿಷ ತಡವಾಗಿದ್ದರೆ ನಾಳಿನವರೆಗೂ ದುರ್ಗದ ಹೊರಗೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಸವಾರ :- 'ಅದೃಷ್ಟವೇ ! ಆ ನಿಮಿಷವು ಮುಖ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆನು. ಈಗಲೇ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನಿಗೆ ಪ್ರಭುವಿನ 'ಷ್ಕಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು,' ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕಾವಲುಗಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಹೋಗಿ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆ ಣೆಯಂತೆ ಬಂದು 'ಕಿಲ್ಲೇದಾರರು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿರುವರು.' ಎಂದು ಕಾವಲುಗಾರರು ಹೇಳಿದರು.

ಆ ಮಾತುಗಳು ನಡೆದಕೂಡಲೇ ಸವಾರನು ಕಿಲ್ಲೇದಾರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ನಡುಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ಮಾವಳರ ಜಾತಿಯವನು ; ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೇವಲ ನಂಬಿಗೆಯುಳ್ಳ ಸೇವಕನು. ಆತನು ಆ ಪತ್ರಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನಾದುದರಿಂದ ಅವು ಕೈಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದನು.

ದೆಹಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದೂ ಪ್ರಕೃತವ ಸ್ಥೆಯೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳೂ ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತಂದವನ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸುಳ್ಳ ಆತನ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನೂ ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕವುಚಣ್ಣದ ಪಾಗನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ಶೂರನಾದ ಪತ್ರವಾಹಕನೊಡನೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಕಿಲ್ಲೇದಾರ—ಹವಾಲದ್ ರ್ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ರಘುನಾಥಸಿಂಹನೆ? ರಾಜ ಪುತ್ರನೆ ?

ರಘು—(ವಿನಯದಿಂದ) ಅಹುದು

ಕಿಲ್ಲೇ—ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೂರನಂತೆ ತೋರದಿದ್ದರೂ ಕೆಲಸಬಿದ್ದಾಗ ಧೀರನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವೆ !

ರಘು—ಚಿತ್ತ ! ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಲೋಪವಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭವಾನೀದೇವಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು.

ಕಿಲ್ಲೇ—ಸಿಂಹಗಡದಿಂದ ಈ ತೋರಣ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಬರಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ತನಾದೆ ?

ರಘು—ಪ್ರಭುಗಳನ್ನಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯಿಸಿದೆನು.

ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ಮಂದಕಾಸದೊಡನೆ—
“ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಆಕಾರವೇ ನೈವೃತ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು”
ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ರಘುನಾಥನ ಶರೀರವು ಒದ್ದೆಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಹಣೆ
ಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗಾಯವಿದ್ದಿತು.

ಸಿಂಹಗಡ, ಪೂನಾ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ವೊಗಲರ ಮಹಾರಾ
ಷ್ಟ್ರರ ಮತ್ತು ರಾಜಪುತ್ರರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತೂ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ವಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ
ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ರಘುನಾಥಸಿಂಹನು. ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕಿಲ್ಲೇ
ದಾರನು, ‘ಒಗಾಡರೆ ನಾಳೆಸ ಪ್ರಾತಃಕಾಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಬಾಗಿಲಿನ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರವನ್ನು
ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿರುವೆನು ; ಶಿವಾಜೀಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳು: —“ಸ್ವಾಮಿ ಮ
ವರು ಕಳುಹಿದ ಹವಾಲಾದನ್ನು ಕಷ್ಟಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನೇ”’ ಎಂದನು. ಆ
ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತಿಗೆ ರಘುನಾಥನು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಮಂದನೆಯನ್ನು
ಆರ್ಪಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಪರಮರಹಸ್ಯಗಳಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳು
ಹಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆತನು ರಘುನಾಥನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವು.
ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲೇಖನ ಮಾಡಲಕೆ ತಿಳುಪಲಾಗದು. ಪತ್ರವು ಶತ್ರುಗಳ
ಕೈಗೆ ಸೇರುವುದೇನೋ ಎಂದೂ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ರಘುನಾಥನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬಹುದೇ-
ಎಂದೂ, ಲಂಚದಿಂದಲಾಗಲಿ ಆತನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಪಡಿ
ಸುವ ಸಂಭವವು ಒರುವುದೋ—ಎಂದೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಹೋದ
ಕೂಡಲೆ, ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು “ಇವನು ಅಂಥವನಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯು ಮಹಾಸಂತುಷ್ಟನು,
ಇವನಲ್ಲಿ ಸಂತೆಯ ತೋರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆಯವನಾಗಿಯೇ ಇರ
ಬೇಕು.” ಹೀಗೆಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಸರಳ ಬಾಲೆ.)

ರಘುನಾಥಸಿಂಹನು ಕಿಲ್ಲೇದಾರನಿಂದ ಅವ್ವಣೆ ಹೊಂದಿ ಭವಾನಿ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಭವಾನಿ ಮೂರ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿ ಅಂಬರವೇಶೀಯನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ದೇವಿಗೆ ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸದೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರಘುನಾಥನು, ಒದ್ದೆಯಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಕೂದಲನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಯೌವನೋಚಿತವಾದ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಇಂಪಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ರಣಗೀತವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಆ ಮಂದಿರವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೂವಿನ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಂಧ್ಯಾ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಯಾಸವನದಲ್ಲಿ ವಿಕಸಿತವಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯಲು ಬಂದ ಓದ್ದ ಕನ್ಯೆಯು ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕನ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಧರಿಸಿರುವ ಉಡುಪನ್ನು ನೋಡಿದರ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನದವಳಂತೆ ತೋರುವುದು. ಒಂದು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದೇಶದ ಬಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುದರಿಂದ ಆತನ ಹೃದಯವು ವಿಕಸಿತವಾಯಿತು, ಅವಳ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾದರೂ ರಘುನಾಥನು ಆಶೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದಲೇ ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ಕನ್ಯೆಯ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ವರುಷವಿರಬಹುದು. ಅವಳ ಕೇಶರಾಸಿಯು ತುಂಬ ಜಸೆಯಾಗಿ ಬಿನ್ನಿನ ಮೇಲೆಯೂ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆಯೂ

ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಬಿಡಿಸಿದ್ದಿತು. ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವೂರ್ವ ಕಾಂತಿಯು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಅವಳ ಲೋಚನಗಳು ತಕ್ಕ ರೆಪ್ಪೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ತೋಚಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದವು. ತುಟಿಗಳು ಸಂಣವಾಗಿ ಕೆಂಪೇ ರಿದ್ದವು. ಸುಂದರವಾದ ಕರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕಡಗಗಳೂ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಣಿಮಯ ವಾದ ಹಾರವೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಘು ನಾಥನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಾರದೆ ಇದ್ದನು.

ಅವಳು ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವಸ್ಥೆ ನಾಗಿ ಓರ್ವ ಧೀರ್ಘಕಾಯನಾದ ತರುಣನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆನೋಡುತ್ತಿರು ವುದನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮುಖವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ, ವುನಚಿ ದೃಷ್ಟಿಸಿ, ಆತ ನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಆತನು ಆಗಲೂ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆತನ ಎಡಗಣಿ ಖಡ್ಗವೂ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲೂ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವದೇಶಯೋಧ ನೊಪ್ಪಿನನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಕ್ಕೆ ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟಳು. ಅನಂತರ ರೂಪಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ತಾನು ಕುಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೂವನ್ನು ತೆಗೆ ದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಳು.

ರಘುನಾಥನು ಅವಳನ್ನು ರೆಪ್ಪೆಹಾಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಆತನು ಪುರೋಹಿತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮೆಲ್ಲಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆತನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನ ಹರಿತ್ರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಪುರೋಹಿತನು ಅಂಬರದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವುದು. ಆತನ ಹೆಸರು ಜನಾರ್ದನ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅಂಬರದೇಶದ ಪ್ರಭುವಾದ ಜಯಸಿಂಹನ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಈತನೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಡಿದುದರಿಂದ ಜಯಸಿಂಹನ ಅನುಮತಿಯಿಡದೆ ಜನಾರ್ದನದೇವನು ತೋರಣ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದನು. ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮುಂಚೆ ಬಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತಾನು ವೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅವಳ ತಂದೆಯು ಜನಾರ್ದನನ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನು. ಅವಳ ತಾಯಿಯು ಜನಾರ್ದನನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು 'ಅಕ್ಕಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆ ಬಾಲೆಯು ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಮೃತಪಡಲು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಜನಾರ್ದನನೊಳಗೆ ಆತನ ಪತ್ನಿಯೂ ಆ ರಾಜ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಈ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಜನಾರ್ದನನ ಹೆಂಡತಿಯು ದೈವಾಧೀನಳಾದಳು. ವೃದ್ಧನಿಗೆ ಸರಳಬಾಲೆಯ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರು ಹಿತಚಿಂತಕರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ದುರ್ಗವಾಸಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಜನಾರ್ದನನ್ನು ಕಣ್ವಮುನಿಯೆಂದೂ ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಶಕುಂತಲೆಯೆಂದೂ ಪರಿಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನಾರ್ದನನು ಕೂಡ ಕನ್ಯೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆತುಹೋದನು.

ರಘುನಾಥನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಜನಾರ್ದನದೇವನು ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆತನ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತನರುಷವಿರಬಹುದು. ಶರೀರವು ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಎದೆಯು ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಬಾಹುಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುವು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಶಾಂತಿ ರಸವನ್ನು ಸೂಸುವಂತಿದ್ದುವು. ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವು ಸರಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜನಾರ್ದನನು ಆಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಪ್ರಮದಿಂದ ತಾನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎದ್ದನು. ಕಾಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಆದ ತರುವಾಯ ಜನಾರ್ದನನು ಶಿವಾಜಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕೇಳಲು ರಘುನಾಥನು ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಯುದ್ಧದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಶಿವಾಜಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಉಂಗುರವನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು — “ಈಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಭವಾನೀದೇವಿಯನ್ನು ವೂಜಿಸಬೇಕು. ದೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಮಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿರುವರು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಜನಾರ್ಥನನು ನಿಸರ್ಗವಾದ ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. “ನನಾ ತನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮಗೋಚರ ತಮ್ಮಂಥವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನಿಜಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ಶಿವಾಜಿಯಹಾ : ರಾಜ'ಗೆ ಜಯವಂತಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಪ್ಪದೆ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಮಾತನುಭಾವನಿಗೆ ತಿಳಿಸು.”

ರಘುನಾಥ—ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯುಂಟು. ಅವರು ದೊಡ್ಡಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಅ-ರ ಘವನ್ನು ಮುಂದಾ ಗಿಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೂರದರ್ಶಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮಂತಹ ದೈವ ಜ್ಞರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೆಗೆವೇರಿಸಬಲ್ಲರೆ !

ಜನಾರ್ಥನನು ತಡಮಾಡದೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅನಂತರ ಗಂಭೀರವಾಕ್ಯನಿಂದ—“ ಈ ರಾತ್ರಿ ದೇವಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು; ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೇಳುವೆನು” ಎಂದನು.

ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ರಘುನಾಥನು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಜನಾರ್ಥನನು—“ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನೀನು ಈ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವ ದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿಯೆ ? ”

ರಘು—ಚಿತ್ತ ! ಈ ದಿನವೇ ಒಂದಿರುವೆನು.

ಜನಾ—ಈ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಪರಿಚಯಸ್ಥರಿರುವೇ ? ಈ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರುವೆ ?

ರಘು—ಪರಿಚಯಸ್ಥರಿಲ್ಲ. ಹೊಸಬ, ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು.

ಜನಾ—ಪೃಥಾ ಎಕೆ ಕ್ಷೇಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆ ?

ರಘು—ಪ್ರಭುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಕ್ಷೇಶ ಎರಲಾರದು. ನಮ್ಮಂ ತಹ ಸೇವಕರು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು.

ಜನಾ—ಮಗು ! ಯುದ್ಧಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು. ಈಗ ನೀನು ಶ್ರಮ ಪಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರಳಾದ ಮಗಳು ನಿನಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವಳು. ರಾತ್ರಿ ಎಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಭುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗುವನಾಗು.

ಅಕಸ್ಮಿತವಾಗಿ ರಘುನಾಥನ ಹೃದಯವು ಒಪ್ಪಿ ಹರ್ಷಗೊಂಡಿತು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನು ಹೇಳಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಅದೇನು ವೇದನೆಯೇ? ಇಲ್ಲವೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೇ? ಜನಾರ್ಥಸನ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರಳಾದ ಮಗಳೇ? ಆರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದವಳು ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯಲ್ಲವೇ? ರಾತ್ರಿರೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸರಳೆಯು ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅತಿಥಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದಳು. ರಘುನಾಥನು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಸರಳಬಾಲೆಯು ಆತನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಗಂತ ಕನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಬಡಿಸುವುದು ಈಗಲೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು. ರಘುನಾಥನು ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನೇ ಹೊರತು ಆತನ ಮನಸ್ಸು ನೆಮ್ಮದಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಳೆಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ವಿವಿಧ ಭೋಜ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿದ್ದರೂ ತಾನು ಏನು ಊಟಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೋ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ರಘುನಾಥನು ನಡನಡುವೆ ಅಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾ ಅನ್ನಮನಸ್ಕನಾಗಿದ್ದನು. ಭೋಜನವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೂಡಲೇ ಶ್ವೇತಶಿಲಾ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಷರಬತ್ತನ್ನು ಮಾಡಿ ಸರಳೆಯು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಆತನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಉದ್ದೇಶಪಟ್ಟನಾಗಿ ನೋಡಿದನು. ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಒಂದಾದವು ಅವಳ ಮುಖ ಮಂಡಲವು ಲೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿತು. ಆನಂತರ ಅವಳು ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ರಘುನಾಥನೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದನು.

ಕೈಯನ್ನು ತೊಳೆಯಲು ಸರಳೆಯು ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ರಘುನಾಥನು ರಸಿಕನಲ್ಲ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಣಕಂಕಣ ವಿಭೂಷಿತವಾದ ಅವಳ ಕೈ ಮಾತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶವಾಯಿತು. ರಘುನಾಥನು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು. ಆತನಿಗೆ ಹಾಸಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು

ಮಲಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸತೊಡಗಿದನು.

ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ನಭೋಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಎವೆನಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಆ ಶರುಣ್ಯೋಧನು ಏನನ್ನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯು ದಟ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀರವ ! ನಿಶ್ಯಬ್ದ ! ನಿಷ್ಪಂದ ! ಜಾವಜಾವಕ್ಕೆ ಬಾರಿಸಲ್ಪಡುವ ಘಂಟಾ ರವದಿಂದ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿರುವ ಪರ್ವತಗಳು ಕೂಡ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನಾದರೋ ಬಗೆಬಗೆಯ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ತಾನು ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನೇ ಆತನು ತಿಳಿಯನು. ಈವರೆಗೂ ರಘುನಾಥನು ಬಾಲನೇ ! ಆದರೆ ಆಕಸ್ಮಿತವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಶಾಂತಜೀವಿತಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೂತನಕಾಂತಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅವನ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಇಂದಮಯವಾದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಸೊಬಗು, ಆ ಮಧುರಾಧರ, ಆ ನಿರ್ದಿವಾದ ಕೇಶರಾಶಿ, ಆ ದುಂಡಾದ ಕೈಗಳು, ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಆ ಲಾವಣ್ಯವು—ಇವೆಲ್ಲ ಆತನ ಇದಿರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾದುವು. ರಘುನಾಥಾ ! ಆ ಸುಂದರಿ ವಿನಮ್ರಳಾಗುವಳೇ ? ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯನು, ಹವಲ್ದಾರನು. ಜನಾರ್ಥನನು ಕುಲೀನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಆತನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರಿಯನ್ನು ರಾಜರುಕೂಡ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿರುವರು. ನೀನೇಕೆ ಈ ವಿಧವಾಗಿ ವೃಥಾ ತೊಂದರೆ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ ? ರಘುನಾಥಾ ! ಈ ವೃಥಾ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದೇಕೆ ಬಳಲುವೆ ? ಆಗಲಿ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದು. ನಾವು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸಿರಾಶೆಕೊಂಡುವೆದಿಲ್ಲ ; ಆಸಾಧುವಾದುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವುದು.

ರಘುನಾಥನು ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡನು.—“ ಭಗವಂತನೇ ! ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡು. ತಪ್ಪದೆ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆನು. ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಯಶಸ್ಸು ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿ ಹೋಗುವುದೇ ? ದೇವತೆಗಳಿರಾ ! ನನಗೆ ನೀವು

ಸಹಾಯವಾಡಿ. ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಉಳಿಸಿರುವೆನು ಸರಳೆ! ಆಗ ನಾನು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗದೆ ಇರುವೆನೇ? ಈ ದಿನದ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಕಥೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಅನಂತರ ನಿನ್ನ ಸುಂವರವಾದ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಈ ಕಾತರವಾದ ನನ್ನ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ತನುಲತೆಯು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರಲು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿನ್ನ ಮಧುರಾಧರ.....” ರಘುನಾಥಾ, ಓ, ರಘುನಾಥಾ! ಉನ್ನತನಾಗಬೇಡ.....

ಅನಂತರ ರಘುನಾಥನು ಹೇಗೋ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಾರವೂ ಎರಡು ಮುತ್ತಗಳೂ ಹವಳದ ಹಾರವೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಚ್ಚಿನಂತೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಗಮನಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಳೆಯ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಆ ಹಾರಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಲೇ ಕೆಳಗೆ ಅವು ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಘುನಾಥನು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ -- ‘ದೈವವೇ! ನನ್ನ ಆಶೆಯ ಸಫಲವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಶುಭಸೂಚನೆಯೇ ಇದು.’ ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ತರುವಾಯ ಹಾರವನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರಘುನಾಥನು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿದನು. ಮರುದಿನ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಜನಾರ್ದನ ದೇವನು ಬಂದು, “ಮೆಲ್ಲಾಚ್ಚ ರೊಡನೆ ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯವೂ ಸ್ವತಃತಿಯ ವರೊಡನೆ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದುರ್ಗವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ರಘುನಾಥನು ಸರಳಬಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ತರಲು ಹೊದೊಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ರಘುನಾಥನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿ ಹೃದಯೋದ್ರೇಕ ವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡಗುತ್ತಿರುವ ಕಂಠದಿಂದ--“ಭದ್ರೆ! ರಾತ್ರಿ ಈ ಹಾರವು ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಇದನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆನು. ಅಪರಿಚಿತನ ನಡತೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ವಿನಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸರಳೆಯು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಲು ಆ ಪ್ರಾಯದ ಸೊಬಗು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಅವಳು ಗಾಬರಿಯಿಂದಲೂ ಅನುರಾಗ

ದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, “ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಈ ಹಾವವನ್ನು ಸುಧಾಪ್ರಾಪ್ತವನ್ನಿತ್ತು
ವೆನು. ಈ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. ಸಿಮಗೆ ಗೇನಲು ಸುಖವನ್ನೂಂ
ಟುಮಾಡಲಿ,” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು.

ಸರಳೆಯ ಶರೀರವು ನಡಗುತ್ತಿರಲು ಒಂದು ಸಾರಿ ರಘುನಾಥನ ಮುಖವನ್ನು
ನೋಡಲು, ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳ ತೇಜಃಪುಂಜವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಿ
ದ್ದುದರಿಂದ ಆತನ ಎದೆಗುರು ತಟತಟನೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅಜ್ಜಿಯು
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯು ನೆಲದಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸಿತು. ಅಂಗೀಕಾರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು
ನೋಡಿ ರಘುನಾಥನು ಚಂಚಲಹಸ್ತದಿಂದ ಮುತ್ತಿನಹಾರವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ
ಟ್ಟನು. ಅವಳ ಪವಿತ್ರ ಶರೀರವನ್ನು ಶ್ವರ್ಣವಾಡಲಿಲ್ಲ;—ಆನಂತರ ಸರಳಬಾಲೆ
ಯೊಡನೆ—“ಇನ್ನು ಅತಿಥಿಗೆ ಅನುಚ್ಛೇದಕೊಡಬೇಕು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ
ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು
ಆತನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪುನಃ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮಧುರ
ಧ್ವನಿಯಿಂದ “ನಿಮ್ಮಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಪುನಃ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ
ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸುವರೆಂದು ನಂಬುತ್ತಿರುವೆನು.” ಎಂದಳು.

ದಾಹದಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾದವನಿಗೆ ಸ್ವಧನು ವೃಷ್ಟಿಬಿಂದುಗಳಂತೆಯೂ ಕತ್ತ
ಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿದ ಪ್ರಯಾಣಿಕನಿಗೆ ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೂ ಸರಳೆಯು ಆಡಿದ ಈ ಪ್ರಿಯ
ವಾಕ್ಯಗಳು ರಘುನಾಥನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸುಧಾಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿತು.
ಆಮೇಲೆ ರಘುನಾಥನು ಅವಳೊಡನೆ “ಕುಮಾರಿ! ನಾನು ಪರಭೃತ್ಯನು.
ಯುದ್ಧವೇ ನನಗೆ ಜೀವನವು. ಎಂದಿಗಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವೆನೋ ಬಾರೇನೋ
ಹೇಳಲಾರೆನು. ಆದರೂ ನಾನು ಎದುಕಿರುವವರಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನೂ ಪರಿ
ಚರ್ಯಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಮರೆಯುವದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಸರಳಬಾಲೆಯು ಪುನಃ ವಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ನೋಡಲು ಅವಳ ವಿಶಾಲನೇತ್ರ
ಗಳಿಂದ ಬಾಷ್ಪವಾರಿಬಿಂದುಗಳು ಉದರುತ್ತಿದ್ದುವು; ರಘುನಾಥನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ
ನೀರು ಬಂದಿತು.

ಮೂರನೆಯ ಸ್ತಂಭ

(ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನ)

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಶಿವಾಜಿಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರೂ ದೆಹಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಆತನನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ೧೬೭೩ನೇ ಇಸವಿಯವರೆಗೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ “ಅಮಿರ್ ಉಮ್ರಾ” ಎಂಬ ಬಿರದಿನೊಡನೆ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ದಖನ್ನಿನ ಸುಭಾದಾರನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಪರಾಭವ ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ದೆಹಲಿಯ ಬಾದಶಹರಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತನಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ೧೬೭೩ನೆಯ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂನಾ, ಚಾಕಣ ನೊದಲಾದ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಖಾನನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮೇವಾರದ ರಾಜನಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಆದುದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇತ್ತು. ರಾಜಪುತ್ರ ಸೈನಿಕರು ಪೂನಾನಗರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಇಳಿದರು. ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನಿಗೆ ದಾದಾಜೀ ಕಾಣದೇವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಪರಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡದಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯ ನಡತೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಾರೂ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯದೆ ಪೂನಾನಗರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಾರದೆಂದು ಕಟ್ಟುಮಾಡಿದನು. ಪೂನಾನಗರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಂಹಗಡದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಆಗಲೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಹೊಂದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ಡಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗಾಗುವುದೋ-ಎಂಬ ಶಂಕೆಹುಟ್ಟಿತು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒದ್ದಿಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗವು ತೋರದಿದ್ದಿತು.

ಜೈತ್ರಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ, ಬಂದಾನೊಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ ಯಾದ ಮೊಗಲರ ಸೇನಾಪತಿ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪಗಳು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯ ಮಾನವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಉಪವನದ ಕಡೆಯಿಂದ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸುಮಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕಂಠಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಂದಮಾರುತನು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪುಳುಕಿತಗೊತ್ತನ್ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಅಂಧಕಾರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಕ್ರಾಂತಗಳು ಧೂಳಿನ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಉಪಾಯವು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. 'ಆನ್ವರ್' ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. —

“ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯ ಇದಿರಿಗೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೇನೆಯು ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಣಗಿದ ಎಲೆಗಳಂತೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುವುದು ; ಇಲ್ಲವೆ ಹೆದರಿ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಕೊಳ್ಳುವುದು.”

ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷದಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಲವಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ ವೃದ್ಧಸೈನಿಕನಾದ ಚಾಂದಖಾನನೊಬ್ಬನು ಮೇಲ್ಮಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. — ‘ ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ’

ಷಯಿಸ್ತಾ—ಎಲೆಂದೆ :

ಚಾಂದಖಾನ—ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಕೆಲವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಚಾತುರ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಬಲವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲರಬಹುದು. ಒಂದು ದುರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕಮಂದಿ ಯೋಧರು ನಾಶಹೊಂದಿರುವರು. ಈ ವರ್ಷ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ನಿಲ್ಲಿಸಿಟ್ಟರೂ ನೇತಾಯಿಯು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಹೋಗಿ ಅಹಮದನಗರ, ಬೈರಂಗಾಬಾದ್ ವರೆಗೂ ದೇಶವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಷಯಿಸ್ತಾ—ಚಾಂದಖಾನನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡವನು! ಬೆಟ್ಟದ ಇಲಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರುತ್ತಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಈತನಿಗೆ ಈ ಕರದ ಧುಮುಕು ಇರಬಹುದು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಾಂದಖಾನನು ನಿರುತ್ತರನಾಗಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದನು.

ಆಗ್ರರ್ — ಪ್ರಭುವೆ ! ಸರಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟಿರಿ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಇಲಿಗಳೇ ಸರಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಇಲಿಗಳಂತೆ ಅವರು ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರಬಲ್ಲರು.

ಚಾಂದ — ಬೆಟ್ಟದ ಇಲಿಗಳು ವೂನಾನಗರದ ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನಾಗುವುದೋ ?

ಷಯಿಸ್ತಾ — ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಬೆಕ್ಕುಗಳೂ ಪರಿಗಳೂ ಇವೆ. ಇಲಿಗಳು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರವು. ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸಭಾಸದರೊಬ್ಬರೂ “ ಕೆರಾಮತ್-ಕೆರಾಮತ್ ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನಡೆದಿರಬಹುದು ಯುದ್ಧ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು ಬಾಕಿ ದುರ್ಗವು ಸ್ವಾಧೀನವಾದುದು ವೊದಲು ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಧೈರ್ಯವು ಅಡಗಿ, ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಮುತ್ತುವುದರಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಜಯವುಂಟಾಗಲಾರದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದಿತು.

ಚಾಂದ — ಪ್ರಭುವೇ, ದುರ್ಗಗಳೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಮುಖ್ಯತಾಂತ್ರ್ಯಗಳು ; ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲರು. ಒಂದುನೇಳೆ ಬಂದು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸತ್ಕಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ದೇಶವು ಪರ್ವತಮಯವಾಗಿ ಅವರ ಸೇನೆಯು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹಿಡಿ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾವು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲಾರೆವು. ಆದರೆ, ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದರೆ ಅವರು ತಪ್ಪದೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಅಧೀನ ರಾಗುವರು.

ಷಯಿಸ್ತಾ — ಏನು ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಫಲಾಯಿಸ ರಾಗುವಾಗ ನಾವು ಹಿಂದೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರೆವೆ ? ನಮ್ಮ ಕುದುರೆಯ ರಾವು ತರಲ್ಲವೆ ? ಆ ದಂಡು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆ ?

ಚಾಂದ—ಯುದ್ಧವು ನಡೆದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಜಯವಾಗುವುದು. ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ನಾಶನಾಡುವೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತಹ ವೀರರು ಈ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕಲ್ಲುನೆಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೂರರಿಗೂ ಮೇಕೆಗಳಂತೆ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಹತ್ತುವರು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಹೋಗಬಲ್ಲವು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೂಡ ದಾಟುವವು. ಪ್ರಭುವೇ! ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಿರಿ. ಶಿವಾಜಿಯು ಸಿಂಹಗಡದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಾವು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವುದು. ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದಿರಬಹುದು. ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಜಯವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಗೋಸ್ವರ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನೇತಾಜಿಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಹಮದನಗರ, ಬೆರಂಗೂನಾದ್‌ವರೆಗೂ ದೇಶವನ್ನು ಕೊಳ್ಳೇ ಹೊಡೆದಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಶೂರನಾದ ರುಸ್ತುಂ ಜಮಾನನು ಏನು ಮಾಡಿದನು ?

ಷಯಿಸ್ತಾ—(ಕೋಪದಿಂದ) ರುಸ್ತುಂ ಜಮಾನನು ದೋಹಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನು ಹೋಗಲು ಅನುವಾತಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ನಾನು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವೆನು.

ಚಾಂದ—ನೀನು ಕೂಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆ ; ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಸಾಹಸಿಯಿಲ್ಲವೆ ?

ವೃದ್ಧನಾದ ಚಾಂದಖಾನನ ಮುಖವು ಕೆಂಪೆರಿತು. ಸೇನಾಪತಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕೇವಲ ಅಪಾಧ್ಯ. ಸೇನಾ ಪತಿಗಳು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವರಾಗಲಿ. ಅವುಗಳಾದಂತೆ ನಡೆಯಲು ಸೇವಕನು ಹಿಂತೆಗೆಯುವನಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ನಡುವೆ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬಂದು, ‘ ಸಿಂಹಗಡದ ದುರ್ಗದಿಂದ ಮಹಾ ದೇವಜೀ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ’ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದೊಡತನು ಬಂದು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷೆ

ಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಆತನಿಗೋಸ್ಕರ ನೀರಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದೂತನನ್ನು ಸಭಾಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಆ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲರಾಗಿದ್ದರು

ಆ ಒಳಿಕೆ ಮಹಾದೇವಜೇ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಸಭಾಸದನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕತ್ತುವರ್ಷವಿದ್ದಿತು, ಆತನು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದನು ; ಶರೀರವು ಕಪ್ಪುಗೂ ಮುಖವು ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಎದೆಯು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ಬಾಹುಗಳು ನೀಳವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ನೇತ್ರಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಚುಕ್ಕೆಯು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಹವ್ಯ ಮುಂತಾದವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಲೆಯಮೇಲೆ ಪಾಗನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ದೂತನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, —“ಸಿಂಹಗಡದ ವಾರ್ತೆಯೇ ನು? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಮಹಾದೇವಜೇಯು ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಓದಿದನು—

ಸಂತಿ ನದ್ರೊದಂಡಕೇಷು ತಥಾ ಪಂಚವಟೇವನ |

ಸರಯೂಪಿಜ್ಞೇದದಾಃಖಂ ರಾಘವಸ್ತುಕಥಂಸಹೇತ' ||

ಎಂದರೆ—“ ಸಿಂಹಗಡ ವೊದಲಾದ ಅನೇಕ ದುರ್ಗಗಳಿದ್ದರೂ ಪೂನಾ ನಿಮ್ಮ ಕೈಲಿಸಿಕ್ಕಿರುವುದು. ಶಿವಾಜೀಪ್ರಭುವು ತದ್ವಿಯೋಗ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವನು.” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ,—“ಅಹುದು, ನಾನು ಪ್ರಧಾನದರ್ಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಈಗ ಅವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಡಿಲ್ಲೀತ್ತರನಿಗೆ ಅಧೀನವಾದರೆ ಈಗ್ಗೆ ಕೊಂಚ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಹೇಳು—ಎಂದನು.

ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. —

ನವಿಜ್ಞಾ ವಯಿತುಂ ಶಕ್ತಃ ಸ್ವಾಭಿಲಾಷಂಹಿಜಾತಕಃ |

ಜ್ಞಾತ್ವಾತು ತಂ ಜಲಧರೆ ಪರಿತೋಷಯತಿ ಯಾಚಕಂ ||

ಎಂದರೆ, ' ಪೂನಾ, ಚಾಕಣದುರ್ಗ-ಇವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಸಂಧಿವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಲಜ್ಜೆಪಡುವರು. ಅವರ ಮನೋರಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವರು,' ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು —

“ ಪಂಡಿತಮಹಾಶಯ ! ನಿಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೆಷ್ಟು ಸಂತೋಷಿಸಿದೆನೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಾರನು. ನಿಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾದುದು ! ಎಷ್ಟು ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿರುವುದು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶಿವಾಜೀ ಪ್ರಭುಗಳು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರೇ ?

ಮಹಾ — “ ಮೈಗರಾಜಪ್ರತಾಪೇನ ಭಯಸಂಕ್ಷುಬ್ಧಚೇತಸಃ | ತ್ರಾಹಿದೇವಶ್ರಾಹಿರಾಜನ್ನಿತಿಧಾವಂತಿಭೂಚರಾಃ || ”

ನಿಮ್ಮ ಉದ್ಗಂಧಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಕಡೆಯಲಾರದೆ ಭಯಪಟ್ಟು ನಾವೆಲ್ಲರೂ 'ತ್ರಾಹಿ, ತ್ರಾಹಿ' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವೆವು,' ಎಂದು ಭಾವವು.

ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಮತ್ತೂ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಸುಹಾದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು — “ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ! ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವೆನು. ಈಗ ನೀವು ಸಂಧಿಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲವೇ ? ” ಎಂದನು.

ಅನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗಂಭೀರ ಭಾವದಿಂದ, ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ನಿರರ್ತನಾಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಆತನ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಅದನ್ನು ೨. ೩, ನಿಮಿಷಗಳವರೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ತಿರಗಿಸಿ ನೋಡಿ, “ಒಳ್ಳೆಯದು, ನೀವೇ ನುಹೇಳುವಿರಿ ? ” ಎಂದನು.

ಮಹಾ — ವೇಷದಲೇ ತಾವು ವಿಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಿರಿ. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಭುಗಳು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.

ಷಯಿಸ್ತಾ — ಅಚ್ಚಾ ! (ಒಳ್ಳೆಯದು)

ಮಹಾ — ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ನೀರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಷಯಿಸ್ತಾ — ತಪಸ್ವಿ !

ಮಹಾ—ಡಬ್ಬೀಶ್ವರನು ಯಾವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಧಿಸಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಗೀಕರಿಸುವನೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮ್ಮತ ಪ್ರಭುಗಳು ಕುತೂಹಲ ಪಡುತ್ತಿರುವರು.

ಷಯಿಸ್ತಾ — ಮೊದಲು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಲು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಸಮ್ಮತಿಸುವರೆ ?

ಮಹಾ—ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವೆಂದಾಗಲಿ, ಅಸಮ್ಮತವೆಂದಾಗಲಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ತಾವು ಆಪ್ತನೇ ಕೊಟ್ಟು ದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುವೆನು. ಅವರು ಆಶೀರ್ವಚನದಂತರ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನೂ ಅನಂಗೀಕಾರವನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸುವರು.

ಷಯಿಸ್ತಾ—ಒಳ್ಳೆಯದು. ಮೊದಲನೆಯ ನಿಯಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನಲ್ಲವೆ ? ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯದು, -ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳು ಜಯಿಸಿದ ದುರ್ಗಗಳು ಅವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವು. ಮೂರನೆಯದು, -ಸಿಂಹಗಡ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡನ್ನು ನೀವು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು.

ಮಹಾ—ಅವು ಯಾವವು ?

ಷಯಿಸ್ತಾ — ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ೨-೩ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿಸುವೆವು ನಾಲ್ಕನೆಯದು, -ಎಕ್ಕ ದುರ್ಗಗಳೂ ದೇಶಗಳೂ ನಿಮ್ಮ ರಾಜರ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಜಹಗೀರಿನಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಾಜರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ೪-೫ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಮಹಾ—ಚಿತ್ತ ! ಪುನಃ ಸಂಧಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವಿರಾ ?

ಷಯಿಸ್ತಾ—ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಂತಹ ಧೂತಕರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ನಾವು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಧಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ನಿಮಗೆ ನಾವು ನಷ್ಟಪಡಿಸುವೆವು. ಕೈಯಲ್ಲಾದರೆ ನೀವೂ ನಮಗೆ ನಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

ಆತನು 'ಎವಮಸ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಾಯಿಪ್ರಾಣಾನಂದ ಅನುಜ್ಞೆ ಹೊಂದಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಕಾರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೆಂಪುಕೆಂಪಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯನ್ನು ಇಳಿದು ದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಅಂತಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕೊಠಡಿ (?) ಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಿಸಿ, “ದೂತ ಮಹಾತಮ ! ಎವಸ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರುವಿ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ದೂತ — ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುದು ; ಇದೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಧಿನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು. ಒಂದೊಂದಾಗಿ ದುರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಿರೇನು ?

ಕಾವಲುಗಾರ — “ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪೃಥಾ ದುಃಖವೇಕೆ ? ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೀವು ಹೋಗಿರಿ ” ಎಂದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪೂನಾನಗರದ ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆದನು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಪುರೋಹಿತನು)

ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಪೂನಾನಗರದ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ದಾಟುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ನಗರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಸಂಗವತದಿಂದ ಬರುವ ನಾನಾವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಒಂದು ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ದೀಪವು ಆರಿಹೋಗಿದ್ದಿತು. ನಾಗರಿಕರು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಪ್ರವಶರಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಹು ದೂರದವರೆಗೆ ಹೋದನು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಕತ್ತಲಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದೆರಡು ಸಕ್ಕತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ನಿಶ್ಯಬ್ದ, —ನೀರವ —ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳೆ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರೋ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಒರುವಂತೆ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸಂಶಯವು ತೋರಿ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಪುನಃ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಯಾರೋ ತನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಒರುವಂತೆ ಮಹಾದೇವಜೀಗೆ ಸಂಶಯವೊಂಟಾಗಿ ಎದೆಯ ಡವಡವನೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಒರುತ್ತಿರುವವನು ಶತ್ರುವೆ ? ಅಥವಾ ಮಿತ್ರನೆ ? ಶತ್ರುವಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನೆ ? ಎಂದ. ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಸಂದೇಹಮನಸ್ಸಿನಿಂದಿರಲು ತನ್ನ ಚೀಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಚಾಕನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ರಸ್ತೆಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗಾಡಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಏನೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗುವು ನೀರವವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸಂಧಿಗ್ಧ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದೀಪವುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೀದಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾಜಾತಿಯವರು ವ್ಯಾಪಾರವಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಳಿತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹೋಗಲಿತ್ತಿಸಿ, ಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಓಣಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಡೆದನು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಉಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳವು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕಾರವು ಲೋಕಗನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಿತು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಯಾರೋ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾದೇವನು ನಡುಗಿದನು. ಆದರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಪುನಃ ಆ ಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಮಹಾದೇವನ ಮನಸ್ಸು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಎಕೆದರೆ ಆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದವನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಘುತಕ್ಕೊಂದಿದ್ದ ಓಣಿ

ಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದು ಬಹು ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳ ಪ್ಪ ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಅವನು ನಿಂತಿದ್ದ ಕಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆತನು ತುಂಬ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ; ಉಸಿರನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಿಡುತ್ತ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಅತ್ಯಂತ ಕತ್ತಲೆ; ಯಾವುದೂ ಕಾಣಬರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಹೋದನು. ಅವನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಹೋದಮೇಲೆ ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತ, ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆವರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡನು.

ಅನಂತರ ಆತನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆದ್ದನು. ಕೂಡಲೇ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಸೈನ್ಯದ ಮರಾಟೆಯವನೊಬ್ಬನು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ನಿಜವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯಿತು.

ಮಹಾ—ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೇ ?

ಸೈನಿಕ—ಇರುವುದು

ಮಹಾ—“ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವು ಲಭಿಸಿತೆ ?” ಪುನಃ ಕಾಲಿನ ಸವಳವು ಕೇಳಿ ಸಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಕನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದನು. “ಬರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವೆಯೋ ?” ಎನಲು ಅಂಗಿಯೊಳಗಿಂದ ಸಣ್ಣ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದನು.

ಮಹಾ—ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರು ಮದುವೆ ಯಾವಾಗ ?

ಸೈನಿಕ—ನಾಳೆ.

ಮಹಾ—ಅನುಮತಿ ಹೊಂದಿದೆಯೋ ?

ಸೈನಿಕ—ಆಹ !

ಮಹಾ—ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ?

ಸೈನಿಕ—ವಾದ್ಯಗಾರರು ಹತ್ತು ಮಂದಿ, ಅಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳು ಮೂವತ್ತು ಮಂದಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಕೂಡದೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವನು.

ಮಹಾ—ಸೂಕು; ಯಾವ ಮೇಳೆ?

ಸೈನಿಕ—ರಾತ್ರಿ, ಒಂದು ಜಾವ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ.

ಮಹಾ—ಒಳ್ಳೆಯದು, ಈ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೇ ಮೆಗವನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದು.

ಸೈನಿಕ—ಚಿತ್ತ—ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ.

ಮಹಾ—ವಾದ್ಯಗಾರರು ಶಕ್ತಿ ಮಾರಿ ವಾದ್ಯನಾಡಬೇಕು,

ಸೈನಿಕ—ಚಿತ್ತ !

ಮಹಾ—ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು

ಸೈನಿಕ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ಆ ಬಳಿ ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಮಂದಹಾಸದಿಂದ—“ ಆರಂಭ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಪುರೋಹಿತನು ! ಆ ಶುಭವರ್ತಮಾನವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು ! ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು, ಪೂರ್ಣಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಬಾಣವು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಗಲಿತು. ಆ ಶರದಿಂದ ತಪ್ಪದೆ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಒಳಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಆ ಕವಚಕ್ಕೆ ತಗಲಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಬಿಲ್ಲಿನ ಪೆಟ್ಟಿನೋ ತಗಲಿತು ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೂಡಲೇ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ಕವಚವು ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಆ ಬಿಲ್ಲು ಕೀರದೊಳಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾದೇವಜೀಯು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನೋಡಲು ಇದಿರಿಗೆ ದೀರ್ಘಕಾಯನಾದ ಒಬ್ಬ ಯೋಧನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆತನೇ ಚಾಂದಬಾರ್ ಎಂಬುವನು.

ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಚಾಂದಬಾರ್‌ನನ್ನು ಮುದುಕನೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಚಾಂದಬಾರ್‌ನಿಗೆ ಕೂದಲು ಸರೆತುಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಎಂದೂ ಈ ದೀರ್ಘಕಾಯಿ ಅನವಾಸ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂಥರಲು ಆತನು ಒಬ್ಬರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇಕೆ ? ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಅವಮಾನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಇಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು ” ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡಿದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆತನ ಅಮಾನುಷ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ಹಿಂದೂಧರ್ಮಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಕೂಡಲೇ ಶಿವಾಜಿಯು ಪರಾಜಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಸಂಧಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವನೆಂಬುದು ಕನಸಿನ ಮಾತು! ಹಾಗಾದರೂ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಲ್ಲಿ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾರು? ಈತನ ರಹಸ್ಯ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು?

ರಾಯಭಾರಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಿಂದಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನೇತ್ರಗಳು ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರಹತ್ತಿದವು. ಆದನ್ನು ಕೂಡ ಚಾಂದಬಾನನು ನೋಡಿದನು. ಈ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿಲ್ಲ. “ಸತ್ಯವನ್ನಾಡಿ ವುನಃ ತಿರಸ್ಕಾರಹೊಂದುವುದೇಕೆ? ಈ ರಕ್ಕದೂತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಂದೇಹ ನಿರಸನವಾದಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಚಾಂದಬಾನನು ಮಹಾದೇವಜೀಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಂದಿಗ್ಧರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ತಾನೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತ ನಿಮಿಷವಾದರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರನು ದೃಷ್ಟಿದಾಟಿ ಹೋಗದಂತೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸೈನಿಕನೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೇಳಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದುದರಿಂದ (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ) ಈ ರಕ್ಕದೂತನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಭಟನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಒಳಿಡುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ಎಲೈ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾ! ಯುದ್ಧವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಲೆಯಕೂದಲು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ನೆರೆತು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹೆದರುವವನೂ ದ್ರೋಹಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ನಡೆದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದರೆ ನೀನು ಈ ಮುಂದುಕೆ ಸೈನಿಕನನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲಾರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಮಹಾದೇವಜೀಯು ನೆಲದಮೇಲಿಂದ ಎದ್ದು ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಚಾಂದಬಾನನು ಕಸಪ್ಪಳಿಸಿ, ಖಡ್ಗದಿಂದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಮೂಲ ಪ್ರಹರಿಸಿದನು.

ಈ ಪ್ರಹರಗಳು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದ ಬಾಣ ಭಲ್ಯಗಳಂತೆಯೇ ಕವಸಕ್ಕೆ ತಗಲಿ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು

“ ದುಸ್ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದೆಯಾ ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಹಾದೇವಜಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದನು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ಮೋಘಸದೃಶವಾದ ಹೊಡೆತವು ಚಾಂದಖಾನನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹಲ್ಲನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದಿದ್ದನು ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಿಂಕಿ ಕಿಡಿಗಳು ಉದುರುವಂತಿದ್ದುವು. ಮಹಾದೇವಜಿಯು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು, —

“ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾಣ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ವೊದಲನೆಯ ಫಲವು ಇದೇ ! ನಾಳಿನ ಭವಾನೀ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಫಲ ವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ.” ಎಂದು ವೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಎಂಥಚಿಂತನಾದ ಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನನು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಾಪ ! ಸುಖಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಆತನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸೈನಿಕನು ಈ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ “ ಇದೇನು ” ಪ್ರಭುಗಳು ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು ? ನಾಳೆ ಈ ವಾರ್ತೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮಹಾ — ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ವಿಫಲವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈತನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವ ಮಾನಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು. ಒಂದು ದಿನ ಮಾತ್ರ ಈತನು ಸಭೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಂದೇಹ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಶವವನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಒಂದು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಬಿಸುಡುವ; ಮತ್ತೆ ನಾಳೆ ಒಂದು ಚಾವವಾದಮೇಲೆ ಈ ವಿಚಾರ ವನ್ನು ಜ್ಞಾನಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ, ಸೈನಿಕನು ಒಪ್ಪಿದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ೩-೪ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕಭಟರು ಆತನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು ; ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಬರೆದು

ಕೊಟ್ಟ ಅನುಜ್ಞಾ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ವೂನಾನಗರದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟನು

ಐದನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ರಾಜಾ ಜಯಂತಸಿಂಗ)

ರೌಪಾ ಜಯಂತಸಿಂಗನು ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕನ್ನೆಯನೊಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲ ಮತ್ತಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೂತನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ದರ್ಶನಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ವರ್ತಮಾನವು ಬಂದಿತು. ಜಯಂತಸಿಂಗನು ಅವನು ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಅವನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾದೇವಜಿಃ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಆ ಗುಡಾರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಜಯಂತಸಿಂಗನು ಆತನನ್ನು ಸಾದರದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ವಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಜಯಂತಸಿಂಗನು ನಿರವವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾದೇವಜಿಯು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಆತನ ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ಕಲ್ಪ ಹೂತ್ತಿನಮೇಲೆ — ಜಯಂತಸಿಂಗನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸಿದನು —

“ ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯು ನಮಗೆ ಸೇರಿರುವುದು ”

ಮಹಾ — ಬರಿಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಲ್ಲ. ದುಃಖಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿರುವರು.

ಜಯಂತಸಿಂಗನು — ಪೂನಾ, ಚಾಕಣದುರ್ಗಗಳು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವವು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬೇಡವೆ ?

ಮಹಾ — ದುರ್ಗಗಳು ಕೈತಪ್ಪಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದುರ್ಗಗಳಿವೆ :

ಜನ—ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡು ವ್ಯಸನಪಡುವರೋ ?

ಮಹಾ—ಆಪತ್ತು ಬಂದಾಗ ಖೇದಪಡುವುದು ಅವರ ಕಾರ್ಯ ವಲ್ಲ.

ಜನ—ಹಾಗಾದರೆ ಸಂತಾಪವೇಕೆ ?

ಮಹಾ—ಹಿಂದೂರಾಜ ತಿಲಕರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲ ಜೊಡಾಮನೆಗಳೂ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಾದೀಕ್ಷಿತರೂ ಆದವರು ಮೈಲಂಛರ ದಾಸರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕುರಿತು, ಸಂತಾಪ ಪಡುವರು.

ಜನವಂತಸಿಂಗನ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪೇರಿತು. ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಅದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದವಂತೆ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದರಿಸಿದನು.—
“ ಉದಯಪುರದ ರಾಣಾರವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಮಾಡಿರುವವರೂ ಮಾರವಾಡ ರಾಜಭತ್ತದಿಂದ ತೋಭಿಸುವವರೂ ಆಗಿ, ನೀವ್ರಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಭಯವಿಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದನೋ, ಭರತಖಂಡವು ಯಾರನ್ನು ಸನಾತನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವನೋ, ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹಿಂದುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಜಗದೀಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವರೋ ಅಂಥವರು ಈಗ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿ ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಖೇದ ಹೊಂದಿರುವರು. ಮಹಾರಾಜಾ ! ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯನು. ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅಪರಾಧವಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯದು ; ಈ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಈ ವಿಷಯ ಪತಾಕೆಗಳು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವುವು ? ಸ್ವಾಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ? ತಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಪುಂಗವರು, ತಿಳಿದವರು, ನಾನು ಕೇವಲ ಅಜ್ಞನು.

ಜನವಂತಸಿಂಗನು ಅಧೋವದನನಾಗಿದ್ದನು. ಮಹಾದೇವಜೀಯು ಮತ್ತೂ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.—“ ತಾವು ರಾಜಪುತ್ರರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ರಾಜಪುತ್ರರು, ತಂದೆಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸಲಾರದು. ಭವಾನೀದೇವಿಯು ತಾನೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಳು. ನೀವು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿರಿ ; ನೀವು ತೋರಿಸಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಡೆಯುವೆವು. ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ರಾಜಪುತ್ರರ ಯಶೋಗೀತೆ

ಗಳನ್ನು ಸಮ್ಮ ರಮಣಿಯರು ಹಾಡುತ್ತಿರುವರು. ರಾಜವೃತ್ತರಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಾಲ ಕರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಾವತಂಸರೇ ! ರಾಜ ಪುತ್ರರ ರಕ್ತದಿಂದ ನಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳು ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನಶಿಸಿಹೋಗಲಿ, ನಾವು ಭಲೆಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುವವರಾಗೋಣ.”

ಆಬಳಿಕ ಜನವಂಶಸಿಂಗನು ಕೆಳಕ್ಕೂ ಮೇಲಕ್ಕೂ ನೋಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ—
‘ ದೂತಶ್ರೇಷ್ಠ ! ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಒಹು ಮಧುರವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಡಿಲ್ಲಿ ಶ್ವರಣ ಉಳಿಗದಲ್ಲರಿವೆನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡುವೆನು’ ಎಂದು ಉತ್ತರ ವಿತ್ತನು.

ಮಹಾ—ಈ ರೀತಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವರು ! ಹಿಂದುಗಳು ಹಿಂದುಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಎದೆಸುಮೇಲೆ ಬಾಕನ್ನು ನೆಡುವನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ರಕ್ತದೊಡನೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹವು ಮಿಳಿತವಾಗುವುದು. ಕೊನೆಗೆ ಮೆಲ್ಲೆಂಥಿಗೆ ಜಯವಾಗುವುದು.”

ಜನವಂಶಸಿಂಗನ ಮುಖವು ಕೋಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆದರೂ ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕರ್ಕಶಸ್ವರದಿಂದ— “ ಯುದ್ಧವು ದೆಹಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೋಸ್ಕರವೇ ಆಗಿಲ್ಲ ; ಷಾನು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನೊಡನೆ ಏನೆಂದು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಿ ? ತಿವಾಜಿಯು ಮಹಾಧೂತನು. ಅವನು ಈಗ ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ನಾಳೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುವನು.” ಎಂದನು

ಮಹಾ—(ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೆಂಪಗೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಂಭೀರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ)
“ ಮಹಾರಾಜಾ ! ಪರಾಕ್ರಮ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಂದಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ತಿವಾಜಿಯು ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ಧಾನವನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಮುರಿದಿರುವನೆ ? ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ.

ಳಿವೆ. ಶಿವಾಜಿಯು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಗೋವತ್ಸಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೂ ದೇವರ ವೂಜಿಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಎಂದಾ ದರೂ ಪರಾಜ್ಞಾನಿಗಳಿರುವನೇನೋ ವಿಚಾರಿಸು. ಇನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೆ ? ಜಯಹೊಂದಿದವರಿಗೂ ಪರಾಜಿತರಿಗೂ ಯಾವದೇ ದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ನೇಹವಿರುವುದೆ ? ಗರುಡನು ಸರ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಸರ್ಪವು ಸತ್ತಂತೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ಸತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲೇ ಅದು ತನ್ನ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇದು ದ್ರೋಹಾಚರಣೆಯೇ ? ನಾಯಿ, ಕುಂದಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು. ಕುಂದಲಿಯು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯಾಸಪಡುವುದು. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಹೋಗುವಂತೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ, ಕೊಡಲೇ ಮತ್ತೊಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು. ಇದು ಧೂರ್ತತೆಯೇ ? ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ ? ಸಮಸ್ತ ಜೀವಜಂತುಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಉಪಾಯವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲವೋ ? ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಜೀವನಸ್ವರೂಪವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಂತಹರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವೆ ? ಅಂಥಹರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸತ್ ಪರಿವಾಲನವೆ ? ಅವರು ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ನಮ್ಮ ಬಲವನ್ನೂ ದೇಶಗೌರವವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅಂಥಹರ ಬಲಿಗೆ ನೀಳದಂತೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೂ ಜಾತೀಯಗೌರವವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವೆವೋ-ಅದು ನಿಂದ್ಯವೇ ? ಜೀವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗುವುದೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಎಣಿಸಿದ ಜಿಂಕೆಯ ಗಮನವೇಗವು ದ್ರೋಹಾಚರಣೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ ? ಕೃತ್ರಿಯನೇರದೇ ! ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ಕಪಟಗಳೆಂದು ನಿಂದಿಸುವುದನ್ನು ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನು ; ಅದರೆ ತಾವು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿ, ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಬಾರದು ; ಮತ್ತು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸಲಾಗದು,-" (ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾದೇವಜೀಯ ನೇತ್ರದ್ವಯವು ಬಾಷ್ಪಾಕುಲಿತವಾಯಿತು).

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ನೋಡಿ ಬಸವಂತಸಿಂಗನು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು.—
 “ ದೊತಶ್ರೇಷ್ಠ ! ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದವನಲ್ಲ.
 ಅನ್ಯಥಾ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿ ! ರಜವೂತರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳು
 ತ್ತಿರುವರು. ಆದರೆ ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಒಹಿರಂಗಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಬೇರೆ
 ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶವಡುವದಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಕೂಡ ಅದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ
 ಏಂತಹ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಮಹಾ—“ ಮಹಾರಾಜ ! ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಹೇರಳವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವಿರು
 ವುದು. ಅನೇಕ ದುರ್ಗಗಳಿರುವವು. ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳಿರುವವು. ಅನೇಕ ವರ್ಷ
 ಗಳಿಂದ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ರಣಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರು. ಮಹಾ
 ರಾಷ್ಟ್ರರು ಇವರಂತೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಅವರು ರಿದ್ರರು. ಮಹಾರಾ
 ದಿಂದಲೂ ಪಂಥೀನರು. ಅವರಿಗೆ ಈಗಲೇ ಪ್ರಥಮ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನವು.
 ಸಿಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಾಗ ನೀವು ಪುರಾತನರೀತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ
 ವನ್ನು ಮಾಡುವಿರಿ. ಪ್ರಾಚೀನರೀತಿ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವಿರಿ.
 ರಾಜಪುತ್ರರ ವಾಹಿನೀ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಧ್ವಜಗಳು ನಿಲ್ಲುವುವೆ ? ನಮ್ಮ
 ದೇಶದಮೇಲೆ ಶತ್ರುಗಳು ದಂಚೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ ನಾವೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆವು ? ವಂಶವಾ
 ರಂಪರ್ಯವಾದ ರಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಣವೂ ಇಲ್ಲ. ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯವಾದರೂ ಇಲ್ಲ. ಇರುವ
 ಸೈನಿಕರಾದರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿದವರಲ್ಲ. ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನು ಕಾಬೂಲ,
 ಬಹಾರ, ಮಾಳವ ಮತ್ತು ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಮಹಾ ಯೋಧರನ್ನೂ
 ಜುರುಕಾಗಿರುವ ಯುದ್ಧಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಯುದ್ಧದ ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಘರಂಗಿಗಳನ್ನೂ
 ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೂ ಮದ್ದು, ಗುಂಡು ವೊದಲಾಡುವುಗಳನ್ನೂ ನೂರಾರು ಗಾಡಿ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಳುಹುತ್ತಿರುವಾಗ ದರಿದ್ರರಾದ ಮಹಾರಾ
 ಷ್ಟ್ರರು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಯೆವ್ವೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರೇ ಇಲ್ಲ.
 ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿ ಓಡುವುದು, ಪರ್ವತಯುದ್ಧ-ಇವು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ
 ಇಲ್ಲ. ಮಹಾಪ್ರಭುವೇ ! ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರಿಗೆ ವೊತ್ತವೊದಲು
 ಇಂಥ ಆಚರಣೆಯೇ ಅಲ್ಲವೇ ? ಇದೇ ಬಲವಾದ ತಳಹದಿ ! ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹ
 ದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ದೀರ್ಘಾಯುಗಳಾಗಲಿ ! ಹೆಚ್ಚಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ

ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ರಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ, ಅವರು ರಾಜಪುತ್ರರ ಅಸಾಧಾರಣ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುರು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನವಂತಸಿಂಗನು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಗಲ್ಲದಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಹಾದೇವ ಜೀಯು “ಜೇಯಾ ! ತಾವು ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದೇ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಶಿವಾಜಿರಾಯನಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಶಾಸನಧ್ವಂಸವೂ ; ದೇವಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನವೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವೂ ಗೋವತ್ಸಾದಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣವೂ— ಇವೇ ನೊಂದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಶಿವಾಜಿಯ ಕೋರಿಕೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದೆ ವಿಮುಖರಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಸ್ವತಃ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ತಾವು ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ಹಿಂದೂ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಮಾಡಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿ. ಪೃಣಿಯಾದರೆ ಈಗಲೇ ಎಲ್ಲಾ ದುರ್ಗದ್ವಾರಗಳೂ ತೆರೆಯಲ್ಪಡುವುವು. ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮಗೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಶಿವಾಜಿಗಿಂತಲೂ ತಾವು ಸಾವಿರಪಾಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ತಾವು ದೂರದರ್ಶಿಗಳೂ ರಾಜಾಹಾರೂ ಆಗಿರುವಿರಿ. ಸಂತೋಷಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ತಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದು ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆಬೇರೆ ಆಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಜನವಂತಸಿಂಗನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆನಂದದಿಂದಲೂ ವಿಷಾದದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದಂತಾದುವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸಿ, “ಮೇವಾರವೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದೇಶವು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಬಹು ದೂರವಿರುವುದು. ಒಬ್ಬನೇ ದೊರೆ ಆಳುವುದು ಅಸಂಭವ.” ಎಂದನು.

ಮಹಾ—ಹಾಗಾದರೆ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರನ್ನು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ; ಆದಿವಾಸಿವು ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯೋಧನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ಶಿವಾಜಿಯ ಅಧೀನದಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.

ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆಯಾದರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂಬ ಮಾತು ಕನಸಿನ ವಾತೆಯಾಗಿರುವುದು.

ಜಸ—ಈ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಮಹಾ—ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವರ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾದಂತೆಯೇ ! ಅನಂತರ ಅವರು ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾನ್ಮಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು

ಜಸ—ಅಂಥವನು ಇಲ್ಲ.

ಮಹಾ—ಹಾಗಾದರೆ ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಬಲದಿಂದಲೂ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದಲೂ ಅವರು ಸ್ವದೇಶವನ್ನೂ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು. ಮಹಾಪ್ರಭುವೇ ! ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು.

ಜಸ - ದ್ವಿಜಾಗ್ರಣಿ ! ನಿಮ್ಮ ಉಪದೇಶವು ಸಾಧುವಾದುದು. ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ನೇಹವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಕೌಸದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿರುವನು. ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಕವಾದ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆಮಾಡಲಿ ? ದ್ರೋಹವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದೂ ಕೂಡ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ತಕ್ಕದಲ್ಲ.

ಮಹಾ—ಡಿಲ್ಲಿಶ್ವರನು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ' ಕಾಫರು ' ಎಂದು ದೂಷಿಸುತ್ತಾ, ' ಜಿಸಿಯಾ ' ಎಂಬ ತಲೆತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನಲ್ಲವೇ ? ಅದು ಮಾತ್ರ ಸಜ್ಜನರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕದೋ ? ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಸಿದುದು ನ್ಯಾಯವಾದುದೋ ? ಕಾತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕೆಡಹಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಸೀದಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನಲ್ಲವೇ ? ಅದುಮಾತ್ರ ನ್ಯಾಯವೋ ? ತನ್ನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಅನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಾಸೀನನಾದನಲ್ಲವೇ, ಅದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೋ ? '

ಮಹಾದೇವಜೀಯ ವಿಮರ್ಶಾ ಮೂರ್ವಕ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಜಸವಂತನ ಭಾವವು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಕಡೆಗೆ ನಿಟ್ಟುಸುರಟ್ಟು ಹೇಳಿದನು.—

‘ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠ ! ಇನ್ನು ಸಾಕು. ಇಂದು ಮೊದಲು ಶಿವಾಜಿಯು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನು. ನಾನು ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ನೇಹಿತನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಒಂದೇ ! ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರಯತ್ನ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಭೇದವುಂಟು. ಹಿಂದುಗಳ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ? ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದು ಹಿಂದುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕತ್ತಿ ಯನ್ನೆತ್ತಿದ ನಾನೆಲ್ಲಿ ? ಹಿಂದುವೇಳೆ ಆ ಮಹಾಸುಭಾವನ ರಶನವು ನನಗಾದರೆ ನನ್ನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿ ನನ್ನ ಹೃತ್ತಾಪವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಜನವಂತನ ಮುಖವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಒಡನೆಯೆ ತನ್ನ ಉಡುಪನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದನು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಮಕುಟವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಆನಂತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು.—

‘ ಮಹಾಜಾ ! ಭದ್ರವೇಷದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಇಷ್ಟುದೂರ ಮಾತ ನಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯಿರಲಿ. ಇದನ್ನು ದೋಷವಾಗಿ ಎಣಿಸಬಾರದು. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಷತ್ರಿಯನು ; ಮಹಾದೇವಜೇಯಲ್ಲ-ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಶಿವಾಜಿ ! ’

ರಾಜಾ ಜನವಂತನಿಗನು ಎಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನೂ ಡಿಲ್ಲೀಶನ ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಯೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯವೀರ ಚೂಡಾಪುಣಿಯೂ ಆದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ರೆವೈಹಾಕದೆ ನೋಡತೊಡಗಿದನು ; ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಆಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ಬಂದು, ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ವೊದಲು ಕೆತ್ತುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ತಾನಾಗಿಬಂದು, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿದನು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಹೊರಡುವಾಗ ಜನವಂತನಿಗನಿಗೆ ‘ ಮಹಾರಾಜ ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೂನಾನಗರದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹರಿದಾರಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದಾದರೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದು. ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಜನ— ಏನು ! ನಾಳೆ ಪೂನಾನಗರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವಿರಾ ?

ಶಿವಾಜಿ—(ಮಂಡಹಾಸದಿಂದ) ಇಲ್ಲ; ಒಂದು ಮದುವೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜರವರು ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಶುಭಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಗಬಹುದು.

ಜಸ—ಒಳ್ಳೆಯದು, ದೂರವಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು. ವಿವಾಹ ಮಂತ್ರಗಳು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮಹಾಶಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿವೆಯೋ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಸಂದೇಹವೇನು ? ನನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಪಯಸ್ವಾಪುರಾಣವು ಅಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದಿರುವನು. ನಾಳೆ ಆತನು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲನು.

ಜಸವಂತಶಿಂಗನು ಶಿವಾಜಿಯೊಡನೆ ಬಾಗಿಲವರೆಗೂ ಬಂದು 'ಹಾಗಾದರೆ ಯುದ್ಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾತಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಿರಿ ?' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಲು 'ಶಿವಾಜಿಯು' 'ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಜನೊಡನೆ ಹೇಳುವೆನು.' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೀಯಲು ಆತನು, 'ಆ ಮರೆತೆನು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸು.' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಗುತ್ತ ಗುಡಾರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಅರನೆಯ ಸ್ತಂಭರಣ.

(ಶಿವಾಜಿ.)

ನೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲು, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಾಣವೇ ಷಫಾರಿಯಾದ ಶಿವಾಜಿಯು ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ಪೇಷ್ವೆ ಮುರೇಶ್ವರನು ಆನಂದದಿಂದ,—'ಭವಾನೀದೇವಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ! ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ತಾವು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ಬಂದು ತಲಪಿದಿರಿ,' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾದೆನು.

ಮುರೇ—ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೇ ?

ಶಿವಾಜಿ— ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಮುರೇ—ಮದುವೆ, ಈ ರಾತ್ರಿಯೇ ನಡೆಯುವುದೇ?

ಶಿವಾಜಿ—ಆಗುವುದು.

ಮುರೇ—ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನಿಗೆ ಕೊಂಚವಾದರೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ ? ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಚಾಂದಖಾನನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನೇ?

ಶಿವಾಜಿ—ಭಯಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಶಿವಾಜಿಯಿಂದ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಕರಾರುಪತ್ರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಚಾಂದಖಾನನು ದೀರ್ಘ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವನು. ಇನ್ನು ಅವನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡನು.

ಮುರೇ—ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಹನೋ ?

ಶಿವಾಜಿ—ತಾವು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಜಲಿಸಿತು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮರೆತಿರುವರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತು.

ಮುರೇ—ಭವಾನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ! ತಾವು ಬಂದು ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಯಾರೂ ನೆರವೇರಿಸಲಾರರು ಪ್ರಭುಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಎದೆಯು ಕಟಕಟನೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು. ತನುಗೇನಾದರೂ ಅಸಾಯ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಗತಿಯೇನು ?

ಶಿವಾಜಿ—ಮುರೇಶ್ವರ ! ಅಸಾಯವಾದರೆ ಭಯಪಡುವುದೇಕೆ ? ಈಗಲೂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು. ವಿಸದ್ಭಯಗಳಿದ್ದರೆ ಮಹದುದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಇಾಧಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ? ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವಿತವು ವಿಸತ್ತರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಿಗೆ

ತೊಂದರೆ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ !

ಮುರೇ—ತಮಗೆ ವಿಜಯವಾಗತಕ್ಕ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಸ್ವಂತ ವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವಳು. ಆದರೆ, ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ, -ಶತ್ರುಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, - ಛದ್ಮವೇಷದೊಡನೆ

ಶಿವಾಜಿ—ಇನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಹೊಸದೆ ? ಆದರೂ ನಾನು ಒಂದು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜ.

ಮುರೇ—(ಗಾಬರಿಯಿಂದ) ಏನದು ?

ಶಿವಾಜಿ—ಎಂಥ ಮೂಢನಿಗೆ ನೀವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿರುವಿರಿ ? ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆಯಲಾರದವನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವನೆ ?

ಮುರೇ—ಏನು ಸಂಭವಿಸಿತು ?

ಶಿವಾಜಿ—ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ ; ಪಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾದೇವಜೀಯು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮರೆತುಹೋದನು.

ಮುರೇ—ಆ ತರುವಾಯ ?

ಶಿವಾಜಿ—‘ ಒಂದೆರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅದರಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತು.’

(ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಪೂರ್ವ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕಾದುದು ಅನಶ್ಚಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಾಚಕರು ಇದನ್ನು ವಿಶೇಷ ಗಮನಿಸಬೇಕು.)

ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೨೭ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಚರಿತ್ರ ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಮೂವತ್ತಾರು ವರುಷ. ಶಿವಾಜಿಯ ತಂದೆ ಪಾಹಡೆ. ತಾತ ಮಲ್ಲಜೀ. ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿಂಬಾಳಕರವಂಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವೆವು. ಆ ವಂಶದವನಾದ ಯೋಗಪಾಲ ಎಂಬವನ ತಂಗಿ ದೀವಾ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಮಲ್ಹಾಜಿಯು ಮದುವೆಯಾದನು. ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ನಿವಾಸಿಯಾದ ‘ ಪಾಹಸರೀಫ್ ’

ಎಂಬ ಸಾಧು (ನುಹಮ್ಮದೀಯಜ್ಞಾನಿ)ವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಾಡಿಯು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆತನು ಮಲ್ಲಾಜಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಸಂತಾನವಾಗಲೆಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆ ತರುವಾಯ ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ದೀವಾಬಾಯಿ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಆ ಸಾಧುವಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಸಾಹಜಿ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾದವರಾಯನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೇನಾಪತಿಯು ಅಹಮದ್ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆತನು ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಕುದುರೆಬಂಡಿಗೆ ಅಧಿಪತಿ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಜಹಗೀರೂ ಇದ್ದಿತು. ಗೋಕನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದ ದಿನದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಮಗ ಅಯ್ಯ ವರ್ಷದವನಾದ ಸಾಹಜಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಯಾದವರಾಯನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಯಾದವರಾಯನಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷದ 'ಜೀಜೀಬಾಯಿ' ಎಂಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಸಾಹಜಿಯೂ ಜೀಜೀಬಾಯಿಯೂ ಕೂಡಿ ಆಡತೊಡಗಿದರು. ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾದವರಾಯನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಜೀಜೀಯನ್ನು ಕರೆದು, — 'ಜೀಜೀ ! ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ನಾನು ಯಾಗುವೆಯಾ ? ಎಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ನೋಡಿ ' ಇಬ್ಬರೂ ಸರಿಯಾದ ಜೋಡಿಯೇ ? ' ಎಂದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲೆಯೇ ಜೀಜೀ ಸಾಹಜಿಗಳು ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬುಕ್ಕಾ ವುಡಿಯನ್ನು ಜೆಲ್ಲಿದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಪಕಪಕನೆ ನಕ್ಕರು. ಅದರ ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಮಾತ್ರ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ತರುಗಿ, ' ಮಿತ್ರರೇ ! ನೀವೇ ಸಾಕ್ಷಿ ! ಯಾದವರಾಯನು ನನಗೆ ಬೀಗನಾಗುವಂತೆ ಈಗತಾನೇ ಮದುವೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು ' ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿ ಪಟ್ಟರು. ಯಾದವರಾಯನು ದೊಡ್ಡ ವಂಶಸ್ಥನು. ಸಾಹಜಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಒಪ್ಪನು. ಅದರ ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ಮರುದಿನ ಯಾದವರಾಯನು ಮಲ್ಲಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಜನರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮಲ್ಲಾಜಿಯು : ' ಯಾದವರಾಯನು ತನ್ನನ್ನು ಬೀಗನೆಂದು ಸಮ್ಮತಿಸದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಬಾರನು. ' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಯಾದವರಾಯನು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ ; ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಯಾದವರಾಯನ ಭಾರ್ಯೆಗೆ ಗಂಡನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನವಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಪತಿಯು ಪಾಹಣಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳೆಂದು ವಾಡಿಕೆ. ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ರೋಷದಿಂದ ಒಂದು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭವಾನೀದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಭವಾನಿಯು ಒಲಿದು 'ಮಲ್ಲಾಜಿ ! ನಿನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ರಾಜನಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶವನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಆಳುವನು ಹಿಂದೂಧರ್ಮವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವನು. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳುವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಕೆಯೊಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು' ಎಂದು ವರವಿತ್ತದಾಗಿ ಪ್ರವಾದವುಂಟು. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ, ಮಲ್ಲಾಜಿಗೆ ಆಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಸಿಕ್ಕಿದ ಮಾತು ನಿಸ್ಸಂಶಯವು. ಅದರಿಂದ ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ದೊಡ್ಡವನಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಾವವೈದುವ ಯೋಗವಾಲನು ತುಂಬಾ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನು. ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೇ ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ಸುಲ್ತಾನನ ಒಳಿ ಆಯ್ದ ಸಾವಿರ ಅಸ್ತ್ರಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದನು. ಆತನಿಗೆ ರಾಜನಿಂದ ಸುವರ್ಣದುರ್ಗ, ಚಾಕಣದುರ್ಗಗಳೂ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಪೂನಾ ಸೋವಾನಗಡ ಇವೆರಡೂ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಲಭಿಸಿದುವು. ಆಗ ಯಾದವರಾಯನು ಒದಲು ಮಾತನಾಡಲೆಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದಿತು. ೧೬೦೪ರಲ್ಲಿ ಜೇಜೀಬಾಯಿಗೂ ಪಾಹಣಿಗೂ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಸುಲ್ತಾನನು ಮದುವೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಗ ಪಾಹಣಿಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಾಜಿಯು ಮೃತನಾದ ತರುವಾಯ ಪಾಹಣಿಗೆ ತಂದೆಯ ಜಹಗೀರೂ ಬಿರುದೂ ಮರಳಿ ಬಂದುವು.

ಪಾಹಣಿಯು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ, ಜಹಾಂಗೀರ್‌ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧೬೨೦ ರ್ಲಿ ಆತನು ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮಲ್ಲಿಕ್ ಅಂಬರ್ ಎಂಬವನೊಡನೆ ಒಂದು ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾಹಸಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಸನ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಪಾಹಣಿಯು ಬಾದಶಹನಾದ ಒಳಿಕೆ ಪಾಹಣಿಯನ್ನು ಆಯ್ದ ಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ

ಜಹಗೀರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರಭುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವು ಅಸ್ಥಿರವಾದುದಷ್ಟೆ ? ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಬಾದಶಹನು ಪಾಹಜಿಯ ಕೆಲವು ಜಹಗೀರುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಪಾಹಜಿಯು ಎರಕ್ತಿಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ತಾನು ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಅಹಮ್ಮದ್‌ನಗರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಾಹಜಿಯು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸುಲ್ತಾನನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಸಾಯಲು ಅವನ ವಂಶದವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ವಿಧವ್ಯಂಸರಾದ ಕೆಲವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಹಾಯದಿಂದ ದೇಶವನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ವರಮಾಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಎಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸಸುಲ್ತಾನನ ಹೆಸರಿಂದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾಹಜಿಯನು ತುಂಬ ಕೋಪಿಸ್ತಾನಾಗಿ ಪಾಹಜಿಯನ್ನೂ ಆತನ ಹೊಸ ರಾಜನನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು, ದೂಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಾಹಜಿಗಲಿ, ಸುಲ್ತಾನನಿಗಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಹೇಗೋ ಒಂದು ವರ್ಷ ವರೆಗೂ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ತರುವಾಯ ಕರಾರು ನಡೆಯಿತು. ಅದರೊಡನೆ ೧೬೩೭ರಲ್ಲಿ ಅಹಮ್ಮದ್‌ನಗರವು ಹಾಳಾಯಿತು.

ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಾಹಜಿಯು ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಜೇಜೇಬಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಂಭುಜೇ ಶಿವಾಜೀ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಜೇಜೇಬಾಯಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಯಾದವರಾಯನು ಸೇವೆಗಡದ ಪುರಾತನ ಹಿಂದೂರಾಜರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯುಂಟಾದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿರುವೆವು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ಷತ್ರಿಯನೆಂದು ದಕ್ಕಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಪಾಹಜಿಯು ೧೬೦೩ರಲ್ಲಿ ತುಕಾರಾಮಿಯೊಬ್ಬನು ಸಾಯುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿದನು. ಅದರಿಂದ ಅಭಿಮಾನವತಿಯಾದ ಜೇಜೇಬಾ

ಯಿಯು ಕುಸಿತೆಯಾಗಿ ಪತಿಯ ಸವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಆಗ ವೆಂಕಾಜಿಯೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಪಾಹಜಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರಾದ ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ದ್ದರು ಅವರಲ್ಲಿ ದಾದಾಜೀ ಕಾಣದೇವನು ಪೂನಾ ಜಹಗೀರನ್ನೂ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ೧೬೨೯ರಲ್ಲಿ ಪೂನಾನಗರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಹರದಾರಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಸುವರ್ಣಗಡ (ಸವಣೂರು) ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೂರನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂದೆ ತುಕಾರಾಮಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಅದುವೊಂದು ಜೇಜೀಬಾಯಿ ಮಗನೊಡನೆ ದಾದಾಜೀಕಾಣದೇವನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೂನಾನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಲ್ಲು ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪುಣನಾದನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮತ್ತೂ ಬದ್ಧಿವಂತನು ಆ ವ್ಯಾಯಾಮದಿಂದ ಅವನ ಶರೀರವು ಎಜ್ರಸವೃಶವಾಗಿದ್ದಿತು,

ಶಿವಾಜಿಯು ಈ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯದೆ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ದಾದಾಜೀ ಕಾಣದೇವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವೀರಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಹಾಗೆಲ್ಲ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಸವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕಥೆಯೊಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿ, ಆತನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಥೆಯನ್ನು ಓದುವರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ತಿಳಿದರೆ ಒಡನೆ, ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ದಾದಾಜಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಾಜಿಯು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಾನುರಕ್ತನಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಿಯಾದನು. ಮಹಾಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಅವರಂತೆ ತಾನೂ ಕೂಡ ದೊಡ್ಡವನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿತು. ಹದಿನಾರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸಿ ಉತ್ಸಹಶಾಲಿಗಳಾದ ಕೆಲವರು ಹುಡುಗರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ಕೊಂಕಣದೇಶನಿವಾಸಿಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುವುದು ಹೇಗೆ ದಾರಿಯೆಲ್ಲಿರುವುದು ? ಯಾವಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಯಾವದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಯಾವಯಾವದುರ್ಗಗಳು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ? ಯಾವದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು ? ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳಿಂದಲೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದನು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆತನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೆಟ್ಟದಮೇಲೆಯೋ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೋ, ಕೆಳಗೋ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೋ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ದುರ್ಗವಾಗಲಿ, ಮಾರ್ಗವಾಗಲಿ ಮತ್ತಾವುದೂ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು, ಕೊನೆಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದೆರಡು ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಆತನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಡಾದಾಜಿಯು ಭಯಪಟ್ಟನು. ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟನು. ಇದ್ದ ಜಹಗೀರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋಬಗೆಯಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಉದ್ದೀಪ್ತವಾದ ಆತನ ದೃಢಮನೋಭಾವವು ಎಳೆಸ್ಟಾದದೂ ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ನಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾವಳರನ್ನು ಶಿವಾಜಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಆಶಾಜೀ ಕಂಕು, ತಾನಾಜೀ ಮಾಲಸೂರೀ, ಬಾಜೀ ಫಸಳೇಕರ್ ಎಂಬ ಮಾವಳರು ಮೂವರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಕೊನೆಗೆ ಇವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಗಿರಿಶಿಖರದಲ್ಲಿ ತೋರಣದುರ್ಗದ ಖಿಲ್ವೇದಾರನನ್ನು ಹೇಗೋ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕಛೇಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಣದುರ್ಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು. ಪ್ರಥಮವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ವರ್ಷವಾಗಿರ್ದಿತು. ಮರುವರ್ಷ ಆತನು ತೋರಣದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗುನ್ನತವಾದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರದಮೇಲೆ ಕೂಸದುರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಗಡವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು.

ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನು ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾಹಜಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಸುಲ್ತಾನನ ನಂಬಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಪಾಹಜಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ದಾದಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದನು. ದಾದಾಜಿಯು ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ದಾದಾಜಿಯು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದು, “ ನೀನು ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಸುಲ್ತಾನನ ಬಳಿಯಿದ್ದು, ಜಹಗೀರನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ನೀನು ಕೂಡ ಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.” ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಶಿವಾಜಿಯು ಪಿತೃಸಮಾನಸನ್ಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ದಾದಾಜಿಗೆ ವಿನೀತ ಭಾವದಿಂದ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತನೇ ಹೊರತು, ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನಾಗಲೀ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾಗಲೀ ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ದಾದಾಜಿಯು ಕಾಲಾಧೀನನಾದನು. ಅವನು ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಲು, ವೃದ್ಧನು ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಎರೋಧವಾಗಿ ಎನು ಹೇಳುವನೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ, ಶಿವಾಜಿಗೆ ಬಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಭಾಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದಾದಾಜಿಯು ಅವ್ಯಾಜವಾದ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಆದರಿಸಿ, “ ಮಗುವೆ! ನೀನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದುದರಿಂದ ಈ ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಜಾಗ್ರತನಾಗಿ ಸಾಧಿಸು. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸು ; ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ; ಗೋಬ್ರಹ್ಮಣರನ್ನೂ ರೈತರನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸು, ಧರ್ಮವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸು. ಭವಾನೀದೆಯನ್ನು ನಿನ್ನಗೆ ತೋರಿಸಿದ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ.” ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದನು.

ದಾದಾಜಿಯು ಈ ಉಪದೇಶವು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ತರುಣನಾದ ಶಿವಾಜಿಗೆ ದ್ವಿಗುಣವಾದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಅವನು ಕ್ಷಣಸಾರವಾಗಿಯೇ ಆತನು ಚಾಕಣ, ಕಾಂದಾನಾ ದುರ್ಗಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಾರರನ್ನು ಧನದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಎರಡು ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಂದಾನಾ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಗಡವೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಬಲ

ತಾಯಿಯಾದ ತುಕಾಬಾಯಿಯ ಸೋದರನಾದ ಬಾಜಿಯು ಸೋಪಾನದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದುದಿನ ನಡುರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮಾವಳರನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸೋಪಾನದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅದನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು; ಸೋದರಮಾವನನ್ನು ತೊಂದರೆಪಡಿಸದೆ ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಪುರಂಧರನೆಂಬ ದುರ್ಗದ ದೊರೆಯು ಮೃತನಾಗಲು, ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ನೆವದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಾನೇ ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಮೂವರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೂ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಕೋಪಗೊಳ್ಳದೆ ನಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅವರು ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಇದ್ದರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದನು. ೧೬೪೨ ರಲ್ಲಿ ಆತನ ಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ಅಬಾಜೀಸೋನ ದೇವನೆಂಬವನು ಕಲ್ಯಾಣದುರ್ಗವನ್ನು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಬಿಜಾಪುರದ ಸಲ್ತಾನನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಪಾಕಜಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು. ನಿಯಮಿತಕಾಲದೊಳಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತನಗೆ ವಶವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಸೆರೆವನೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಸಿಬಿಡುವನೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ದೆಹಲಿಯ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಾದುವು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಚೌವೀರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಗಾಯನಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಎಷ್ಟೋ ವಿಧದಿಂದ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ತಮ್ಮನನ್ನೂ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಕಡೆಯವರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಗಡವೆಂಬ ಹೊಸ ದುರ್ಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಮುರೇಶ್ವರ,

పింగళి, ఎంబివరన్న వేళ్ళెగనన్నాగి నిగుమసి కేంకణదోతవన్న సంత్రాం
 వాగి జయిస. వైదక్క స్వేన్యవన్న సేరిసిదను. -- అష్టరల్లి చిజాపురద సుల్తా
 నను తివాజియున్న కేంకణదోతవన్న ఎగిసి. ౧౭౫౯రల్లి అఫోజుల్ బాననోబు
 ప్రసిద్ధి సేనాపతియున్న ౫౦౦౦ కుదురేగు ౭౦౦౦ పదాతిగళిడనే కళు
 హిదను. అఫోజుల్ బానను కేంకణదోతవన్న “బేట్టగళి గనదొంద తిగుగుత్తి
 రువ తివాజియున్న సరపణిగళింద కట్టిసి సుల్తానర వాదగళ బళి నిల్లిసు
 వేను.” ఎందు ప్రతిజ్ఞ మాడికేంకణదను. ఇష్ట స్వేన్యదోతవన్న యుద్ధ
 మాడిదరే తుంబ తేంకణదరేయగువైదేంబు యేంకణి, తివాజియు సంత్రాం
 కేంకణలు అపొక్కి సిదను. బానను గోంకణదోతవన్న బ్రాహ్మణనన్న తివా
 జియు బళిగి కళుహిదను. తివాజియు ప్రతాపగడ దుర్గదబళి, సభామంది
 రదల్లి దొతనిగి దర్శనవిత్తు నానావిషయగళన్న కురితు ప్రసంగిసాత్తిదను.
 రాత్రియల్లి విత్తమిసికేంకణలు ఒందు ప్రదేశవు విషాడిసల్పట్టు. రాత్రి
 యల్లి తివాజియు గోంకణదోతవనిగి దర్శనవిత్తును. మహారాష్ట్ర ప్రభువు
 తన్న అసాధారణ వాక్ సౌధిమోయింద గోంకణదోతవన్న “దేవా !
 నీవు బ్రాహ్మణులు, ననగింతలూ శ్రీశ్రీలు, ఆదరణ నన్న మాతన్న లాలిస
 బేకు. కిందొధర్మవన్న నిల్లిసువదక్కాగి నాను కేంకణదోతవైరువేను.
 బ్రాహ్మణరన్న గోంకణదోతవన్న కేంకణదోతవన్నే భవానిమాతేయు ననగి అప్పణి
 మాదిరువళు ; మత్తు కిందొధర్మవిదొధిగళన్న జయిసబేకేందొ ఆజ్ఞ
 మాదిరువళు. బ్రాహ్మణులు తావు దేవియు టుద్దేశవన్న నేరవేరిసి స్వమాత
 దవరేంకణదే సేరి, నన్న రాజ్యదల్లి సుఖవాగి వాసమాడిరి.” ఎందు దొధిసి
 దను. ఈ టుద్దేశదొంద గోంకణదోతవన్న సంత్రాంకణదోతవన్న తివాజిగి సహ
 యమాడ. వైదాగి ఒప్పికేంకణదను. కాయగసిద్ధి గోంకణదోతవన్న తివాజియు అఫో
 జుల్ బాననోబుదే సేరి మాతనాడువైదే ముఖ్యేందు నిశ్చయిసిదను.

నిశ్చయిసిదంతేమే ప్రతాపగడ దుర్గదబళి, అవరిబ్బర సేరిదరు.
 ముసల్మానర స్వేన్య వై సుల్తానదల్లియే బేరిబేరియొగిద్దు. ఒప్పు సేవక

ನೊಡನೆ ಖಾನನು ಪಾಲ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಹು ನಿಶ್ಚಯಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವ್ಯಾಘ್ರನಖವನ್ನು ತೋಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಶ್ರಾಣಾಸ್ತ್ರನಾದ ತಾನಾಜಿ ಮಾಲಾಸೂರೇನನ್ನು ಜೊತೆಗೊಂಡು, ಅಫ್ಜಲ್ ಖಾನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಆಲಿಂಗನಮಾಡಲು ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾಪಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಆಲಿಂಗನೆಯ ನೆವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಅವನ ಎದೆಯನ್ನು ಇರಿದು ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನನನ್ನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಉರುಳಿಸಿದನು. ತಕ್ಷಣವೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಸೈನ್ಯವು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸೈನ್ಯದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಜಾಪುರದವರೆಗೂ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಬಿಜಾಪುರದವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾವಕಡೆಯವರಗೂ ವಿಶೇಷಲಾಭವುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ೧೬೬೨ರಲ್ಲಿ ಪಾಹಜಿಯು ಮಧ್ಯಪರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸಂಧಿಮಾಡಿಸಿದನು. ಪಾಹಜಿಯು ಬಂದಾಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು, ತಂದೆಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಆಶನನ್ನು ಭಕ್ತಿಗೌರವದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅವನು ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುವವರೆಗೂ ತಾನು ನಿಂತೇಇದ್ದು ತನ್ನ ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದನು.

ಪಾಹಜಿಯು ಪುತ್ರನಿಜೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿದ್ದು ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ತಂದೆಯು ಮಾಡಿದ ಸಂಧಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ಬದುಕುವವರೆಗೂ ಬಿಜಾಪುರದವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬಳಿಕ ಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗಲೂ ಶಿವಾಜಿಯು ಮುಂದಾಗಿ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುರಿದವನಲ್ಲ.

೧೬೬೨ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಧಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವುದಷ್ಟೆ ? ಇದೇ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಥೆಯು

ಇಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವುದು. ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೊಂಕಣದೇಶವೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆತನ ಕೈಕಳಿಗೆ ಏಳುಸಾವಿರ ಕುದುರೆ ಸವಾರರೂ ಎಪ್ಪತ್ತುಸಾವಿರ ಕಾಲಾಳುಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ.

ವಿಳನೆಯ ಸುಕರಣ.

(ಶುಭಕಾರ್ಯವು)

ನೌಯೋನು ಆಸ್ತಂಗತನಾದನು. ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗದಬಳಿ, ವೀರಭಟ್ಟರು ನಿತ್ಯಬ್ಧವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊರಗಡೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಒಳಗೆ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗದ ಎತ್ತರವಾದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವೀರಭಟ್ಟರು. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸರ್ವತಗಳು ಪುಷ್ಪಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ವನಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಪೂರ್ವವಾದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಸಂಧ್ಯಾರುಚಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯದ ಈಗಿರುವ ವಿಚಿತ್ರಶೋಭೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸದೆ ಭಟರು ವೂಠಾನಗರದವೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟರು.

ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಾಹಸಕಾರ್ಯ. ಅದರಿಂದ ಚಿಂತಾಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಂಭವಿಸದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು ? ಅಂತಹಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಸಾಹಸಗುಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧೈರ್ಯವಾಗದಿರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆ ವೀರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಈದಿನ ಪಯಿಸ್ತಾ ಖಾನನು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಸಾಯುವನು, ಇಲ್ಲವೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಿಸುವನು.' ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮುಖಚಹರೆ ಮುಂಚೆರೀತಿ ಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈ ವೀರಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ಪೇಷ್ವೆಯು ರೇಶ್ಮರತ್ನಿಮೂಲ ಎಂಬ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಆತನು ಬಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಜಿಯ ಕೈಕಳಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ಶಿವಾಜಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಪ್ರತಾಪಗಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ಅವನು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪೇಷ್ವೆಯ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆಗಿನಿಂದ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅರ್ಧ ಜುಲೈನವರೆನ್ನು ಕೊಂಡಕೂಡಲೇ ಮುರೇಶ್ವರನು ತುರುಕರ ದಂಡಿನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಆವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ಮೊಗಲರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದಿನಿಂದ ಆತನೇ 'ಸರ್‌ನಾಬತ್' ಎಂದರೆ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸರಮಸಾಹಸ; ಆಸ್ತಿನಲ್ಲಿ (ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ) ಮಹಾಸ್ಥೈರ್ಯ ವಂತನು; ರಾಜಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಪುಣನು. ಕುಶಾಗ್ರಬುದ್ಧಿಯವನು. ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನು. ಮುರೇಶ್ವರನಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಡರು.

ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನೂ ರಣಶೂರನೂ ಆದ 'ಆಬಾಜಿ ಸೋನದೇವ' ಎಂಬಾತನು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆತನ ಈಗಿನ ಹೆಸರು ನೀಲಪಂತಸೋನದೇವ. ಆದರೂ ಆಬಾಜೀ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ೧೬೪೮ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ದುರ್ಗವನ್ನೂ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದವನು ಈತನೇ-ಮತ್ತು ಈಗ ರಾಜಗಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವನೂ ಈತನೇ. ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಅನ್ನಾಬೀ ದತ್ತನ ಸಂಗಡ ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಆತನು ಪವನಗಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು.

ಅಶ್ವಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೇತಾಜಿಯು ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಹೇಗೆಯೋ ಮೊಗಲರ ಸೇನೆಯನ್ನು ವೋಸಪಡಿಸಿ ಔರಂಗಾಬಾದ್, ಅಹಮದನಗರಗಳನ್ನು ದೋಚಿದನೆಂದು ನಮಗೆ ಈ ವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು. ನೇತಾಜಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಕರ್ತಾಜಿ ಗಜ್ಜರ, ಎಂಬಾತನು ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಅರ್ಮಿಕರ ಸಂಗಡ ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಮಾವಳರ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಬಾಜಿ ಫಸಳೇಕರ್ ಎಂಬುವನು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೃತಪಟ್ಟನು. ತಾನಾಜಿ ಮಾಲಸೂರೇ, ಆಶಾಕಂಕು ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ ಸಿಂಹಗಡದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತು. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಅವರು ಅನೇಕವೇಳೆ ತಮ್ಮ ಮಾವಳರ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಪರ್ವತ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಸೇವಕರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನ ಮುಖವು ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ನೇತ್ರಗಳು ಜಾಜ್ಜಿಲ್ಯಮಾಸವಾಗಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಸಂಜಲವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುವು. ಕಂಜುಕದೊಳಗೆ ಕವಚವಿದ್ದಿತು. ಅಂದಿನ ಪರಮ: ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆತನು ಸಂಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು.

ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು — ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಮಿತ್ರರೇ ಹೋಗಿಬರುವೆನು ' ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು.

ಮುಖೇಶ್ವರ. — ಹಾಗಾದರೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ? ಸೋನಗೇವನಪ್ಪಾಗಲಿ, ಅನ್ನಾಜೀಯನ್ನಾಗಲಿ ನನ್ನ ನ್ನಾಗಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದೇ ? ಮಹಾಪ್ರಭು ! ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆವೆ ?

ಶಿವಾಜಿ: — ಪೇಷ್ವಾಜೀ ! ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ; ಇನ್ನು ಬಲವಂತ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸ, ವಿಕ್ರಮ, ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ನನಗೆ ನೂತನವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ. 'ಈ ದಿವಸೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆನು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಮುಷ್ಟಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವೆನು ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವೆನು. ನನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ನನಗೆ ಕೇಡುಂಟಾದರೂ ನೀವು ಮೂರರೂ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲದು. ನೀವು ನನ್ನ ಸಂಗಡವಿದ್ದರೆ ತೊಂದರೆ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ, ಮತ್ತಾರದೊಂದರಿತು ದೂರದರ್ಶಿತ್ವದಿಂದಲೂ ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದಲೂ ದೇಶವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಬಲ್ಲದು ?

ಜಾತೀಯ ಗೌರವವು ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ? ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರಾದರೂ ಮತ್ತಾರು ? ಅಸುಧಾರಿವ ಪ್ರಯಾಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಡೆನಾಡಬೇಡಿ.

ಇನ್ನು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಷ್ವೆಯು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ಮತ್ತೆ “ ಪೇಷ್ವಾಜೀ ! ನೀವು ನನಗೆ ತಂದೆಯ ಸಮಾನರು. ನನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಶೀರ್ವಾದವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗದು ಅಜಾಜೀ ! ಅನ್ನಾಜೀ ! ನೀವು ಸಹ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಸತ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಇದೊ ಇನ್ನು ಹೊರಡುವೆನು. ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಕಣ್ಣಾಳಲ್ಲಿ ಶನಂದ ಬಾಪ್ಪವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು ಆ ಮೂವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರನೇರರೂ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮಾವಳರನ್ನು ನೋಡಿ ‘ ಮಿತ್ರರೇ ! ಹೇಗಿಬರುವೆನು ’ ಎಂದನು.

ತಾನಾಜೀ:—ಪ್ರಭೂ ! ನಾವು ಆವ ಅಸರಾಧಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ಒರದಂ. ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವಿರಿ ? ದೇವ ! ಕಳೆದ ದಿನಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ! ಕೊಂಕಣದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಯಾರು ? ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಿರಿ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಗಲಿರುಳನ್ನದೆ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸಿದವರಾರು ? ಗತಿಸಿದ ಬಾಜಿಯೂ ಆಶಾಜಿಯೂ ಈ ದಾಸನೂ ಅಲ್ಲವೆ ? ಬಾಜಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಮೃತಕೊಂದಿದನಲ್ಲವೆ ? ನಮಗೂ ಅದೇ ಕೋರಿಕೆ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿರಿ. ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುವೆವು ; ಜಯವುಂಟಾದರೆ ಪ್ರಭುಗಳು ಇವರ ಆನಂದವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡಲಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರಿಗೆ ಕೇಡುಂಟಾದರೆ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಬೇರಿಸಿದ್ದು ಏನುಲಾಭ ? ರಾಜ್ಯತತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಸಾಲದು. ಸಹ ಷರರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೋಸಪಡಿಸಿ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವನ ಕಣ್ಣಾಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಯಿತು.

ಶಿವಾಜಿ—ಅಣ್ಣಂದಿರ ! ನಿಮಗೆ ಕೊಡಗಿರುವುದೇನು ? ಬೇಗಹೊರಡಿರಿ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ಬಳಿಕ ಶುದ್ಧಾಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಬೇಬೇಬಾಯಿಯು ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತು ಮಗನಿಗೆ ವಿವಾಹವಾರದಿರಲೆಂದು ಭವಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ—ಅಮ್ಮಾ ! ದಯೆಯಿಟು ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಬೇಬೇ—ಮಗುವೇ ! ನಿನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಈ ದೀನಕರುಣೆಯ ಎಂದಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಣುವುದೋ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಅಮ್ಮಾ ! ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ ? ಎಂತೆಂತಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಹೊಂದಿಬರಲಿಲ್ಲ ? ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬಲದಿಂದ ಕೃತಕಾರ್ಥನಾಗಿ ಬರುವೆನೆಂದು ನಂಬಿರುವೆನು,

ಬೇಬೇ—ಅಪ್ಪಾ ! ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯಂತನಾಗು. ದೇವಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಮುಡಿಪಡಲು, ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟಳು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಮಾತೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಹೊಂದಿ ಬಂದು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿದನು. ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು ಸೈನ್ಯವೊಡನೆ ಶಿವಾಜಿಯು ದುರ್ಗದಹೊರಗೆ ಹೊರಟನು.

ದುರ್ಗದ ದ್ವಾರವನ್ನು ದಾಟುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುವಕ ಯೋಧನು ಶಿವಾಜಿಯ ಇದಿರಿಗೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನು ಚಾಚಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಕೈ ಹಿಡಿದು—“ರಘುನಾಥಬೇ ! ನಿನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ರಘು—ದೇವಾ ! ಶೋರಣದುರ್ಗದಿಂದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದಾಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ನನಗೆ ಒಳಮಾತನಾಡುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದ್ದರಿ.

ಶಿವಾಜಿ—ಇದೇ ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾದ ಸಮಯವೇ? ಅತಿ ಕಷ್ಟವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವ ಬಹುವಾನಕೇಳಲು ಒಂದೆಯಾ ?

ರಘು—ಪ್ರಭು ! ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಬಂದೆನು. ಆಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ನನ್ನನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೇ ನನಗೆ ಒಳಮಾತನ. ಅಪ್ಪಣೆ

ಯಾದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈವು ಎಂಬವರೊಡನೆ ಈ ಭೃತ್ಯನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒರಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು.

ಶಿವಾಜಿ — ರಜಪೂತ ತರುಣನೇ ! ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಏಕೆ, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವೆ ? ಈ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗಿರುವೆಯಾ ?

ರಘು — ದೇವಾ ! ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಭಯವು ನನಗಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಮೃತನಾದರೂ ನನಗಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಬೇವನದ ಮುಖ್ಯಗುರಿ.

ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ರಘುನಾಥನು ವಿನಯದಿಂದ ವಂದಿಸಿ ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನೂ ಹತ್ತಿ, ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಯಾರಾದರೂ ತಿಳಿಯುವರೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದೆಯೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಹೋಗದೆಯೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸೇರದೆ, ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಪೂನಾನಗರದ ಹೊರಗಿದ್ದ ಒಂದು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ರಘುನಾಥನು ನೆರಳಿನಂತೆ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ್ದನು.

ಅಂಧಕಾರವು ದಟ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಆ ನಿಶಾಮಾರುತನು ಆ ಉಪವನದ ನಡುವೆ ಮರಮರಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ತಗ್ಗಿ ಹೋದರು. ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಕಾಣಬರುತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳು ಬೀಳುವ ಧ್ವನಿಹೊರತು ಮತ್ತಾವ ಶಬ್ದವೂ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪೂನಾನಗರದಲ್ಲಿ ಸದ್ದಡಗಿತು ; ದೀಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆರಿಹೋದುವು. ಜನರೊಡನೆ ನಿರ್ದ್ರಾವಶರಾಗಿರಲು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದ ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಧ್ವನಿಯೂ ನಡುವಡುವೆ ನಾಯಿಗಳ ಗೊಳ್ಳೆಂಬಶಬ್ದವೂ ಮಾತ್ರ ವಾಯುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ “ಛಂ ಛಂ” ಎಂದು ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದವರ ಹೃದಯಗಳು ತಲ್ಲಣಿಸಿದುವು. ಮತ್ತೆ ‘ಛಂ ಛಂ’ ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದುವು. ಕೆಲವರು ದೀವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು

ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ಉತ್ಸವವು, ಮದುವೆಯ ಮೇಳವು, ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಪೂನಾನಗರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತು ಗೋಡೆಯು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮಾರ್ಗವು ಜನಭರಿತವಾಗಿದ್ದಿತು ; ನಾನಾವಿಧ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು ; ಕೆಲವರು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ನಡೆದುಕೊಂಡೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಮಾವಳರ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಮುಖಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ 'ಇದೇ ಕೊನೆಯ ಸಾರಿ' ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡುವಂತಿದ್ದಿತು. ಗದ್ದಲವಾಗದಂತೆ ಶಿವಾಜಿಯೂ ಆತನ ಅನುಚರರೂ ಮದುವೆಯವರ ಸಂಗಡ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಮದುವೆಯವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಇಳಿದಿದ್ದ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಗಸರು ಗವಾಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇರಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನಿವ್ರೆ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಯಾಣಕರು ಮೂವತ್ತೈದು ಮಂದಿ ಮಾತ್ರ ಖಾನಸಾಹೇಬನ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದರು. ಅದರೆ ಅವರನ್ನು ಯಾರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಉತ್ಸವದ ಗದ್ದಲವು ಕೇಳಲ್ಪಡದೆ ಹೋಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಒಡಿಗೆಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಕಿಟಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಶಬ್ದವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಖಾನಸಾಹೇಬನೂ ಪರಿವಾರದ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಮಲಗಿದ್ದರು ಕೆಲವರು ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಶಬ್ದವು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದರೂ ಅವರು ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ತರುವಾಯ ಇನ್ನೊಂದು, ಮತ್ತೊಂದು, ಮಗುದೊಂದು, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸುಣ್ಣವೂ ಗಾರೆಯೂ ಜಲಜಲವೆಂದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸಂದೇಹಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಪರಿಚಾರಕರು ಆ ಕಡೆ ನೋಡಲು, ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತಾಕದೆ ಒಬ್ಬನ ತರುವಾಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು, ಅವನ ಹಿಂದೆ ಮಗುವೊಬ್ಬನು-ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ

ಕೊಗಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿ ಪಯಿಸ್ತಾಖಾನನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು

ಶಿವಾಜಿಯು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಖಾಸಸಾಹೇಬನು ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಾಪ ! ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಪೂನಾನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥಿನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ಕೇಳಿಸಿತು !

ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಪಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಒಂದು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕವಚಧಾರಿಯಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ವೀರನೊಬ್ಬನು ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದನು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಖಾನನು ಭಯಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ಒಂದು ಕಿರುಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಲು ಸುಲಭವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಲೇ ಎದೆಯು ಒಡೆದು ಹೋಗುವಂತೆ “ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಪಕ್ಕದ ಕಿರುಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು.

ಸೇನಾಪತಿಯ ಮಂದಿರದ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿರುವರೆಂದು ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು. ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದುದರಿಂದ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋರದಂತಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಹತರಾದರು. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಓಡಿಬಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನೇ ಬಿದ್ದರು. ಆ ಮನೆಯು ಭಯಂಕರವಾದ ಕೂಗುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ದೀಪಗನ್ನಾರಿಸಿ ಮಾವಳರು ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಯಿಸುವವರ ಉಲ್ಲಾಸ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೂ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಝಂಝುಣ ನಾದದಿಂದಲೂ ಗಾಯಪಟ್ಟವರ ಆರ್ತನಾದದಿಂದಲೂ ಆ ಮನೆಯು ನಿಬಿಡವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಈಟಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಮಾವಳರ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನು ಧುಮಿಕಿದನು. ಮೊಗಲಾಯರ ಸೇನೆಗಳು ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾದವು. ಭಯಂಕರವಾದ ಈಟಿಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಪಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಮುಲಗುವ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊಗಲಾಯಿ ಭಟನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಎಂದು ರಾದನು. ಆಗ ಒಂದವನು ಚಾಂದಖಾನನ ಮಗನಾದ ಷಂಷೇರ್‌ಖಾನನು ! ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಅವಮಾನಿತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಷಂಷೇರನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ಕೂಗಿ — “ಯುವಕನೇ ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಕತ್ತಿಯು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡೆನು, ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡು” ಎಂದು ಕೂಗಿದನು.

ಷಂಷೇರುಖಾನನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಾನು ಈ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಧಳಧಳನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಷಂಷೇರನ ಖಡ್ಗವು ಇಳಿವುದರಲ್ಲಿ ದ್ದಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಪ್ರಾಣದಮೇಲಿನ ಆಶೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಭವಾನೀ ನಾಮವನ್ನು ಜ್ವರಿಸಿ. ಪುನಃ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಷಂಷೇರನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದನು. ಏನೆಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲು ರಘುನಾಥನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ತನ್ನ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ತುರುಕನನ್ನು ಕತ್ತಿಯ ಎಟಿನಿಂದ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿದವನೇ ಇವನು.

“ರಘುನಾಥಾ ! ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮೆಯೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಈ ನಡುವೆ ಗವಾಕ್ಷದಮೂಲಕ ಕಂಬಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಧುಮುಕಿ ಓಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾವಳರು ಗವಾಕ್ಷದ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಧುಮುಕುತ್ತಿದ್ದವನ ಕೈಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಖಾನನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡದೆ ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳಿದನು. ಅವನ ಮಗನಾದ ಅಬುಲ್‌ಪತೇಖಾನನು ಸೈನಿಕರ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತನಾದನು. ಮನೆಯೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿದ್ದಿತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಕಾವಲುಗಾರರ ಮೃತದೇಹಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಒಬ್ಬನ ಮುಂಡವೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಕೈಗಳೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಕಾಲೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವೂ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೊಗಲಾಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಮಾವಳರು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಹೊಂದಿದ ತರುವಾಯ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೊಲೆಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಯ ವರೆಗೆ ಅಗತ್ಯವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸ

ಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಮಾವಳ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ, “ಓಡಿ ಹೋಗುವ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಇನ್ನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡನು. ಇನ್ನು ನಾವು ಸಿಂಹಗಡಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ” ಎಂದು ಏಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೂಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿ, ಆದರೂ ಶಿವಾಜಿಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪೂನಾನಗರ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೈಲುಗಳು ಬಂದ ತರುವಾಯ ಭೆಟರು ದೀವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ದರು. ಆದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವರು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು.

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರ ಕೋಪಗೊಂಡು ಸಿಂಹಗಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಬೀಳುವ ಫಿರಂಗಿ ಗಳ ಔಂಡಿತವು ಹೆಚ್ಚು; ಅದರಿಂದ ಅವರು ಇದರಿ ಓಡಿಕೊಂಡರು. ಕರ್ತೂಜಿ ಗಜರನ್ನು ತುರುಕರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಹುದೂರ ಓಡಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ಕೆಲವು ತೊಂದರೆಗಳಿಂದ ಸಾಹಸಿಗಳಾದ ಅವರಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಅಂಥವನಲ್ಲ. ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಬೈದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಿಂದಿಸಿದ್ದನು ಜಸವಂತನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಲಂಚ ವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವನೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೈಲಾಗದವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಮೋಜೀಂ ಎಂಬವನನ್ನು ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ ಜಯಸಿಂಹನೆೊ ಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಇದಾದ ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮುಖ್ಯಗಳಾದ ಯುದ್ಧಗಳೇನೂ ನಡೆಯ ಲಿಲ್ಲ. ೧೬೬೪ರಲ್ಲಿ ಪಾಹಡಿಯು ಮೃತಪಟ್ಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಜಗಡ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಜನೊಬ್ಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿ, ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದನು.

ಎಂಟನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ರಾಜಗಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ.)

ಯಶಸ್ವಿ ದಿನ ಘೋನಾಥಸಿಂಹನು ತೋರಣ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದನೋ ಯಶಸ್ವಿ ದಿನವ ಅವನ ವನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಯಿತೋ ಅದೇ ದಿನವೇ ಒಬ್ಬ ಬಾಲೆಯ ಮನಸ್ಸು

ಕೂಡ ಪ್ರಥಮಾನುರಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲಿತು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶೀಯ ಯೋಧನನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಹೊಂದಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ರಾತ್ರಿ ಅವನಿಗೆ ಸರಳೆಯು ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸಿ, ಒಂದು ಪಾತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಸೇರಿರುವಾಗ ಅವಳು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಒಗ್ಗಿಸಿ ಹೊರಹೊರಟು ಹೋದಳು.

ಹೊರಹೊರಟು ಬಂದರೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂತನವೃತ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ರಘುನಾಥನು ಅವಳನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ನೋಡುವುದೇಕೆ ? ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದೇ ? ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯೋಚನೆಯಿಂದಲೇ ?

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಸರಳೆಯು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ತರುವಾಯ ರಘುನಾಥನ ಮಧುರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳ ಗುಂಡಿಗೆಯು ಝಲ್ಲೆಂದಿತು. ಅವನು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದಾಗ ಶರೀರವು ಪುಲಕಿತವಾಯಿತು. ಸಂತೋಷವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆತನು ತನ್ನಿಂದ ಅಷ್ಟಣೆ ಪಡೆದು ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಸರಳೆಯು ಕಿಟಕಿಯ ಒಳಿ ನಿಂತು ಅವನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಅವಳು ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಕಂಡುರೆಯೂ ಸವಾರನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಆ ಮಾರ್ಗಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಬಟ್ಟೆಗಳು ಮರಮರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಪ್ರಸುತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಕುಟೀರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಸ್ಯಗಳು ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾತರಂಗಗಳನ್ನು ಮನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಈ ದೃಶ್ಯವಾವುದನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವಳ ಅಂತರಂಗವು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಸರಳಬಾಲೆಯು ಆದಿನವೆಲ್ಲಾ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕಳಾಗಿದ್ದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲ ತಂದೆಯು ಊಟಮಾಡುವಾಗಲೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ತಂದೆಗೆ ತಾನೇ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಲಗುವ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಿಟಕಿ

ಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸರಳೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಹೀಗೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಜನಾರ್ದನನು ಸರಳಹೃದಯನು. ಅವನು ಹಗಲು ಶಾಸ್ತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದಯಾಸ್ತಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಖಿಲ್ಲೆದಾರನನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸರಳಬಾಲೆಯು ಭೋಜನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದಿರಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆಹೋದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡನು. ವಿರಾಮವಾದಾಗ ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಜನಾರ್ದನನು ಸರಳಬಾಲೆಗೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಸತ್ಯಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವಾಗ ಬಾಲೆಯ ಈ ನೂತನ ಭಾವಗಳನ್ನು ವಯೋವೃದ್ಧನಾದಾತನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು ?

ಬಾಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಯೋಚನೆ ಬಹು ದಿನ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿರದು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ರೇಕವು ತಗ್ಗಿ ಹೋದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತಾದರೂ ನಾರಿಯ ಹೃದಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಚಿಂತನೆಯು ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗದಲ್ಲವೆ ? ಅಡಿಗೆಗಾಗಿ ಆ ಯುವಕನ ಭಾವಚಿತ್ರವು ಅವಳ ಹೃತ್ತಲದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳೊಬ್ಬಳೇ ! ಜನಾರ್ದನನ ಹೊರತು ಅವಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವರೇ ಇಲ್ಲ. ಯೌವನಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಕೃತಿಯೇ ಅಡಿಗೆಗಾಗಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಗಿರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯು ವಂಚಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದು. ಸರಳ ಬಾಲೆಯು ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ತರುಣವೀರನು ಯುದ್ಧಾಂಗಣದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಸರಳಬಾಲೆಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸರಳಬಾಲೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಘುನಾಥನು ಎಂದಾದರೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನೆ ? ಪುರುಷನ ಚಿತ್ತವು ಸರ್ವದಾ ಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಬೇವಿತವು ಅಶಾವೇರ್ಷವು. ಕೋರಿಕೆಯು ಸಫಲವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಪುರುಷನು ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವನು. ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನ

ಹೃದಯವು ಒಂದೇ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದೇ ಹೇಗೆ ? ಹಾಗಾದರೂ ಮಾಯಾವಿನಿಯಾದ ಆಶಾದೇವಿಯು ಸರಳೆಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ನಿನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಡಿಗಡಿಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವನು.” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಪುನಃ ಚಿಂತಾದೇವಿಯು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, -ಆ ವೀರನು ಈಗಲೂ ತೋರಣದುರ್ಗದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವನೆ ? ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಜಂಜಲವಾಗದಿರುವುದೆ ? ಅಯ್ಯೋ ನದೀತರಂಗವು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅನಂದದಿಂದ ಕುಸುಮವು ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಆಶೆಯು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ‘ ಅವನು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ತೋರಣದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವನು.’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲಿರುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಾನಾತನ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಗಳಾಗದೆ ಇರುವೆನು.’ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೇ ಅವಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಬಿಳಿಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಒಬ್ಬನು ಪರ್ವತ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಗೊಂಚಲುಗೊಂಚಲಾಗಿ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಚ್ಚಿರುವಂತೆಯೂ ಅವನ ಶಿರಸ್ಸು ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತ ಕಿರೀಟದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನು ದುರ್ಗದೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನಿದ್ದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಂತೆಯೂ ತಾನು ಅವನಿಗೆ ಒಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಬಳಿಕ ತಾನು ಅವನ ಪಾಶ್ವರದಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಅವನು ತನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಹೊಳೆಯಿತು. ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದಾದಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ-ತರಂಗತರಂಗವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸರಳೆಯ ಭಾವನಾರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭಾಸವಾಯಿತು :- ಯದ್ವು ಕಳೆದುಕೊಯಿತು. ಆ ವೀರನು ಸನ್ಮಾನಣೀಯನಾದನು. ದೊಡ್ಡ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಜನಾರ್ಥನನು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಅವನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಮನೆಯು ಜನಸಂದಣಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪಗಳು ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ವಿಧವಿಧ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೆಳಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಗಾನವು ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಶುಭಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದುವು.

ఆగ ఇవళు ఆవకుంఠనదొడనే రఘునాథన సక్తదల్లి కుళితద్దళు రఘునాథను ఇవళ కృపిడిదిద్దుదరింద మనసాఁరిద్ద జీవితేత్వరను లభిసినందు ఆనందసాగరదల్లి ముళుగిళుత్తిద్దళు.” ఇదాదమోలే మత్కొందు భావనే. “రఘునాథను కీర్తియన్న సంతాదిసల్లి; బిరుదుగళన్న పడెయల్లి. అవను దరిద్రనే యెరతు ఐత్వయవంతసల్లి. ఆమని సరళియన్న మదు వేయదను. పవత పాదదల్లి యాచ హళియు కాణబ్బుడుత్తిరుచ్చుమో, అల్లి శాంతవాగి నదియతిరప్రదేశదల్లిరువ అనేక కుటీరగళల్లి ఒంద కుటీరవు సరళబాలెయదు సాయంకాలద హేత్తిసల్లి సరళియు స్వహస్తదಿಂದ అడిగిమాడి కుటీరద ఇదిరిగి కుళితద్దు దురదల్లిరువ యెలగద్దెగళ కడ నోడిడుత్తిద్దళు. హగల్లి కష్టపట్టు ఆయాసకొందిద అజానుబాహువు ఆ దిక్కినింద కుటీరకృ అభిముఖినాగి బురతిద్దను. అవనన్న నోడి సరళియ మ్మేయబ్బుతు. ఆ పురుషను సమిపకృ ఒందు ఒందు హారవన్న తేగిదు అవళ కేరళిగి హాకిదను. అదరింద ఆనందాతిశయకొందిద అవళ కృదయవు అధిరవా యితు. శరీరవు రోమాంజితవాయుతు.”

ఈ ప్రకారవాగి దినవు ఒందొందు బగయ ద భావనగళింద సుఖ దుఃఖానుభవ వాడుత్తిద్దంతయే తింగళమోలే తింగళుగళాగి వక్షస్థా కళిదు యోయితు. సరళియ కల్పనాప్రవాహవు అడ్డియిల్లదే ప్రవహిస్తులే ఇద్దితు. రఘునాథన ఆకారవు అవళ కృత్వరదల్లి దృఢతరవాగి జిత్రితవ యితు. ఇష్టాదరణ ఫలవేను ? ఎందరే, కేవల నిరర్థకవల్లవేందొ ఫలి స్తువ కాలవు బరువుదొంద ఆశియు యేళుత్తిద్దతు.

ఒందు దిన సాయంకాల అవళు ఎందినంతే హుదొంటిదల్లి విహరిస్తు నడవకువే తన్న రత్న హారవన్న నోడికొళుత్తి. ఎనో జింతిస్తుత్తిద్దళు. అవళ యౌవనవు అభివృద్ధి స్థితియల్లిద్దితు. ఈగ అవళల్లి కేలకెల్లి బద లావణిగళు కాణుత్తివే. ఆశియ ప్రభావదింద అవళ ముఖమండలవు విశిష కాంతియుక్తవాగిరుచ్చుదు. లావణ్యవు యేజ్జుత్తిరుచ్చుదు. రుప వతియు యువతియు జింతాతిలేయొ ఆద సరళబాలెయొ—ఈగ బాలెయల్లి—

ತಾನುಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥವೂವಾಡಿರುವಳು-ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರತರುಣನು ಮಂದಿರದ ಇದರಿಗೆ ಸಮೀಪದಿಂದ ಇಳಿದನು. ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಗಿಡದ ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ನಡುಗಿದಳು : ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವು ಹರಿದು ಹೋಯಿತು ಅಧೀರಳಾಗಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿದಳು. ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸರಳೆಯ ದರ್ಶನವು ಉಪವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವವಾಯಿತು. ಯಾವ ದಿನ ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಿತನಾದನೊ, ಪ್ರಾತಸ್ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ವನಿಕ್ರವಾದ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿದನೋ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರ ವಿಷಯಕವಾದ ಚಿಂತೆಯು ತಲೆದೋರುತ್ತಲಿ ದ್ದಿತೋ, ಸ್ವಪ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಒಜ್ಜಾರಹಿತನಾದ ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯು ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತೋ ಅಂತಹ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ರಘುನಾಥನು ಕಂಡನು ಕಂಡವನು ಮಾತನಾಡಲಾರದೆ, ಸ್ತಂಭೀಭೂತನಾಗಿ ನಿಂತನು. “ ಸುಧಾಕರ ! ಅವರಿಬ್ಬರವೇ ಲೆಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ವರ್ಷಿಸು. ನಿಶಾಚರನಾದ ನೀನು ಅವರನ್ನು ನೋಡು. ಇಂತಹ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ! ಮನಸ್ಸು ನೂತನ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಅವರನ್ನು ನೋಡುವವನಾಗು.” ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದಮೇಲೆ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದೆಗೆ ರಘುನಾಥನ ಆಗಮನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು ಆತನು ತಿವಾಜಿಯ ದೂತನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು

ಸಾಯಂಕಾಲ ರಘುನಾಥನು ಜನಾರ್ದನನ ಇದಿಗೆ ಕುಳಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದನು—“ಷಯಿಸ್ತಾಖಾನನು ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಡಿಲ್ಲಿನಗಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದುಹೋದನು. ಪ್ರಭುಗಳು ರಾಜರೇಖೆ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇಶಪರಿಪಾಲನೆಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಡಿಲ್ಲಿಬಾಧಿತನು ರಾಜರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಬರ ದೇಶಾಧೀಶನೂ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ ಆದ ರಾಜಾಜಯ ಸಿಂಹನನ್ನು ಕಳುಹಿರುವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಭುಗಳು ಚಿಂತಾಮಗ್ನರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ಜಯಿಸಿಹನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿರು

ನಗು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನೆಗೆವೇರುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಬರ ಸಂಸ್ಥಾದವರೇ ಸಹಾಯಕರು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ತಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕು. ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದೆನು. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ರಾಜಗಡೆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವುದು ಮೇಲೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.”

ಸರಳಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಜನಾರ್ಥನನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋಗುವವನೇ? ರಾಜಾಜ್ಞಾನುಸಾರ ರಘುನಾಥನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದನೇ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೀರಿನ ಪಾತ್ರೆಯು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಘುನಾಥನು ಜನಾರ್ಥನನ ಸಂಗಡ ದೇಶವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ಜನಾರ್ಥನನು ರಘುನಾಥನು ದೊಡ್ಡ ವಂಶದವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ, ವನಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ‘ವತ್ಸಾ’ ಎಂದು ಸಂಭೋಧಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಸಮವಾಯಿತು. ವೃದ್ಧನು ಎದ್ದು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ, ‘ವತ್ಸಾ! ರಘುನಾಥ! ಇನ್ನು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಏಳು. ಈ ದಿನ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ನಿನ್ನ ವಂಶ ನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಗುಣವು ವಂಶಗೌರವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇದೆ. ಸರಳಬಾಲೆಯನ್ನು ಪುತ್ರಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಇಂದು ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವೆನು. ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸರಳಕುಮಾರಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವೆನು. ಜಗದೀಶನು ನಿನಗೂ ಸರಳಕುಮಾರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿ!’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ರಘುನಾಥನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವು ಸುರಿದಿತು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಳುಕಿತಗಾತ್ರನಾಗಿ ರಘುನಾಥನು ಜನಾರ್ಥನನ ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು, “ತಾತಾ! ಈ ದಂದ್ರ ಸೈನಿಕನಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯು ಸಫಲವಾಗುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರಿ, ರಘುನಾಥನು ಹವಾಲದರನು. ಅವನಿಗೆ ಊರಹೆಸರಿಲ್ಲ, ಹಣವಿಲ್ಲ, ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಜಗದೀಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ

ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದಲೂ ರಘುನಾಥನು ಆ ಅವಶ್ಯ ರತ್ನವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅರ್ಹನಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸಂತೋಷವಾದ ಆ ಮೂತುಗಳು ಸರಳೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಲೆಯಂತೆ ಅವಳು ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆ ದಿನ ರಘುನಾಥನು ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ ಸರಳೆಯೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಡಿಸದೆ ಹೋದಳು.

ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನಾಹವು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ ಎಂದು ದಿನಗಳಾದುವು ರಘುನಾಥನ ಜನಾರ್ಥನನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಂಜೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೂದೊಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಸರಳೆಯು ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೋಮಲ ಹಸ್ತದಿಂದ ಬಡಿಸಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಅವನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಐದಾರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾರಿಯಾದರೂ ಸಾಹಸಮಾಡಿ ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅವನ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ತಟತಟನೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸರಳೆಯು ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಮೇಲಿನ ಮುಸುಕನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಳು.

ತೋರಣದುರ್ಗದಿಂದ ರಾಜಗಡ ದುಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸರಳೆಯ ಮೇನಾದಹಿಂದೆ ರಘುನಾಥನು ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಒರುತ್ತಿದ್ದನು. ದುರ್ಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಗಿಡಗಳಿಲ್ಲದ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ. ತನ್ನ ಆಯಾಸವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸರಳೆಯು ನಿದ್ರಿಸುವ ಮನೆಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ಖಡ್ಗಹಸ್ತನಾಗಿ ಕಾವಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ತ್ರೀಯಾದವಳು ಈ ಸಂತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿರಳು. ಪುರುಷನ ಪರಿಚಯ, ಆಗ್ರಹ, ಜಾಗ್ರತೆ—ಮೊದಲಾದುವು ಹೆಂಗಸರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮರೆಯಾಗಿರವು. ಸರಳೆಯು ತಿಬಿರದಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅನಂದಬಾಷ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ಸರಳೆಯು ಆ ಯೋಧನಿಗೆ ಭೋಜನಕ್ಕಿಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೌನಾವಲಂಬಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಠವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಡಿಸದೆ ಹೋದಳು. ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಒರುತ್ತಲಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ತರೇಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣವಾಡುತ್ತ, ಅವರು ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ರಾಜಗಡೆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದರು. ಜನಾರ್ಥನನು ವರ್ತಮಾನ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಜ್ಞೆಯಾದರೆ ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆವು' ಎಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾಧೀಶನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಭೋಜನಾನಂತರ ರಘುನಾಥನು ಎಂದಿನಂತೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡದೆ ಏನೋ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ತರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ — ದೇವಿ ! ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಪಾಯಾಸವನ್ನಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ರಘುನಾಥನು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಸರಳಬಾಲೆಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತಾದುವು. ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅವಳು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೊಂಡಳು. ರಘುನಾಥನು ಪುನಃ ಅವಳೊಡನೆ ಮತ್ತೆ — ದೇವಿ ! ಅಪ್ಪಣಿಕೊಡಬೇಕು. ನೀವು ನಾಳೆ ರಾಜಗಡೆ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ ಈ ದರಿದ್ರಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು' ಎಂದು ವ್ಯಾಕುಲಿತನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ನೋಟನರಂಜಿತವಾದ ಮನೆಯಿಂದ — ತಾವು ನಮಗಾಗಿ ಪಟ್ಟ ಪ್ರಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ತಮಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನೆಂದು ಕೋರುವೆನು. ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ನಾವೇನೂ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡಲಾರೆವು' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

“ ಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯುಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಾಜಗಡೆದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆನು. ಇದೇ ನನ್ನ ಪರಮಭಾಗ್ಯವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಗೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರೂ ಈ ದರಿದ್ರಸೈನಿಕನ ಪರಾಧರ್ಮದಿಂದ ನೀವೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರೆ ಅದೇ ನನಗೆ ಭಾಗ್ಯ. ಈ ದೀನನನ್ನು ಮರತು ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.” ಎಂದು ರಘುನಾಥನು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದನು. ಸರಳೆಯು ಅವನ ಆಶೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಖವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಘುನಾಥನು ನಾಹನದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು —

“ ಈ ಒಡಸೈನಿಕನು ದೊಡ್ಡ ಆಶೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೃಪಾಪೂರ್ವಕವಿಂದ ನೋಡಿರುವರು. ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರುವಂತೆ ನಂಬಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಫಲಕಾರಿಯಾದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಆವರೆಗೆ ಈ ದೀನನನ್ನು ಮರೆಯದೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರಣೆಗೆ ಅಡಗಡಿಗೆ ತರುವರೆಂದು ಆಶಿಸುವೆನು.”

ವಿನೀತಭಾವದಿಂದ ಸರಳೆಯು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಘುನಾಥನು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಡೆದನು. ಸರಳೆಯು ಅವನು ನಡೆದ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು “ಸೈನಿಕ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ! ನಿರಂತರವೂ ನೀವು ಈ ದಾಸಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವಿರಿ—ಭಗವಂತನೇ ಸಾಕ್ಷಿ.” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ರಾಜಾ-ಜಯಸಿಂಹ.)

ಹಯಿಸ್ತಾಖಾನ, ಜಯವಂತನಿಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಸಮರ್ಥರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೆರಗುಗೇಬನು ಅವರನ್ನು ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿದನು. ಆನಂತರ ಜಯವಂತಸಿಂಹನನ್ನೂ ಸುಲ್ತಾನ್ ಮೋಜೀಂನನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದ ವಿಷಯವು ಈ ನೊಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವವಿಟ್ಟಿರುವುದಷ್ಟೆ ? ಅವರಿಂದಲೂ ಆ ಕೆಲಸವು ನೆರವೇರಿದೆಯೇ? ಬಾದಶಹನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿ, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಅಂದೇಶಾಧೀಶನೂ ಆದ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನೂ ದಿಲ್ಲೇರಖಾನನನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಇವರು ೧೬೬೫ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ವೂನಾನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಹಯಿಸ್ತಾಖಾನನಂತೆ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಾಗಿರದೆ ಜಯಸಿಂಹನು, ದಿಲ್ಲೇರಖಾನನನ್ನು ಪುರಂದರ ರುಗ್ಗವನ್ನು : ೫೨೨ಕ್ಕೆ ಹಾಕುವಂತೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕಳು

ಹಿಸಿ, ಸಿಂಹಗಡದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ತಾನು ರಾಜಗಡದಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಕ್ಕ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಹಿಂದೂ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡನು ; ಅಲ್ಲದೆ ಜಯಸಿಂಹನ ಕೀರ್ತಿ, ಪ್ರತಾಪ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಪರಿಮಿತ ಸೇನೆಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಜಯಸಿಂಹನಂತೆ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ದೂರದರ್ಶಿಯೂ ನ್ಯಾಯವಿಚಕ್ಷಣನೂ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ ಆದವನು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಫ್ರೆಂಚ್‌ಯಾತ್ರಿಕ ಬೆರ್ನಾರ್ ಎಂಬವನು ಬರೆದಿರುವನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈತನು ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಸಂಧಿಪ್ರಸ್ಥಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಜಯಸಿಂಹನು ಕುಶಾಗ್ರ ಬುದ್ಧಿಯವನಾದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುವಿನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಘುನಾಥ ಪಂತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು, ದೂತನಾಗಿ ಹೋಗಿ, — “ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೋಸದಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದಾತನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಗೌರವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನೆಂದೂ ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೋವಿದನಾದ ವಿಸ್ತನಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ ಜಯಸಿಂಹನು ಆತನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು, —

“ ದ್ವಿಜಾಗ್ರಹಿ ! ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವಟ್ಟೆನು. ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನು ನಿಮ್ಮ ರಾಜರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವನು. ಆದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ರಜವೂತರು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಡರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿ.” ಎಂದನು.

ಇದಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಒಳಿಕೆ ಜಯಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸಭಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, “ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕೂಳಿತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬಂದು, “ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ! ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಗುಡಾರದ ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿರುವರು” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು.

ಸಭಾಸದರು ವಿಸ್ಮಿತರಾದರು. ಜಯಸಿಂಹನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೇ ಹೊರಗೆಬಂದು ಆತನನ್ನು ಗೌರವ

ದಿಂದ ಒಳಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಹೀರದ ಬಲಗಡೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುವು ಈ ಆದರದಿಂದ ಬಹು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು ಬಳಿಕ ಜಯಸಿಂಹನು, —“ರಾಜಾ ! ತಾವು ನನ್ನ ತಿಬಿರಕ್ಕೆ ದಯೆಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.”

ತಿವಾಜಿ —ರಾಜಾ ! ಈ ದಾಸನು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಎಂದೂ ದರೂ ನಡೆದಿರುವನೆ ? ರಘುನಾಥಪಂತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ದಾಸನಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟಿರಿ. ಆದುದರಿಂದ ದಾಸನು ಬಂದಿರುವನು. ತಮ್ಮ ಉದಾರವಾದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಾನು ತುಂಬ ಸನ್ಮಾನಿತನಾದೆನು.

ಜಯ —ಅಹುದು, ರಘುನಾಥಪಂತರ ಸಂಗತಿಯು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿರುವುದೆ ? ರಾಜಾ ! ನಾನು ಹೇಳಿದರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಡಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಗೌರವಿಸುವನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡುವೆನು. ರಾಜವುತ್ರನ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗದು.

ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹ, ತಿವಾಜಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಆನಂದದ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಲ್ಲದಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ನೋಡಿ ಜಯಸಿಂಹನು ಹೀಗೆಂದನು:—“ರಾಜಾ ! ತಾವಾಗಿಯೇಬಂದು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆವೆಂದು ಖೇದಪಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಂಬಿ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಿರಿ. ರಾಜವುತ್ರನು ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದವರ ಮೇಲೆ ಎಂದಿಗೂ ಕೈಮಾಡನು. ಈಗಲೇ ಅಶ್ವಶಾಲೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋಗಬಹುದು. ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ರಾಜವುತ್ರರು ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮ ಸುದ್ದಿಗೆ ಬಾರರು. ನೀವು ಒಂದಂತೆಯೇ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಿರಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಕೊಂಡಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ.

ತಿವಾಜಿ —ಮಹಾರಾಜಾ ! ಭವಿಷ್ಯಶರಾದ ಮಹಾವುರುಷರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ನನಗೆ ಖೇದವಿಲ್ಲ ; ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಯಾವು

ದನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೋ, ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಮ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೋ ಅಂತಹ ಉದ್ಯಮವು ಇಂದಿನಿಂದ ಭಂಗವೊಂದುವುದೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲ್ಲಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು.

ಜಯ—ಕಾಗಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಏತಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸುವಿರಿ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಯಶೋಗೀತಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷವು. ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥವು ಇಂದು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೋಧೆಯಾಯಿತು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೂ ಧರ್ಮವೂ ಮಹತ್ವವಿದ್ದರೆ ಅವು ರಾಜಪುತ್ರರಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಅಂತಹ ರಾಜಪುತ್ರರ ರಾಜನು ಯಾವನರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವನೆ ? ಜಯಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಮೈಲಿ ಏಳು ಮೈಲಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ ?

ಜಯ—ಕ್ಷತ್ರಿಯಪ್ರವರ ! ಅದೇತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತದ ಖೇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ರಾಜಪುತ್ರರು ಸಹಜವಾಗಿಯೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ವರೆಗೂ ಡಿಲ್ಲೆಯವರನ್ನೂ ಹೋರಾಡಿ ವಿಧಿವಿಲಾಸದಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾದರು. ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೆಯನ್ನೂ ವಿರಾಗ್ರಗಳನ್ನೂ ಆದ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅಸಾಧ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆತನ ಸಂತತಿಯವರುಕೂಡ ಡಿಲ್ಲೆಗೆ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಹಾಶಯರಾದ ನಿಮಗೂ ವಿದಿಕ ಮೇದೇ ಸಂಬಂವೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಅಹುದು. ಆ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಪರಮ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಅವರ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಮುತವರ್ಷಿಯೇಕೆ ?

ಜಯ—ಎಂದು ಡಿಲ್ಲೇಶ್ವರನ ಸೇನಾಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡೆನೋ ಆಗಲೇ ಅವನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವೆನೆನು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದಂತೆ ಅಲ್ಲವೇ ? ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ನಾನು ನಡೆಯತಕ್ಕವನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಎಲ್ಲಾ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತತವು ಪಾಲನೀಯವೇ ? ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪರಮ ಶತ್ರುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಮದ್ರೋಹಿಗಳೂ ಆದ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಯೋಚಿತವೇ ?

ಜಯ—ತಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದು ಕೂಡ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಿರುವಿರಿ ? ರಾಜಪುತ್ರರ ಜರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನೂರಾರು ವರುಷಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಜಯಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಜಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವದಾ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ನಮಗೆ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೌರವವು ತಪ್ಪಿದೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯಪಾಲನೆಯ ಗೌರವವು ನಿಂತಿರುವುದು. ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತ್ರರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಪುತ್ರನೆಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಸನ್ಮಾನವು. ರಾಜಾತೋಡರ ಮಲ್ಲನು ವಂಗದೇಶವನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಮಾನಸೀಹನು ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಬರಿಸ್ತಾದವರೆಗೂ ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ವಿಜಯಧ್ವಜವನ್ನು ನೆಟ್ಟನು. ಯಾರೂ ವಿಶ್ವಸಘಾತಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ತಪ್ಪೆಂದು ಯಾರೂ ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭು ! ರಾಜಪುತ್ರರ ಮಾತೇ ಸಂಧಿಪತ್ರವು. ಅನೇಕ ಸಂಧಿಪತ್ರಗಳು ಸುಳ್ಳಾದುವು. ಆದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಆಡಿದಮಾತನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಜಸವಂತಸಿಂಹಮಹಾರಾಜರೂ ರಾಜಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹೆಸರಾದವರಲ್ಲವೆ ? ಅವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಜಯ—ಆತನು ರಾಜಪುತ್ರನು, ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನು ;—ಧರ್ಮಪರಾಯಣನು—ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆತನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಭಾಗ ಸಮಭೂಮಿ. ಸೈನಿಕರು ಕಂಗೆಟ್ಟವರಲ್ಲ ; ಸಾವಿಗೆ ಅಂಜುವವರಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಾಡಾತನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವೆನು. ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಡಿಲ್ಲೀಶನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ ಡಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿದರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಸನ್ಮಾನಿಸುವೆನು.—ಅಥವಾ—ಸ್ವದೇಶಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದರೂ ಮಹಾನುಭಾವನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವೆನು. ಯಾವದಿನ ಆತನು ಡಿಲ್ಲೀಶನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದನೋ ಆ ದಿನವೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸೇವಕನಾದನು. ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ತಕ್ಕದಲ್ಲ. ಜಸವಂತಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಯಶೋರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಳಂಕವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳನು. ಸೇಪ್ರಾ

ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಬೆರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು ಮೊದಲು ಅತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವನು ; ಆದರೂ ಅನರ್ಹವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡನು.

ಒಯಸಿಂಹನು ಜಸವಂತಸಿಂಹನಂತಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು — “ಹಿಂದೂಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದು ನಿಂದ್ಯವೇ ; ಭ್ರಾತೃಭಾವದಿಂದ ಸಹಪಾಠಿಯಾದ ಹಿಂದುವಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ?

ಜಯ—ನಾನು ಅರೀತಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಹನು ಬೆರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜನಗಳು ನೋಡುತ್ತಿರಲು—ಭಗವಂತನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿರುವನು. ನೀವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅವನೇಕೆ ಮಾಡಬಾರದು ? ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸೇವಕನಾದರೂ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ಕಪಟಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ? ಕಪಟನನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವೇ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ದಿವ್ಯೇಶ್ವರನು ಇನ್ನೊಂದು ಸೇನೆಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವನು. ದೈವಪತನದಿಂದ ನಾವೀರ್ವರೂ ಪರಾಜಿತರೂ ನಿಹತರೂ ಆಗಬಹುದು !

ಜಯ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಪರಮ ಸೌಭಾಗ್ಯವು. ಕಪಟವರ್ತನರಿಂದ ಒದುಕಿದ್ವಿಗೂ ಸತ್ಕಂಠೆಯೇ !

ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಮುಖದನ್ನೆತ್ತಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು - “ಮಹಾರಾಜಾ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರುಕೂಡ ಮರಣಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ. ಸತ್ತು ಹೋದರೆ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಸಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಭವಾನೀ ದೇವಿಯ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವೆನು ; ಇಲ್ಲವೆ—ನಿಮ್ಮ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿ ಬಿಡಿರಿ.—ಅನಂದದಿಂದ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವೆನು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಯಾವುದು ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅಂಥ ಹಿಂದೂಸಮಾಜದ ಉದ್ಧರಣೆ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಇಂದು ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಕ್ಷತವಿಕ್ಷತವಾಗಿ ಬೋಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಗಳು ಉಳಿದರೆ ನನ್ನ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವು ಸೆರವೇರದು

ವುದೋ ? — (ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.) — “ಮಹಾರಾಜಾ ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಂದೆಯಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನಿಮ್ಮಂತಹ ಧೀರರನ್ನೂ ಧರ್ಮಜ್ಞರನ್ನೂ ಯೋಧರನ್ನೂ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪುತ್ರನಂತೆ ಬಾಳಬೇಕಾದವನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳುವೆನು. ತಾವು ಪಿತೃಸದೃಶರಾಗಿದ್ದು, ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೊಂಕಣಪ್ರದೇಶದ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟು ಅಂತಃಕರಣವೊಡಗು. ಆ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ನೀರಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ, ಅನೇಕದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸೆನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವೆನು — ಹೌದು — ಪುಂಗವ ! ಈ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನಿಂದ್ಯವೇ ? ಅಥವಾ ಒಳ್ಳೆ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿರಿ.

ದೂರದರ್ಶಿಯೂ ಧರ್ಮಪರಾಯಣನೂ ಆದ ಜಯಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ತರುವಾಯ ಗಂಭೀರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ “ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಾಂತಿಭಾವನೆಯವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದು ಶವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಯಾರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ನನ್ನ ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮಸಿಂಹನನು. ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಮೊಗಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನಿಲ್ಲದಂತೆ ತೀವರಿವುಣವಾಗಿಯೂ ವಿಲಾಸವಾಗುವಾಗಿಯೂ ಹಿಂದುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತವಾಗಿಯೂ ಪತನೋನ್ಮುಖದಂತೆನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವಾಗಿಯೂ ಈ ರಾಜ್ಯವು ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದುಗಳ ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಜೆಯಾದ ಅದರ ಯಾವನೋತ್ತಮವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

ಜಯಸಿಂಹನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ಶರೀರವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗಲು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ—“ ಮಹಾರಾಜಾ ! ಹಾಗಾದರೆ ಪತನೋನ್ಮುಖವಾದ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಭವಾದ್ಯುತರಾದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಸ್ಥಂಭಸ್ವರೂಪರಾಗಿರುವರೇಕೆ ?

ಜಯ—ಸತ್ಯಪರಿವಾಲನೆಯು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಧರ್ಮವು. ಅಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುಗಳಿಲ್ಲ. ಪತನೋನ್ಮುಖವಂದಿರದೊಡನೆ ಬೀಳುವೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಜಳ್ಳಿಯದು. ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಪರಿವಾಲಿಸಿರಿ. ಕವಟಿಯಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯುಲ್ಲಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಬೋಧಕವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವುದು. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ಯಯುಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸೆನು.

ಜಯ—ಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ ! ಕಪಟವರ್ತನವು ವೀರರಿಗೆ ಎಂಥಗೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಅದು ನಿಂದ್ಯವಾಗದು. ಮಹಾಕೀರ್ತಿ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆ ಅವರ ಸರಾಕ್ರಮವು ಕ್ರಮೇಣ ಎದಿನ ಅವರು ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನ್ನು ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆತುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಭಾವಿಸಬೇಡಿರಿ. ಈಗ ನೀವು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸಹಾಯವರು ದೇಶಗಳನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡುವರು, ಇನ್ನೂ ಕೂಡರು. ಕೆಲವುಕಾಲದೊಳಗೆ ಹಿಂದೂದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಧಮ ಗುರುಗಳು. ನೀವು ಕಠಿಣಶಿಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಲ ನಿಂತಿರುವುದು. ದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ಈ ವೃದ್ಧನ ಶರಾಪ್ತರಿಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಗಳು ಬೇಡವೆಂದು ಕಟ್ಟುವಾಡಿರಿ. ನೀವು ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಅನೇಕಸಾರ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಆಗ ಉತ್ತಮಶಿಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಕೊಡುವವರು ಕುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸದ ಫಲವು ಬಹುಕಾಲ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು.”

ಶಿವಾಜಿ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ತಾವು ನನಗೆ ಪರಮಗುರುಗಳು ! ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಾನು ತಿರಸಾವಹಿಸುತ್ತೇನೆ ; ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಧಿಕೃತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆನು ; ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿರುವೆನು.

ಜಯ — ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ. ಇಂದು ನಿಮಗೆ ಜಯವುಂಟಾದರೆ ನಾಳೆ ನಮಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗಬಹುದು. ನೀವು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಧಿಕೃತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಿರಿ ಘಟನಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಾಳೆ ನಮಗೆ ವುನಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಭಿಸದೆ ಹೋಗಬಹುದು.

ಶಿವಾಜಿ — ಜಗದೀಶನು ಯಾವುದೇತಿಯಾದರೂ ಆನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಆದರೆ, ತಾವು ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಆಶೆಯು ಕೇವಲ ವೈಭವವಾದುದು ಹಿಂದೂ ಸೇನಾಪತಿಯ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಭವಾನಿದೇವಿಯು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವಳು.

ಜಯ — (ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ದೇಹವು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದುದು ; ಒಡತರೀರವು ಇನ್ನು ಬಹುದಿನಗಳು ನಿಲ್ಲದು ಆದರೂ ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿನವೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸದು.

ಶಿವಾಜಿ—ತಮ್ಮನ್ನು ಭಗವಂತನು ಚಿರಾಯುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಲಿ.

ಜಯ — ರಾಜಾ ! ಇನ್ನು ನಾನು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಮೊದಲು ನಾನು ಪಹಜಹಾನನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇದ್ದೆನು ಈಗ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಜಿಂವಿಸಿರುವವರೆಗೂ ಈ ವೃದ್ಧನು ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ವಿರಾಧ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸನು. ಆದರೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯವುಂಗವ ! ನೀವಿನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಮೊಗಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಇನ್ನು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಜಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಹಿಂದುಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವೂ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯೂ ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಬಲ್ಲದು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಆನಂದಬಾಷ್ಪಕುಲಿತಲೋಚನನಾಗಿ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು—“ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ! ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳೇ ನಿಜ ! ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರೆನು. ಆದರೆ, ಘಟನಾಕ್ರಮದಿಂದ ಮರಳಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯವುಂಗವಾ ! ಆಗ ಒಂದುದಿನ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆನು ;

ಮತ್ತೆ ಪಿತೃಸದೃಶರ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದುವೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಹತ್ತನೆಯ ಪ್ರಕರಣ,

(ದುರ್ಗದ ವಿಜಯ)

ಹೈಪ್ರದಲ್ಲೆಯೇ ಸಂಧಿಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ನೋಗಲಾಡಿಸಿ ರಿಂದ ಜಯಿಸಿದ ಆಯಾ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ನಾಮಾ ವಶಿಷ್ಠವಾಗಿರುವ ಅಹಮ್ಮದ್‌ನಗರದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಮೂವ ತೈರಡು ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಇವತ್ತು ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಮಿಕ್ಕ ಹನ್ನೆರಡು ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೆರಂಗಜೇಬನು, ಶಿವಾಜಿಗೆ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ಶಂಭುಜಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗನನ್ನು ವಾಂಛಿತಜಾರಿ ಮುನ್ನಬದಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಜಯಸಿಂಹನು ಬಿಜಾ ಪುರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಪಾಹಜಿಯು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಶಿವಾಜಿಯು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅತಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಶಿವಾಜಿಯು ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಬೇ ಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಜಯಸಿಂಹನ ಪಕ್ಷ ವನ್ನು ಸೇರಿ ಸುಲ್ತಾನನಾದ ಅಲಿ ಅದಿಲ್‌ಷಹನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಮಾವಳರ ಸೈನ್ಯಗಳು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅನೇಕ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಸರಸ್ವರ ವೈಕ್ರಿಯು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಶಿವಾಜಿ ಮತ್ತು ಜಯಸಿಂಹರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಪ್ರಗತಿಶಬ್ದದಲ್ಲರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ರಘುನಾಥನು ಜನಾರ್ಥನನ ಮನೆಗೆಹೋಗಿ ಒಂದು ಧನನೂ ರಘುನಾಥನಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನಿರಿಸಿದ್ದನು. ಇವನು ವಾದರೆ ಜನಾರ್ಥನನೇ ಹೇಳಿಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ? ಬಂದು ನಾನಾವಿಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದೆ ಒಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಯುದ್ಧದ ವಿಷ ಸುತ್ತಿರುವನು. ಸಕ್ಕದ ಕಿರುವನೆಯಲ್ಲ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸರಳೆಯು ಉಲಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತ, ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಅಪಾಯವೂ ವಂತನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನಂತರ ಊಟಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಮಾಡುವವರೆಗೂ ಸರಳಬಲಿಯು ಅವನನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೆ ನೋಡಿದರೂ ಅವಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೋ ೨೧ ವೃದ್ಧಸ್ವರದಿಂದ ಯಾವುದೋ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಮನೆ ಗಲೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೀಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವಳು ; ಆನಂದಬ ಮಾತನಾಡಲು ತೊಂದರೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನಂತರ ದೂತರೂ ಮುಖ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆದರೆ ಸಮಾಧಾನವು ಏಕೈಕವೇ ? ಸರಳೆಯು ಕಣ್ಣಿನ ಭೋರಣೆಯನ್ನು ರಘುನಾಥನು ಒಲ್ಲನು ; ರಘುನಾಥನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸರಣಿಯು ಸರಳಬಲಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇಬ್ಬರ ಚಿತ್ತಗಳೂ ಪ್ರಧನ ಪ್ರಣಯಸಂಬಂಧವು ; ಆದುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಅನಿ ವೇಚನೀಯವಾದ ಸಮ್ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಅಧೀನತೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ದುರ್ಗ ಗ ಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭುವ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದುರ್ಗವವೂ ದುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ತಾನು ಯಾವ ದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ : ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಸಂಗಡಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಸೈನಿಕರೂ

ಯವು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ೫-೬
 ದಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನ ಬಿಡಾರದ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವಾಜಿಯ ಗುಡಾ
 ಟ್ಟಿದ್ದಿತು ಸಾಯಂಕಾಲ ೮ಲ್ಲಿ ಸಾನಿರಮಂದಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರೂ
 ದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಒಂದು ಜಾವದ
 ರೆ ರುದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಗೊಣನೆಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು
 ಡನೆ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು.

'ದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆತನು ರುದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಆ
 ತ್ತುಂಗಶೃಂಗದಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಯುದ್ಧಸಮ
 ರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಉಳಿದ
 ಟ್ತುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಿಂ
 ರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ದುರ್ಗವನ್ನು ಹತ್ತ
 ್ಯನಿಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಪದಾತಿಗಳು ಬಿಡಾರಗಳ
 ಬೆಗ ಣ್ಣ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೇರಲು ಹೊರಗುತ್ತ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳ
 ಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಕೆಲವುಕಡೆ ದುಮುಕುತ್ತ,
 ಗಮ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು
 ತಿಯಾಗಿ ಪರ್ವವನ್ನು ಹತ್ತಿಲ್ಲವರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅರ್ಧ
 ಷತ್ತಿದ ಒಳಿಕ ಪ್ರಾಕಾರದಮೇಲೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೀವಟಿಗೆಗಳ ಕಾಂತಿಯು
 ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ದೃಷ್ಟವಾಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾದನು. ಆತನ
 ಒರುಸಿಕೆಯು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ
 ಕಾರಣವೇನು? ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ
 ಹೋಗುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಗಿಡಗಳ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಡೆಗಳ
 ಹಿಂದೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹತ್ತುತ್ತ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ದುರ್ಗದ ಪ್ರಾಕಾರ
 ವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಒಂದು ಸಮಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ
 ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಮೇಲಿಂದ ಬೆಳಕು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಇನ್ನು
 ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ, ಬೇಲಿರುವವರು ಕೆಳಗಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಶಿವಾ
 ಜಿಯು ಕಂಬದಂತೆ ನಿಂತು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಎಂಭತ್ತು ಗಜಗಳ

ದೂರದವರಿಗೆ ಯಾವ ಮರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟಿಯ ಗೋಡೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಹೇಗೆ? ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಬಹು ದೂರ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿದೆ, ಕೆಳಗಿಳಿದು ಪುನಃ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದಿಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಸೂರೋದಯವಾಗುವುದು ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಏನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ತಾನಾಜಿಯ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಆಗಮನವನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಂವತ್ಸರವೂ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ತಾನಾಜಿಯು ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಸಂಗಡ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ-“ಆ ದಾರಿಯೇ ? ಆಗಲಿ, ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಹೇಳಿದನು.

ಮಳೆಯ ನೀರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವು ಹಳ್ಳವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಹಳ್ಳವು ಚಿಕ್ಕ ನದಿಯಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು ಸೈನಿಕರು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ದುರ್ಗದ ನಿವಾಸಿಗಳು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನೋಡಲೂ ಅವಕಾಶವಿರದು. ಅದುದರಿಂದ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಆ ಪ್ರವಾಹದ ನಡುವೆ ನಡೆದು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವೃಕ್ಷಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭವಾನೀದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನು ಹಠತ್ತಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಒರಗಿದನು. ನೋಡಲು ಅವನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಾಣವು ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಪುಂಖಾನುಪುಂಖವಾಗಿ ಶರವರ್ಷವು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು ದುರ್ಗದ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ರಕ್ಷಕಭೆಟರು ಶಿವಾಜಿಯ ಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪತಾಕೆಯು ವೃಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಬಾಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು ಮೈರಿಗಳು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರುವರೆಂದು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಗೋಡೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ದೀಪಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಕ್ಷಕ

ಭೆಟರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಗೋಡೆಗೆ ಎಂಟು ಅಡಿಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಆಗ ತಾನಾಜಿಯು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, -“ರಾಜಾ ! ಇಳಿದು ಹೋಗು ಫುರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಕಾಲವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದಿನ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಈ ದುರ್ಗವು ನಮಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವುದು ಈ ದಿನದ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಮಗೆ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಗಂಭೀರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ನನು ? ಜಯಸಿಂಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಡವೆ ? ರುದ್ರ ಮಂಡಲವನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗಬೇಕು.” ಎಂದನು.

ಸಾಲುಮರಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಮೋಸವಡಿ ಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ನೂರು ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಕೂಡಲೇ ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ಬಂದೂಕುಗಳ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸಿತು. ದುರ್ಗವು ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ರಕ್ಷಕಭೆಟರೂ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕರೂ ಆಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಗಳ ಹೊಡೆದಾಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು, - “ಸುಭಟರೇ ! ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದಿರಿ; ಈ ದಿನವೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕು. ‘ತಾನಾಜೀ ! ನಿಮ್ಮ ಸೌಹಾರ್ದವನ್ನು ಇಂದು ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.’ ಎಂದು ಉತ್ತಾಹದಿಂದಾಡಿದನು.

ಪ್ರಭುವಾಕ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಾಹಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಭಿತ್ತಿಯನ್ನು ಸವಾಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಿಡದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಒಬ್ಬ ರಕ್ಷಕಭೆಟನು ‘ಅವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ನೋಡಲು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕೂಡಲೆ, ಒಬ್ಬ ಮಾವಳ ಸೈನಿಕನು ಅವನನ್ನು ಬಂದೂಕಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯಲು, ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನು ದೊಪ್ಪನೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು.

ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಮುನಕ್ಷಿರು ಮಂದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಹಲ್ಲನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಅಡಗಿರುವುದು ನಿಷ್ಫಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆಗ “ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ” ಎಂಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಯುದ್ಧನಾದವು ಗೆಗನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಸೈನ್ಯವು ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಮಿಕ್ಕಬಲವು ವೃಕ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆನಿಂತಿದ್ದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕತ್ತಿ—ಕುಟಿಗಳಿಂದ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಆ ಶರಗಳಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ವಧಿಸತೊಡಗಿದರು ಯುದ್ಧರಂಗವು ಹೆಣದ ಬೇಟೆಯಾಯಿತು. ರಕ್ತವು ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಹರಿಯಿತು. ಅಘಘನ್ನರೂ ಕೈಲಾಗದವರಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶರಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಬಲವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ಈ ರೀತಿ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ‘ಶಿವಾಜಿಗೆ ಜಯ’ ಎಂಬ ಸಿಂಹನಾದವು ಗೆಗನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು. ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ರಕ್ತದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಜಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ರುದ್ರನುಷಲ ದುರ್ಗದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಧುಮಿಕಿ, ಪತಾಣರ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆದು, ಕೆಳಗೆ ತಳ್ಳಿ, ಆ ರಕ್ಷಕ ಭಟನನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ “ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಜಯ” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿಹೇಳಿದನು. (ಈತನೇ ರಘುನಾಥಸಿಂಹನು)

ಹಿಂದುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಂಗಡ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆತ್ಮಾಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಕ್ಷತ್ರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಜಾನುಬಾಹುವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆತನ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಉಕ್ಕುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದು, ರಕ್ತದಿಂದ ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಹಸ್ತಗಳೂ ಬಾಹುಗಳೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದುವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ವಧಿಸಿ, ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಆತನ ಖಡ್ಗವು ಚಿಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂದಲುಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳು ವಾಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಡಗಿನ ಇದಿರಿಗೆ ಅಳಿಗಳ

ರೀತಿಯಾಗಿ ಆ ವೀರನ ಇದಿರಿಗೆ ಶೆತ್ರುಸಮೂಹವು ನಿಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋದುವು. ರಣಾಧಿದೇವತೆಯು ದೊಡ್ಡದಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಚಕಾಶದಿಂದ ರುದ್ರಮಂಡಲದರ್ಭ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿದಂತೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತದೇಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಶತ್ರುವು ಹತ್ತಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುಸಲಾನ್ಮನರು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಓಡಿದು ರಘುನಾಥನನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಕತ್ತಿಯೂ ಭರ್ಜಿಯನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ದರಲ್ಲಿ ರಘುನಾಥನು ಅದ್ವಿತೀಯನು. ಆದರೆ, ಒಹುಮಂದಿಯ ಇದಿರಾಗಿ ಒಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಹೋರಾಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆತನ ಜೀವನವು ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಆಗ ಮಾವಳರು ರಘುನಾಥನ ವೀರ ಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹ ವಂತರಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಡೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಓಡಿದರು. ದುಮುಕುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಾರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣರಾದ ಮಾವಳರು ಜಂಗನೆ ಆ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಕಾಮಗಿಲಿನಂತೆ ರಘುನಾಥನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಿದ್ದ ಆಘಾತಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಬ್ಬುಲಿಗಳಂತೆ ಬಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗದಿದ್ದರಿಂದ ಮುಸಲಾನ್ಮರನ್ನು ನುಜ್ಜುಗುಜ್ಜಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದರು.

ಅಷ್ಟಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಿವಾಜಿ ಶಾನಾಜಿಯಿರಿದ್ದರೂ ಗೋಡೆಯಮೇಲಿನಿಂದ ದುರ್ಗದೊಳಕ್ಕೆ ಭುಮುಕಿದರು. ಯುದ್ಧವಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಕೂಡಲೇ ಕಿಲ್ಲೇದಾರನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದನು. ಅದು ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾದುದು. ಕಾವಲಿನವರನ್ನು ಕೊಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಕಿಲ್ಲೇದಾರನನ್ನು ಕರೆತು ಶಿವಾಜಿಯು, ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸುಡಿಸುವೆನು.' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ "ಕಾಫರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆಯೆನು ; ಬೆಂಕಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಸುಡಿಸುವೆನು. ಎಂದು ಕಿಲ್ಲೇದಾರನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತನು.

ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಪಂಜುಗಳನ್ನು ತಂದು ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಮೇಲಿಂದ ಕಿಲ್ಲೆದಾರನೂ ಅವನ ಹಿಂಬಾಲಕರೂ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡತೊಡಗಿದರು. ಕೆಲವರು ಹಿಂದೂಗಳೂ ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲಾಕಡೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಉರಿಯು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಬಾಗಿಲುಗಳೂ ಕಿಟಕಿ ಗಳೂ ಉರಿದು ಹೋದುವು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ಉನ್ನತವಾದ ಅರಮನೆಯು ಉರಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಆ ಬೆಳಕು ಬಹುದೂರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಂದುಗಳು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಭಾವಿಸಿದರು.

ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೂ ಕಿಲ್ಲೆದಾರ,-ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಉರಿಯನ್ನಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಉರಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಪರಿವಾರನಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮಿಕಿ ಆಯುಧದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಒಂದನು. ಅದರೆ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಡೆದೀತು? ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಅವನ ಪರಿವಾರದವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ಗಾಯಗಳನ್ನೊಂಟುಮಾಡಿದರು. ಅದರೂ ಅವನು ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಭಯಂಕರನಾಗಿ ಮೈರಿಗಳ ಸಂಗಡ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡರು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖಡ್ಗಗಳು ಮೇಲಕ್ಕಿದ್ದುವು. ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಬೇವಿಸುವನೆಂಬ ಆಶೆಯು ಹೋಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಸ್ವರದಿಂದ 'ಕಿಲ್ಲೆದಾರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆಯಬೇಡಿರಿ.' ಎಂದು ಶಿವಾಜಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಾದುದರಿಂದ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಕೈಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದರು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಉರಿಯನ್ನಾರಿಸುತ್ತಿರಲು ದುರ್ಗದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಐದನೊಂದು ಮಂದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸೈನಿಕರು ಬಿಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈರಿಗಳನ್ನು ಭ್ರಮೆಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಮುಂದಾಗಿ ನೂರುಮಂದಿ ಪದಾತಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅಫಘನ್ನರು ಐದೂರುಮಂದಿಯೂ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದರು. ಆ ನೂರು ಮಂದಿಯೂ ಗಿಡಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಫಲಾಯಾನಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮೋಸಹೋಗಿ,

ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ ಬಂದರು ಶಿವಾಜಿಯು ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋದರು ; ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಅರಮನೆಯ ಉರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದವರಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಐದುನೂರು ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾದನು.

ಅರಮನೆಯು ಆಸಾಧ್ಯವಾದುದೆಂದು ಈವರೆಗೆ ಹೇಳಿರುವೆವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಮರೆಯಿಂದ ಇತರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ. ಶಿವಾಜಿಯು ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಮಂದಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಕವಚಧಾರಿಗಳನ್ನು ನೇರಿಸಿದನು. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳಾಗಿ ನೇರಿಸಿದನು. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಶಿವಾಜಿ—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ತಾನಾಜೀ ! ಶತ್ರುಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನಿಂದ ಏಟುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬಹುದು. ಇನ್ನೂ ಅವರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಿರುವರು. ಇದೇ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಮಯ. ನೀನು ಈ ಭಟರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರು. ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಸಾಹಸಪಡುವೆನು.

ತಾನಾಜಿ—ನಾನು ಇಲ್ಲಿರೇನು. ಸ್ವಾಮಿಯವರೇ ಇರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಓಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸೇವಕನು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲವೆ ?

ಶಿವಾಜಿ—(ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ) ತಾನಾಜೀ ! ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಮೇಲು. ಇನ್ನೂರುಮಂದಿ ಸೈನಿಕರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮ ಸಲ್ತಾನರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಹವಾಲದ್ದರನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆ ?

ಶಿವಾಜಿಯ ಮೂನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಹವಾಲದಾರರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದರು. 'ಘನನಾಥನು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನ್ನು ಅವನು ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ರಘುನಾಥನತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಹವಾಲದಾರನೇ ! ಇವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿಕ್ಕವನು. ಆದರೂ ಸಾಹಸವರನು. ನೀನೇ ದುರ್ಗವಿಜಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಅದುಹಿಂದೆ ನೀನೇ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಡು." ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ನಿಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ರಘುನಾಥನು ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಸೃಷ್ಟದ ಸಂಗಡ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ತಾನಾಜಿಯ ಸಂಗಡ ಹೀಗಿಂದನು: 'ಈ ಹವಾಲದಾರನು ರಾಜಪುತ್ರನು. ಇವನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕುಲೀನನೆಂದು ತೋರುವುದು. ತಾನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳನು. ತನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಗರ್ವಪಡನು. ಒಂದುದಿನ ಪೂನಾನಗರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿರುವನು. ಇಂದಿನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿರುವನು. ಈವರೆಗೂ ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಬಹುಮಾನಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಾಳಿನದಿನದ ಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜಯ ಸಿಂಹನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ರಘುನಾಥನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಆಫಘನ್ನರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು 'ಹರಹರ ಮಹದೇವ.' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಹೋರಾಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಪಂಜಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಹಿಂದುಗಳು ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಪುನಃ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಾವಳರು ಅವರ ಬೆನ್ನೆಟ್ಟಿಬಂದ್ವ ಅನೇಕರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ರಘುನಾಥನು ತನ್ನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು — 'ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವವರು ಓಡಿಹೋಗಲಿ; ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡಿರಿ. ಇದು ಮಹಾರಾಜರ ಆಪ್ತನೇ.'

ಯುದ್ಧವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಘಾತವನ್ನೆದು ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಒಳಗೆ ರಘುನಾಥನು ದುರ್ಗದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಾವಲಾಗಿರಿಸಿ ಆಯುಧ ಸಮೇತರಾಗಿರುವಂತೆ ಕೆಲವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ಕರ್ತವ್ಯವು ಮುಗಿದನಂತರ ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಲೆಬಾಗಿ ಸಮಾಚಾರವೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದನು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದುರ್ಗವು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಯುದ್ಧಸಂಬಂಧವಾದ ಭೀಷಣಾರವವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ ಕೇಳಿಬರುವಂತೆ ಇದ್ದಿತು.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಬಹುಮಾನ.)

ಮರುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗವು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೆಳ್ಳಿಯತಗಡನ್ನು ಹೊದಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಮೇಲೆ ರಕ್ತವರ್ಣದ ಹೊದಿಕೆಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಪೀಠದಮೇಲೆ ಜಯಸಿಂಹನೂ ಶಿವಾಜಿಯೂ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಒಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸೈನಿಕರು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅಲಂಘೀರ್‌ಬಾದಶಹನಿಗೂ ಶಿವಾಜಿರಾಜನಿಗೂ ಜಯವಾಗಲಿ.” ಎಂದು ಜನರು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಯಸಿಂಹನು ಕಿರಾನಿಗೆಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ರಾಜಾ ! ನೀವು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಲಗೈ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವಿರಿ. ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಮರೆಯನು. ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಜಯವೇ ಸುಂಟಾಗುತ್ತಿರುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ — ಜಯಸಿಂಹಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸರ್ವದಾ ಜಯವೇ!

ಜಯ—ನೀವು ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರೆಂದು ನಾನು ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಾವು ಬೇಗ ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಶಿವಾಜಿ—ಮಹಾರಾಜಾ ! ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯಾಸವುಂಟು ಆದರೆ ಈ ದುರ್ಗವು ನಾವು ಭಾವಿಸಿದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕದುಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಅವರು ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ನೊಂದಲು ಎಂದೂ ಇಷ್ಟಸೈನ್ಯ ನಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಜಯ—ರಾತ್ರಿಯೇ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದು ಮೇಲೆಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಸಮಯವೆಂದು ಅವರು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬಹುದು.

ಶಿವಾಜಿ—ನಿಜ, ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದೆನು. ಶತ್ರುಗಳು ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ.

ಜಯ—ಅವರು ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶಿವಾಜಿಯವರ ಸಾಹಸವು ಎಂದಿಗೂ ಲೋಪವಾಗದು.

ಶಿವಾಜಿ—“ಮಹಾರಾಜರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದುರ್ಗವು ಕೈನಶವಾದುದು ನಿಜವೇ ! ಆದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ನಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತು ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಸೈನಿಕರು ನಮಗೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರು. ಅಂಥವರು ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕುವರೆ ?”

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಚಿಂತಾಕುಲನಾದನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ, ಒಂದಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ರಷಮತ್‌ಖಾನನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರಮಂದಿ ಸೈನಿಕರು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿನ್ನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರುವುಂದಿ ಮಾತ್ರ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು; ಕೆಲವರು ಹೀರಾದರು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಓಡಿಹೋದರು. ಉಳಿದವರು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕೈಗಳಿಂದ ಸಭಾಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು —ಎಲ್ಲರ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಿರಿ.

‘ಅರ್ಘ್ಯಭಸನವೀರರೇ ! ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷಗಳನ್ನು ನೀವು ತೋರಿಸಿದಿರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆನು. ಈಗ ನೀವು ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವಿರಿ. ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಡಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಿ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಾಧೆಪಡದೆ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡುವಂತೆ ನಾನು ಕಟ್ಟುವಾಡಿರುವೆನು.’

ಶಿವಾಜಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯಾನಂದಪಟ್ಟರು. ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅಪಾಯಕರವೆಂದು ಅವನ ಮಿತ್ರರು ಅವನಿಗೆ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಫಘನ್ನರು ಶಿವಾಜಿಯು ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅನೇಕರು ಬಾಧಶಹನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಗಟ್ಟಲೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ತರುವಾಯ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಸಭೆಗೆ ಕರೆತರಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವನ ಕೈಗಳು ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯ ಎಟುಕಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ವೀರನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಪದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎದ್ದು ತಾನೇ ಅವನ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೀಗೆಂದನು—ವೀರಾಗ್ರಣಿ ! ಯುದ್ಧ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕೈಗಳು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ನೀವು ಸೆೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರಿ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಜಯಾವಜಯಗಳು ಅದೃಷ್ಟದಂತೆ ! ಇನ್ನು ನೀವು ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ವಂತರಾದಿರಿ. ನಿಮ್ಮಂತಹ ವೀರರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ನಾನೂ ಕೃತಕೃತ್ಯನೇ !

ಪ್ರಾಣದಂಡನೆಯನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಶಿವಾಜಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಡುವರೆಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿದ್ದವನು ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ಅಧೈರ್ಯ ಕೊಳ್ಳಿಕಗಾಡನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಜಲಿಸದ ಅವನ ಹೃದಯವು ಈಗ ಸಡಿಲವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯಿತು. ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಪರಾಜ್ಞುಖನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬರಿಸಿಕೊಂಡು

ಹೇಳಿದನು—“ತಿವಾಜೀರಾಜಾ ! ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ನಿಮ್ಮ ಬಾಕುಬಲದಿಂದ ಪರಾಜಿತ ನಾದೆನು, ನಿಜ, ಆದರೆ, ಹಿಂದಿಗಿಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ಯಾಗು ಪ್ರಭುಪೋ ಬಾದ ತಹರಿಗೂ ಯಾರು ಬಾದತಹರೋ ಅಂಥ ದೇವರೇ ನಿಮಗೆ ಸದ್ಭುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ ರುವನು, ನಿಮ್ಮ ನೂತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ”

ಜಯ—ಪಠಾಣ ಸೇನಾಪತಿ ! ನೀವು ಉಚ್ಚಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರವರ್ತನೆಯು ತೋರಿಸುತ್ತಲಿದೆ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಡಿಲ್ಲಿಶನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಂತಹ ವೀರ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೆಂದು ಬಾದತಹನಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಲಿ ?

ರಹಿಮತ್—ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ನನಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಬೇವಿತದಲ್ಲಿ ಯಾರಕಲಸವನ್ನು ಕೃಪ್ತಿಕವಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸಂಕ ಲ್ಪಿಸಿದೆನೋ ಆತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಲಾರೆನು. ಪ್ರಾಣವಿ ರುವವರೆಗೂ ಬಿಜಾಪುರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡ ವೆನು.

ತಿವಾಜಿ—ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿರಿ. ಈ ರಾತ್ರಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾಳಿನ ದಿನವೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಜಾಪುರದ ವರೆಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವಂತೆ ನನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಮಾಡುವೆನು.

ರಹಿ—ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ! ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದಿರಿ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಮರೆಮಾಡೆನು. ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಭುಭಕ್ತರಲ್ಲ. ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ನೀವು ನಮ್ಮ ದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವರೆಂದು ನನಗೆ ನೊಂದಲೇ ಒಬ್ಬನು ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾವು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆವು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು. ಹೇಳಿದರೆ ಸಮ ಯವನ್ನು ಆತಿಕ್ರಮಿಸಿದವನಾಗುವೆನು.” ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ತಿವಾಜಿಯು ಅವುಣೆಯಂತೆ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ರಕ್ಷಕಭಟೆಯೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ತಿವಾಜಿಯು ಮುಖವು ಕೋಪದಿಂದ ಕಂಪೇರಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಕಿಡಗ

ಳುದುರುವಂತಾಯಿತು. ಶರೀರವು ನಡುಗಿತು. ಶಿವಾಜಿಯ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೈನಿಕರು ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದರು.

ಜಯಸಿಂಹನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಸ್ವಾಂತವಚನಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ:—“ನಿಮಗೆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯವು ಯಾವಾಗ ತಿಳಿಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಸೈನಿಕರು—ಒಂದು ಜಾವದ ನಂತರ.

ಶಿವಾಜಿ—ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದಿದ್ದಿತೆ?

ಸೈನಿಕ—ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿರುವುದೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಈ ದುರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜಯ—ಒಳ್ಳೆಯದು, ನೀವು ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯಿತು ?

ಸೈನಿಕ—ಸುಮಾರು ಎರಡು ಜಾವಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

ಜಯ—ಒಂದು ಜಾವವಾದಮೇಲೆ, ಎರಡು ಜಾವವಾಗುವವರೆಗೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕಲೆತು ಇದ್ದಿರಾ ? ಯಾರಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ? ಒಬ್ಬನ ತಪ್ಪಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕರು ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾಗಬಾರದು. ತಪ್ಪುಮಾಡಿದವರನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟಿರಲು ನೀವು ವಿಶ್ವಾಸದೋಹಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಶಿವಾಜಿಯವರನ್ನು ಹೋಲುವಂತಹ ಪ್ರಭುವು ಇನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕನು. ಯಾರಾದರೂ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆಯಿರಿ. ಅವನು ರಾತ್ರಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. ಅನುಮಾನವು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವಯಶಸ್ಸು ಬರುವುದು.

ಆಗ ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದಿನ ದಿನದ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಬಂದರು. ಒಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕೋಪವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದಿತು, ಹೇಳಿದನು “ ಜಯಸಿಂಹಮಹಾರಾಜಾ ! ರಾಜದ್ರೋಹಿಯನ್ನು

ಹೊರಗೆಡವಿದರೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಚಿರಕಾಲಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು.’

ಚಂದ್ರರಾಯನೆಂಬ ಜವಾಹರನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು:—
“ದೇವ, ನಾನು ಒಂದು ಜಾವದಮೇಲೆ ಹೊರಡುವಾಗ ನನ್ನ ಅಧೀನದ ಹವಾಲದ್ದಾರ್ ನೊಬ್ಬನು ಕಾಣಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ರುದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರಿದನಂತರ ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟನು.”

ರಾಜದ್ರೋಹಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕುತೂಹಲರಾಗಿದ್ದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಉಚ್ಚಾಪನ ನಿಶ್ವಾಸಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಮೆಲ್ಲಗೆ, “ರಘುನಾಥ ಹವಾಲದ್ದಾರನು” ಎಂದನು. ಸಭಾಸದರು ಬಿಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯನ್ನೇ ನೋಡಿದರು.

(ಚಂದ್ರರಾಯನು ಒಬ್ಬ ಯೋಧನಾದರೂ ರಘುನಾಥನು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಹೆಸರು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.) ಮುಖಮಂಡಂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೆಂಪೇರಲು ಹಲ್ಲನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತ ಶಿವಾಜಿಯು ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಕರ್ಕಶಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದನು—“ಧೂತಕ ! ವೃಥಾ ದೋಷಾರೋಪಣೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ ! ನೀನು ಆರೋಪಿಸಿದ ನಿಂದೆಯು ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರುವೆನು. ನಿವೃತ್ತರಣವಾಗಿ ದೋಷಾರೋಪಣೆಮಾಡುವವನಿಗೆ ಆಗುವ ಫಲವನ್ನು ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದನು ಕೂಡಲೆ ರಘುನಾಥನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ. ‘ದೇವಾ ! ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಡಿರಿ, ಅವನು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವಿಾರಿತು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸಭಾಸದರು ಮತ್ತೂ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೆವರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದನು:—“ನಾನು ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವೆನೆ ? ರಘುನಾಥ ! ನೀನೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ ? ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ದಾಟುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಂದಾದೆ; ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರಿಂದ ಐದುನೂರು ಮಂದಿ ಅಭ್ಯಾಸನರನ್ನು ಓಡಿಸಿದೆ ! ಇಂತಹ ನೀನೇ ಮುಂದಾಗಿ ಬಿಲ್ಲೇಡಾರನಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದೆಯಾ ?

ರಘು—ದೇವ ! ನಾನು ನಿರ್ದೋಷಿಯು.

ನಿರ್ಭೀಕನೂ ದೀರ್ಘಕಾಯನೂ ಆದ ಆ ಯುವಕನು ಕೋಪದಿಂದ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಾಜಿಯ ಇದಿರಾಗಿ ಅಣಗಿದವನಂತೆ ನಿಂತು ಭವಾನೀದೇವಿಯಕಡೆ ತೀವ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ವಿಶಾಲವಾದ ಎದೆಯು ಗಂಭೀರಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು: —“ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಆಪ್ತನೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈನ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರಲು ಕಾರಣವೇನು?”

ರಘುನಾಥನ ಮುಖವು ಕಳೆಗುಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಾರದೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಲದ ಕಡೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ರಘುನಾಥನು ಮೌನಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಂದೇಹವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಪ್ರಗ್ರಹ ದಿಂದ—“ಚಿ, ಕಪಟಿ ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಆದರೆ ದುಸ್ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ರಘುನಾಥನು ನಿಶ್ಚಲಸ್ವರದಿಂದ “ರಾಜಾ ! ನಮ್ಮ ವಂಶದವರು ಕಪಟವನ್ನೇ ಆರಿಯರು. ಆ ಸಂಗತಿಯು ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು.” ಎಂದು ಉತ್ತರ ವಿತ್ತನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಕೋಪವಿಮ್ಮಡಿತಾಯಿತು. ಕಠೋರಸ್ವರದಿಂದ: —“ಪಾಪಿಷ್ಠ ! ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ವ್ಯರ್ಥ. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕುಸಿತವಾದ ಸಿಂಹದ ಬಾಯಿಂದಲಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ; ಆದರೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ರಘುನಾಥನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ: —ನಾನು ಮಹಾರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಾ ಗತನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಪರಮಾತ್ಮನವಿನಾ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾರನು

ಶಿವಾಜಿ—ಇರಲಿ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಂಡನೆಯೇ ಶಿಕ್ಷೆ !

ರಘು—ಈ ಯೋಧನು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿ ಮಾತ್ರ ನಾಶಲ್ಲ !

ಶಿವಾಜಿಯು ಇನ್ನು ಮೈರಿಸಲಾರದೆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಕೈಯೆತ್ತಿದನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಅವನ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಶಿವಾಜಿಯು

ಕೋಪವು ಮಿತಿಮೀರಿತು; ಮುಖವು, ವಿಕೃತವಾಯಿತು, ಶರೀರವಾದ್ಯಂತವೂ ನಡುಗಿತು ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಕೂಡ ಮರೆತು ವಿಕೃತ ಸ್ವರದಿಂದ: —“ಕೈಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ, ರಾಜವುಕ್ತರ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯೆನು; ನನಗೆ ತೀಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ನಿಯಮವು. ಶಿವಾಜಿಯೂ ಆ ನಿಯಮವನ್ನು ಆಡರಣೆಗೆ ತರುವನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಜಯಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದೆ ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದನು:—
“ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ರೇಷ್ಠ ! ಈ ದಿನ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾಳೆ ಮಾಡಲಾರರಲ್ಲವೇ ? ಇಂದು ಈ ಯೋಧನಿಗೆ ದೇಹಾಂತಶೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ, ಒಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಇದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನುತಾಪ ಪಡಬೇಕಾಗುವುದು ಯುದ್ಧದಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆಯು ಕಟ್ಟಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಇವನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಲ್ಲ. ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ನೀವು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು. ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಈ ರಾಜವುಕ್ತ ಯೋಧನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ನನ್ನೀ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾರಬೇಡಿರಿ.”

ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಕೊತ್ತು ಅಪ್ರತಿಭಟನೆಯಿದ್ದು ಹೀಗೆಂದನು—“ತಾತ ! ನನ್ನ ಪೌತುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾರಲಾರೆನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂದು ನಾನು ಸಂಬರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಹವಾಲಾರನೇ ! ಜಯಸಿಂಹಮಹಾರಾಜರು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವರು. ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ಇನಿರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲಾರೆನು, ಹೊರಟುಹೋಗು.”

ರಘುನಾಥನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೌನವಾಗಿ ಹೊರಹೊರಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಪುನಃ ಹೇಳಿದನು: —“ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲು; ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿನಗೆ ಆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನಾನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನು; ರಾಜದ್ರೋಹಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಖಡ್ಗವು ದುಷ್ಕೀರ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದು.” —“ಭಟರೇ ! ಆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮುರಿದು ಬಿಸುಟು, ರಾಜದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ದುರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕೋಗುಲಂತೆ ಹೇಳಿರಿ.”

ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಾಗಲೂ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿದ್ದ ರಘುನಾಥನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮುರಿದು ಬಿಸುಟಾಗ ಬಹುವಾಗಿ ನಡುಗಿದನು. ಆದರೆ ಯಾವಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಶಿವಾದೇವನನ್ನು ಒಂದುಸಾರಿ ನೋಡಿ, ನೆಲಮುಟ್ಟಿ ತಲೆಬಾಗಿ ವಂದಿಸಿ, ಹಿಂದಿರಗಿನೋಡದೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಚಂದ್ರರಾಯ)

ಚಂದ್ರರಾಯನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪಾಠಕರಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಸಾಹಸಿ, ರಘುನಾಥನಿಗೂ ಆರೇಳುವರುಷ ದೊಡ್ಡವನು. ಆದರೆ ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ನಾಲ್ಕು ತುಂಟವರುಷದವನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎರಡುಮೂರು ಚಿಂತಾರೇಖೆಗಳು ಗಾಢವಾಗಿ ನೆಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯಕೂದಲುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕವು; ಆದರೆ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವನ ಸಾಹಸವು ದುರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತೆಂದು ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಿತ್ರಭಾಷಿ. ಅವನ ಸಂಗಡ ಯಾರೂ ಏವಾದವನ್ನು ಮಾಡರು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೋಷಗಳಾಗಲಿ, ಗುಣಗಳಾಗಲಿ ಚಂದ್ರರಾಯನಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದ ಯಾರೂ ಹೇಳರು. ಆದರೆ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವೆವು. ತಾನು ಯೋಚಿಸಿದ ಕೆಲಸವು ನೆರವೇರುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನಾದರೂ ಅವಲಂಬಿಸುವನು. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ—ತತ್ಪ್ರವಾಗಲಿ ಮಿಶ್ರನಾಗಲಿ, ಅಪಕಾರಿಯಾಗಲಿ—ಯಾರಾದರೂ ಅಡ್ಡಬಂದರೆ ಅವರನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿತವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ತುಳಿಯುವನು. ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ರಘುನಾಥನು ಅಡ್ಡಬರುವನೆಂದು ತೋರಿಡುದರಿಂದ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಹುಳುವಿನಂತೆ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ತುಳಿದು, ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದನು. ಇಂಥವನ ಪೂರ್ವ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವು.

ಚಂದ್ರರಾಯನು ತನ್ನ ಜನನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಎಂದೂ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾ ಜನ್ಮಂತಾಂಹನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ

ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಬಾಲನು ಗಜಪತಿಸಿಂಹನ ಮನೆಗೆಲ ಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಜಮಾನನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧದವೇಳೆ ಅವನ ಸಂಗಡ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಚಂದ್ರರಾಯನು ಹದಿನೈದುವರುಷ ಪ್ರಾಯದವನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೂ, ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಡಿ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು, ಅವನನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ರಘುನಾಥನನ್ನೂ ತನ್ನ ಅಧೀನದ ಸೈನಿಕರನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು.

ಸೈನಿಕವೃತ್ತವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೆಯೂ ಚಂದ್ರರಾಯನು ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ವೃದ್ಧ ಸೈನಿಕರು ಕೂಡ ವಿಸ್ಮಯಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಪತ್ತುಂಟೋ, ಎಲ್ಲಿ ಶವಗಳು ರಾಶಿಯಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವೋ, ಎಲ್ಲಿ ಧೂಳು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಿತೋ, ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆರ್ತನಾದಗಳಿಂದಲೂ ಜಯಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ಕಿವಿಯು ಗಡಚಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ, ಹದಿನೇಳುವರುಷದ ಯುವಕನೂ ಮಿತಭಾಷಿಯೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಶೀಲನೂ ಆದ ಚಂದ್ರರಾಯನು ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದನಂತರ ವಿಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಸೈನಿಕರು ಸಂಗೀತದಿಂದಲೂ ಸರಸ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಆನಂದದಿಂದಲೂ ಸುರಾಪಾನದಿಂದಲೂ ಕಾಲಕ್ಷೇಪಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆ ಬಾಲಕನು ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಧ್ಯಾವೇಳೆ ಅಂಧಕಾರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ದೂರವಾಗಿರುವ ಹೊಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಮುಖವು ಹರ್ಷವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಈಗ ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಈಗ ಅವನು ಅನಾಮಧೇಯನಲ್ಲ ; ಗಜಪತಿಯ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಬಹಳ ತೇಜಸ್ವಿಯೆಂದೂ ವೀರನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಅವನ ದುರಾಶೆಯೂ ದರ್ಪವೂ ಹೆಚ್ಚಿದುವು.

ಒಂದಾನೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಗಜಪತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಮಹಾ ಏವತ್ತಿನಿಂದ ಕಾಪಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧವು ನಡೆದತರುವಾಯ ಸಭೆಮಾಡಿ ಗಜಪತಿಯು ಅವನನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಆದರಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುವಂತೆ “ಚಂದ್ರರಾಯನೇ !

ಇಂದು ನಿನ್ನ ಸಾಹಸದಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವುಳಿಯಿತು ಇದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಚಂದ್ರರಾಯನು ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಗಜಪತಿಯು ಸನ್ನಿಹದಿಂದ ವುನಃ ಹೀಗೆಂದನು—“ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆಹಿಂದೆ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು; ಧನವೋ, ಅಧಿಕಾರವೋ, ಮತ್ತಾವುದೋ? ಚಂದ್ರರಾಯಾ! ನಿನಗೆ ಏನು ಕೊಡದೆ ಇರುವುದೇನು?”

ಆಗ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಮುಖಕ್ಕೆ ತಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೀಗೆಂದನು—“ ರಾಜ ಪುತ್ರರು ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ಧಾನವನ್ನು ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ವೀರ ಪುಂಗವಾ! ತಮ್ಮ ಮಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ನನಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಡಿರಿ.”

ಸಭಿಕರು ಮೂಕರಾದರು. ಗಜಪತಿಯು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಆಕಾಶವು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಕೋಪದಿಂದ ಅವನ ಶರೀರವು ಕಂಪಿಸತೊಡಗಿತು. ಒರೆಯಿಂದ ಖಡ್ಗವು ಅರ್ಧ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೈರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪನಕ್ಕು ಗಜಪತಿಯು ಹೀಗೆಂದನು—ವಾಗ್ಧಾನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಆದರೆ ನೀನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವನು ರಾಜಪುತ್ರಿಯರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಕುಟೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪರ್ವತ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲ! ನೋಡಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ತಕ್ಕ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸು. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು; ದಸ್ಯುಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ವಿರನಾಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು—ಅದಾದ ನಂತರ ರಾಜಪುತ್ರಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆ! ಈಗ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಕೋರಿಕೆಯುಂಟೋ?”

“ ಈಗ ಮತ್ತಾವ ಕೋರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು.” ಎಂದು ಚಂದ್ರರಾಯನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಉದಾರಚಿತ್ತನಾದ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನು ಆದಿನ ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ರಾತ್ರಿಯ

ವೇಳೆ ಆತನು ಗುಡಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪರ್ಣಕುಟೀರವು ಅಂಧಕಾರಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖೇದ್ಯವಾದ ಅಂಧಕಾರವು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಆವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಎರಡು ಘಳಿಗೆಗಳಾದ ತರುವಾಯ ಚಂದ್ರರಾಯನು. 'ದೀಪವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ' ಎಂದು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬರೆದು, ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಪುನಃ ತೆರೆದುನೋಡಿ ಮುಚ್ಚಿದನು. ಆಗ ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಕಟಹಾಸ್ಯವು ತೋರಿತು.

ಆಷ್ಟರೊಳಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನು ಬಿಡಾರದೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದು—“ಚಂದ್ರಾ ! ಏನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸಹಜವಾದ ಸಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ ಅವನು “ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಸಾಲವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಯಾರಕತ್ತಿ ? ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆನೋ ಅದರ ವಿವರವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು.

ಮಿತ್ರನು ಹೊರಟನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಪುನಃ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆರೆದನು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದು ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಒಂದು ಸಾಲದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ದೀಪವನ್ನು ಆರಿಸಿದನು.

ಆದಾದ ಒಂದು ವರುಷದಮೇಲೆ ಔಪಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡ ಜಸ್ತಂತಸಿಂಹನಿಗೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನು ಮೃತಪಟ್ಟನು.

ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಗಜಪತಿಯ ಪುತ್ರನೂ, ಪುತ್ರಿಯೂ ಮಾರವಾಡ ದೇಶದಿಂದ ಮೇವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೂರ್ಯ ಮಹಲ್ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಘುನಾಥನು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳ ಬಾಲನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಒಂಭತ್ತು ವರುಷದವಳು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಸೇವಕನು ಇದ್ದನು. ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಳ್ಳರಗುಂಪು ಸೇವಕನನ್ನು ವಧಿಸಿ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಚಿಕ್ಕವನಾದರೂ ರಘುನಾಥನು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಹೇಗೆಯೋ ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಕಳ್ಳರಗುಂಪಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕಳ್ಳರ ನಾಯಕನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಮದುವೆಯಾದನು ಅವನೇ ಚಂದ್ರರಾಯ !

ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನಾದ ಚಂದ್ರರಾಯನ ಮನೋರಥವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಗಜಪತಿಯ ಮನೆಯಿಂದ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ಆ ಹಣದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಹಗೀರನ್ನು ಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಾದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನ ನಂತರ ಪುರಾತನವಾದ ಒಂದು ರಾಜಪುತ್ರಗೋತ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದರು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ಜಮಾಅಾರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನ ಅಕುಳ್ಳಿಗ್ನೆಯವನೊಬ್ಬ ಜಹಗೀರಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿನೇದಿನೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ರಘುನಾಥನು ತನ್ನ ಯಶೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ದುಸ್ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ನೆಲಕ್ಕುತ್ಕಳಿಸಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ರಘುನಾಥನು ಕಲ್ಬರಗುಂಪಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಈ ಬಾಕನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನೀಯಲು ಯಾರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸದೆ ಹೋದರು.

ಅದಾದಮೇಲೆ ಅಯ್ಯಾರು ವರುಷಗಳವರೆಗೂ ರಘುನಾಥನು ನಾನಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟನು ಶೋಕವೆಂಬ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಬಾಲಕನು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಅವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೇವಸುತ್ತಾ, ಕೆಲವು ದಿನಗಳನಂತರ ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಮಲಂಭಿಸಿದನು. ಹಿಂದಿನ ಮಹಾದಶೆಯೂ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬೆನ್ನಕ್ಕಿವೂ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯಾದ ಬಾಲನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ದುಃಖಭಾರವನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ರಘುನಾಥನು ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಹೂಟ್ಟಿಯು ಒಡೆದುಹೋಗುವಂತೆ ರೋದನಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಪುನಃ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಯಾಸ್ಥಾನ ಗುತ್ತಾಬಂದ ಹಾಗೆ, ರಘುನಾಥನಿಗೆ ನಿಜವಂತಕ್ಕೆ ಉಚಿತಭಾವನೆಗಳು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಉಂಟಾದವು.

ಗುತ್ತ ಒಂದುವು. ಅಲ್ಪವಯಸ್ಕನಾದ ಆ ಸೇವಕನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಕುಳಿತು ಸಂಗ್ರಾಮಸಿಂಹನ ಯಶೋಗೀತಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಯಶೋಗೀತಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರು ತಮ್ಮ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹದಿನೆಂಟುವರುಷ ವಯಸ್ಸಾದಾಗ ರಘುನಾಥನು ಶಿವಾಜಿಯ ಮಹೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಬಲವಾಗುವುದೆಂದು ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನಿಕನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವಂತೆ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆದ್ವಿತೀಯನು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ರಘುನಾಥನನ್ನು ಹವಾಲದ್ದಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ರಘುನಾಥಸಿಂಹ ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಜನರು ರಘುನಾಥಜೀ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಘುನಾಥನು ಶಿವಾಜಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಜವಾನದಾರ ಚಂದ್ರರಾಯನ ಒಳೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಹವಾಲದ್ದಾರನು ಮೃತಪಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಆ ಪದವಿಯು ದೊರೆದಿತು. ಇವನು, ಚಂದ್ರರಾಯನು, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಹಳೆಯಭಂಟನೆಂದೂ, ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತನೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದನು ; ಆದರೆ, ಜೋರನಾಯಕನೆಂದೂ ತನ್ನ ತಂಗಿಯಗಂಡನೆಂದೂ ರಘುನಾಥನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಚಂದ್ರರಾಯನೊಡನೆ ಸಾಂಂದದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯು ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು.

ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ರಘುನಾಥನ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಬಂದಂತೆ ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಒಂದಿತು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ದೃಢವಾಗಿ ತಿಜ್ಞವಂತನಲ್ಲವೇ ಹೇಗಾದರೇನು ? ಅವನು ರಘುನಾಥನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಾಣವುಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದೂ ದುರ್ಮಾರ್ಗನೆಂದೂ ಅೋಕಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾದನಲ್ಲವೇ ?

ಚಂದ್ರರಾಯನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಜಾತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜಹಗೀರಿಗೆ ಹೋದನು. ಪಾಠಕಮಹಾಶಯರೇ ! ನಡೆಯಿರಿ—ನಾವು ಕೂಡ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅವನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ.

ಅವನು ಹೊರಗಿನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ನಗಾರಿಗಳು ಬಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ದಾಸದಾಸೀಜನರು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಎದುರಾದರು. ಗ್ರಾಮದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಅವನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಬಂದರು. ಅವನ ಆಗಮನವಾರ್ತೆಯು ಜಹಗೀರಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಗಂಡನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತೆಯೂ ಕೃಶಾಂಗಿಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸನ್ನಾಹರಣತುಟ್ಟಿದ್ದಳು.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು 'ಕ್ಷೀರದೇವಿಗೆ ಸಮಾನಳು, ಪರಮಶಾಂತಳು, ಬುದ್ಧಿವಂತೆ, ಪತಿವ್ರತೆ.' ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬೆಳೆದು, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತರ ನಡುವೆ. ಮಿತಭಾಷಿಯೂ, ಕಠಿಣ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆದ ಗಂಡನ ಪಾಲಾದುದರಿಂದ. ಮರದಿಂದ ಬಿದ್ದ ಸುಕುಮಾರ ಕುಸುಮದಂತೆ ಅವಳು ಶುಷ್ಕಳಾಗು (ಸಣ್ಣವಾಗು) ತ್ತು ಬಂದಳು. ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷದ ಬಾಲೆಯ ಜೀವಿತವು ಶೋಕಾಕುಲವಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಯಾರೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ? ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವರು ಯಾರು ? ಬಾಲೆಯು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಪುತ್ರಾಂತವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು ; ತಂದೆಯನ್ನೂ ಅಣ್ಣನನ್ನೂ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದುಃಖದ ಪಾಲಾಗಿ, ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಬುದ್ಧಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುವುದು; ನಾವು ಸಹಿಷ್ಣುಗಳಾಗುವೆವು. ಬಾಲೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಎರಡು ವರುಷಗಳಿಂದ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪತಿಸೇವಾನಿರತಳಾದಳು. ಹಿಂದೂ ರಮಣಿಯರಿಗೆ ಪತಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ದೈವವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ಗಂಡನು ಸದಯಹೃದಯನಾದನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಿರ್ದಯನೂ, ವಿಮುಖನೂ ಆದರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪತಿಸೇವೆಗಿಂತ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರರಾಯನು ತುಂಬ ಅಭಿಮಾನಿಯೂ ದುರಾಶಾಪರನೂ, ಕ್ರೂರನೂ ಆದರೂ ಈ ಅಬಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೂರವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸನು. ಆಕೆಯ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗಂಡಮೇಲೆ

ಭರ್ಮಪರಾಯಣೆಯಾದ ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಮೃದುಮಧುರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು; ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಧನ್ಯಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವಳು. ಹೃದಯೋತ್ತರನ ತೋಪಾಡಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಪುಲಕಿತಗಾತ್ರಳಾಗುವಳು. ಗಂಡನು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಅವಳ ಹೃದಯವು ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. "ಹಾ! ಉದ್ಯಾನವನದಿಂದ ಒಂದು ಹೂವನ್ನು ತಂದು ಮನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅದರಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣವು ಬಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದು ?

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯಪರವಶಳಾಗಿ ಪತಿಸೇವಾ ನಿರತಳಾಗಿ ಕೆಲವು ವರುಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದಳು. ಆನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಯೌವನದಶೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅವಳು ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಳು ! ಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮರೆತುಹೋದಳು; ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯ, ಬಾಲಕ್ರೀಡೆಗಳು, ಪ್ರಿಯ ಸಹೋದರನ, ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಕಿನ್ನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ತೊಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವಳು.

ಇಂದು ಒಂದ್ರರಾಯನು ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅವನಿಗೆ ಬೀಸಣಿಗೆಯಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿರುವಳು. ಈಗ ಆಕೆಗೆ ಹದಿನೇಳುವರುಷ ವಯಸ್ಸು. ಆಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವತಿಯೇ, ಆದರೆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಕುಸುಮವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಕಸಿಸಿ, ಅದರ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸುಖವಾದ ಪೋಷಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

“ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ನನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹವಾಲದ್ದಾಗಿರುವನು. ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವನು.” ಎಂದು ಒಂದ್ರರಾಯನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಸಂಗಡ ಒಂದು ದಿನ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಆಮಾತು ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ಅವನ ಮುಖವು ಕಳೆಗುಂದಿ ವಿವರ್ಣವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಸಂತಯ ಗ್ರಸ್ತಳಾದಳು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಗಂಡನು ಹೇಳಿದ ಒಂದೆರಡು ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಸಾಹ ಹೊಂದಿ, ಗಂಡನ ಪಾದಯುಗ್ಮದ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಅವಳು “ಈ ಸೇವಕಳ ವಿಜ್ಞಾನವನೆಯೊಂದಿರುವುದು. ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಧಯವಾಗುತ್ತದೆ.” ಎಂದಳು.

ಮೃದುವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಚಂದ್ರರಾಯನು ತಾಂಬೂಲವನ್ನೂ ಆಗಿಯುತ್ತಾ, ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಸ್ನೇಹವಾಗಿ ಮುದ್ದಿಟ್ಟು, “ಅದೇನೋ ಹೇಳು ; ನಿನಗೆ ನಾನು ಕೊಡದೆ ಇರುವುದೇನಿದೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ನನ್ನ ಸೋದರನು ಚಿಕ್ಕವನು, ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನು.

(ಚಂದ್ರರಾಯನ ಮುಖವು ಗಂಭೀರವಾಯಿತು.)

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಅವನು ನಿಮ್ಮ ಸೇವಕನೇ ?

ಚಂದ್ರ—ಅವನು ನನಗಿಂತಲೂ ಸಾಹಸಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವನು.

ಬುದ್ಧಿವಂತಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಭಯಪಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಆಯಿತು !—ಚಂದ್ರರಾಯನು ರಘುನಾಥನಲ್ಲಿ ವಿಷಸರ್ಪದಂತೆ ಇದ್ದನು. ಅವಳು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ “ಚಿಕ್ಕವನು ತಪ್ಪುಮಾಡಿದರೂ ನೀವು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನೀವೇ ಕ್ಷಮಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಡುವವರು ಯಾರು ?” ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಬೇಡಿದಳು.

(ಚಂದ್ರರಾಯನ ಮುಖವು ಮರಳಿ ಕೆಂಪೇರಿದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಳು.)

ಆ ಸಂಗತಿಯು ನಡೆದು ಅನೇಕ ದಿವಸಗಳಾದುವು. ಅನಂತರ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ವೊದಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ರಘುನಾಥನ ತೊಂದರೆಯ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೂ ಅವಳ ಹೃದಯವು ಏಕೋ ಚಿಂತಾಕುಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಗಂಡನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹೋದಳು; ಚಂದ್ರರಾಯನು ನಿದ್ರೆಮಾಡಿದತರುವಾಯ ಸೇವಕರನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಹೋದರನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದು.

ಚಂದ್ರರಾಯನು ಉಟವಾಡಿ ಮಲಗುವ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ತಾಂಬೂಲದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು. ನೋಡಲು ಅವನ ಮುಖವು ಚಿಂತಾಕುಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಗಂಡನಿಗೆ ತಾಂಬೂಲವಿತ್ತು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಏನನ್ನೋ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡನು.

ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಅವನು ಒಂದು ಗುಪ್ತಸ್ಥಾನದಿಂದ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದಿಟ್ಟನು. ನೋಡಲು ಅದು ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಮಾನ ಹೊಂದಿದ ದಿನ, ಚಂದ್ರರಾಯನು ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಲದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲು ಸುಂದರವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಈರಿತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು:—

“ಸಾಲಗಾರನು.....ಗಜಪತಿಸಿಂಹನು; ಸಾಲ.....ಅವಮಾನವು; ಪರಿಶೋಧನೆ.....ಅವನ ರಕ್ತದಿಂದಲೂ,.....ವಂಶಾವಮಾನದಿಂದಲೂ.”

ಒಂದು ಸಾರಿ ಎರಡು ಸಾರಿ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಓದಿ, ವಿಕಟಾನದಲ್ಲಿ ಮೆಂದ ಹಾಸವು ತೋರಲು, ಚಂದ್ರರಾಯನು ಅದರ ಕೆಳಗೆ, — “ಇಂದು ಸಾಲತೀರಿತು.”

ಎಂದು ಬರೆದು ತಾಳೀಸು ಹಾಕಿ, ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟನು.

ತರುವಾಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ಚಂದ್ರರಾಯನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆಯಲು ಅವಳು ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಗಂಡನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಕೈ ಹಿಡಿದು, ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ “ಬಹುಕಾಲದ ಸಾಲವು ಈ ದಿನ ತೀರಿತು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ನಡುಗಿ ಬಿದ್ದಳು.

ಹದಿನೂರನೆಯ ಹೃಕರಣ.

(ಭವಾನಿಮಂದಿರ.)

ಚಿ೦ದ್ರರಾಯನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಭವಾನಿಮಂದಿರವಿದ್ದಿತು. ಪೃತ ಶಿಖರದವೇಳೆ ಆ ದೇವಾಲಯವು ಪುರಾತನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದು; ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಹೋಗಲು ಶಿಖರ ಸೋಪಾನಗಳಿರುವುವು. ಆ ಸೋಪಾನಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತ ಬಂದು ಬಿಕ್ಕ ಹೊಳೆಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ಯಾತ್ರಿಕರು ಈ ಪುಣ್ಯಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಭವಾನಿವೇದಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈವರೆಗೂ ದೇವಾಲಯದ ಗೌರವವಾಗಲಿ, ಯಾತ್ರಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಲಿ ಶಿಗ್ಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುಡಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮರಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಕೆಲವು, ತುದಿಯಿಂದ ಬುಡದವರೆಗೂ ಒಂದೇಸಮವಾಗಿದ್ದು ಎಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ಆ ಮರಗಳ ಬಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂಧಕಾರವು ಕವಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಗಿಡಗಳ ಕೆಳಗೆ ಅರ್ಚಕರೂ, ಇತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರ ಶಾಂತಿರವು ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಭಾವೋದ್ರೇಕವು ಉಂಟಾಗದು. ಭಾರತವರ್ಷದ ಪೂರ್ವಕಥೆಗಳೂ, ವೇದಘೋಷಗಳೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಹೊರತು, ಮತ್ತೇನೂ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೇಳಲ್ಪಡದು ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಆ ದೇವಿಯ ಪ್ರಶಾಂತ ಮಂದಿರವು ಎಂದೂ ಯುದ್ಧದ ತೊಂದರಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಜಾನವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಯಾಣಿಕನು, ತಿರುಗಾಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಖಮಂಡಲವು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಉನ್ನಾದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೃದಯವು ಕ್ರೋಧ, ವಿಸಾದ, ಜೆಗುಪ್ಪೆಗಳಿಂದ ದಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

బల హేతు అవను అల్లిందల్లిగి తిరుగాడుక్తిద్దను. అవన తరెరవు బలహీనవాగిద్దితు. అదరూ మనస్సున సంతాపచ్చ తప్పల్లి. అవను అన్మ త్తప్రాయను ! బేగనే అుపచారమాడదే హోదరే అవన వివేచనా శక్తియు కడిమేయాగుచ్చదో అథవా అల్లదే హోదగుచ్చదో తిళియదు. ప్రకృతియే చికిత్సకళు. దోడ్డ పర్వతగళంతే అంటాగువ కష్టగళంద శరెరవన్న ఒణ గిసువంతేనూది అగ్నియంతే దహిసికొండు హోదగుచ్చ, చింతగళన్న, బేషధ వాగలి — వేద్యనాగలి అల్లద చునోవ్యాధిగళన్న హోదగళాదిసి సుఖవన్న కేడువవళు ప్రకృతియే అల్లిచే ?

ఆ పృక్షద కేళిగి కేలవరు బ్రాహ్మణరు పురాణవన్న ఓదుక్తిద్దరు. ఆ పుణ్యకథేగళు, సుధావర్షగళు చిలుక్తిద్దంతే ఇమ్మచ్చ. అల్లిదవర వృద యచ్చ శాంతిరస మగ్నచాయిత..

ఎష్టు శతమానగళంద ఈ పుణ్యచరిత్రేగళు భరతఖండల్లి ప్రతిధ్వని గ్మీయుతివే ? రమణీయచాద వంగదేశవల్లి యు, అతితీతలవాద శాశ్తీర దేశదళ్యూది వేరభూమిచాద రాజాస్థాని మహారాష్ట్రర దేశగళల్లియు, పరిశుద్ధవాద కణాటక, ఆంధ్ర, ద్రావిడ దేశగళల్లియు ఎష్టు వరుషగళంద ఆ గీతామృతవాహినియు హరియుక్తిదే ! పూర్వదల్లి ఈ గీతగళే నమ్మ ఆర్యరన్న అత్సాహవంతరన్నాగి మూడిమచ్చ; ఇస్మినావతి. అయోధ్య, మిథిల, కాశీ, మగధ, అజ్ఞయిని మోదలూద ప్రదేశగళన్న వేరత్తదీందలూ, శీతీయిందలూ ప్రకాశపడిసెతు. దుర్దినగళల్లి ఈ గీతగళన్ను హాడి, సంగ్రామసింహనూ, ప్రతాపసింహనూ ధనురక్షణార్థవాగి తమ్మ రక్తవన్న ధారయేరెదరు. ఈ మహాయంత్రగళంద అత్సాహజీలనాగి శివాజీ భక్త పతియు ప్రాజీన సభ్యతీయన్ను ప్రతిష్ఠిలూ యత్సిదను. విపదేశిగళల్లిదల్లి నాచు ఈ పూర్వ కథేగళన్ను మరేయుక్తిల్లి. క్షీణరూ, దుర్బలరూ ఆద హిందుగళిగి ఈ ప్రాజీన కథేగళే దృష్టాంతగళాగివే. జాతియ వ్యవ స్థీయు ఇరువవగళూ మనస్సినల్లి ఈ గీతగళన్ను హాడుక్తిరువరూ.

ಪಾಠಕಮಹಾಶಯ ! ನೀವು ಆಂಗ್ಲೀಯರ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ನಾವಲುಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಓದಿದಿರಿ. ಆದರೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ, — ಯಾವಕಥೆಗಳು ಹೃದಯಂಗಮಗಳಾಗಿರುವುವು ? ಯಾವುದನ್ನು ಆಕಣಿ ಸುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ? ಭೀಷ್ಮಚಾರ್ಯನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವೂ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೂ ಹಿಂದುಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದುಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶಾಂತವನದಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಯಾಣಿಕನ ಚಿಂತಾಕುಲ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿರಸವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಆ ದಿನನ ಉನ್ಮತ್ತತೆಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಪವಿತ್ರವಾದ ಕಥೆಗಳ ಮುಂದೆ ಮಹೋದ್ದೇಶಗಳೂ, ವೀರತ್ವವೂ ಕ್ಷುದ್ರಗಳಾಗಿ ತೋರಿದುವು. ರಘುನಾಥನು ಒಂದು ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದನು. ಚಿಂತಾಪಹಾಣಿಯಾದ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯು ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಒಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ರಘುನಾಥನು ಕಳವಳಪಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ದಿನದ ಸ್ವಪ್ನವು ಎಂತಹದು ? ಸನ್ಮಾನವಿಷಯಕವಾದ ಸ್ವಪ್ನವೇ ? ಇಲ್ಲ—ಆ ದಿನಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು ; ಆ ಭಾವನೆಗಳೂ ಕೊನೆಗಂಡವು. ಅವನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರುವನೆ ? ಶತ್ರುಗಳ ಶಿರಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಚೆಂಡಾಡುತ್ತಿರುವನೆ ? ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಿರುವನೆ ? ಯೋಧನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿರುವನೆ ? —ಇಲ್ಲ—ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಳೆದು ಹೋದುವು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗ್ನಗಳಾಗಿವೆ !

ಯುವಕನ ಕೆಲಸಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಡೆಯದಂತಾದುವು ; ಆಶಾಪ್ರದೀಪವು ನಿರ್ಯಾಸಹೊಂದಿತು. ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ನಟ್ಟಿರುಳಿನ ವೇಳೆ, ಬಂಧುಜನ ಹೀನನಾದ ಆ ಯುವಕನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಹು ದಿನಗಳ ಜರಿತ್ರೆಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮೃತಿಯಂತೆ ಮನಕು ಮನಕಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಆಯಾಸಹೊಂದಿದಾಗಲೂ ಆಶೆಯು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಾಗಲೂ ಬಂಧುಹೀನನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೇ ರಘುನಾಥನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ದಯಾ ಮಯಿಯಾದ ಜನನಿಯ ಮುಖಮಂಡಲವು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು ; ದೀರ್ಘಕಾಯನಾದ ಜನಕನ ವದನವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ

ಸೂರ್ಯಮಹಲ್‌ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಆಡಿದ ಆಟಗಳೂ, ಹಾಡಿದ ಹಾಡುಗಳೂ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದುವು ; ಕೂಡಲೇ ಸಹಜರಿಯಾದ ಸಹೋದರಿ—ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಏನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನವಳನ್ನು ಕಾಣಲಾದೀತೆ ? ಇಂದು ಆ ಮುಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲಿ ? ಪ್ರಾಣಸಮಾನಳಾದ ತಂಗಿಯೆಲ್ಲಿ ? ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ರಘುನಾಥನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹನಿ ಬಿಸಿ ನೀರು ಜಾರಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಅವನು ತಂಗಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದನು. ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದುದೇನು ? ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಮೃದುವಾದ ಕೈಯನ್ನು ಅವನ ಮುಖದಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಆಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಸ್ನೇಹಸದಿಗದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪವು ತುಂಬಿ ರೆಪ್ಪೆಯಾಡಿಸದೆ ತನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ರಘುನಾಥನಿಗೆ ತೋರುತು ; ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅವನ ಮುಖವು ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿದ್ದಿತು ; ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ತೇಜೋವಂತಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಕಾಶವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ರಘುನಾಥನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿ,—
“ ಭಗವಂತ ! ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ನೆರವೇರದೆ ಇರುವ ಆಶೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಏಕೆ ಬೇಧಿಸುವೆ ?... ನನಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿರುವುದಲ್ಲವೆ ” ಎಂದು ಕೂಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ ಕೋಮಲಹಸ್ತವು ಅವನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿದಂತಾಯಿತು. ರಘುನಾಥನು ಏನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದನು ಅದು ಸ್ವಪ್ನವಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರಿಯು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ರಘುನಾಥನ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡಲೇ ಜಲಿಸಿತು. ಅವನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಕೈಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸಂತಪ್ತ ಹೃದಯದಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡದೆ ಹೋಯಿತು. ಕಣ್ಣೀರು ಪ್ರವಹಿಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಳುತ್ತಾ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೀಗೆಂದನು.
“ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಾದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡು ;

ಈ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೋರುವುದು ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ.” ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತೋಕವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಅಣ್ಣನ ಭುಜಗಳಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅತ್ತಳು. ಬಹುದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರೂ ಸೋಡಿದುದರಿಂದ ಅವರು ಒಹಳ ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುದಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ದುಃಖಪ್ರವಾಹವು ಸಂತೋಷಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ ಸೇರಿತು. ನಡು ನಡುವೆ ಬಾಷ್ಪಧಾರೆಗಳಿಂದ ಇಬ್ಬರ ದೇಹಗಳೂ ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಭ್ರಾತೃಸ್ನೇಹದಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮವು ಮತ್ತೊಂದು ಇರುವುದೇ ?

ಹೀಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಆಕರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಸರಗಿನಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಿ ಹೀಗೆಂದಳು: — “ಭವಾನಿದೇವಿಯು ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೂ, ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಳಾದೆನು. ಈ ದೀನಳ ಲಲಾಟೇತಿಯೆಲ್ಲ ಸಂತೋಷವುಂಟೆ ? ಅಣ್ಣಾ ! ಈ ಜಳಿಗಾಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಏಳು ? ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.”

ರಘುನಾಥನು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು; ಇಬ್ಬರೂ ಅಲಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅವನನ್ನು ಎನ್ನೋ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಳ್ಳರ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದುದೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ದೇಶದೇಶಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿದುದೂ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದೂ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ತಾನು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಗಡ ಸೇರಿ ಶ್ರಮಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದುಸಾರಿ ದನಗಳನ್ನೂ ಕುರಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಯುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ಸಂಗಡ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ಮನೋವ್ಯಾಕೂಲವು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವೃದ್ಧಿಗರ ಜರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ವರಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಕೊಂಕಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ವಾಸಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ

ರಾಷ್ಟ್ರ ಸೇನಾಸತಿಯ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಅವನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಯುದ್ಧಾಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾದುದೂ ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನಾಗಿದ್ದ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷಗಳಕಾಲ ಯಾವ ಲೋಪವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಅನಂತರ ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯರಾವಾಗಿ ಸಂದೇಹವೆಂಟಾದುದರಿಂದ ಅವರಾಜಿತನಾಗಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಹೋದುದೂ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ರಘುನಾಥನು ತಂಗಿಯ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿದನು. ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಜೀವದಮೇಲೆ ಆಶೆಯಿಲ್ಲ. ಜನಕನಂತೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಅಂತರವಾದ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸು. ಆಶೆ ಬಹುವಾಗಿರುವುದು ಅಣ್ಣನ ದುಃಖಕರವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ತನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸೈದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅಣ್ಣನ ದುಃಖವನ್ನೇನು, ಕೇಳಿ ಸಹಿಸದೆ, ಹೋದಳು. ರಘುನಾಥನ ಕಥೆಯು ಮುಗಿದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ದುಃಖವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, “ನನ ವಿಷಯವೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ?” ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಚಂದ್ರರಾಯನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. “ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ, ಒಬ್ಬ ಜಡಗೀರದಾರನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಹಿಂದೂರಮಣಿಯರು ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲು, ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಗಗನಮಂಕಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಹಿಮಂತುನಿನ ಹೆಸರೇ! ಶತಲಾಂಛನನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೊಂದು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಹೃದಯೋತ್ಕರನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಅವಳ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಮತ್ತಾವ ಕೇಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನು ಸುಖದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ! ರಘುನಾಥನ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೇಗಾದರೂ ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಅಲಯಕ್ಕೆ ವೂಡೆಗಾಗಿ ಬರಲು, ಮಂದಿರದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರ; ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಾಣಸಮಾನನಾದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಂಡಳು.”

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸಹೋದರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅವನ ದುಃಖವು ಬೆಟ್ಟದಂತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು.

ನಾನಾಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿ, ಅವನ ಹೃದಯದ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಶಾಂತಿಪಡಿಸಿ ಹೀಗೆಂದಳು :—ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ಜೀವಿತವು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಇರದು. ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ದುಃಖಮಯವಾದುದು. ದುಃಖವು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಒಂದೊಂದುಕಾರಿ ಸುದಿನಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ನಾವು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆವು.—ನಾಳೆ ವುನಃ ಸುಖವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಣ್ಣಾ ! ನೀನು ಈ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಈ ಆಸನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀರವು ಎಷ್ಟು ದಿನವಿರುವುದು ? ದಿವ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮನುಷ್ಯ ದೇಹವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವುದು.

ರಘು—ತಂಗಿ ! ಇಂಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನು ? ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಸೈನಿಕನಮೇಲೆ ಅಪನಂದೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಅವನ ಪ್ರಾಣವೇಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ದುಃಖಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಿನ್ನ ಕೋಳಿಯೇ ? ನೋಡು, ಅಣ್ಣಾ ! ನನಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಯಾರಿರುವರಾ ? ತಂದೆ ಇಲ್ಲ. ತಾಯಿ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವತ್ತೆಯಮೇಲೆ ನೀನಿರಿಸಿದ್ದ ಮಮತೆಯನ್ನು ಮರೆತೆಯಾ ?

ರಘು—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವುದೆಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನಗೆ ಮನೋವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಸುಖವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೆಂಗಸು. ಸೈನಿಕನ ಮನೋವ್ಯಥೆಯು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ? ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಮಗೆ ಕೀರ್ತಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ; ಮೃತ್ಯುವಿಗಿಂತ ದುಷ್ಟೀರ್ತಿಯು ಸಾವಿರಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು. ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಕಳಂಕವು ಆವರಿಸಿದೆ!

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಕಳಂಕವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಏಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬಾರದು ? ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಶಿವಾಜಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗು. ಕ್ಷೇಪವು ಶಾಂತವಾದಾಗ ಅವನು ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆಯೇ ಕೇಳುವನು; ನೀನು ನಿದೋಷಿಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು.

ರಘುನಾಥನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನ ಮುಖವು ಕೆಂಪಾಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಬಿಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ಉಪರಿದಂತಾಯಿತು ಜನಕನ ಅಭಿಮಾನವೂ, ಪೌರುಷವೂ ವುಕ್ರನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ಬುದ್ಧಿಮತಿಯು ಹೀಗೆಂದಳು:—“ಕ್ಷಮಿಸು, ನಾನು ಹೆಂಗಸು. ಎಲ್ಲಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಲಾರೆನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವಭಾವನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ನೀನೇ ಹೋಗಲು ಸಮ್ಮತಿಸದಿದ್ದರೆ, ಕೆಲಸದ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಅಪವಾದವನ್ನು ಏಕೆ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ? ಸೈನಿಕನ ಸಾಹಸ, ಪ್ರಭುಭಕ್ತಿ ಇವು ಕೆಲಸಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದು ಮಾತಾಜಿಯವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಖಡ್ಗಹಸ್ತನಾಗಿ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂಬ ಕಳಂಕವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ ?”

ಆಶೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ವಿಕಸಿಸಲು, ರಘುನಾಥನು “ಅದು ಹೇಗೆ ?” ಎಂದು ತಂಗಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ತಿವಾಜಿಪ್ರಭುಗಳು ಡಿಲ್ಲಿನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳುಂಟಾಗಬಹುದು. ಸುಭಟನು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳಿರುವುವು.—ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ತಂದೆಯಂತೆ ವೀರನಾಗುವೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಗದೆ ಇರದು.

ರಘುನಾಥನು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಪಾಲನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಮಾಡಿದ ಉಪಚಾರವು ಗುಣಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಔಷಧದ ಬಲದಂತೆ ಕೂಡಲೆ, ಸಂತಾಪವು ಹೋಗಿ ಸೈನಿಕನ ಮನಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು ; ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಅವನ ಮುಖವೂ, ಕಣ್ಣುಗಳೂ ನೂತನಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದುವು. ಆಗ ರಘುನಾಥನು ಹೀಗೆಂದನು:—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನೀನು ಹೆಂಗಸು ; ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೂತನ ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗುವುದು. ಭಗವಂತನ ಅನಾಗ್ರಹದಿಂದ ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋ

ಹಿಯೂ ಅಂಜುಬುರುಕನೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ನೀನು ಚಿಕ್ಕವಳು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದೇಕೆ ? ನೀನು ನನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಬಲ್ಲೆಯಾ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ “ರೋಗವನ್ನು ನೋಯಿಸಿ, ಔಷಧವನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಮನೋಗತವು ತಿಳಿಯದೆ” ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ಹೀಗೆಂದಳು. “ಅಣ್ಣಾ ! ನಿನ್ನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಜೇತರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ನಿನ್ನ ಮಹೋದ್ದೇಶವನ್ನು ನಾನು ಯಾವರೀತಿ ಗ್ರಹಿಸಲಿ ? ಆದರೆ ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ, ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯು ಬದುಕಿರುವಷ್ಟುಕಾಲ ನೀನು ಸಫಲ ಮನೋರಥನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಜಗದೀಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.”

“ನಾನು ಬದುಕಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲ, ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮರೆಯಲಾರೆನು.” ಎಂದು ರಘುನಾಥನು ಹೇಳಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, “ನಾನು ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಅದರ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ.” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದಳು.

ರಘು—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳು. ನಿನಗೆ ಭಯವೇಕೆ ? ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಲ್ಲವೆ ? ಸಹೋದರನ ಹತ್ತಿರ ಭಯವೇ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಜಂದ್ರರಾಯನೆಂಬ ಜಮಾದಾರನು ನಿನಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ ?

ರಘುನಾಥನ ಉತ್ಸಾಹವು ಹಾರಹೀಯಿತು ಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಶಾಂತನಾಗಿ “ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಂದ್ರರಾಯನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಅವನು ಮತ್ತೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು.” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಅವರು ಏನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಅಣ್ಣಾ ! ಅವರಿಗೆ ನೀನು ಕಡುಕನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ.

ನಿರುತ್ತರನಾಗಿ ರಘುನಾಥನು ಏನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಪುನಃ ಹೀಗೆಂದಳು.—“ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ,

ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋರಿಕೆ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ ಅಣ್ಣಾ ! ನೀನು ಅವರಿಗೆ ಕೆಡಕು ಮಾಡಬೇಡ.”

ರಘುನಾಥನ ಕೃದಯವು ಕರಗಿಹೋಯಿತು. ತಂಗಿಯ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅವನು. “ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ಚಂದ್ರರಾಯನೇ ನನಗೆ ಈ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನೆಂದು ಅನುಮಾನಿಸಿದೆನು. ಆಗಲಿ,—ನಿನಗೆ ಕೊಡದೆ ಇರುವುದೇ ನಿದೆ ? ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು —ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಯಾವ ಅವಾ ಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡೆನು. ನಾನು ಅವನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು. ಭಗ ವಂತನೂ ಕೂಡ ಕ್ಷಮಿಸಲಿ !” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನು. “ ಭಗವಂತನು ಅವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು “ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕೆಲವು ಸೇವಕರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಾನು ಹೊರಡ ಬೇಕು. ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಿ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸನ್ನಿಹವಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಹೊರಟಳು.

“ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿನಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಿ.” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ, ರಘುನಾಥನು ತಂಗಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಟರು.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಗೋಸಾಯಿ-ಸೀತಾವತಿ.)

ರೌದ್ರಮಂಡಲದರ್ಶನವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ದಿನ, ರಘುನಾಥನು ಹೊತ್ತುಮಾಡಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆ ದಿನ

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮೃತಪಟ್ಟರೋ, ಯಾರು ಜೀವನಹಿತವಾಗಿ ಇರುವರೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ? ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ರಘುನಾಥನು ಸರಳಬಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು.

ಒಂದು ದಿನ, ಎರಡು ದಿನ ಕಳೆಯಿತು; ರಘುನಾಥನ ವರ್ತಮಾನವೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ದೇವಿಯು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದಳು:—“ರಘುನಾಥನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ರಾಜಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು; ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಜನಾರ್ದನನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪೇಳುವನು.” ಆದರೆ, ರಘುನಾಥನು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲೇಯಿಲ್ಲ.

ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದೂ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಅವಮಾನಿತನೂ, ಅವಮಾದಗ್ರಸ್ತನೂ ಆದನೆಂದೂ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನಂತಹ ವರ್ತಮಾನವು ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿತು. ಆ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೇ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿದಳು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವಳ ಮುಖವು ಕೆಂಪಾಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೆಂಡಗಳು ಉದುರುವಂತಾದವು. ಶರೀರವು ನಡುಗಿತು. ಆಗ ಅವಳು ದಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ಏನು ? ಆತನು ದ್ರೋಹಿಯಾದನೆ ? ಮುಸಲವಾರ ಸಂಗಡ ಸೇರಿದನೆ ? ಸು ! ನೀನು ಶುದ್ಧ ಮುಖಳು ! ಇಷ್ಟೆಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗು.” ಎಂದು ಗದರಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಒರುವವರಾದರು. ಯಾರಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದರೂ ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂಬುವುದೇ ! ಜನಾರ್ದನನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರುಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, “ನಿರ್ಮಲವಾದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ದುರಾಲೋಚನೆಯು ಇರುವುದೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ?” ಎಂದನು. ಸರಳಬಾಲೆಯು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಜನರು, ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದೇ ನಂಬಿದಳು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ತರುವಾಯ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ, ಸರಳಬಾಲೆಯು ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಆ ಸರಸ್ಸಿನ ತೀರದಲ್ಲಿ ಜಟಾಧಾರಿಯೊ, ದೀರ್ಘಕಾಯನೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ಗೋಸಾಯಿಯು ಕುಳಿತ

ದ್ದನು. ಮೊದಲು ವಿಸ್ಮಯಹೊಂದಿದರೂ, ಆತನ ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೇ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಗೋಸಾಯಿಯು ಸರಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ “ ಭದ್ರೆ ! ಈ ಗೋಸಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಕೆಲಸವಿರುವುದೆ ? ಯಾವುದಾದರೂ ಮನೋರಥದಿಂದ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದೆಯಾ ? ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಸರಳೆಯು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಡಲಾರದೆ ಹೋದಳು. ಪುನಃ ಗೋಸಾಯಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. “ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ ಒಬ್ಬನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ ?”

ಸಂಕೀ—ಗೋಸಾಯೀ ! ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಬೇಕು. ಆತನು ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ಗೋ—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಂಬುತ್ತಿರುವರು.

ಸರಳೆ—ಸ್ವಾಮಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ

ಗೋ—ಅವನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜನು ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿರುವನು.

ಅವಳ ಮುಖವು ಕಾಷಾಯಕಾಂತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದವು. “ ಮತ್ತೇನನ್ನಾದರೂ ನಂಬುವೆನು. ಆದರೆ, ‘ ಅವನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂಬ’ ಮಾತನ್ನೂ ನಂಬಲಾರೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

“ನಾನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ !” ಎಂದು ಗೋಸಾಯಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು.

ಸರಳೆ—ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿರಿ.

ಗೋ—ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ರಘುನಾಥನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದೋ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದೇ ಉಪಾಯವಿರುವುದು, ಅವನ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗು. ಪ್ರಣಯಿಯ ಹೃದಯವು ಪ್ರಿಯಳ ಹೃದಯಕ್ಕೆ

ಕನ್ನಡಿಯಂತಿರುವುದು. ಅವಳ ಮನೋಗತವನ್ನು ಕೇಳು. ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು.

ಸರಳೆಯು ಸಭೋಮಂಡಲದಕಡೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ “ ಜಗದ್ಗುಪ್ತರಾ! ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ಆ ಯೋಧನೇ ಪತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾವಳು ಆಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಎಳೋ ಅವಳು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಆತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಡ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಗೋನಾಯಿಯ ಹೀಗೆಂದನು “ ಭವೇ ! ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನೀನೇ ಆತನ ಪ್ರಿಯಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ದೇಶದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವವನು. ಒಂದುವೇಳೆ ರಘುನಾಥನನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದರೂ ನೋಡಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೇನಾದರೂ ಹೇಳುವೆಯಾ ? ನನ್ನ ಬಳಿ ನಾಚಿಕೆಪಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಲ್ಲವೆ ?

ಸರಳೆ—(ಸ್ವಲ್ಪ ಒಜ್ಜೆಯಿಂದ) ಮಹಾತ್ಮರೇ ! ಆತನನ್ನು ಎಂದು, ಎಲ್ಲಿ, ಕಂಡಿದ್ದಿರಿ ?

ಗೋ—ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ಭವಾನೀಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆನು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದವನು ಅವನೇ.

ಸರಳೆ—ಈಗ ಅವರು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ ?

ಗೋ—ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಒಂದ ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು; ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಸರಳೆ—ಅದು ವೀರನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ! ಅವರು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿರಿ. “ ಸರಳಬಾಲೆಯು ರಾಜಪುತ್ರಾಂಗನೆ. ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೇ ಮೇಲೆಂದು ಯೋಚಿಸುವಳು. ಭಗವಂತನು ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಲಿ ! ”

ಗೋ—ತಪ್ಪದೆ ಫಲಿಸುವುದು. ಅವನಿಗೂ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ರಘುನಾಥನು ಕೈ ಹಾಕಿದ ಕೆಲಸವು ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ಹೋಗಬಹುದು?

ಸರಳೆ—ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ದು ಹೊಸದಲ್ಲ. ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅವರ ಯಶೋಗೀತಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ, ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಸರಳೆಯು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಳೆಂದು ಹೇಳಿ.

ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ತರುವಾಯ ಸರಳೆಯು ಹೀಗೆಂದಳು, “ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ?”

ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ ಗೋಸಾಯಿಯು ಹೀಗೆಂದನು: “ಜನರು ದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ವನದಿಗಿ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದ ರಘುನಾಥನನ್ನು ಸರಳಬಾಲೆಯು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಳೆ ?” ಎಂದು ಅವನು ನಿಸ್ಸನ್ನ ಕೇಳಿರುವನು.

ಸರಳೆ—ಮಹಾತ್ಮಾ ! ಸರಳೆಯು ರಾಜಪುತ್ರೆಯುವತಿ ; ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕ ಕಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ.

ಗೋ—ಮಹಾದೇವಾ ! ಇನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಲ್ಲ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಕೆಟ್ಟವರಾಗಲಿ !—ಒಬ್ಬ ಯುವತಿಯು ಮಾತ್ರ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು ! ಇನ್ನು ನಾನು ಹೊರಡುವೆನು. ನಾನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವನ ಹೃತ್ತಾಪವು ಶಾಂತಿಯಾಗುವುದು.

“ಭಗವಂತನು ಅವರಿಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಿ” ಎಂದು, ಸರಳೆಯು ಬಾಷ್ಪಪೂರಿತಲೋಚನೆಯಾಗಿ ವ ತ್ತೆ ಹೇಳಿದಳು. “ಮಹನೀಯರೇ ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಿಪಡಿಸುವಿರಿ. ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಬಹುದೆ ?” ಎಂದಳು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ‘ಸೀತಾವತಿ’ ಎಂದು ಗೋಸಾಯಿ ಹೇಳಿದನು.

ಕತ್ತಲೆಯು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಆ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಗೋಸಾಯಿಯು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ರಾಜಗಡ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ಹೊರಟನು.....

ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿಯು ನಡೆದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ರಾಜಗಡ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಜಾವದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಭೆ ಸೇರಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೂ, ತಾಸ್ತಿಕೋವಿದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿದ್ದರು. ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ, ಧೈರ್ಯಸಂಪನ್ನನೂ, ರಾಜನೀತಿವಿಶಾರದನೂ ವೃದ್ಧನೂ ಆದ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು, ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಆತನೇ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯಂತೆ

ಆತನೂ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ. ಸಭಾಭವನವು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ತಮ್ಮ ಗೌರವಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಮುರೇಶ್ವರನನ್ನು ಕರೆದು, “ವೇಷ್ವಾಜೀ ! ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದೇಕಾದುದೇ ನಿಮ್ಮ ಉಪದೇಶವು.” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಮುರೇ—ಮಾನವಸಾಧ್ಯವಾದುದೆಂದು ತಾವು ಕೈಕೊಂಡಿರುವಿರಿ ಎಧಿ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಯಾರಿಗೆ ಶಕ್ಯ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಸ್ವರ್ಣದೇವಾ ! ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ನೀವು ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಇದು ಜಸ್ತಂತಸ್ತವಾಲನ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂದೊ ? ಅಥವಾ ಜಹಗೀರದಾರನ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂದೊ ? ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೇಗಿದ್ದಿತು ?

ಸ್ವರ್ಣ — ದೇವಾ ! ಭವಾನೀದೇವಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿರಿ; ಅವಳ ಆಜ್ಞೆಯಪ್ರಕಾರ ಮುಷ್ಕರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರಿ.—ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಸೇನಾಪತಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಭಗವತಿಯು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವಳೆ ?

“ಯಾವುದೋ ಕಷ್ಟವು ಸಂಸ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ಈಗ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯೆ ? ನಿರೂಪಿಸಿರಿ.” ಎಂದು ಅನ್ನಾಜೀ ದತ್ತನು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಅನ್ನಾಜೀ ! ನೀವು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಜೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಯಾವ ಆಶೆಯು ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾರೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶವು ಬೇಗನೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂದೂ ಮುನಃ ಹಿಂದೂ ರಾಜನು ಆಸೇತು ಹಿಮಾಲಯಪರ್ಯಂತ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ಆಳುವನೆಂದೂ ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಆಶೆಯು ಕೇವಲ ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿರುವುದು, ಭಗವಂತನು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಏಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದನು ?

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದರಾದರು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೂಲೆಯಿಂದ “ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಹೇಳಲಾರಳು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ವೀರತ್ವವೂ, ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇದ್ದರೆ ಭಗವತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಳು.”

ಎಂಬುದೊಂದು ಗಂಭೀರವಾದ ಮಾತು ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಭಯಪಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಗೋಸಾಯಿ ಸೀತಾಕಾಯಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು.

ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲು ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. 'ಮಹಾತ್ಮಾ ! ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿರಿ. ಬಾಲ್ಯದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತಂದಿರಿ. ದಾದಾಜಿ ಕಾಣದೇವನು ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ—' ಮಗು, ನೀನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಮಹತ್ತರವಾದುದು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸು. ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ರೈತರನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವ ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸು. ಭವಾನೀದೇವಿಯು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸು.' ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷದ ಮಾತುಗಳು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಭೋರೆಯುತ್ತಿವೆ. ದಾದಾಜಿಯ ಮಾತುಗಳು ವೃಥಾವೇ ?

ಗೋ—ಅವರ ಉಪದೇಶವು ವೃಥಾವಾಗದು. ಉನ್ನತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ತಕ್ಕ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು. ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರುತ್ಸಾಹರಾಗಿ ಮೊದಲಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ದಾದಾಜಿಯು ಮಾಡಿದ ವಂಚನೆಯೇ ! ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಭೀತಿಯೇ ?

'ಭೀತಿಯೇ' ? ಎಂದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಭಾಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಲಕಲವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ವೀರರ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗಗಳು ಝುಝುಝು ಧ್ವನಿಮಾಡಿದುವು.

ಗೋಸಾಯಿಯು ಪುನಃ ಹೀಗೆಂದನು "ರಾಜನೇ ! ನನ್ನ ವಾಚಾಳಕತ್ವವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳೋ ನಿಜವೋ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿ. ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದ ಯಾವ ವೀರನು ರಾಜನಾದನೋ—ಬಹುಕಾಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನೋ—ಮ್ಲೇಂಚ್ಛರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದನೋ—ಅಂಥವನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವನೆ ? ಬಾಲಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮೀರಿಸಿ, ಪಾರತಂತ್ರ್ಯತೀಮರವನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ಹಿಂದೂ ಗೌರವವೆಂಬ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಯಾವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಸೂರ್ಯನು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಮಿಸುವನೆ ? ರಾಜನೇ ! ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಮ್ಮನ್ನು ವರಿಸುವಳು. ಸ್ವೇಚ್ಛಾವು

ವಕವಾಗಿ ತಾವು ಆದನ್ನು ಬಿಡುವಿರಾ ? ನಾನು ಗೋಸಾಯಿ. ಅಲೋಚನಾ ಶಕ್ತಿ ನನಗೆ ಇಲ್ಲ. ತಾವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ನೋಡಿರಿ.”

ಸಖಾಸದರು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು—ಶಿವಾಜಿಯು ಮೌನವಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಧಗಧಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗೋಸಾಯಿ ಯಕಡೆ ನೋಡಿ, ಅವನು ಹೀಗೆಂದನು. : ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ! ತಾವು ದೇವತೆಗಳೋ ಮನುಷ್ಯರೋ ತಿಳಿಯಲಾರೆ. ಆದರೆ ದೇವರ ಮಾತಿಗಿಂತಲೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿವೆ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳುವೆನು. ರಾಜ ಪುತ್ರಸೇನಾಪತಿಯು ಶುಂಭ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ; ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ, ಮತ್ತು ರಣತೂರಿ. ಅವನಿಗೆ ಅಮಿತ ಸೈನ್ಯವಿದೆ. ಅವನನ್ನು ಇವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸೈನ್ಯ ವೆಲ್ಲಿ ?

ಗೋ—ರಾಜಪುತ್ರರು ವೀರರೇ ; ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರೇನೂ ದುರ್ಬಲರಲ್ಲ ; ಜಯಸಿಂಹನು ರಣತೂರಿನೇ ! ಆದರೂ ಶಿವಾಜಿ ಭಕ್ತಪತಿಯೂ ಆಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಅವ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಸಂಶಯಪಟ್ಟರೆ ಪರಾಜಯವೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಪುರುಷ ಸಿಂಹನು ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿ. ಆತನ ಯಶೋ ಗೀತಗಳನ್ನು ಹಾಡದ ಹಿಂದುವು ಒಬ್ಬನೂ ಇರಲಾರನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಚಿತ್ತ ! ಆದರೆ ಹಿಂದುಗಳು ಹಿಂದುಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವುದು ಉತ್ತಮವೇ ? ಅದು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವಾಗುವುದೇ ?

ಗೋ—ಆ ವಾಕ್ಯವು ಯಾರಿಗೆ ? ಸ್ವಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಯೂ, ಸ್ವದೇಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವವನಿಗೋ ? ಅಥವಾ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಣ ವನ್ನು ತಿಂದು ಸ್ವಜಾತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವನಿಗೋ ?

ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೌನವಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ಯಾವ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು ? ಮತ್ತೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಹೀಗೆಂದನು. : ಗೋಸಾಯಿ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ಈಗಲೂ ವೀರ ಶೂನ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಪರಾಧೀನವಾಗದು ; ಪುನಃ ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸುವುದು ಸಹ ಆದರೆ ಆ ದಿನವು ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವಜಯವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೇನೂ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಈಗ ಯುದ್ಧವಿಮುಖನಾದೆನು. ನಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಮಹಾ ವ್ರತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಹುವಿಧದಲ್ಲಿ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದೆನು. ಮೈಂಜ್ಞರು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಮಾಡಿದ ಸಂಧಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳರ ; ನಾನು ಕೂಡ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯೆನು. ಆದರೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸತ್ಯ ವ್ರತನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ ಆದ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದೆನು. ಆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಭಂಗಮಾಡೆನು. ಸಮಾನ ಹಿಂದೂ ವೀರನ ಸಂಗಡ ಶಿವಾಜಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸನು. “ಸತ್ಯವಾಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣೆಯು ನಡೆಯದೆ ಹೋದರೆ ಸತ್ಯೋಲ್ಲಂಘನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೆ ?” ಎಂದು ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹರವರು ನನಗೆ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ ಮಾತು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ, ವ.ಹಾತ್ಮಾ ! ಕಪಟಿಯಾದ ಬೈರಂಗಜೇಬನು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲಿ. ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವೆನು. ಆದರೆ ಸತ್ಯಪರಾಯಣನಾದ ಜಯಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಅನ್ನಾಜೀ—ಮಹಾರಾಜಾ ! ಡಿಲ್ಲೀನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೀರಾ ?

ಶಿವಾಜಿ—“ಹೌ” ಎಂದು ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಂಗಾತ್ಮಕ ಮಾಡಿದೆನು.

ಅನ್ನಾಜೀ—ಮಹಾರಾಜಾ ! ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮೋಸಗಾರನು ; ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀವು ನಂಬುವರಾ ? ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನೋ ಇನ್ನೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಅನ್ನಾಜೀ ! ಡಿಲ್ಲೀನಗರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಅವಾಯವೂ ಉಂಟಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹನು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅನ್ನಾಜಿ—ದುರ್ಮಾರ್ಗನಾದ ಬೈರಂಗಜೇಬನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಜಯಸಿಂಹನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಪಾಡುವನು ?

ಶಿವಾಜಿ—ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವುದರಿಂದ ಈಗಿನ ಘನವನ್ನು ಬೈರಂಗಜೇಬನು ತಪ್ಪದೆ ಅನುಭವಿಸುವನು. ಅನ್ನಾಜಿ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ವೀರಭೂಮಿ. ಮೈಂಜ್ಞನು ತಪ್ಪುಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ

ಯುದ್ಧಾನಲವನ್ನು ಅರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಾದರೂ ಸಾಲದು. ಡಿಲ್ಲೇಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಆ ಮಹಾವಹ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿದು ಹೋಗುವುದು. ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವು ತಪ್ಪದು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಯೂ ಓಗಿಂದನು—“ಪೇಷ್ವೆಗಳಾದ ವೋರೇಶ್ವರ, ಆಬಾಜಿವೋನದೇವ, ಅನ್ನಾಜಿದತ್ತರೇ! ನಿಮ್ಮಂತಹ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ, ರಾಜಭಕ್ತರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭರು. ನಾನು ಇಲ್ಲದಾಗ ನೀವು ಮೂವರೂ ದೇಶವನ್ನು ಆಳಬೇಕು. ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಆಯಾದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ನಡೆಯುವರು. ಈರೀತಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೊರಡುವೆನು.

ಆಗ ಮಾಲಸೂರೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು, “ಮಹಾಪ್ರಭೂ ! ನನ್ನ ದೀನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಡಿರಿ. ತಮ್ಮೊಡನೆ ಡಿಲ್ಲಿನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು.” ಎಂದು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಸಜಲನಯನನಾಗಿ “ಮಾಲಸೂರೆ ! ನಿನಗೆ ನಾನು ಕೊಡದೆ ಇರುವುದೇನಿದೆ ? ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರಮಾಡು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಸೀತಾಪತಿ—ರಾಜಕ ! ನನಗೆ ಇನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರಿ ! ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ನಿಮಗೆ ಜಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಿ ! ಸೀತಾಪತಿಯು ಪುನಃ ಎಂದಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಸೀತಾಪತಿ ಗೋಸಾಯೀ ! ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಮಾಡಿರಿ. ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವೆನು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಈ ಅಲ್ಪವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಈ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ, ಸಾಹಸವನ್ನೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು, ಅಸ್ಫುಟಸ್ವರದಿಂದ “ಆದರೆ: ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಈ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೀತಾಪತಿಯು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ರಾಮಸಿಂಹ.)

೧೬೬೬ನೇ ಇಸವಿಯ ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಯ್ಯಸಾವಿರ ಕುದುರೆ ಸೈನ್ಯ ವನ್ನೂ, ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪದಾತಿಯನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಶಿವಾ ಜಿಯು ಡಿಲ್ಲಿನಗರಕ್ಕೆ ಆರುಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಸೈನಿಕರು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರು ಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. “ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ಎಂತಹ ಹುಚ್ಚುಕೆಲಸ ! ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮರ್ಮಾದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಉಚಿತ ಕಾರ್ಯವೇ ? ಈಗಲಾದರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೇ ?” ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆಯು ಅವನ ವಿಶಾಲಹೃದಯ ವನ್ನು ಉದ್ರೇಕಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಯಾವ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಮುಖವು ಇಷ್ಟು ಚಿಂತಾರೇಖೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರಲಿಲ್ಲ.

ಉಗ್ರಸ್ವಭಾವಿಯೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಒಂಭತ್ತು ವರುಷ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ವನೂ ಆದ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ಶಿವಾಜಿಯ ಸಂಗಡ ಸಂಚಾರಮಾ ಡುತ್ತಾ, ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಜನಕನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಘುನಾಥಪಂತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರೀ ! ತಾವು ಎಂದಾದರೂ ಡಿಲ್ಲಿನಗರವನ್ನು ನೋಡಿರುವಿರಾ ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ನ್ಯಾಯ—ನಾನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.

ಶಿ—ದೊಡ್ಡಗೋಡೆಯಂತೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಎನು ಹೇಳಬಲ್ಲರಾ ? ತದೇಕ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಅದರಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಿರಿ !

ನ್ಯಾಯ—ಮಹಾರಾಜಾ ! ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುವುದು ಹಿಂದೂ ಸಾರ್ವಭೌಮ ನಾದ ಪೃಥ್ವೀರಾಯನ ದುರ್ಗದ ಪ್ರಾಕಾರವು.

శివా—(విస్మయపూరితముగా) అదే! ఆ పృథ్వీరాయన దుఃఖమే? ఇదే అవన రంజనమునీ? ఇట్టియే కౌంసేయం దిందూ సంతాపభావమును రాజ్యవస్తా శిదను. స్వామిశాస్త్రి! ఆ దినములు స్వప్నదంతే కళిదు ఖేదవల్లవే? సూర్యును అస్తమింపి పునః కుట్టించును తీతకాలము కులములను ఎల్లెళ్లను బిళిసి, వసంతము పునః కంఠింపవచ్చు. అవంతయే నమ్మ గౌరవదినపు పునః బరువుదే?

న్యాయ—భగవంతున అనుగ్రహమున ఎల్లవూ అనుకూలమగును. నిమ్మ బాకుబలమున దిందూ జాతియు అనునీతిగి ఒరువుదు.

శి—అవతాత్మపుంగవు! బాల్యమున నావు కేంకణ దేశమున కేళిద కథికారర దాడుగళు, జాంతుకవియు పద్యగళు తరుగి జ్ఞాపకముననువే? ఈ దీక్షాదుగళు పాత్రాదుగళున తుంబిది. పతాక తీర్థరణాదుగళున అలంకృతవాద నగరమున ఆ సభావనమున సంతాప భావమును దబాళు నడచు సుత్తిరువను. పట్టణిగరు సంతోషకరవాద నగరము బిళిదగళున సంతోషమున తుంబిది. విశాలవాద అంగడిబిళిమున క్రయ విక్రయగళు నడచుముత్తివే. దేంగళున బిళిదగళున నీరన్న కరుత్తిరువరు అరణ్యమున బిళిదగళున సేన్యపు సిద్ధివాగిదే. అనేగళు, కుదురేగళు సంతోషివాగి నింతివే. వాద్యగళున సంతోషవాద వాద్యగళున బారిముత్తిరువరు. ఈ సమయమున ముక్తమున ఘోరియ దుతము రాజసభమున ప్రవేశింపవను. ఆ వృత్తాంతపు నన్న మనస్సగి ఖేళియుత్తివే. నిమగ్ననాదరము జ్ఞాపకకే బందిరువుదే?

న్యాయ—దేవా! జాంతుకవియు కథియు మనస్సన నర్తిముత్తివే. స్వామియవరు అప్పణికోట్టరే ఆ కథియున్న కేళి, అనందపడబడుదు.

శి—కేళి, మునలూనరు దుతము పృథ్వీరాయన సంగడ దిగిందను. “దేవా! నన్ను ప్రభుగళు తమ్మ దక్షిణమున అవేశిముత్తిరువరు. తావు అదన్న పరిగ్రహి, అవరన్న కరణింకేందరే నావు తుంబి కృతజ్ఞురంగువేవు. నన్న ముతముగళు సావధానవాగి అలంకరింకె.”

ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು—“ಎಂದಿಗೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವನೋ ಆಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ವ್ಯವೇಶನಾಡಗೊಡುವೆನು”

ದೊಡ್ಡನು—“ನಿಮ್ಮ ಮಾನಂದಿರು ಸನ್ನಿಹವಾಗಿ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಣೀರುಬಲವು ಅರ್ಧಭಾಗ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲದು.” ಎಂದನು.

ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು—“ಒಳ್ಳೆಯದು. ಮಾನನಿಗೆ ಆಳಿಯ ವಂದನೆ ಸುನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಹೇಳು.” ಎಂದುತ್ತರವಿತ್ತು. ಕಳುಹಿದನು.

ಅನಂತರ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಅರೋರಿಕಾಳಗದೊಡನೆ ಹಿಂದೂರಾಜರ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಓಡಿಹೋದಳು. ಆಮಾತ್ಯವುಂಗವಾ ! ಆ ದಿನಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿವೆ ಈಗ ಚಾಂದಕನಿಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವವರು ಯಾರು ? ಕೇಳುವವರು ಯಾರು ? ಆದರೂ ಪೂರ್ವಿಕರ ಶಾಸ್ತ್ರತೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದಾಗ, ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಹೊಸಹೊಸ ಆಶೆಗಳು ಹುಟ್ಟುವುವು. ಈ ವಿಶಾಲ ಕೀರ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರವು ವಿಶೇಷ ಕಾಲ ತ್ರಿಮಿರಂಚಾಪದಿತವಾಗಿರಲಾರದು. ಭಗವಂತನು ರೋಗಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಆರೋಗ್ಯವಂಶನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ದುರ್ಬಲನನ್ನು ಒಲವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು, ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂದುಗಳು ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಒರಬಹುದು.”

ಶಿವಾಜಿಗೂ ಸಂಭಾಜಿಯೂ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ ರಕ್ಷಕಭಟ ನೊಬ್ಬನು ಎಂದು, ಮಹಾರಾಜಾ ! ಜಯಸಿಂಹರ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಸಿಂಹರವರು ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವರು..” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಆತನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಅವನು “ಆಹ್ವಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಗಂಜಬಹು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಳುಹಿಸುವನೆ ?” ಎಂದು ಉಗ್ರಸ್ವಭಾವದವನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಕೋಪಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮಸಿಂಗನು ಗುಡಾರ ದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ರಾಜಪುತ್ರನು ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಸತ್ಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವನೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಸ ಕೂಡಲೆ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಬೆರಗಜೇನು ಎನಾದರೂ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಡಿಲ್ಲಿನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಸಂಭವಿಸುವುದೋ ಎನ್ನೋ ಎಂದು ತಂಕಿತನಾದರೂ ರಾಮಸಿಂಗನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ರಾಮಸಿಂಗನು ತಂದೆಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಈಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನನ್ನು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಮಸಿಂಗನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪೀಠದಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು.

ಕುಳಿತುಕೊಂಡಮೇಲೆ ರಾಮಸಿಂಗನು ಹೀಗೆಂದನು.—“ತಮ್ಮನ್ನು ಈವರೆಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ತಮ್ಮ ಯಾವತೋವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಅವುಣಿಕೊಡಿಸುವರು. ತಮ್ಮಂತಹ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನೂ, ಧರ್ಮಪರಾಯಣರನ್ನೂ, ಮಹಾವೀರರನ್ನೂ ದರ್ಶನಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಇಂದು ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು.”

ಶಿವಾಜಿ—ನನಗೂ ಪರಮಸಂತೋಷ. ನಿಮ್ಮ ಜನಕನಂತಹ ನ್ಯಾಯವಿಜ್ಞಕರೂ ಸತ್ಯಪ್ರಿಯರೂ, ವೀರಪುರುಷರೂ, ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಳ. ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಅವರ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿದೆನು ಇದು ಸುಖಕ್ಷಣವೇ! ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ರಾಮ—ತಾವು ಡಿಲ್ಲಿನಗರಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸುವಿರೆಂದ; ಕೇಳಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಯಾವಾಗ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ?

ಶಿವಾ—ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಉಪದೇಶವೇನು ?

ರಾಮ—ಈಗಲೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆಲಸ್ಯವಾದರೆ ಗ್ರೀಷ್ಮಋತುವು ದುಸ್ಸಹವಾಗುವುದು.

ಶಿವಾಜಿ—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ಅದು ಸರಿ, ಈಗ ನೀವು ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಅಲ್ಲೇಯ ವೃತ್ತಾಂತವು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು ; ನಾನು ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವೋ, ಅಲ್ಲವೋ ನೀವು ಹೇಳಿ.

ನಿಷ್ಕಸುಟಕೃದಯನಾದ ರಾಮಸಿಂಹನು ಶಿವಾಜಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಮಂದಹಾಸದಿಂದ “ಮಹಾರಾಜಾ ! ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ; ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೊದಲು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದೆನು. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ರೀತಿಯಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪರೈತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವ ಮಾಡುವೆನು. ಕತ್ತಿಯನ್ನೇ ನಂಬಿರುವೆನು. ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಬಂಧುಗಳಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇವಲ ಅಜ್ಞಾನ. ಸಮ್ಮತದೆಯವರು ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ತಾವು ಬರುವುದೇ ಮೇಲು, ಅವರ ಅಲೋಚನೆಯು ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಅಹುದು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವರು. ಅವರು ನನಗೆ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್್ದಾನವು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವುದೆಂದು ನಂಬುವೆನು.

ರಾಮ—ತಿಳಿದಿದೆ. ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ತಮಗೆ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಉಂಟಾಗದು. ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರು ನಿಮಗೆ ವಾಗ್್ದಾನಮಾಡಿರುವುದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನನಗೂ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವರು.

ಶಿವಾಜಿ—ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ?

ರಾಮ—ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾಸಹಿಸಿ ನಡೆಯಿಸುವೆನು. ರಾಜಪುತ್ರನು ಆದಿದ ಮಹತ್ವವು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಯಿಸುವರು. ತಾವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಮ್ಮ ದಾಳನು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೂ ಸಹಾಯಮಾಡುವೆನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಮನಸ್ಸು ಸಾಂತವಾಯಿತು. ಅನುಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ ಅವನು. “ಒಳ್ಳೆಯದು; ನಿಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವೆನು; ಈಗಲೇ ಹೊರಡುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ತರುವಾಯ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಡಿಲ್ಲಿನಗರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟರು.

ದಾರಿಯು ಹಿಂದಿನ ಮುಸಲಾನ್ ಪ್ರಭುಗಳ ಜೀರ್ಣಮಂದಿರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿತು. ಅವರು ದೇಕಲಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಪೃಥ್ವೀರಾಯನ ದುರ್ಗದ ಹತ್ತಿರ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು; ಆದುದರಿಂದ ವೊದಲಿನ ಬಾದಶಹರ ಗೋರಿಗಳೂ ಮಸೀದಿಗಳೂ ಅರಮನೆಗಳೂ ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಜಗದ್‌ವಿಖ್ಯಾತ ಫಾದಿ ಕ್ವತುಬ್ ವಿಫನಾರ್ ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿಯದೇ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ನೂತನ ಪ್ರಭುಗಳು ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು; ಕ್ರಮೇಣ ನಗರವು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ಕೆಲವು ಮಸೀದಿಗಳೂ ಮೇನಾಗಳೂ ಸ್ತಂಭಗಳೂ ಸಮಾಧಿಗಳೂ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಕಂಡವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಸಾಲದು. ರಾಮಸಿಂಹನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರನಾದರೂ ಇರುವನೆಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು.

ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋದೀವಂಶದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಗೋರಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿದುವು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಬಾದಶಹನ ಗೋರಿಯನ್ನೇಲೆ ಒಂದು (ಗಂಜ್, ಶಿಖರವು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಅಫಘಾನರ ಆಧಿಕಾರವು ಮುಗಿದಾಗ ಡಿಲ್ಲಿಯು ಆ ಪ್ರದೇಶ ದಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಅನಂತರ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹುಮಾಯೂನನ ದೊಡ್ಡ ಗೋರಿಯು 'ಚೌಷತ್‌ಖಂಬಾ' ಅಂದರೆ ಬೀಳುಕಲ್ಲಿನಿಂದ (ಅನ್ಯತಃ) ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರವೂ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಗೋರಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿದವು. ಪೃಥ್ವೀಸಾರ್ವಭೌಮನ ದುರ್ಗದಿಂದ ಈದಿನ ಡಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಬರುಬರುತ್ತಾ ಆ ದಾರಿಯು ಭರತಖಂಡದ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಅರಮನೆಯೂ, ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದೊಂದು ಪತ್ರವೂ ಗೋರಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳೂ, ಆ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಇತಿಹಾಸವು ಹೇಗೆ ಲಿಖಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು ?

ಅವರು ಇನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಡಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ರಾಮಸಿಂಹನು ಸುಗೌರವದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒಂದು

ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಹೀಗೆಂದನು. ಮಹಾರಾಜಾ ! ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವರು. ನಾನಾ ದೇಶದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಮ್ಮ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಖಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ತರ್ಕಿಸುವರು.

ಶಿವಾಜಿ — ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ವೀರರಾಗಿರುವರಲ್ಲದೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕೂಡ ಆಗಿರುವರು. ಅಂತಹ ಸ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ವಾರಣಾಶಿ (ಕಾಶಿ) ಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ನಕ್ಷತ್ರ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವರೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು.

ಡಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಗುಂಡಿಗೆಯು ತಟಿತವೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನು. ಈಗಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತಾನು ಬಂದಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರಿತು. ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ತಾನು ಜಯಸಿಂಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ದಾನವು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಜಯಸಿಂಹನ ಪುತ್ರನ ಉದಾರ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನು ನೋಡಿ, ಬೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ಭವಾನಿ' ಖಡ್ಗದಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಡಿಲ್ಲಿಯ ದ್ವಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಸರಮ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನು ಆ ನಿಮಿಷದಲ್ಲೇ ಒಂದಿ ಯಾದನು.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ದೆಹಲಿನಗರ)

ದೆಹಲಿನಗರವು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಬೇಂಗಳೇಬನು ವಿಲಾಸಪ್ರಿಯನಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಮಯಬಂದಾಗ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಆಡಂಬರವನ್ನು ತೋರಿ ಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯದೊಡಗೂಡಿರುವ ಮೊಗಲರ ರಾಜ

ಧಾನಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಂದಿರುವನು; ಅದುದರಿಂದ ಮೊಗಲರ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಸೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅವನು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ನಗರವನ್ನು ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೇವಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯು ಉತ್ಸವದಿನಗಳಂತೆ ಆಪೂರ್ವವೇಷವನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯೂ ರಾಮಸಿಂಹನೂ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರೂ, ಕಾಲಾಳುಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು; ನಗರವು ಜನಭರಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಂಚಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗೃಹೋಪಕರಣಗಳನ್ನೂ, ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ, ಅವರು ದೊಡ್ಡಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜಪಟಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು; ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಒಳ್ಳೆಯ ದುಕೂಲುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲಕಾಮಿನಿಯರು ಗವಾಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇನಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ, ಆನೆಗಳಮೇಲೆಯೂ ಅನೇಕ ರಾಜರೂ, ಮುನ್ನಬದಾರರೂ, ಷೇಖರೂ, ಉಮ್ಮಲಾವುಗಳೂ ಬರುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಅಶ್ವಿಕರವೇಗದಿಂದ ನಗರವು ಅಲ್ಲ ಕೆಲ್ಲೋಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಿಳಿಯದಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆನೆಗಳು ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಾ ಮಂದಗಮನದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು, ಹಿಂಕಾರನಾದ ಗಳಿಂದ ಮೇನಾಗಳನ್ನು ಹೊರುತ್ತಾ, ಬೋಯಿಗಳು ಸಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಇಂತಹ ನಗರವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಗಡ, ಪೂನಾ ನಗರಗಳೆಲ್ಲಿ ? — ಡಿಫ್ಲೇನಗರವೆಲ್ಲಿ ?

ರಾಮಸಿಂಹನು ಮೂರು ರುಸೀದಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ — “ನೋಡಿದಿರಾ? ಅದು ಜುಮ್ಮಾ ಮಸೀದಿ. ಷಹಾಜಹಾನನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪ್ರಪಂಚದ ಹಣವನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಆ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಮಸೀದಿಯು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆರಳಲು, ಶಿವಾಜಿಯು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದನು, ಕೆಂಪುಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಕಾರದಗೋಡೆಯು ಒಡುಡೂರ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಬಹಳ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರೊಳಗೆ ಅಮೃತಶಿಲೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂರು ಮಸೀದಿಗಳೂ, ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿನಾಯಕಗಳೂ ಗಗನವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆ ಇದ್ದವು.

ಅದರ ಇದಿರಿಗೆ ಶೋಣಿ:ಲಾನಿರ್ಮಿತವಾದ ದುರ್ಗ ಪ್ರಾಕಾರವು ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟಿತು. ದುರ್ಗದ ಹಿಂದೆ ಯಮನಾನದಿ ಇರುವುದು. ಮುಂದುಗಡೆ ರಾಜವಾಣಿಗವಿರುವುದು. ಪ್ರಾಕಾರದಮೇಲೆ ನೂರಾರು ಧ್ವಜಸುತಗಳು ವಾಯುಪಥದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಾ, ಮೊಗಲಾಯಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ದುರ್ಗದ್ವಾರದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಮಗಾರನ ಶಿಬಿರವಿದ್ದಿತು. ಅನನ್ಯ ದ್ವಾರ ರಕ್ಷಕನು, ಸಿಂಹದ್ವಾರದ ಇದಿರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಿಕರು, ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವ ಸ್ನಾನಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಧಳಧಳನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು; ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕೆಂಪುದಾರಗಳು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಜವೀಧಿಯ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧ ವಸ್ತುಗಳು ಮಾರಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ದುರ್ಗಪ್ರಾಕಾರದಿಂದ ಮೊದಲು ಮಸೀದಿಯ ಗೋಡೆಯವರೆವಿಗೂ ಜನಸಂದಣಿಯು ನಿಂತಿದ್ದಿತು. ಆಶ್ವಾರೋಹಿಗಳೂ, ಗಜಾರೋಹಿಗಳೂ, ಶಿಬಿರಾರೋಹಿಗಳೂ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಧಾನ ರಾಜಪುರುಷರು ಕೆಲವರು ಸಪರಿವಾರ ದುರ್ಗದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರವರ ವೇಷಭೂಷಣಾದಿಗಳು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸುವಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಗದ್ದಲವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ನಡುನಡುವೆ ದುರ್ಗದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಫಿರಂಗಿಗಳ ಶಬ್ದವು ನಗರವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ಅಲಂಘೀರ್ ಬಾದಶಹನ—ಎಂದರೆ—ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಮಸಿಂಹನೊಡನೆ ದುರ್ಗದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ಮಯಹೊಂದಿದನು. ದೊಡ್ಡ ಕಾಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ನಾನಾವಿಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸರಿಗೆಗಳಿಂದ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳೂ, ಮುಖಮಲೆ,

మస్లిన్‌గో, నెరుబట్టిగళు, జాందినిలు, గుడారగళు, ఫరదీగళు, పాగు గళు, శాలగళు, అంగిగళు, బేగమరిగాగి సుమరణత్తాది భోషణగళు, వివిధ బణ్ణగళుల్ల జిక్రవిజిక్ర వస్తుగళు—ఇవే పోదలద అనేక పదార్థగళున్న మాడుత్తిదరు. భరత ఖండల్లిరువ ఒళ్ళయ కేలసగారరు తింగగట్టళి సబళవన్న తేగిదుకొళ్ళత్తా, జక్రవర్తియ ఆజ్ఞానుర, ప్రతిదినమో దుగడల్లి కేలసమాడుత్తిదరు. ఔరంగజేబునిగాగియొ, విలాస ప్రియరాద బేగమరిగాగియొ మత్తు లుళిద అంతఃపురద జనరిగాగియొ అవశ్యకగళాద వివిధ వస్తుగళు అల్లి తయారాగొత్తిద్దువు.

అష్టరొళిగే శివాజీయు “ దివాన్ ” ఎంబ అరమనేయన్న సవాసి సిదను. సాధారణవాగి జక్రవర్తియ ఆ మందిరద్వయో వాసమాడుత్తి రువను; ఆదరే, శివాజీగే తన్న ఐత్తయవన్న తోడపడెనలద్దేశి, స్వచ్ఛ శిలానిమితమో, నానావిధ విజిక్రపదార్థమండితమో అద్వితీయమో ఆద ‘ దివాన్‌ఖాన్ ’ ఎంబ అరమనేయల్లి అనేక మణిగళింద కేత్తల్పట్ట సూర్య కాంతి ప్రతిబింబితవాద మయూర సింహాసనదమేలే కుళితిదను. అవనిగే నాల్కు కడగళియొ బెళ్ళయ కంబళిద్దువు. ఆ ఆసనక్కి ముంభాగదల్లి దోడ్దదోడ్ద ప్రభుగళొ, మున్నబదారరొ, లుమాచెగళొ, సేనాపతిగళొ నిశ్చబ్దవాగి నింతిదరు. రామసింహను శివాజీయ విషయవన్న రక్షక భట రిగే తిళియపడిసి, సభాభవనక్కి ప్రవేశమాడిదను.

డిల్లినగరద వృభవనన్న నోడి శివాజీయు అనుమాన పడతొడగి దను; రాజసభిగే హోద తరువాయ జక్రవర్తియ లుద్దేశవు అవనిగే స్పష్ట వాగి తిళియతు: ఇప్పత్తువరుషగళకాల యారు స్వాతంత్ర్యవన్న నిల్లిసి కొళ్ళవుదక్కి తన్న సంగళ యుద్ధమాడి కొనిగే తనగే అధినవాగి ఒకళ సహాయమాడిదనో, మహారాష్ట్రదింద డిల్లినగరక్కి తన్నన్న యారు నోడిడలు బందిరువనో అంధవనన్న జక్రవర్తియ యావరితియల్లి సన్మా నిసిదను ? శివాజీయు సామాన్యనంతే సభాభవనదల్లి నమ్రనాగి నింతిరువను ! అవన ముఖదల్లి బెజ్జగిరువ బేవరు ప్రవహిసతొడగితు. ఆదరే లుపాయవిల్లి ;

ಸಾಧಾರಣ ಸೇವಕರಂತೆ ಸಮ್ರಾಟನಿಗೆ ಸಲ್ಲಾಂನಾಡಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ನಜರುಮಾಡಿದನು. ಬೈರಂಗಜೇಬನ ದುರುದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಯಿತು—“ ಸಭೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿತು ; ಶಿವಾಜಿಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಶಿವಾಜಿ—ಬೈರಂಗಜೇಬ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವರ್ಧಿಗಳಲ್ಲ. ದಾಸನು ಪ್ರಭುವಿನ ಸಂಗಡಲೂ, ದುರ್ಬಲನು ಬಲವಂತನ ಸಂಗಡಲೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ಹುಚ್ಚುತನ !

ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನಜರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ. ವಿಶೇಷ ಆದರವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ, ಶಿವಾಜಿಗೆ “ ಪಾಂಚ್‌ಹಜಾರಿ” ಎಂದರೆ ಪಂಚಸಹಸ್ರ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ನಡುವೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಆಗ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಡಗಳೂ ಸುರಿಯುವಂತಿರಲು, ಶರೀರವು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರಲು, ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತ ಶಿವಾಜಿಯು ಅಸ್ಫುಟಸ್ವರದಿಂದ—“ ಏನು ! ಪಾಂಚ್‌ಹಜಾರಿ ! ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಶಿವಾಜಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಪಾಂಚ್‌ಹಜಾರಿಗಳಿರುವರೋ ನೋಡಬಹುದು; ಮತ್ತು ಅವರು ದುರ್ಬಲ ರಲ್ಲವೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು!” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ದರ್ಬಾರು ಮುಗಿಯಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಎದ್ದು : ಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬೇಗಂವುಹಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಜನಪ್ರವಾಹವು ಹೊರಗೆ ಓಡಿಬಂದು ಅವರವರ ನಿವಾಸಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಸಮುದ್ರದಂತಹ ಡಿಲ್ಲಿನಗರದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರವಾಹವು ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಮನೆಯು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮಹಾರೋಷದಿಂದ ಅವನು ಸಾಯಂಕಾಲ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಎನನ್ನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತನು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಂದಿತು. “ ಇಂದು ಸಾವರ್ಭಾಮನ ಇದಿಗೆ ಕುಸಿತನಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೇಳಿದ ಷಾತಗಳು ಬಾದಶಹರಿಂದ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನವು ಆಗಲಾರದು.”

ಮುಂದೆ ತನಗೆ ಅಪಾಯವಿರದೆಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಯೋಚಿಸಿದನು. ತಾನು ಗಾರನು ಸಿಂಹವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬಲೆಯನ್ನು ಹೆಣೆಯುವಂತೆ, ಕೂಡುಬುದ್ಧಿಯವನೂ ಆದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿಡು ತಾಂತ್ರಿಕರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು.--- “ಈ ಬಲೆಯನ್ನು ಹರಿದು ಪುನಃ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುವೆನೆ ? ಹಾ ! ಸೀತಾಪತಿ ! ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವು ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದು ? ನಿನ್ನ ಅವೋಘವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಮೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಔರಂಗಜೇಬ ! ಜಾಣರೂ ಕನಗಿರು. ಇಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಶಿವಾಜಿಯು ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುವನು. ಅವನ ಸಂಗಡ ಮೋಸಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಡು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಎರಡುಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಓದಿರುವನು. ನೀನು ಮೋಸಮಾಡಿದರೆ ಭವಾನೀದೇವಿಯು ಕಾಪಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಳು ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಯುದ್ಧಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಡಿಲ್ಲಿನಗರವೂ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ಒಂದೇ ಸಾರಿಗೆ ದಗ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು !”

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಅಗಂತುಕ)

ಶಿವಾಜಿಯು ಇನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದೆಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವನ ಕಪಟವರ್ತನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡನು. ಆದರೂ, ರೋಷವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಡಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಡುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು.

ರಘುನಾಥಪಂತ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಮೇಲೆಂದೂ, ಅವನು ಅನುಮತಿಕೊಡದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು.

ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ವಿದ್ವಾಂಸನು; ವಾಚಾಳಿಯು; ಆತನು ರಾಜಸಭೆಗೆ
ಪನಾ ಪತ್ರಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ
ಅವನ; ಉಪಕಾರವೂ, ಅವನು ದೆಹಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣವೂ, ಬಾಡಶಹನು ಮಾಡಿದ
ಕಾರಣವೂ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಅದರಲ್ಲಿ
ಶಿವಾಜಿಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು;—“ನಾನು ಯಾವ
ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆನೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆನೊ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವದಕ್ಕೆ
ಈಗಲೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು ಬಿಜಾಪುರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ
ಯವರಿಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಸಹಾಯವು
ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿರಿ; ನನ್ನ ಜಹಗೀರಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವೆನು.
ಇಲ್ಲಿಯ ಹವಾ—ನೀರು ನನಗೂ ನನ್ನ ಸೇನೆಗೂ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಸರಿಪಡಲಿಲ್ಲ.
ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ.”

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ
ವಿಷಯಗಳಿದ್ದರೂ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವ ಮಾತೇ
ಇಲ್ಲ! ತುರುಷ್ಕನ ಉದ್ದೇಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಶಿವಾಜಿಯು
ಓಡಿಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಿವಾಜಿಯು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಗವಾಕ್ಷಿಯ
ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಿಸಿದನು. ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜನ
ಸಮೂಹವು ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹಿಂದುಗಳೂ, ಮೊಗಲರೂ
ಆಪ್ತನರೂ, ತಾತಕರೂ, ತುರುಕರೂ. ಪಾರಸೀಕರೂ, ಅರಬ್ಬಿಯವರೂ, ಸಿದ್ಧಿಯ
ವರೂ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧಜಾತಿಯವರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜರೂ, ಉಮ್ರಾ
ಗಳೂ ಮುನ್ನೆಡಾರರೂ ವರ್ತಕರೂ, ಯಾತ್ರಿಕರೂ, ಸೈನಿಕರೂ, ಅಂತಃಪುರದ
ವರೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಜನಸಂಚಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಅಂಗಡಿ
ಯವರು ತೆನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚ ತೊಡಗಿದರು.
ನಗರದ ಗದ್ದಲವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶುಗ್ಗಿಹೋಯಿತು. ಮನೆಗಳಿಂದ ದೀಪದಕಾಂತಿಯು

ಕಾಣಿಸಿತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿಣುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಯಮುನಾ ನದಿಯು ಶಾಂತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಜುಮ್ಮಾ ಮಸೀದಿಯಿಂದ ನಮಾಜು ಮಾಡುವ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಬಂದಿತು. ಆ ಮಸೀದಿಯ ಶಿಖರಗಳು ನೀಲಾಂಬರ ಪಟಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಗೋಡೆಗಳು ಪದ್ವತಶ್ರೇಣಿಯಂತೆ ಅಸ್ಪಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಉಳಿದ ನಗರಭಾಗವು ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಶಿವಾಜಿಯ ಚಿಂತಾತಂತುವು ಇನ್ನೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಅವನ ಮಾನಸ ಚಕ್ಷುಷಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗತೊಡಗಿತು; ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತರೂ ಅವೇಕ್ಷೆಗಳೂ, ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ; ಅನಂತ ದುರ್ಗ ವಿಜಯವೂ ತಂದೆಯೂ ದಾದಾಜಿಯೂ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು ; ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರರ ಜೀತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಯಾವನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ವಿಪಕ್ಷಮಯಗಳಲ್ಲಿ ದೈರ್ಯಹೇಳಿ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಗ ತಾಯಿಯ ಅಪನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅನಂತರ ಯಾವನಕಾರು ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ, ದುರ್ಗ ವಿಜಯವೂ, ದೇಶವಿಜಯವೂ, ಆಪತ್ತಿನವೇಲೆ ಆಪತ್ತುಗಳೂ, ಯುದ್ಧಗಳೂ ದೋಷಾಂಡಪ್ರತಾಪವೂ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಬಂದುವು ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಲು ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷಗಳೆಲ್ಲ ಅಪೂರ್ವವಿಜಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಾರಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಭೀಕರ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಕಿತವಾಗುವ ಎಷ್ಟು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಿತು ! ಇದೇನೂ ಸ್ಮೃತಿಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸದ್ಯಃಸ್ಮೃತಿಯು ಬಂದವು ಹೃದಯವಾಯಿತು :- “ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಂತರಿಸುವುದೇ ? ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಮಸ್ತಕದಮೇಲೆ ಏನು ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವು ತೂಗಾಡುವುದೇ ?” ಎಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಘಂಟಾರ್ಧವಾಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ನೂದವು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ‘ನಗರಖಾನಾ’ ದಿಂದ ಹೊರಟು ವಾಯುಪಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ನಗರವು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುದೂರ ಕೇಳಿಸಿತು. ಜನಗಳ ಸಮ್ಮಿಲಿತವಾದುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಿಟಕಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ತೆದುಕೊಂಡು ಓರ್ವನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಅರ್ಧತೆರೆದು ನೋಡಿದನು. ಆಗಂತ ಕನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟನು.

— ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಲೆಯ ತುಂಬ ಜಡೆಗಳೂ, ಶರೀರದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಭಸ್ಮವೂ ಇದ್ದಿತು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಯುಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವನು ಶತ್ರುವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರು ?

ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು, “ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಲಾದೆ ಹೋದರೂ, ಧ್ವನಿಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಮಿತ್ರರು ಬಹಳ ಅಪೂರ್ವ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ವೇಳೆ, ಇಂತಹ ಮಿತ್ರರು ದೊರೆತರೆ ಹೃದಯವು ತಾಂಡವವಾಡುವುದು ಶಿವಾಜಿಯು ಸೀತಾಪತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ಆತನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡನು ತರುವಾಯ ಒಂದು ದೀಪವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಆತನಿಂದ ಹೇಗೆಂದನು:- ಮಿತ್ರಶ್ರೇಷ್ಠ ! ರಾಜಗಡದ ಸವಣ್ಣಚಾರವೇನು? ನಿನ್ನ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ ? ಯಾವ ಕೆಲಸದಿಂದ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬಂದಿರುವಿರಿ ? ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು ?

ಸೀತಾ— ಮಹಾರಾಜಾ ! ರಾಜಗಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಯದು. ತಾವು ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರು ವಾಯು ನಾಸ, ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಒಹುದಿನಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಕೊರಡುವೆನೆಂದು ತಮಗೆ ಹಿಂದೆ ಮೇ ಹೇಳಿದ್ದೆನಲ್ಲವೆ ? ಮಧುರೆ ಮೊಡಲಾದ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಡಿಫ್ಲೀನಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು. ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ನನಗೆ ಶುಭಸಮಯವು. ಹಗಲಾದರೇನು ? ರಾತ್ರಿಯಾದರೇನು ?

ಶಿವಾಜಿ—ಆದರೆ, ಯಾವುದೋ ವಿಶೇಷ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಕತ್ತಲೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ದಯಮಾಡಿಸಿರಿ. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಕಾರಣವೇನೆಂದೇ ತಿಳಿಸಿ

ಸೀತಾ—ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಆದ , ಮೊದಲು ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ಮೊದಲು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಸುಖವೇ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಲಾಭವು ಎಷ್ಟಾದಿರಾ ನ್ನುದು ?

ಸೀತಾ—ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲು, ಕತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ

ಶಿವಾಜಿ—ಹಾವಿಗೂ, ಕಪ್ಪೆಗೂ ಸಂಧಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಿರುವುದು ? ಸೀತೆ ಪತೀ ! ಎಲ್ಲಾ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ. ರಾಜಗಡದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕೊಂಕಣಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ, ವಂಚಕನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಒಂದು ಡಿಲ್ಲೇನಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಯಾಗಿರುವೆನಲ್ಲ !

ಸೀತಾ—ತಾವು ಆತ್ಮತೀರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಮನುಷ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವೇ ಭ್ರಾಂತಿಪಡುತ್ತಿರುವುದು. ಜಗತ್ತೇ ಮಿಥ್ಯವಲ್ಲವೇ ? ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೋಷವೇ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂಧಿಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಿ. ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕನಾದ ಆ ಧೂರ್ತನನ್ನು ಭಗವಂತನು ತಪ್ಪದೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನು. ದೇವಾ ! ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಜಯವುಂಟಾಗದು. ಈಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಸಪರಿವಾರ ನಾಶವಾಗುವನು. ಮಹಾರಾಜಾ ! ರಾಜಗಡದಲ್ಲಿ ತಾವು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಯಾರೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಬೆಂಗಳೂರಿನು ಆಕ್ರಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಯುದ್ಧಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದಗ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು !

ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರಕಾಶಹೊಂದಲು, ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. “ಸೀತಾಪತೀ ! ಆ ನಂಬಿಕೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮವರ ಬಲವನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿರುವನು. ಆದರೆ, ಅಯ್ಯೋ ! ನಮ್ಮ ಸುಧಟಿಗೂ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲು, ನಾನು ದೂರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರಲೆ ?”

ಸೀತಾ—ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ವಾಯುವನ್ನು ತನ್ನ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಲು ಶಕ್ತನಾದಾಗ, ತಮ್ಮನ್ನು ಡಿಲ್ಲೇಪ್ರಾಕಾರದ ನಡುವೆ ಬಂದಿ ಯಾಗಿದಬಲ್ಲನು ; ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವಕಾಶವರದಾ.

ಶಿವಾಜಿ—(ಮಲ್ಲನೆ) ಆದರೆ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಈ ರಾತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವಿರೇಂದು ನಂಬುವೆನು ?

ಸೀತಾ—ತಮ್ಮದು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬುದ್ಧಿ. ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸದೆ
 ಸುವುದು ಹುಚ್ಚು ತನ.

ಅಶ್ವಿನೋದಿ—ಆ ಉಪಾಯವೇನು ?

ಸೀತಾ—ಭದ್ರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ
 ಈ ಮನೆಯಿಂದ ಹೋಗಬಹುದು. ನಗರದ ಪ್ರಾಕಾರದ ವೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ
 ತಂತಿಯೊಂದಿರುವುದು ; ಅದನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ, ಗೋಡೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದು ಮಹಾ
 ರಾಷ್ಟ್ರವೀರನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾನದಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು
 ದೋಣಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು. ಎಂಟುಜನ ನಾವಿಕರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು.
 ಕೆಲವು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಮಧುರೆಯನ್ನು ಸೇರಬಹುದು ಅಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಅನೇಕ
 ಮಿತ್ರರೂವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗ
 ಬಲ್ಲರು.

ಶಿವಾಜಿ—ನೀವು ಮಾಡಿದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷಿಸಿದೆನು. ಈಗಿನ
 ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಒಂಥುಗಳು ಆದರೆ, ಗೋಡೆಯಿಂದ ಧುಮುಕುವಾಗ ಯಾರಾ
 ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಓಡಿಹೋಗುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಬೇರೆ
 ಜೀವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮರಣವುತಪ್ಪದು.

ಸೀತಾ — ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಸೈನಿಕರು ಭದ್ರವೇಷದಿಂದ ಅಡಗಿರಾ
 ವರು. ಯಾರಾದರೂ ಶತ್ರುಗಳು ಪ್ರಭುಗಳ ಸುಳಿವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆ, ಅಥವಾ
 ಅಡ್ಡಿಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಗೂ ಮರಣವುತಪ್ಪದು.

ಶಿವಾಜಿ—ಒಳ್ಳೆಯದು. ನಾವೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಾಗ, ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ
 ಅಂಬಿಗನು ಸಂಶಯಹೊಂದಿ ನಾವೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೋ ?

ಸೀತಾ—ಅಲ್ಲಿರುವವರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕರೇ ; ಅವರು ಅಂಗಿಗಳನ್ನು
 ತೆಟ್ಟಿರುವರು. ನಾವೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡರು !

ಶಿವಾಜಿ—ಮಧುರಾನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಮಿತ್ರರು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ?

ಸೀತಾ—ತಮ್ಮ ಪೇಷ್ವೆಯ ಭಾವಮೈದಾನನು ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿರುವನು. ಅವನು
 ನಂಬುಗೆಗೆ ಅರ್ಹನು. ತಾವು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಆ
 ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಬರೆದ ಪತ್ರವು ಇದೇ !”

ಎಂದು ಗೋಸಾಯಿಯು ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಅವನು ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ ಪುನಃ ಸೀತಾಪತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, “ಓದಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗೋಸಾಯಿಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ.

ಶಿವಾಜಿ—ಗೋಸಾಯಿ ! ತಾವು ಪರೋಪಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಿತವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದು ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮಷ್ಟು ಉಪಾಯಗಾರರಲ್ಲ ಆದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಂದೇಹಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ; ನಾನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆನ್ನಿರಿ, ನನ್ನ ಮಗನೂ, ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಘುನಾಥಪಂಚ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯೂ, ಪ್ರಿಯವಿತ್ರನಾದ ತಾನಾಜಿಯೂ—ಇವರು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವರು ? ನನ್ನ ಸೈನಿಕರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೋಪಾಂಗಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ?

ಸೀತಾ —ತಮ್ಮ ಮಗನೂ, ಪ್ರಿಯವಿತ್ರನೂ, ಮಂತ್ರಿಯೂ ಈ ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಟು ಒದಬೇಕು ಸೈನಿಕರು ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿರೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡನು ; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಿಚ್ಚೇನಿಡುವನು !

ಶಿವಾಜಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ತಾವು ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಅದ್ದು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿರುವನು !

ಸೀತಾ —ಒಂದುಮೇಳೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕಠಿಣಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರೂ ತಾನು ಸ್ವಶಕ್ತಿ ತರಾಗಿರುವಿರಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಂದವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರನಿರುವನೆ ?

ಶಿವಾಜಿ—(ಚಿಂತಿಸಿ) ಮಹಾತ್ಮಾ ! ನಾನು ನಿಮಗೆ ವಿಧೇಯನು ! ಆದರೆ, ವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯರಾದ ಸೇವಕರನ್ನು ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಲಾಭವೇನು ? ಅಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡೆನು. ಉಪಾಯಾಂತರವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು.

ಸೀತಾ—ಬೇರೊಂದು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ.

ಶಿವಾಜಿ —ಹಾಗಾದರೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕು. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಇದೇನೂ ನೊಡಲನೆಯ ತೊಂದರೆಯಲ್ಲ ! ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕಡಮೆಯಾದವನಲ್ಲ !

ಸೀತಾ—ಕಾಲವಿಳಂಬವು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಈ ರಾತ್ರಿ ಪಲಾಯನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಳಕೂಲವಾಗಿದೆ. ನಾಳಿನಮಾತು ಹೇಗಿರುವುದೋ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಆದರೆ ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲ. ಆರೀತಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

ಸೀತಾ—ದೇವಾ ! ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮ. ಆದುದರಿಂದ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

ಶಿವಾಜಿ—ಉಮಾ ಗಿರಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನೇ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಸೀತಾ—ದೇವಾ ! ಜನ್ಮಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿ ನೋಡಿ ! ನಾಳೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ಅಶಕತವಿರದು, ಸರಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಿರಿ.

ಶಿವಾಜಿ—ಆಗಲಿ, ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಧೃಢವಾದುದು !

ಸೀತಾವಾಯು ಸುನಂದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ಗೋಪಾಲಿಯು ಹಸ್ತವನ್ನು ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ಆಠ್ಯಾ ! ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಶ್ವರನ ಅನುರಾಗವೂ, ನೀವು ನನಗಾಗಿ ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಷ್ಟವೂ ಮರೆಯದಂತಿದೆ. ರಾಜಗತದಲ್ಲೇ ನೀವು ಕೊಟ್ಟ ಉಪದೇಶವೂ, ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ, ನನ್ನ ಕೃದಯದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಟ್ಟಿದೆ. ನೀವು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇಂತಕ್ಕಿದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯ ಬಲದಿಂದ ಎಲ್ಲ ನನ್ನ ಉದ್ಧರಿಸಬಹುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಸೀತಾ—ದೇವಾ ! ನಿಮ್ಮ ಮಧುರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿತನಾದೆನು. ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ವ್ರತದಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಶಿವಾಜಿ—ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಠಿಣ ವ್ರತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವಿರಿ ?

ಸೀತಾ—ಈಗ ಯಾವದ್ವೈತಿಂಶವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾರೆ. ದೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಸಂದರ್ಶನವು ನೆಪಿಡ್ಡು. ಇದು ನನ್ನ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಂಗ.

ಶಿವಾಜಿ—ಓಹೋ ! ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ ?

ಸೀತಾ—(ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಚಿಂತಿಸಿ) ನನ್ನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ರೇಖೆ ಇರುವುದು. ನನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆ—ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ-ಅವಳಿಗೆ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದಯವೂಟಾಗಿದೆ. ಅಶುಭವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಅಮಂಗಳ ರೇಖೆಯಿರುವುದೆಂದೂ ಮತ್ತು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದವರು ಯಾರು ?

ಸೀತಾ—ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ನಾನೇ ಅದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆನು. ಈಶಾನೀ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ನನಗೆ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಮನೋರಥವು ಈಡೇರಿದರೆ, ಎಲ್ಲಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ತಮಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ತುಚ್ಛ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಜೀವಿಸಿರುವೆನೋ ಆ ದೇವತೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಾಗದೆ ಹೋದರೆ, ಈ ಜೀವಿತದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ಶಿವಾಜಿ—ನಿಜ ! ಪ್ರಾಣದಮೇಲೆ ಆಶೆಯಿಡದೆ ಯಾರಿಗಾಗಿ ಸಕಲ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವೆವೋ ಅವರ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮರ್ಮ ಭೇದಿಯಾದ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ಆ ವೃಥೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿದೆನು.

ಸೀತಾ—ದೇವಾ ! ಯಾವಾಗ ?

ಶಿವಾಜಿ—ನಾನು ಒಬ್ಬ ನಿರ್ದೋಷಿಗೆ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆನು. ಅವನ ಮಾತು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವುದು.

ಸೀತಾ—ಆ ದೀನನ ಹೆಸರೇನು ?

ಶಿವಾಜಿ—ರಘುನಾಥಸಿಂಹ !

ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪವು ಆರಿಹೋಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಪುನಃ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಸೀತಾಸತಿಯು ಅವನೊಡನೆ, “ದೇವಾ ! ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಬೇಡಿರಿ, ಅನಂತರ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.”

ಶಿವಾಜಿ—ಇನ್ನೇನಿದೆ ? ಅವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರಾಪಗಳಿದ್ದನು ; ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ 'ನು ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಇದ್ದನು. ನೀವು ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಜ್ಞಾಪ ಆಶ್ರಯವನು.

ಸೀತಾ—ತರುವಾಯಕ್ಕೆ?

ಶಿವಾಜಿ —ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅವನು ವೀರನೆಂದು ತೋರಿತು. ತರುವಾಯ ಅವನನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವಂತವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವಂತ ಪಿಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. ಅವನು ಆ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತರಲಿಲ್ಲ. ಎಸಗ್ಗಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆರಳಿನಂತೆ ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ವೀರಾಕೃತಿಯೂ ಕಪ್ಪು ಕೂದಲೂ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇರುವುವು.

ಸೀತಾ—ಆನಂತರ ?

ಶಿವಾಜಿ — ಇನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವಿರೇಕೆ ? ಒಂದುಸಾರಿ ನಾವು ಭ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಿ, ಆ ಸೇವಕನನ್ನು ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿ, ವೈಷ್ಣವಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದೆನು. ರಘು ನಾಥನು ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ, ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದನು. (ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೊರಳು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ, ಸ್ವರವು ಹೊರತದೆ ಹೋಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಎರಡು ಹನಿ ನೀರು ಬಂದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಸೀತಾಪತಿಯು ಶಿವಾಜಿಯೊಡನೆ) “ದೋಷಿಯನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು ರಾಜಧರ್ಮವಲ್ಲವೆ ? ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಭ್ರಾಂತಿ ಯೇನು ?” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ರಘುನಾಥನು ದೋಷಿಯೆ ? ಅಲ್ಲ, ಅವನು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಯಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನು ದೋಷಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆನು. ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಜಯಸಿಂಹನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ರಘುನಾಥನು ಜನಾರ್ದನದೇವನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಬರಲು ಕೋಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಲ್ಲ.

ಆ ನಿರ್ದೋಷಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದೆನು. ಆ ಅವಮಾನದಿಂದ ಅವನು ಮೃ ಪಟ್ಟನೆಂದೂ ಕೇಳಿದೆನು.

ಶಿವಾಜಿಗೆ ವಾಕ್ಯಕ್ರಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ತರ ಅವನು “ಸೀತ ಪತಿ !” ಎಂದೂ ಕೂಗಿದನು.

ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪರವಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. ದೀಪವನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದನು. ಗೋನಾಯಿ ಸೀತಾಪತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ !

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಔರಂಗಜೇಬು)

ಮೆರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂದು ಜಾವದಹೊತ್ತು; ಶಿವಾಜಿಗೆ ನಿದ್ರಾಭಂಗವಾ ಯಿತು. ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು. ಎದ್ದು ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಗತಿಯು ವಿಷಾದಕರವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಆ ಮನೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರವಾಣಿಗಳಾದ ಭಟರು ಜಾಗರೂಕ ರಾಗಿ ನಿಂತಿಹ್ಲರು. ಅವರ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಳಗಿನವರು ಹೊರಗೂ ಹೊರಗಿನವರು ಒಳಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸೀತಾಪತಿಯು ಮಾತು ಜ್ಞಾಪ ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈವಿನ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಂದಿಯಾಗಿರುವನು !

ಶಿವಾಜಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು ಮೊದಲು ಜಕ್ರ ವರ್ತಿಯು ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಭುವು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಇಡಿಸಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರೆ, ಅವನಹಿಂದೆ ಕೆಲವು ಸೇವಕರು ಹೋಗುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಕೊತ್ಯಾ ಲನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಯಾವರಿತಿಯಿಂದಲೋ ಗ್ರಹಿಸಿ,

ಕೇತಾಪತಿಯು ಶಿವಾಜಿಯ ಒಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ, ಸುಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಗೋಳಾಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ್ರಸಾದಿತನಾದನು.

ಬೈರಂಗಜೇಬನ ಕಪಟವರ್ತನೆಯು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅವನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಮೊದಲು ಗೌರವದಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಳುಹಿಸಿದನು; ಶಿವಾಜಿಯು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಸಭಾಭವನದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಮಾಡಿದನು; ತರುವಾಯ ಸಭಾ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಒರಕೂಡದೆಂದು ಆಪ್ತನೇ ಮಾಡಿದನು; ಕೊನೆಗೆ ಬಂದಿಯಾದನು. ಒಂದಾನೊಂದು ಜಾತಿಯ ಸರ್ವವು ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಳಸಿ, ಸಿಕ್ಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನುಂಗುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮೋಸದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾಶಮಾಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು ! ಶಿವಾಜಿಯು ಶತ್ರುವಿನ ಗುಪ್ತಗುದ್ದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಮಹೋಗ್ರನಾದನು. ವೇಗವಾಗಿ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ, “ಬೈರಂಗಜೇಬ ! ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರು. ನೀನು ಶಿವಾಜಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಮೋಸವಿದ್ದೆಯಲ್ಲ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಎರಡು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಓದಿರುವನು. ಈ ಸಾಲವನ್ನು ಒಡ್ಡಿಯೊಡನೆ ಒಂದುದಿನ ತೀರಿಸುವನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ವಿನೋದಿಯೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಕಳಿತಿದ್ದು ಅನಂತರ ರಘುನಾಥ ಪಂತನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದನು. ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಪ್ರಭುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದು, ಮೌನವಾಗಿನಂತನು.

ಶಿವಾಜಿ — ಪಂಡಿತಶ್ರೇಷ್ಠ ! ತಾವು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಜೇಷ್ಠಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲವೆ ? ಈ ಆಟಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೂಡ ನೋಡಬೇಕು. ಇಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಂದಿಗಳಾಗುವೆವೆಂದು ರಾತ್ರಿಯೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೂ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಕಕ್ಷಿಸದೆ ನಾನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಬೇಕಾದ ಕಲಸವೇನು ?

ನೃಪಾಶಾಸ್ತ್ರಿ — (ಅಲೋಚಿಸುತ್ತಾ) ನಮ್ಮ ಅನುಜರರನ್ನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನವಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳು ಹಿರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರವು ಎಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆ, ಅವನು ಅಷ್ಟು ಸಂತೋಷವನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಅವನು ಸಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವನು.

ಶಿವಾ — ಆರಾಧ್ಯ ! ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಯುಕ್ತವಾದುದು ಆ ಧೂತನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೂ ತೋರುತ್ತದೆ.”

ಅದರಂತೆಯೇ ವಿಜ್ಞಾನವಾ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕೈಸೇರಿತು. ಶಿವಾ ಜಿಯು ತಿಳಿದಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಅಲ್ಲಿನಗರವನ್ನು ಬಿಡು ವರೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ತುಂಬ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಮೇಲೆ ಸೇರಿತು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು— “ಮೂರ್ಖ ! ಶಿವಾಜಿ ನನ್ನ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವೆಯೋ ? ಈಗ ನಾನು ಒಬ್ಬ ಪರಿಚಾರಕನ ವೇಷಹಾಕಿಕೊಂಡು ಡಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರೆ ನೀನು ಏನು ಮಾಡುವಿ ? ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ ! ಸೇವಕನು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಹೊರಡಲಿ ! ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿ ಒಂದು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವನು

ವಾಚಕ ಮಹಾಶಯ ! ಯಾವನು ಬುದ್ಧಿ ಕಲ್ಪತೆಯಿಂದಲೂ, ಯುದ್ಧ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದಲೂ ನಿಜ ಸಹೋದರರನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಸಿ, ಮಯೂರ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿದನೋ, ಯಾವನು ಕಾಶ್ಮೀರ ನೋಡಲು ವಂಗದ ಶದ ಪರಿಗೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಸಿಸುತ್ತಾ, ದಕ್ಷಿಣದೇಶವನ್ನು ಕೂಡ ಜಯಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಿದ್ದನೋ, ಆ ಕಪಟಿಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ನಡತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ ?

ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನು “ಗೋಸಲ್‌ಖಾನಾ” ಎಂಬ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆ ಮಂದಿರವು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ರಹಸ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡುವಸ್ಥಳವು. ಆದರೆ ಈ ದಿನ ಅವನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮುಖವು ಚಿಂತಾಳಿಖೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಕಣ್ಣುಗಳು ಜಂಜಲ್ಯಮಾನಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ; ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾದುದು

‘ದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಅವನು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು ? ಹಿಂದೂ ಘರ್ಮವನ್ನು ಇನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ಮಹಾ ಇಷ್ಟ್ರರನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ? ಏನೋ ? ಯಾರು ಎಲ್ಲರು ? ಅವನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೇ ನಂಬಲಾರದಿದ್ದನು. ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸಂಬಿಡವರಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇತರರ ಸಂಗಡ ಹೇಳನು. ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಣ್ಣು ಬೊಂಬೆಗಳಂತೆ ಆಡಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದನು ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಳಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಆಶೆ

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬಂದು, “ಜಹಾಪನಾ ! ದಾನೇಶಪಂತರವರು ತಮ್ಮ ರಾಜನಾಥನಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಸಾರ್ವಭೌಮನು, “ದಾನೇಶಪಂತರು ಬರಬಹುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಿರುನಗೆಯನ್ನು ತಂದು, ದರ್ಶನವಿರುವಂತೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡನು.

ದಾನೇಶಪಂತನು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ಅರಾಬಿ, ಫಾರಸಿ, ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನು ; ಆದುದರಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದನು. ಅಡಿಗೆಡಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿ, ಎಣ್ಣೆದರೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದಾರ ಹೃದಯನಾದ ದಾನೇಶಪಂತನು ಮೂರ್ಖತನವುಗಳನ್ನು ಅರಿತವನಲ್ಲ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೆರಂಗಜೇಬನ ಅಣ್ಣನಾದ ದಾರಾ ಎಂಬವನು ಕೈ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ದಾನೇಶಪಂತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅನರ್ಥವಾದ ಬೋಧನೆಯು ತನಗೆ ರುಚಿಸದ ಹೋಣು ದರಿಂದ, ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತಾ, ದಾನೇಶನು ದೂರದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ವೆಂದೂ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದನು. ಆದರೂ ವಿಧ್ಯಾರ್ಥನ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದನು.

ಮುಂದುವರಿದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ ಕಳಿತನು.

ದಾನೇಶ—ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಾರಾ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಕೇವಲ ಹುಚ್ಚುತನ; ಏಕೆಂದರೆ, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ತಾವು, ಈಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿ

ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಕಾಲ. ಆದರೂ ನನ್ನ ಆಗಮನವು ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದಲೇ ! ಫಾರಸೀ ಕವಿಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನು:—

“ಸೂರ್ಯನಿಗಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನೀರಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಸೂರ್ಯನು ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವನು. ಎಂದಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡದಿರುವನೆ ?”

ಬೆರಂಗ—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ದಾನೇಶಸಂತ ! ಇತರರ ವಿಷಯವು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ,—ತಾವು ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನಾರ್ಹರೇ.

ಈರೀತಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳು ನಡೆದುವು. ತರುವಾಯ ದಾನೇಶಸಂತನು ಹೀಗೆಂದನು. “ಜಹಾಪನಾ ! ‘ಅಲಂಘೀರ್’ ” ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸ ಬೇಕು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನು ದಬ್ಬಕದೇಶವು ಕೂಡ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಬೆರಂಗ—ಏನು ? ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ?

ದಾನೇಶ—ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ನೈರಿಯು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವನು.

ಬೆರಂಗ—ಶಿವಾಜಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಾ ? ಅಹುದು ; ಇಲಿಯು ಬೋನಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. — ಎಂದು ಪುನಃ ಏನೋ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆಂದನು—“ ದಾನೇಶಸಂತ ! ತಾವು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೀರಿ. ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾ ಪುರುಷರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸನ್ಮಾನಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಮತ. ಶಿವಾಜಿಯು ಧೂರ್ತನೂ—ರಾಜ ದ್ರೋಹಿಯೂ ಆದರೂ—ಯೋಧನಲ್ಲವೆ ? ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡೆನು. ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಿತು; ಆದನು ಹಾಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಸಭಾರಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬರಕೊಡದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದೆನು. ಈಗ ಅವನು ನಮ್ಮ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸನ್ಮಾನಗಳೊಡನೆಯೂ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬಂದಿತು. ಆದರಿಂದ ಅವನು ನಮಗೆ ಕೆಡಕು ಮಾಡದಂತೆ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕೊತ್ವಾಲನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಸನ್ಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುವೆನು.

ದಾನೇಶ—ಪ್ರಭುಗಳ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿ ತುಂಬ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆರಂಗ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ?

ಸಿಷ್ಯಪಟಿಯಾದ ದಾನೇಶನು ತಂತೆಂದನು “ ತಮಗೆ ಅಲೋಚನೆ ಹೇಳಲು ನಾನು ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಹಾಪನಾ ! ಶಿವಾಜಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದೆ ಹೋದರೂ ಬಹುಕಾಲ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೂ ಮೂಢಮತಿಗಳಾದ ಲೋಕದ ಜನರು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು. ಶಿವಾಜಿರುನ್ನು ಒರವಾಡಿ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆನ್ನುವರು.”

ಬೆರಂಗಜೇಬನು ತನಗುಂಟಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ “ದಾನೇಶವಂತ್ ! ಮುಢರು ಆಡುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಡಿಲ್ಲಿಶಿಗೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯವೂ, ದಯೆಯೂ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತರುವುವು” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತನು.

ದಾನೇ—ಬಾದಶಹರವರ ಮುತ್ತಾಳರಾದ ಅಕ್ಬರಶಹರು ಈರಿತಿಯಾಗಿಯೇ ದೇಶವನ್ನು ಆಳಿದರು. ತಾವು ಅವರಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯವಾಳುವೆನು ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸ—|

ಬೆರಂಗ—ಹಾಗೆಂದರೆ ಏನು ?

ದಾನೇ—ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವುದೇನಿದೆ ? ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ಅಕ್ಬರಶಹರು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದಾಗ ರಾಜಾಸ್ಥಾನ ಬಿಹಾರ ವಂಗ ದಕ್ಷಿಣದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಲ್ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೇಕೆ ? ಡಿಲ್ಲಿನಗರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳ್ಳರು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೃತರಾಗುವಾಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕುಂಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪರಮ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರರೇ ಬಾದಶಹರ ಜತೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಕಾಬೂಲು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ವಂಗದೇಶದವರೆಗೂ ಡಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ವಿಜಯ ಪತಾಕೆಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟರು ವಿಜಯವು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು ? ಬಾಹುಬಲದಿಂದಲಿ ? ಕೇವಲ ಸಾಹಸದಿಂದಲಿ ? ತೈಮೂರಲಂಗನ ಎಂಶದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲವಾಗಲಿ, ಸಾಹಸವಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲದವನು ಇತರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಕ್ಬರು ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರು ಯಾರಾದರೂ ಅಂಥ ವಿಜಯವನ್ನು ಕಂಡರೆ ? ಇಲ್ಲ; ಜಹಾಪನಾ ! ಸತ್ಪ್ರವರ್ತನೆಯಿಂದಲೇ ಆ ಅಭ್ಯುದಯವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ

ಹಗೆಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ತಮ್ಮ ಕೈ ಕೆಳಗಿನ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಪಾತ್ರರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾನಸಿಂಗ, ತೋಡರ ಮಲ್ಲ, ಬೀರಬಲ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದುಗಳೇ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದು ಹ್ಲೀನನಾದರೂ ದಯೆಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು. ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ನಮಗೆ ಬಳಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರುವನು. ಜಹಾಪನಾ ! ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕನ್ಯಾನಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಸ್ನೇಹಿತನಾಗುವನು”

ದಾನೇಶವಂತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂದೇಶವಲು ಬಂದ ವಿಷಯವು ಪಾಠಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಈವರೆಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಬೆರಂಗಜೇಬನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮುನಲ್ಪಾನ ಸಭಿಕರು ಲಕ್ಷ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌರವದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ದಾನೇಶನು ಬಂದಿದ್ದನು. ಕೈಯಿಂದ ಪರ್ಮಿತವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಬೆರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಂದಹಾಸದಿಂದ “ದಾನೇಶವಂತ ! ನೀನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒಲ್ಲವನು. ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವೆನು ; ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರು ಈವರೆಗೆ ಸ್ವಂಭವಗಳಾಗಿರುವರು ; ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು ; ವಂಗದೇಶಕ್ಕೆ ಪಠಾಣರನ್ನು ಪುನಃ ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆಯಿಸುವೆನು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಂಭವಗಳ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಮುಖವನ್ನು ಬರಸಿಕೊಂಡು ದಾನೇಶವಂತನು, “ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಈ ದಾಸನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟಿದ್ದರು; ತಾವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು; ಬಾಡುಹರವರಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೂ.

ದಾನೇಶನ ನಿಷ್ಕಾಮವಿಷಯವನ್ನು ನೇಡಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅವನನ್ನು ಸ್ವೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಕಷ್ಟವು ತೋರಿತೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಬೆರಂಗಜೇಬನು ಹೀಗೆಂದನು:-

ದಾನೇಶಪಂತ್ ! ಅಕ್ಷರಶಠಾ ಬುದ್ಧಿವಂತನೇ — ನಾನು ಬುದ್ಧಿವಂತನೇ ? ಕಾಫರರನ್ನೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವೇ ? ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯ ; ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡುವಂತೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮಾಡಲು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾವು ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಇತರರನ್ನೇ ಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಾವೇ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೇ ? ನನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಹಿಂದೂ ದೇಶವನ್ನು ಆಳತೊಡಗಿದಾಗ ಏತಕ್ಕೆ ಆ ಹಾಳು ಕಾಫರರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕು ? ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬೆರಂಗಡೇಬೀನು ತನ್ನ ಒಡಗನ್ನೇ ನಂಬಿರುವನು. ಇತರರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸನ.

ದಾನೇಶ—ಒಹಾಒನಾ ! ತಾವೇ ದಿನವಹಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ, ಎಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾವು ಇರುವುದು ಹೇಗೆ ? ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನಿಯಮಿಸದಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಆರ್ಥತವು ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆಯುವುದು ?

ಬೆರಂಗ—ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸರಿಯಾದ ಸೇವಕರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವೆನು. ಆದರೆ, ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಯೂ ಸೇವಕರಂತೆ ಇರುವರು. ಈ ದಿನ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ನಾನು ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟು ಸಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾಳೆ ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುವನು. ಒಬ್ಬನನ್ನು ನಂದಿದರೆ ಅವನು ಬಹು ಬೇಗ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಕನಾಗುವನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಇತರರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮವಲ್ಲವೇ ? ದಾನೇಶಪಂತ್ ! ನೀವು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕಡಿವಾಣದ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಅದು ನೀವು ತಿರುಗಿಸಿದಂತೆ ತಿರುಗುವುದಲ್ಲವೇ ? ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾರನ್ನೂ ನಂಬಬಾರದು. ಯಾರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಬಾರದು. — ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನೂ, ಮಿಕ್ಕ ಸೇವಕರನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವರಿಂದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ದಾನೇಶ—ದೇವಾ ! ಮನುಷ್ಯನು ಕುದುರೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ಅವನಿಗೆ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಆತ್ಮಗೌರವಗಳು ಇವೆ !

ಬೆರಂಗ—ಮನುಷ್ಯನು ಕುದುರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತು ನಿಜ ; ಕುದುರೆಗೆ ಲಗಾಮು ಹಾಕುವುದು; ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಶೆಪಡಿಸಿ ಭಯವಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಬಹುಮಾನಕೊಡುವುದು, ತಪ್ಪುಮಾಡದವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು, ಹೀಗೆಮಾಡಿದರೆ ಒಹುಮಾನದ ಆಶೆಯಿಂದಲೂ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಭಯದಿಂದಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು.

ದಾನೇಶ—ಪ್ರಭೋ ! ಮಾನವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲದೆ ಇತರ ಭಾವನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಶಿಕ್ಷೆಯ ಭಯದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು, ಯಾವುವೋ ವಿಧವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸುವನು. ಆದರೆ ಯಾವನನ್ನು ತಾವು ಗೌರವಿಸುವಿರೋ, ಯಾರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ನಂಬುವಿರೋ ಅವನು ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನು; ಪ್ರಭುಗಳ ಕಾಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಬೆರಂಗ—ದಾನೇಶವಂತೆ ! ನಾನು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಲ್ಲ. ವುಸ್ತುಕದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬುವವನಲ್ಲ. ಲೋಕಾನುಭವವೇ ನನಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನವು. ಮಾನವ ಶಕ್ತಿಯು ಬಹಳ ನೀಚವಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಡುವರ್ತನೆ, ವಂಚನೆ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕತನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರವು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು. ಕಾಫರಿಗೆ ಜಿಜಿವಾ (ತಲೆಗಂದಾಯ) ನನ್ನು ವಿಧಿಸಿದೆನು. ದ್ರೋಹಿಗಳಿಂದ ಶಾಪವುಕ್ತರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವೆನು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ದಂಡಿಸುವೆನು. ಬಿಜಾಪುರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡದೇಶಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವೆನು. ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೂ ಇರುವ ದೇಶವನ್ನು ಒಟ್ಟಿನೇ ಪಾಲಿಸುವೆನು.—ಯಾರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಆಪೇಕ್ಷಿಸೆನು. ಅಖೇರಿಯ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಉತ್ತಾಹದಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಣಗಿಹೋಗಿದ್ದುವು ? ಅವನು ತನ್ನ ಗೂಢೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ವಂತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ದಾನೇಶವಂತನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ನಷ್ಠ ನಿಲ್ಲುವೆಂದು ನಂಬಿದನು.

ತರುವಾಯ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಜಕ್ರವರ್ತಿಯು “ಸರಳಕೃಪದಯನೆ! ಇಂದು ನನ್ನ ಯೋಜನೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಿಳಿದವೆ?” ಎಂದು ವೃದ್ಧನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಅಂಫೀರು ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ದುರಾಶೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ತಿಳಿಸಿ, ದಾನೇಶಪಂಚನು ಮಾಡಿದ ಹಿತೋಪದೇಶದಂತೆ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ವೋಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಷ್ಟು ಘನವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅನಿಬ್ಬರೂ ಸಂಭಾಷಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವನಿಕನೊಬ್ಬನು ಬಂದು, ಬಗ್ಗಿ ಸಲಾಮಾಡಿ, “ಜಹಾಪನಾ! ರಾಮಸಿಂಗರವರು ತಮ್ಮ ದಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು” ಎಂದನು.

“ಬರಲಿ” ಎಂದು ಜಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅನಿಗಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾಮಸಿಂಹನು ಮಹಲಿನೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ರಾಮ—ನಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಕಾಲವಲ್ಲವಾದರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಅತಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯ ವೃತ್ತಾಂತವು ಬಂದಿರುವುದು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬಂದೆನು.

ಬೇರಂಗ—ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಮನೆಯಿಂದ ನುಗ್ಗೂ ಆದಿವ ಪತ್ರಿಕೆ ಬಂದಿದೆ ಸಂಗತಿಗಳೂ ತಿಳಿದಿವೆ.

ರಾಮ—ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ, ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ, ಸೈನ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ನಗರವು ಈ ವರೆಗೂ ಅವರ ಕೈನಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಸುಲ್ತಾನನು ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಾನುಖಾನ್ ಎಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸುವನು.

ಬೇರಂಗ—ಅಹುದು.

ರಾಮ—ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ಈಗಲೂ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನಯಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಬೇರಂಗ—ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ವೀರಾಗ್ರಗಣ್ಯರು. ತಮ್ಮ ಚಾತು ಬಲದಿಂದ, ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದರೇ ?

ರಾಮ—ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರು. ಈ ವರೆಗೂ ಜಯಿಸದೆ ಇದ್ದ ಶಿವಾಜಿ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದರು, ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಡದ ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಜಯಿಸಿದರು ಈಗ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಸೃಷ್ಟಿವನ್ನು ಕಳುಹಲು ಬೇಡುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ವಂದಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದೇಶವು ಮೊಗಲಾಯರ ವಶವಾಗುವುದು.

ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ ತಕ್ಕ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣದೇಶ ವಿಜಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾನು ಕುಗ್ರಾಬುದ್ಧಿಯವನೆಂದೂ, ದೂರದರ್ಶಿಯೆಂದೂ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ; ಬೇರಂಗಜೇಬನು ರಾಮಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಹೀಗೆಂದನು. “ರಾಮಸಿಂಗ್ ! ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರು. ಅವರು ವಿವದ್ವಶೆಯಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ. ತಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣ ಬಲದಿಂದ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವನು ಆದರೆ, ಈಗ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ. ತಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ.”

ರಾಮಸಿಂಗ್—ಜಹಾಪನಾ ! ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ದಿಲ್ಲಿಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಪುರಾತನ ಸೇವಕರು. ಷಹಜಹಾನ್ ಬಾದಶಹರವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು. ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿರುವರು. ದಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೆಲಸ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಉದ್ದೇಶವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಸೈನ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ಹತರಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ತನ್ನ ದೀನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತುರುಕನ ಎದೆಯು ಕರಗದೆಂದು ರಾಮಸಿಂಹನು ಅರಿಯನು ! ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಗೂಢಾಭಿವ್ರಾವೇನು? ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹನು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯು; ಆತನಿಗೆ ಅನೇಕ ಸೇನೆಗಳಿವೆ. ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾನಾದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಆತನು ದಿಲ್ಲಿಬಾದಶಹನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇದ್ದವನು. ಆತನಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವು ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ನಂಬದಿದ್ದನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಯವಾದ ಪಕ್ಷ

ದಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಕೀರ್ತಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು ; ಮರಣವೇ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹೃತ್ಯಂತಕವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಜೇಡರ ಹುಳವು ನೇಯುತ ಖಲೆಯಂತೆ ಬೆರಂಗಜೇಬನ ಹುಷ್ಕತಂತ್ರ ಜಾಲವು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬ ಕೀಟವು ತಗುಲಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಮಾಯಾಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯದ ರಾಮಸಿಂಹನು ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಟ್ಟನಾತ್ರಕ್ಕೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವನೆ ?

ಅನುರಾಗ, ದಯೆ, ಮೊದಲಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೆರಂಗಜೇಬನು ನಂಬುವನಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬಂದ ಹುಳುಗಳನ್ನೂ ಸೋದರರನ್ನೂ ಒಂದೇವಿಧವಾದ ಧೀರ ಭಾವದಿಂದ ಪಚ್ಚಿದು ಹಾಕಿದನು. ತಂದೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಣದಿಂದಿರುವುದು ಪ್ರೇಮದಿಂದಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದು ಕ್ರೋಧವತದಿಂದಲ್ಲ. ಬಾಲಕರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ವೃತ್ತಿಗಳು ಆತನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಇರಬಹುದು. ಅಗ್ರಜನು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕನಾಗುವನು. 'ಜಲ್ಲಾದ್ ! ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಿ ಅಲಂಘೀರುಬಾದಶಹನ ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಂಟಕಮಾಡು.'

(ಇನ್ನು ಜಯಸಿಂಹನು ಸೈನ್ಯಸಹಿತ ಸಾಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ವನೋ, ಕೆಟ್ಟ ವನೋ, ವಿಶ್ವಾಸ್ಯೋ, ದ್ರೋಹಿಯೋ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದುದು ಜಯಸಿಂಹನ ಮೃತ್ಯು ! ಆ ರೀತಿಯೇ ನಡೆಯಿತು ; ಕೆಲವುದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಜಯಸಿಂಹನು ಮೃತಪಟ್ಟನೆಂಬ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು, ಆಗಿನ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಇರಲಿ)

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ರಾಮಸಿಂಹನು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು " ದೇವಾ ! ಮತ್ತೊಂದು ವಿಜ್ಞಾನವೇನುಂಟು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಬೆರಂಗ—ವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು.

ರಾಮ—ಶಿವಾಜಿ ಭಕ್ತವರ್ತಿಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿರುವರು.

ಔರಂಗ್—ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿ ಸಿರುವರು.

ರಾಮ—ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದಿರುವುದು ರಾಜಪುತ್ರರ ನಡತೆಗೆ ಬಹಳ ನಿಂದಾಸ್ಪದ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇನಂದರೆ, ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭುವು ಯಾವ ದೋಷವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ತಾವು ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು.

ಔರಂಗ್ — (ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ) ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತೋರಿದಂತೆ ಮಾಡುವನು. ನೀವು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿರಿ.

(ಶಿವಾಜಿಯೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಹುಳುವು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ದುರಾಲೋಚನೆಯೆಂಬ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು. ದಾನೇಶಪಂತ-ರಾಮಸಿಂಗರು ಅದನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು.)

ಜಯಸಿಂಗನ ದೋಷವು ಯಾವುದೋ ಶಿವಾಜಿಯ ದೋಷವೂ ಅದೇ ! ಸಂಧಿ ನಡೆದ ತರುವಾಯ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಹಳ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಡಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನು. ಆದರೇನು ? ಶಿವಾಜಿಯು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವು; ಬಹಳ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನು. ಆದುದರಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅವನನ್ನು ಸಂಬಂವನೆ

ನಾವು ಯಾರನ್ನು ಸಂಬಂವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕ್ರಮೇಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡುವರು. ರಾಜಪುತ್ರರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದುದರಿಂದಲೇ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾಯಿತು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ)

ಶಿವಾಜಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿಯುಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಡಿಲ್ಲಿನಗರದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಅವನಿದ್ದ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಗಳೂ, ಕಿಟಕಿಗಳೂ

ಮುಚ್ಚುಟ್ಟಿದ್ದುವು. ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಪೈದ್ಯರು ಬರುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಆ ವ್ಯಾಧಿಯು ಗುಣವಾಗುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದೂ, ಶಿವಾಜಿಯು ಸಾಯುವನೆಂದೂ ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ; ಆದರೆ, ಪುನಃ ಅವನು ಜೀವಿಸಿರುವನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರೂ, ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾ ಶಿವಾಜಿಯು ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪುನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಕಾಪಲುಗಾರರನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾಧೀಶನ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜರೂ, ಮುನ್ನಬದಾರರೂ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾ, ಅವನ ಬಿಡಾರವಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಹೇಗಿರುವುದೋ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಕ್ತಕಥಟರು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವನ ರೋಗಕ್ಕೆ ನಾಲ್ವರು ಮುಂದೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗದಿಂದಲೇ ಶಿವಾಜಿಯ ಸತ್ತಹೋದರೆ ವಿಶೇಷ ನಿಜವು ಉಂಟಾಗದು ; — ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಒಂದು ಕಂಟಕವು ಮುರಿದು ಹೋಗುವುದು.” ಎಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಾಯಂಕಾಲ, ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೈದ್ಯನು (ಹಕ್ಕೀಂ) ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಾ ಶಿವಾಜಿಯ ಮನೆ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನಿಂತನು. “ ನೀವು ಶಿವಾಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಏಕೆ ಆವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ ? ” ಎಂದು ರಕ್ತಕಥಟರು ಆತನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. “ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರೋಗಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಲು ಬಂದಿರುವೆನು.” ಎಂದು ಆತನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತನು. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಆತನಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಸೇವಕನೊಬ್ಬನು ಬಂದು, ಆತನೊಡನೆ, “ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಒಬ್ಬ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದುರ್ಮಾರ್ಗಗಣನಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿಸಲು ಈ ಉಪಾಯ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ನಂಬಿ, ಶಿವಾಜಿಯು, ತನ್ನ ಸೇವಕನ ಸಂಗಡ, ‘ ಹಕ್ಕೀಮರಿಗೆ ಸಲಾಂಹೇಳು. ನಾನು ಹಿಂದುವಾದುದರಿಂದ, ಇತರರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರವೆಂದೂ, ಹಿಂದೂ ವೈದ್ಯರು ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂದೂ ಈ ಅನು

ಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಬಾಡಶಹರವರಿಗೆ ಸಾವಿರ ಸಲಾಂಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ ನೆಂಡೂ ಆತನ ಸಂಗಡ ಹೇಳು,' ಎಂದನು.

ಸೇವಕನು ಹೊರಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ವೈದ್ಯನು ಕರೆಯದೆಯೇ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವನು ಕ್ಷೀಣಸ್ವರದಿಂದ ವೈದ್ಯನಿಗೆ ಸಲಾಂಮಾಡಿ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆ ವೈದ್ಯನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡಲು ವೈದ್ಯನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆತನು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷವೋ ಕಳೆದವನಂತೆ (ಮುದುಕನಂತೆ) ಇದ್ದನು. ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಉದ್ದವಾದ ಗಡ್ಡವು ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ತಲೆಯಮೇಲಿನ ದೊಡ್ಡ ರುಮಾಲು ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಕಂಠಸ್ವರವು ಗಂಭೀರವಾಗಿದ್ದಿತು.

ವೈದ್ಯ—ಮಹಾಶಯಾ ! ಸೇವಕನ ಮೂಲಕ ತಾವು ಕಳುಹಿಸಿದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನನ್ನ ಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—(ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ) ದೇವರೇ ! ಈ ಪೀಡೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದ ಆವರಿಸಿತು ?

ವೈದ್ಯ—ತಮಗೆ ಯಾವ ವ್ಯಾಧಿ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಈ ಹಾಳು ರೋಗವೇನೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶರೀರವು ಬಿಂಕಿಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವುದು.” ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಾ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋವಾಗಿರುವುದು.

ವೈದ್ಯ—(ಧೈರ್ಯದಿಂದ, ವ್ಯಾಧಿಗಿಂತ ಶತ್ರುವನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯು ಶರೀರವನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಹೃದಯ ವೇದನೆಯು ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ತಮಗೂ ಅದೇ ಬಾಧೆಯೋ ?

ಎಷ್ಟು ತನ್ನೂ, ಶಂಕಿತನೂ ಆಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ವಿಚಿತ್ರ ವೈದ್ಯನಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಹಕ್ಕೀಮನು ಶಿವಾಜಿಯ ಕೈಯನ್ನೂ ಶರೀರವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಇನ್ನೂ ಭೀತನಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಾಡಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, “ತಮ್ಮ ಕಂಠಸ್ವರದಂತೆ ನಾಡಿಯು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿಲ್ಲ. ರಕ್ತವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ವಾಸ ಬಂಡಗಳು ಹಿಂದಿ ನಂತೆಯೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿವೆ, ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬರಿಯ ಕಪಟನಾಟಕವಲ್ಲವೇ ?” ಎಂದು ಹಕ್ಕೀಮನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಪುನಃ ಕುಸಿತನಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆ ವೈದ್ಯನಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಮುಖವು ಗಂಭೀರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಾಪಟ್ಟವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣರಕ್ತವು ಹರಿಯಿತು; ಆದರೆ, ಅವನು ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕ್ಷೀಣಸ್ವರದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು. “ತಾವು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಇತರ ವೈದ್ಯರೂ ಹೇಳಿರುವರು. “ಈ ಮಹಾವ್ಯಾಧಿಯು ಬಾಹ್ಯಲಕ್ಷಣ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ದಿನೇ ದಿನೇ ಎಳ್ಳಷ್ಟರಂತೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಚಿಂತಿಸಿ, ಹಕ್ಕೀಮನು ಹೀಗೆಂದನು. “ಅಲ್ಫಾಲ್ಫಾಜ್ಞಾ ವೊ ಲಾಜ್ಞಾ” ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದುಸಾವಿರದೊಂದು ರೋಗಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಶೂನ್ಯಗಳು; ಅವುಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿರುವುದು. ಒಂದು ಒಕ್ಸುಸುತ್‌ನೇ—ಅಸಿರಿ—ಇಸಾರಕ್—ಕದ್‌ಫ್, ‘ಕೆಲಸಮಾಡದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಖೈದಿಗಳು ನಟಿಸುವ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ—ಶಿರಚ್ಛೇದನೆಯು.’ ಎರಡನೆಯದು ದಿಗ್‌ರಾಕ್—ದೋಖಜ್—ಎಖಿಯಾರ್—ಕುನಂದ್ ‘ಹೆಂಗಸರು ಈ ರೋಗಗಳಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು; ಇದಕ್ಕೆ ಔಷಧವು ಪಾದರಕ್ಷಾಪ್ರಹಾರವು. ಮೂರನೆಯದು, ಅಯೇಬಹಾ—ಬರ್‌ಗೇರೇಪ್‌ತಾ—ಜೇರೇಬಗಲ್—ಮೋಸಗಾರರು ತಮ್ಮ ಠಕ್ಕುತನವನ್ನು ಅಡಗಿ ಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ರೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಔಷಧವಿರುವುದು. ತಮಗೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು.”

ಈ ಮಾತುಗಳು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೋಧೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಹಕ್ಕೀ ಮನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯು ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗಿಡವಿತೆಂದು ಅವನು ನಂಬಿ ಇತಿಕರ್ತ ವ್ಯತಾ ಮೂಢನಾಗಿ, “ಔಷಧವೇನು ?” ಎಂದು ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಹಕ್ಕೀಮ—ಅದು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದೇ. ಆದರೆ, ಉತ್ಕಟವಿಷವುಕೂಡ ಆಗು ವುದು. ರಬ್ಬಲ್—ಅಲ್ಫೀನಾರ್ ಎಂಬುದನ್ನು ತಮಗೆ ಕೊಡುವೆನು. ನಿಜವಾಗಿ

ರೋಗವಿದ್ದರೆ ಅದು ತಕ್ಷಣವೇ ಹೋಗುವುದು. ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವು ಕೂಡಲೇ ಹೋಗುವುದು.

‘ಶಿವಾಜಿಯು ಎದೆಯು ತಟತಟನೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮುಖದಿಂದ ಸ್ವೇದ ಬಿಂದುಗಳು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುವು. ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನ ಮೋಸವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು; ಸೇವಿಸಿದರೆ ಮರಣವು ನಿಶ್ಚಯ !

ಹಕೀಮನು ಔಷಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದನು !

“ಮಾಸಲ್ಮಾನರು ಮುಟ್ಟಿದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೈಯಿಂದ ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿ ಬಿಸುಟನು. ಹಕೀಮನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಾದರೂ ಕೋಪಹೊಂದದೆ “ಇದು ಕ್ಷೀಣತಾ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು.

ಅತಿಕಷ್ಟದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಶಿವಾಜಿಯು ಕೋಪವನ್ನು ನುಂಗಿದ್ದನು ; ಆದರೆ, ಇನ್ನು ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಸೈರಿಸಬಲ್ಲನು ? “ರೋಗಿಯನ್ನು - ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಶಿಕ್ಷೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಥಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ವೈದ್ಯನ ಕನ್ನಿಗೆ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅವನ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಎಳೆದನು.

ಇದೇನು ವಿಚಿತ್ರ ! ಆ ಮೋಸದ ಗಡ್ಡವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನ ಕೈಗೆ ಕಿತ್ತುಬಂದಿತು. ಆ ಏಟಿಗೆ ವೈದ್ಯನು ದೂರವಾಗಿ ಹೇಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ನೋಡಿದನು. ವೈದ್ಯನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ತಾನಾಜಿ ಮಾಲ ಸೂರಿಯು ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಗುತ್ತಾ ನಿಂತನು.

ತಾನಾಜಿಯು ಹಾಸ್ಯವಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಶಿವಾಜಿಯ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಹೀಗೆಂದನು:—“ಪ್ರಭುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಇಂಥ ಬಹುವಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲವೆ ? ಹಾಗಾದರೆ ರೋಗವು ವಾಶಿಯಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವೈದ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಏಟಿನ ಹೊಡೆತವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು ನನಗೆ ಈಗಲೂ ತಲೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ ”

ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. “ ಮಿತ್ರನೆ ! ದೊಡ್ಡ ಹುಲಿಯ ಸಂಗಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಟೆಗಳಾಡುವಾಗ್ಗೆ ಎಟುಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿರುವುವು. ಒಳ್ಳೆಯದು !

ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋದಿನ ನಿನಗಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದೆನು ! ಸರಿ.....ವಿಶೇಷವೇನು ?

ತಾನಾಜಿ—ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದನು. ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಅಂಗೀಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಡಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರುವರು

ಶಿವಾಜಿ—ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ! ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತಿಹೊಂದಿತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಯು ಬಹುಕಾಲ ಪಂಜರದಲ್ಲಿರದು ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ನನ್ನ ಪಲಾಯನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಪಡೆದೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ತಾನಾಜಿ—ಸೈನಿಕರು ಡಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ, ಗೋಸಾಯಿಗಳ ವೇಷದಿಂದ ಮಧುರೆ ವೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವರು. ಮಧುರೆಯ ಮಾರ್ಗವು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೋ ಆಯಾಸ್ಥಳದವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವೆನು.

ಶಿವಾ—ಮಿತ್ರನೆ ! ನೀನು ಕಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮನು. ತಪ್ಪದೆ ನಾವು ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಲ್ಲೆವು.

ತಾನಾ—ಡಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕಾರದ ಹೊರಗಡೆ ತಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿರುವೆನು. ದಿನವು ಗೊತ್ತಾದ ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಶಿವಾ—ಒಳ್ಳೆಯದು.

ತಾನಾ—ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹರ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಸಿಂಹರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ತಂದೆಯು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಪಡಿಸಿದೆನು. ತಂದೆಯಂತೆ ರಾಮಸಿಂಹನು ಸತ್ಯಪ್ರಿಯನು, ವಿಶಾಲಕೃಪಮಾನು. ತಮಗಾಗಿ ಅವನು ತಾನೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅತಿ ದೀನತೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನಂತೆ !

ಶಿವಾ—ಬೆರಂಗಜೇಬನು ಏನಂದನು ?

ತಾನಾ—ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಮಾಡುವನಂತೆ !

ಶಿವಾ—ಕಪಟಿ ! ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕ ! ಶಿವಾಜಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡದಿರುವನೆ !

ತಾನಾ—ರಾಮಸಿಂಹನು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಫಲಪ್ರಯತ್ನನಾದನು; ಆದರೆ, ರಾಜಪುತ್ರನ ಮಾತು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಧನ, ಸೈನ್ಯ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ತಾನು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನೆಂದೂ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಹೋದರೂ ಸರಿಯೆ, ಇದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ರಾಮಸಿಂಹನು ರೋಷದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು.

ಶಿವಾ—ತಂದೆಗೆ ತಕ್ಕಮಗನು ! ಆದರೆ, ಆತನನ್ನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಪಲಾಯನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಆತನ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿದೆಯಾ ?

ತಾನಾ—ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆತನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಆತನು ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು.

ಶಿವಾ—ಒಳ್ಳೆಯದು !

ತಾನಾ—ದಾನೇಶವಂತನು ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ದ್ರವ್ಯಸಹಾಯಮಾಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೂ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಜಕ್ರವರ್ತಿಯು ಯಾರ ಆಲೋಚನೆಗೂ ಕಿವಿಗೊಡನು.

ಶಿವಾ—ಎಲ್ಲವೂ ಜೆನ್ನಾಗಿದೆ ! ನನಗೆ ಆಲೋಚ್ಯವುಂಟಾಗುವುದೇ ?

ತಾನಾ—(ನಗುತ್ತಾ) ನನ್ನಂತಹ ದೊಡ್ಡವೈದ್ಯನು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗಲೇ ರೋಗವು ವಾಸಿಯಾಗದಿರುವುದೇ ? ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಬತ್ತನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದನು. ತಾವು ಅದನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟಿರಿ.

ಶಿವಾಜಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ತಾನಾಜಿಯು ಪುನಃ ತಯಾರು ಮಾಡಿದ ಪರಬತ್ತನ್ನು ಕುಡಿದು ಅವನು ಸಂತೋಷವಂದಿ,-
“ವೈದ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠ ! ನಿಮ್ಮ ಔಷಧವು ಎಷ್ಟು ಮಧುರವೋ ಅಷ್ಟು ಸುಖಕರವು. ನನ್ನ ವ್ಯಾಧಿಯು ಈಗಲೇ ಗುಣವಾಗುತ್ತಿದೆ” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪುನಃ ಗಡ್ಡವನ್ನೂ, ಪಾಂಗನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ತಾನಾಜಿಯು ಹೊರಟನು. ಬಾಗಿಲಿನ ಕಾಮಗಾರನು ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ “ರೋಗವು ಹೇಗಿದೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ರೋಗವು ಭಯಂಕರವಾದುದೇ ? ಆದರೆ, ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಹಳ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಜಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಗುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಕ್ಕಿಮನು ಹೊರ ಹೊರಟನು.

ಒಬ್ಬ ಭಟನು ಎರಡನೆಯವನನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಕ್ಕಿಮನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ವೈದ್ಯರು ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡಿದರು. ಈ ವೈದ್ಯನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿ ಮಾಡಿರುವನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

“ಎಕೆ ವಾಸಿಮಾಡಬಾರದು ? ಹಕ್ಕಿಮನು ರಾಜವೈದ್ಯನಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೈದ್ಯನು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಆರೋಗ್ಯ)

ಎರಡುಮೂರು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಶಿವಾಜಿಯ ರೋಗವು ಗುಣವಾಯಿ ತೆಂದು ಪ್ರವಾದವೆದ್ದಿತು. ಹಿಂದುಗಳೂ, ಮುಸ್ಲಿಮರೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಬೆರಂಗಜೇಬನು ಈ ಷರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದನು.

ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ಶಿವಾಜಿಯು ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಹಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು ತರಿಸಿ, ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯರ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಹುಮಾನಮಾಡಿ, ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು; ಮಸೀದಿಗಳಿಗೂ, ಫಕೀರರಿಗೂ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗಿದ್ದಿತೋ ತಿಳಿಯದು. ಪಟ್ಟಣಿಗರು ಮಾತ್ರ ಶಿವಾಜಿಯ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು. ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. “ದ್ವಿಲಿಂಗಾಚಾರ್ಯ” ಮೆರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಯಾರಾದರೂ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಚಾರಹೊಂದಿದರೋ, ಇಲ್ಲವೋ, ತಿಳಿಯದು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಾತ್ರ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದನು.

ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗೂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಇಡಿಸಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿರುವ, ಹಿಂದೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮನೆಗೆ ತಾನೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಗೂಡೆಗಳು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಅಯ್ಯ ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದುವು. ಒಂದೊಂದು ಪನ್ನ ಅಯ್ಯಾರುಮಂದಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ರುಚಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದನು.

ಒಂದುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಿವಾಜಿಯ ಬಿಡಾರದಿಂದ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಬುಟ್ಟಿಗಳು ಈಚೆಗೆ ಬಂದುವು. “ಇವು ಯಾರ ಮನೆಗೆ” ಎಂದು ಕಾನಲುಗಾರರು ಕೇಳಲು, “ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರ ಮನೆಗೆ” ಎಂದು ವಾಹಕರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿತ್ತರು.

ಕಾನಲುಗಾರರು—ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುವರು?—ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

“ನಾಳೆಗೆ ಸರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಾಹಕರು ಹೊರಟುಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಪೂರ ಹೋಗಿ, ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ—ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವೆರಡು ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಇಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದರು ; ಒಬ್ಬ ನಾದರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಸಂಕೇತಮಾಡಲು, ಒಂದು ಗೂಡೆಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ಬುಟ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಂಬಾಜಿಯೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

ತಡೆಮಾಡದೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಕಾರದ ಇದಿರಿಗೆ ಹೋದರು. ಕತ್ತಲೆದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ತಿರುಗಾಡುವುದು ಕಡಿಮೆ; ಆದರೂ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕೆಲವರು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಇದು ಹೊಸದಲ್ಲ. ಸಾಂಬಾಜಿಯು ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದನು. ಧೀರನಾದ ಶಿವಾಜಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧೈರ್ಯಪಡದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

“ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು
ಉಗಾರನೊಬ್ಬನು “ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರು ಯಾರು ?”

೨ ಗೋಸಾಯಿಗಳು

“ಹರೇನಾಥ ಮ ಹರೇನಾಥ ಮ, ಹರೇನಾಥಮೈವಕೇವಲಂ”

ಕಾವಲು—ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಿ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಮಧುರಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ.

“ಕತಾನಾಸ್ತ್ಯೈವಗತಿರನ್ಯಥಾ.”

ಇಬ್ಬರೂ ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿದರು. ಗೋಡೆಯ ಹೊರಗೆ ಕೂಡ ಬಾಗಿಲು
ಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಅವರು ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರು.
ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕುದುರೆಯು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ನೋಡಲು
ಅದು ತಾನಾಜಿಯು ಹೇಳಿದ ಕುದುರೆಯೇ.

ಶಿವಾ—ಫಾಯಿಲಾ ಅತ್ತರಕ್ಷಕ್, ತುಂಹಾರಾನಾಮ್‌ಕಾಹೈ ?

ಅ—ಜಾನ್ವೀನಾಥ್.

ಶಿವಾ—ಕಹಾಂಜಾತೇಹೋ ?

ಅ—ಮಧುರಾವುರಿ.

ಶಿವಾ—ಸಬ್‌ರೀಕ್‌ಹೈ ?

ಶಿವಾಜಿಯು ಕುದುರೆಯಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ, ಸಾಂಬಾಜಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ
ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಶ್ಯಬದ್ಧವಾಗಿರಲೂ, ಅವರು
ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿಣುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ನೋಡ
ಗಳು ಆಕಾಶವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದವು. ವರ್ಷಾಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಯಮುನಾ
ನದಿಯು ತುಂಬಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ದಾರಿಯು ಕೆಸರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿತು.
ಶಿವಾಜಿಯು ಆತುರದಿಂದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಕಾಲಿನೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶಿವಾಜಿಯು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ
ಅವನು ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸಿದನು ; ಆದರೆ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಮರವಾ
ದರೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮೂವರು ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳೂ ಡಿಲ್ಲಿನಗರಾಭಿಮುಖ
ದ್ದರು. ಅವರ ಒರೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಗಳಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿ
ಹೊಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು, “ ಅಲ್ಲಿ
ಎಂದು ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ—ಗೋಸಾಯಿಗಳು.

ಅಶ್ವ—ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ ?

ಶಿವಾಜಿ—ಡಿಲ್ಲಿನಗರದಿಂದ ಬಂದೆವು.

ಅಶ್ವ—ನಾವು ದಾರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿರುವೆವು. ಸರಿಯಾದ ದಾರಿ ಸಿಕ್ಕುವ
ವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ಬಂದು, ಅನಂತರ ನಿಮ್ಮ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಹುದು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಕಳಚಿದಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ
ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಬಲವಂತಪಡಿಸುವರು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಏನು
ಮಾಡಲೂ ತೋರದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಶಿವಾಜಿಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಮಿಕ್ಕ ಒಬ್ಬರೂ
ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಒಬ್ಬನು—ಈ ಕಂಠಧ್ವನಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದುದೇ ! ದಫನ್‌ದಲ್ಲಿ ಪಯಿಸ್ತಾಖಾನ
ಸಾಹೇಬನಲ್ಲಿ ಬಹುದಿನ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆನು. ಆಗ ಕೇಳಿದ ಧ್ವನಿಯಂತಿರುವುದು.
ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಗೋಸಾಯಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು

ಎರಡನೆ—ಆಗದಿದ್ದರೆ ಏನು ?

ಮೊದಲು—ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯೆಂದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಎರಡ—ಹೋಗಿ. ಭಿಕ್ಷುಕನೆ ! ಶಿವಾಜಿಯು ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಖೈದಿಯಾಗಿರು
ವನು.

ಮೊದ—ಶಿವಾಜಿಯು ಸಿಂಹಗಡದಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆವು ;
ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಅವನು ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಪೂನಾನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ
ಸಂಹರಿಸಿರುವನು.

ಎರಡ—ಏಕೆ, ಈ ಗಡಿಬಿಡಿ ! ನೆತ್ತಿಯಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಈ
ಸಂದೇಹವು ಹೋಗುವುದು.

ಒಬ್ಬ ಸವಾರನು ಭೇಜಿಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದನು. ಇನ್ನೇನಿದೆ ? ರಜಸ್ಯವು ಹೊರಪಟ್ಟಿತು ! ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಗುರುತನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದನು. ಭವಾನೀದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನು ನಿಶ್ಚಲಮನಸ್ಸು ನಾಗಿ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸಾಂಬಾಜಿಯ ಮೇಲೆಬೀಳಲು, ಕಣ್ಣುಗಳ ತುಂಬ ನೀರುತುಂಬಿತು.

ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಸದ್ದಾಯಿತು ಶಿವಾಜಿಯು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಲು, ಒಬ್ಬ ರಾಹುತನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯವನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಜಾರಿ ಬಿದ್ದನು ತತ್ಕಕ್ಷಣವೇ ಮೂರನೆಯವನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದನು. ಶತ್ರುಗಳು ಮೂವರೂ ಹತರಾದರು.

“ಎನಿದು !” ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಜಾನಕೀನಾಥನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಆತನೇ ಬಾಾಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು; ಮತ್ತು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಕುದುರೆಯವನಲ್ಲ—ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಸೀತಾಪತಿ !

ಶಿವಾಜಿ—ಸೀತಾಪತಿ ! ವಿಪತ್ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಪರಮ ಮಿತ್ರರು ಯಾರು ? ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅತ್ಯಪಾಲಕನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲೆನೆ ?

ಗೋಸಾಯಿಯು ಶಿವಾಜಿಯ ಇದಿರಿಗೆ ಬಂದು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ಅಂಜಲೀಬದ್ಧ ನಾಗಿ, ‘ಮಹಾರಾಜಾ ! ಭದ್ರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರನಲ್ಲ. ಸೀತಾಪತಿಯಲ್ಲ.—ತಮ್ಮ ಪುರಾತನ ಸೇವಕನೂ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಆದ ರಘುನಾಥನು. ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾದುದು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಆಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆನು. ಇನ್ನೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಆಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಪ್ರಭುಗಳು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯು ನಡುಗಿಬಿದ್ದು, “ರಘುನಾಥಾ ! ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಹಳ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದರೆ, ನೀನು ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯದಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷೆ

ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಿ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಎದೆಯು ಒಡೆದು ಹೋಗುವುದು. ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಶಿವಾಜಿಯು ನಿನ್ನ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಮರೆ ಯನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅದಿನ, ರಘುನಾಥನ ವ್ರತವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯ ಹೃದಯ ಶಲ್ಯವು ಹೊರಟುಹೋಯಿತು.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಪರಿವರ್ತನೆ)

ಕೌತ್ತಲೆಯಾದ ತರುವಾಯ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಸೀತಾಪತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಅದರ, ಮನೆಗೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ, ಶೂನ್ಯ ಹೃದಯಳಾದಳು. ಸ್ವದೇಶ ಯೋಧನನ್ನು ಮೊದಲನೇ ಸಾರಿ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರ ದಿಂದಲೇ ಅವಳು ವಿಸ್ಮಿತಳಾಗಿ ಅನಂಭರಿತಳಾದಳು. ಯಾರನ್ನು ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಿಂದ ಹೃದಯೇಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದಳೋ ಯಾರಿಗೆ ಜನಾರ್ದನನು ತನ್ನನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದನೋ, ಆ ರಘುನಾಥನು ಕಾಣಲ್ಪಡದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಅವಳು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾದಳು.

ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಮಾನ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಒರುತ್ತಿದ್ದುವು. ತೋರಣದುರ್ಗ, ಬರುವಿಕೆ, ಹೂವಿನ ತೋಟ, ಕಂಠಮಾಲೆ, ರಾಜಗಡಮರ್ಗ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನೆನಪಿಗೆ ಒಂದುವು. ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಅವಳ ಗಂಡ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಬಾಷ್ಪಕಣಗಳು ಉದುರಿದುವು. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಹೃತ್ಯವಾಟುವು ಉದ್ಘಾಟವಾಗಿ, ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ತರಂಗಿಣಿ ಯಂತೆ ಶೋಕಪ್ರವಾಹವು ಮಿತಿಮಾರಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಹತ್ತಿರ ನೋಡು ವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳು ಹೊಟ್ಟೆಯು ಒಡೆದುಹೋಗುವಂತೆ ರೋಧನ ಮಾಡುವಳು; ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ವರ್ಷಧಾರೆಯಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ

ಯಾವಾಗಲೂ ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಜನಿಯು ಪ್ರಕಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು ; ಶೋಕ ವಿಹ್ವಲೆಯಾಗಿ ಆ ಯುವತಿಯು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ತೋಟದಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಏನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ಹೂಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಸರಳೆಯು ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ, ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಕರುಣಾರಸಪೂರ್ಣವಾದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಬರದೆ ಇರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ದೂರದಿಂದ ಅವಳ ಶರೀರವು ಬಡವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಮುಖವು ಬಿಳಿಯ ವರ್ಣವಾಯಿತು. ಜನಾರ್ದನನು ಆಗಲೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಶರೀರಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದನು.

ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಹಸ್ಯಗಳು ಅಡಗಿವು. ಅವಳ ಜತೆಗಾರರು ನೋಡಿ, ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, “ ಸರಳೆಗೆ ವಿವಾಹ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆ. ಮದುವೆ ಮಾಡಿರಿ.” ಎಂದು ಜನಾರ್ದನನ ಸಂಗಡ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಮಾತುಗಳು ಸರಳೆಗೆ ತಿಳಿದುವು; ಆಗ ಅವಳು “ ನನಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಳೆಂದು ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿರಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಜನಾರ್ದನನು ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಡದೆ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ರಾಜಪುರೋಹಿತನು ಸಾಕಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಮಣಿಗೆ ವರನು ದೊರಕದೆ ಹೋದನು. ರಾಜಾಜಯಸಿಂಗನ ಬಳಿಯ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಈ ವರ್ತಮಾನವು ಸರಳೆಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವಳು ಭಯಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಜತೆಗಾರಿಯ ರನ್ನು ಕುಳಿತು, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, “ ಅವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿರುವರು ಆತನೇ ನನ್ನ ಗಂಡನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೈಭವಾರದೋಷವು ತಪ್ಪದೆ ಉಂಟಾಗುವುದು.” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಆ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜನಾರ್ದನನು ಸರಳೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಯ್ಯುತ್ತಾ, ಮನೋ ವೈಥಿಯಿಂದ ರೋದನ ಮಾಡಿದನು. ಮಗಳ ಮಾತನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಡದೆ

ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಲಗ್ನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಪಡಿಸಿದನು. ಹೇಗೋ ಆ ಸಂಗತಿಯು ಸರಳೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು ಅವಳು ಜನಕನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾ “ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಕಾಣಲಾರಳು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಜನಾರ್ದನನು ಪುತ್ರಿಕಾವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದನು.

ಆದರೆ, ಈ ಬಾಲೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾರು ? ನಾಲ್ವರು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕು ಮುಹೂರ್ತದ ದಿನವು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜನಾರ್ದನನು ಅವಳಿಗೆ ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು ; ತಾನೂ ಅತ್ತನು. ಬೈದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸ್ಮರಿಸಲಾರದೆ ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನವನ, “ ಓ ಪಾಪಾತ್ಮಕೆ ! ನಿನ್ನ ಮೂಲಕ ನಾನು ಈ ಮುಷ್ಠಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದಿತ ನಾಗಲೆ ! ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನಿನ್ನ ಜನಕನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತರುವೆಯಾ ?” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಸರಳೆಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೀಗೆಂದಳು,— ‘ ಅವ್ವಾ ! ನಾನು ಮೂರ್ಖಳು. ನನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನನ್ನಿಂದ ನಿಮಗೆ ಅಪಮಾನವಂಟಾಗದು.”

ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಜನಾರ್ದನನು ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಮರುದಿವಸ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಲಗ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಧುವು ಮರುದಿವಸ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಲಗ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಧುವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ !

ಆಗ ಶರತ್ಕಾಲ ! ಬಾಲಸೂರ್ಯನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನೀರಾನದಿಯು ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ನದಿಯ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗದ್ದೆಗಳೂ, ತೋಟಗಳೂ ಇದ್ದವು. “ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿ ವಸುಂಧರಾದೇವಿಯು ಹಸುರಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಳೋ” ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದಿತು.

ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವಿದ್ದಿತು. ಊರಹೊರಗೆ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗನ ವನೆಯ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಾಲೆಯು ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸುತ್ತಿರ ಒಬ್ಬ ಪರಿಚಾರಿಕೆ ಇದ್ದಳು. ಆ ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಹೆಂಡತಿಯು ಮನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನು ಮರ್ಯಾದೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭತ್ತದ ಕಣಜವಿತ್ತು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹನುಗಳ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನು ಒಕ್ಕಲಿಗನು. ಆ ಗ್ರಾಮದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವನು ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ, ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ಬಾಲೆಯು ಏಳು ವರುಷದವಳು. ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ. ಒಂದೆರಡುಸಾರಿ ಅವಳು ನದೀತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಾಯಿಯ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುವಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಪರಿಚಾರಕಳ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಏನೋ ಮಾತಾಡುವಳು. ನಾವು ಆ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಬಾಲೆ—ಅಕ್ಕಾ ! ನಿನ್ನಿನಂತೆ ಬಲೆಹಾಕಿ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯೋಣವೆ ?

ಪರಿ—ನದಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಕೂಡದೆಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಬಾಲೆ—ಅಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸೆನು.

ಪರಿ... ಚಿಃ ! ಬೇಡ—ಅಮ್ಮನು ಬೇಡವೆಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಕೂಡದು.

ಬಾ—ನಮ್ಮ ಅಮ್ಮನು ನಿನಗೂ ಅಮ್ಮನೆ ?

ಪರಿ—ಅಹುದು.

ಬಾ—ಅಲ್ಲ. ನಿಜವನ್ನು ನೀನು ಹೇಳಲೊಲ್ಲೆ,—

ಪರಿ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ,

ಬಾ—ಅಲ್ಲ. ಅಕ್ಕಾ ! ನೀನು ರಾಜಪುತ್ರ ಸ್ತ್ರೀ; ನಾವು ರಾಜಪುತ್ರರಲ್ಲ.

ಪರಿ—ಅವಳನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, “ಹಾಗಾದರೆ ಏಕೆ ಕೇಳಿದೆ?” ಎಂದಳು

ಬಾಲೆ—ಕೇಳಬಾರದೆ? ನೀನು ಅಮ್ಮನನ್ನು ‘ಅಮ್ಮಾ’ ಎಂದು ಏಕೆ ಕರೆಯುವೆ ?

ಪರಿ—ನನಗೆ ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅನ್ನವಿಟ್ಟು, ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಕೊಟ್ಟು, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗಳಂತೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಅಂಥವಳನ್ನು ಮತ್ತೇನೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕು.

ಬಾ—ಅಕ್ಕಾ ! ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುತ್ತಿದೆಯೇಕೆ ? ನನ್ನ ಮಾತಿ
ನಿಂದ ದುಃಖವಾಯಿತೆ ?

ಪರಿ—ದುಃಖವೇಕೆ ?

ಬಾ—ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಾಗ ನನಗೂ ಬರುವುದು.

ಪರಿ—ವುನಃ ಬಾಲೆಯನ್ನು ಮುದ್ದಾಡಿದಳು.

ಬಾ—ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲವೆ ?

ಪರಿ—ಇಲ್ಲದೆಯೇನು ?

ಬಾ —ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರೆಯಾ ?

ಪರಿ—ಮರೆಯೆನು. ನೀನು ಕೂಡ ಮರೆವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ಬಾ—ನಾನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಿ—ನೀನು ಮರೆತುಹೋಗುವೆ ?

ಬಾ—ಯಾವಾಗ ?

ಪರಿ—ನಿನಗೆ ಗಂಡನು ಬಂದಾಗ ?

ಬಾ—ಯಾವಾಗ ?

ಪರಿ—ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ.

ಬಾ—ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯೆನು. ಅಕ್ಕಾ ! ನನಗೇನೋ
ಗಂಡನಿಗಿಂತ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮ. ಆದರೆ, ನೀನೋ ಅಕ್ಕ ! ಗಂಡನು
ಬರುತ್ತಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತೀ ?

ಪರಿಚಾರಕಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಿತು—“ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ
ಮರೆಯಲಾರೆನು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಬಾ —ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮವು ಗಂಡನಮೇಲೆಯೋ, ಅಥವಾ ನನ್ನ
ಮೇಲೆಯೋ ?

ಪರಿ—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ಇಬ್ಬರಮೇಲೆಯೂ ಸಮಾನವೇ.

ಬಾ — ಅಕ್ಕಾ ! ಅವನು ಯಾವಾಗ ಬರುವನು ?

ಪರಿ—ಎನೋ ಭಗವಂತನಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಇನ್ನು ಸಾಕು. ಅಡಿಗೆಯ
ವೇಳೆಯಾಗಿದೆ. ನಾನು ಹೋಗಬೇಕು.

ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಸರಳಬಾಲೆಯು ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ದಾಸೀ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದಳೆಂದು ತಿಳಿಸದೆಯೇ ವಾರಕವರ್ಗಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರ ಒಹುದು. ಅವನ ಹೆಸರು ಗೋಕರ್ಣನಾಥ. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯವನು ; ದಯಾಳು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗಮ್ಮ. ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ರಾಜಪುತ್ರ ಯುವತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗಳಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸರಳೆಯು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಾ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದರಿಂದ ಯಜಮಾನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾರವು ತಗ್ಗಿತು. ತರುವಾಯ ದಂಪತಿಗಳು ರಾಜಪುತ್ರ ಯುವತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು.

ಸರಳೆಯನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಕರ್ಣನಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೈದು ವರುಷ ; ಆದರೂ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ಶರೀರವು ದೃಢವಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಅವನ ಮಗನು ಶಿವಾ ಜಿಯ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಹೊರಟುಹೋಗಿ, ಅನೇಕ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಸರಳೆಯು ಮಗನೂ ಮಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಗೋ ಕರ್ಣನು ಹೊಲಕ್ಕೋ, ಮತ್ತೆ ಯಾವಕೆಲಸಕ್ಕೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಸರಳೆಯು ಮನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಜಮಾನಳು ಸರಳೆಯ ಸಂಗಡ “ಅಮ್ಮಾ ! ನೀನು ದೊಡ್ಡ ವಂಶಸ್ಥಳು. ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ. ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಘಾಸಿಯಾಗದಿರುವುದೇ ? ನೀನು ಮಾಡಬೇಡ. ನಾನು ಆ ಕೆಲಸ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಳಬಾಲೆಯು, “ಅಮ್ಮಾ ! ನೀನು ನನಗೆ ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲೆನೆ ? ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಶ್ರಮವುಂಟಾಗದು. ನಿಮ್ಮಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನಮೇಲೆ ಅನಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಸಾಕು,” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ವಿತ್ತಳು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುಸುರಿಯಲು, “ಸರಳ ! ನಿನಗೆ ಸಮಾನಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂತಹ ಯುವತಿ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವೆನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮಗನ ವಿಷಯವು ನೆನಪಿಗೆ ಬರಲು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ರುಚಿಸಿದಳು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಗೋಕರ್ಣನಾಥನು ಹೆಂಡತಿಯ ಒಳಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು ; ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸರಳೆಯು

ಬಾಲೆಯನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೋಕರ್ಣನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರಿ. ಒಳ್ಳೇ ವರ್ತಮಾನ ಬಂದಿದೆ ” ಎಂದನು.

ಹೆಂಡತಿ—ಭೀಮಾಚಿಯ ವರ್ತಮಾನವೇನಾದರೂ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತೆ ?

ಗೋ—ಅಹುದು. ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನು ಶಿವಾಜೀ ರಾಜನೊಡನೆ ಡಿಲ್ಲಿನಗೆ ರಕ್ತೆ ಹೋಗಿರುವನಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಕೈಯಿಂದ ರಾಜರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಈ ದಿನ ತಿಳಿಯಿತು. ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನೂ ತಪ್ಪದೆ ಅವರೊಡನೆ ಬಂದಿರುವನು.

ಹೆಂಡತಿ—ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ! ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರುಷವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮನೋವ್ಯಥೆಯು ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು !

ಗೋ—ಭೀಮಾಚಿಯು ರಘುನಾಥನೆಂಬ ಹವಾಲದಾರನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇರುವನಂತೆ. ಆತನ ಸಮಾಚಾರವೂ ಕೂಡ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ

ಸರಳಬಾಲೆಗೆ ಪುಲಕಿತ ಗಾತ್ರವಾಯಿತು. ಹೃದಯವು ಅಧೀರವಾಯಿತು. ಗೋಕರ್ಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು.

ಗೋ—ರಘುನಾಥನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ರಾಜರು ಅವನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ ದಿನ, ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿರುವುದೆ ?

ಹೆಂ—ಮಗನ ವ್ಯಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲ.

ಗೋ—ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು.—ಅಪ್ಪಾ ! ನಾನು ಹವಾಲದಾರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆ. ಅವನಂತಹ ಶೂರನು, ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಭುಗಳು ಭ್ರಮೆಪಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವರು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಸದ್ಗುಣಗಳು ತಿಳಿಯುವುವು.

ಸರಳಬಾಲೆಯ ಹೃದಯವು ಉಬ್ಬಿತು. ಮುಂದಿಂದ ಬೆವರು ಸುರಿಯಿತು.

ಹೆಂಡತಿ—ಯಾವ ರೀತಿ ?

ಗೋ—ರಘುನಾಥನು ವೇಷವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ರಾಜರ ಹಿಂದೆ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಾಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಿರ್ದೋಷಿತತ್ವವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡನಂತೆ ! ಪ್ರಭುಗಳು ಅವನನ್ನು ಅಯ್ದು ಸಾವಿರ

ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರಂತೆ ! ಎಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರೂ ಇದೇ ಸುದ್ದಿ. ಮಾಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಭುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ರಘುನಾಥನನ್ನು ಹೊಗಳದೆ ಇರುವವರೇ ಇಲ್ಲ.

ಸರಳಬಾಲೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ವರ್ಣಿಸಬೇಕೇ ?

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ಪುನರಾಗಮನ)

ಅಂದಿನಿಂದ ಸರಳಬಾಲೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಆ ಸೌಂದರ್ಯವು ಪುನಃ ಬರಲಾರಂಭ ಸಿತು. ಬಹುದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂತೋಷವೂ ಆಶೆಯೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿತು ; ನೇತ್ರದ್ವಯವು ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿತು. ವೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಉಚ್ಚ ಸದಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗೋಕರ್ಣನ ಮಗಳು ಇವಳ ಬವಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಳು. ಒಂದುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ನದೀ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಆ ಬಾಲೆಯು ಸರಳೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಕ್ಕಾ ! ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ ಕಾರಣವೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಸರ—ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ?

ಬಾಲೆ—ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕೇ ? ನಾನು ನೋಡಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರೆನೆ ?

ಸರ—ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ನೋಡಿದುದು ಶುಭ ಸುಳ್ಳು.

ಬಾ—ಸುಳ್ಳೋ ? ವೊದಲು ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವನ್ನು ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವಳು ಈಗ ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ ; ಕಾರಣವೇನು ? ಇದು ಸುಳ್ಳೋ ?

ಸರ—ಚೀ ! ಹೋಗು.

ಬಾ—ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿ. ಇದೂ ಕೂಡ ಸುಳ್ಳೋ ?

ಸರ—ಸುಮ್ಮನಿರು.

ಬಾ—ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬಹಳಹೊತ್ತು ಮುಖವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಸುಳ್ಳೋ ?

ಸರ—ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಡ.

ಬಾ—ಗಿಡಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದು ಸುಳ್ಳೋ ?

ಸರಳೆಯು ಬಾಲೆಯ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಗುತ್ತಾ ಬಾಲೆಯು “ನಾನು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಮ್ಮನೊಡನೆ ಹೇಳುವೆನು.” ಎಂದು ಬೆದರಿಸಿದಳು.

ಸರ—ಹೇಳಬೇಡ. ನೀನು ಒಳ್ಳೆಯವಳು.

ಬಾ—ಆದರೆ, ಒಂದು ಮಾತು. ಹೂವು, ಹೂರ, ಸಂಗೀತ ಇವು ಏಕೆ ಹೇಳು ?

ಸರ—ಅಮ್ಮನು ನಿನಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಚಿ, ಹೂ ಮಂಡಿಸಿ, ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಇಡುವುದೇಕೆ ?

ಬಾ—(ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ) ಒರುವೆ ವರಷ ನನಗೆ ಮದುವೆಯಾಗುವ ದಂತೆ. ಗಿಡವು ಬರುವಂತೆ.

ಸರ—ನನಗೂ ಬರುವೆನು.

ಬಾ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬರುವೆ ?

ಸರ—ಅಹುದು, ನಿಜ.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದೀರ್ಘಕಾಯನಾದ ಸನ್ಯಾಸಿಯು “ಹರಹರ ವ.ಹಾ ದೇವ” ಎನ್ನುತ್ತಾ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಂತನು. ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯ ವಿಭೂತಿ ಯಿಂದ ಭೂಷಿತನಾಗಿದ್ದನು. ದೀರ್ಘಾಂಗವು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಲೆಯು ಭಯಪಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದಳು. ಸರಳೆಯು ಅವನನ್ನು ದೃಷ್ಟಿ ನೋಡಿದಳು. ಅವನೇ ಗೋಪಾಯಿ ಸ್ನೇಹಪತಿ

ಸರಳೆಯ ಗುಂಡಿಗೆಯು ತಟತಟನೆ ಹೊಡೆಯಕೊಂಡಿತು. ಭಾವೋದ್ರೇಕ ದಿಂದ ಶರೀರವು ಕುದಿಯಲಾರಂಭಿತು. ಸರಳೆಯು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು, ಲಜ್ಜಾಭಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸನ್ಯಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದಳು—ಮಹಾತ್ಮಾ ! ಆದಿನ

ನೀವು ಜನಾಡಳಿತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಈ ದಿನ ಪರಿಚಾರಕ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಿರಿ. ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರಿಸಿದ ಗಂಡನ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಗತಿ ಬಂತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವೃಥೆಯು ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು !

ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯಲು, ಅವನು “ರಘುನಾಥನಿಗಾಗಿ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಸರ—“ಪತಿನಾಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ದಿನಗಳು ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರದು. (ಸನ್ಯಾಸಿಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು.)

ಸರ—ತಮಗೆ ಆ ಮಹಾನುಭಾವನು ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟನೇ ?

ಸೀತಾ—ಆಃ !

ಸರ—ನೇವಕಳ ಮಾತನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಿರಾ ?

ಸೀತಾ—ತಿಳಿಸಿದೆನು.

ಸರ—ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೇ ?

ಸೀತಾ—ರಘುನಾಥನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಡಲಿಲ್ಲ ; ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿದನು.

ಸರ—(ಆಕಾಶದಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ) ದೇವರಿಗೆ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ಸೀತಾ—ದೇವಿಯ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಮೇಲೆ ರಘುನಾಥನು ನಿನಗೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು.

ಸರ—(ಉತ್ಕಂಠತೆಯಿಂದ) ಅದೇನು ?

ಸೀತಾ—“ಈವರೆಗೂ ಸರಳೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಳೇ ?” ಎಂದು ಆತನು ಕೇಳಿರುವನು.

ಸರ—ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಕ್ಕೂ ನಾನು ಆತನನ್ನು ಮರೆಯೆನು.

ಸೀತಾ—ನಿನ್ನ ಅನುರಾಗವು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ ; ಆದರೆ ನಾರಿಯರ ಹೃದಯವು ಚಪಲವಾದುದರಿಂದ.....ನಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ?ನೀನು ಆತನನ್ನು ಮರೆತಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ.....

ಗೋಸಾಯಿಯ ಚಪಲತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸರಳಿಯು—“ ನಾರೀಹೃದಯವು ಚಪಲವಾದುದೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಸೀತಾ—ನನಗೂ ತಿಳಿಯದು; ಆದರೆ ಈ ದಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತು.

ಸರ—ಎತದವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ.

ಸೀತಾ—ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತಿರುವಳು; ನೋಡಿದರೂ ಗುರುತು ಹಿಡಿಯದೆ ಇರುವಳು.

ಸರ—ಆ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಳಾರು ?

ಸೀತಾ—ತೋರಣದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜನಾರ್ದನದೇವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ ನಾನು ಯಾರನ್ನು ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಟ್ಟೆನೋ, ಅವಳೇ ಆ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ವತಿ ! ಯಾರ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಮುಕ್ತಾಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಬೇವಿತವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ನಂಬಿದನೋ, ಅವಳೇ ಆ ಪುಣ್ಯವತಿ. ಯಾರ ಕಟಾಕ್ಷವು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯವೋ—ಯಾರ ಧ್ವನಿಯು ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀ ತವೋ—ಯಾರ ಸ್ಪರ್ಶವು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಚಂದನಲೇಪವೋ—ಅವಳೇ ನನ್ನ ಮನೋ ದೇವತೆ ! ಈಗ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲಳೆ ?

ಆ ಕಂಠಧ್ವನಿಗೆ ಸರಳಬಾಲೆಯ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸಿತು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ದೀರ್ಘಕಾಯನ ಗುರುತುಹಿಡಿದಳು. ಅವಳ ತಲೆಯು ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋದುವು. ಉದ್ರೇಕವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು “ ಕ್ಷಮಿಸಿ ” ಎಂದು ಸರಳಿಯು ಕೈಗಳನ್ನು ಚಾಚಿದಳು ಬೀಳುವಂತಿದ್ದ ಪ್ರಿಯಳ ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮೆಲ್ಲಗೆ ತನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸರಳಿಗೆ ಸ್ಮೃತಿತಪ್ಪಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಲು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಹೃದಯೇಶ್ವರನು ತನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡಳು.

ಆಗ ಅವಳ ಸಂತಪ್ತ ಹೃದಯವು ರಘುನಾಥನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶೀತಲವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಒಂದೇ ಆಯಿತು. ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಕಪೋಲಗಳನ್ನು ಬೇವಿತದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ ರಘುನಾಥನ ಕಪೋಲಗಳು ಮುಟ್ಟಿದುವು.

ಆ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅವಳು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಳಾದಳು. ಅದು ನಿಜವೆ ? ಅಥವಾ ಸ್ವಪ್ನವೆ ? ಸರಳಬಾಲೆಯು ಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಇರುವೆಯಂತೆ ನಡುಗುತ್ತಾ “ ಭಗ

ವೆಂತನೆ ! ಇದು ಸ್ವಪ್ನವೇ ! ಹಾಗಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ಸ್ವಪ್ನವಸ್ಥೆಯೇ ಇರಲಿ ! ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ.” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

(ಆಗಮನ)

ಶಿವಾಜಿ ಭಕ್ತಸತಿಯು ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ಮಹೋಲ್ಲಾಸದಿಂದಿದ್ದಿತು. ಶಿವಾಜಿ ಪ್ರಭು ವು ಪುನಃ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಶುರುಕನನ್ನು ಸ್ವದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವನೆಂದು ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದರು.

ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹನು ಬಿಜಾಪುರ ನಗರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೇಹೋದನು. ಆತನು ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿ ರಿಲ್ಹಿಗೆ ಕಳುಹಿದ ಎಜ್ಜಾಪನೆಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದುವು ! ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಸದಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಜಯಸಿಂಹನು ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಔರಂಗಾಬಾದಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೆಂದು ಕೋಪಿಸಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತೀನತೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವವರೆಗೂ ಜಯಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಲೋಹಗಡ, ಪುರಂದರ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಗಲಾಯರ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲೆಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಸಾಧ್ಯವಾದುವುಗಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಜಯಸಿಂಹನು ಕೃತಕಾರ್ಯನಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿ, ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಲು ಪದಚ್ಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಡಿಲ್ಲಿನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ ಆತನ ಪದವಿಗೆ ರಾಜಾ ಜಸ್ವಂತಸಿಂಹನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು.

ಅಂತ್ಯದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅವಮಾನವು ಸಂಭವಿಸಿದುದರಿಂದ ಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಆತನು ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರೋಗಪೀಡಿತನಾಗಿ ಮಂಚದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಅವಮಾನಿತನೂ, ವ್ಯಾಧಿಸೀಡಿತನೂ, ವೃದ್ಧನೂ ಆದ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹನು ಮಲಗಿಕೊಂಡಿರಲು, ಒಂದುದಿನ ಸೇವಕನೊಬ್ಬನು ಸವಿಾಪಿಸಿ, “ದೇವಾ ! ಮಾಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರಸೇನಾಪತಿಯು ತಮ್ಮ ದಶಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಂದಿರುವನು. ಒಂದುದಿನ ಅವನು ತಮ್ಮ ಪಾದಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನಂತೆ, ಮತ್ತು ಈಗ ಗ್ರಹಿಸುವನಂತೆ,” ಎಂದು ವಿಚ್ಛಾಸಿಸಿದನು.

“ಆತನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ನನಗೆ ಆ ಪುರಾಷ್ಣೆ ಗೊತ್ತು. ಆತನು ನಿಸ್ಸಂತಯವಾಗಿ ಒಳಗೆ ಬರುವುದು.” ಎಂದು ಜಯಸಿಂಹನು ಹೇಳಿದನು.

ಅನಂತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರನೊಬ್ಬನು ವೇಷಾಂತರವಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಕೈನೀಡಿ, “ಸಹೃದಯ, ಶಿವಾಜಿಪ್ರಭೂ ! ನಾನು ಮೃತನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕೃತಾರ್ಥ ನಾದೆನು. ಎದ್ದು ಸ್ವಾಗತವೀಯಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ” ಎಂದನು.

ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುತಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. “ತಾತಾ ! ಓದೆ ಸಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಪ್ತನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇಷ್ಟು ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಎಂದೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.”

ಜಯ—ರಾಜಾ ! ವಾನವ ಶರೀರವು ಕ್ಷಣಭಂಗವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು ? ನಾವು ಹಿಂದಿನವಾರಿ ಸೇರಿದ್ದಾಗ, ನೀವು ವೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಗೌರವವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಿರಲ್ಲವೆ ? ಈಗ ಆ ಗೌರವವು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆಯೆ ?

ಶಿವಾ—ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಸ್ತಂಭರಾಗಿದ್ದರು ; ಈಗಲೂ-ವೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಮಾತೆಲ್ಲಿ ?

ಜಯ—ವತ್ಸಾ ! ಅದಲ್ಲ ; ರಾಜಾಸ್ಥಾನವು ವೀರಭೂಮಿ ; ಜಯಸಿಂಹನು ಮೃತನಾದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಜಯಸಿಂಹನು ಹುಟ್ಟುವನು. ನನ್ನಂತಹ ಯೋಧರು ಅನೇಕರಿರುವರು. ನಾನು ಹೋದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಶಿವಾ —ತಾವು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆಂತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಷ್ಟವು ಸಂಭವಿಸಬೇಕೆ ?

ಜಯ —ಯೋಧನು ಸತ್ತರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಸಿದ್ಧನಾಗುವನು; ಆದರೆ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕೆಡುವ ರಾಜ್ಯವು ಪುನಃ ಸರಿಯಾಗದು. ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಜಯವುಂಟಾಗದೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನಿಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಶಿವಾ—ಅಹುದು !

ಜಯ—ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಬಾದಶಹನ ಕಡೆಗೆ ಬಗ್ಗಿತು ; ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಮಿತ್ರನು ಇರುತ್ತಿದ್ದನು ; ಆದರೆ ಅವನ ಕಪಟವರ್ತನೆಯಿಂದ ಈಗ ಒಲವಂತ ಶತ್ರುವು ಹುಟ್ಟಿದನು.

ಶಿವಾ — ಮಹಾರಾಜಾ ! ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು, ನೀವು ದೊರದರ್ಶಿಗಳು. ಜಯಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಜ್ಞಾಶಾಲಿಗಳೆಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಯುಕ್ತವೇ !

ಜಯ—ಷಹಜಹಾನನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಾನು ಡಿಲ್ಲಿಯ ಸೇವಕನು. ಶಕ್ತ ವಾಗುವವರೆಗೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದೆನು. ಸ್ವಜಾತಿ, ವಿಜಾತಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲಿಲ್ಲ ; ನಾನು ದೊಡ್ಡವನೆಂದೂ ಉಳಿದವರು ಚಿಕ್ಕವರೆಂದೂ ಎವೇಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟದಿಂದಲಾದರೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ವಾರ್ಧಿಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ ನನಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿರುವನು ; ಆದರೂ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಯಾವಯಾವ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವೆನೋ, ಆಯಾದುರ್ಗಗಳು ಯುದ್ಧನಡೆಯದೆ ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕವು. ಅಂಬರ್ ಪ್ರಭುಗಳು ಇದುವರೆಗೆ ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಮುಖ್ಯ ವೈರಿಗಳಾಗುವರು.

ಶಿವಾ—ತಾವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. ತನ್ನ ಮೋಸದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಂಬರ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬದ್ಧವೈರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು.

ಜಯ—ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಅಂಬರ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಂತೆ ಹಿಂದೂ ದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಆಗುವುದು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಿಂದೂ

దేశద మహాపురుషులను అవమానిస్తున్నారనను ; మిత్రులను శత్రువుగాగా మోదికొందిరువను. హిందువుల మేలె ' జేదీయా ' తలెగందాయవన్న విధిసర వను. అవను కడకుద దేవాలయలు ఇష్టెందు యేలలాగువుదిల్లు.

స్వల్ప దోషము కణము ముట్టికొందిద్దు జయసింహను మత్తె హిగెందను. "దేశదల్లె యుద్ధాగ్నియు ప్రజ్వలినువుదు. బేరంగజేలును ఎన్నువరుష తలెకళగాగి తపస్సు మోదిదరది అదు ఆరదు ; వేగల సామ్రాజ్యపు వృద్ధి యాద దినవే కాళాగువుదెంబుదు సిద్ధ. అవన తిక్కెబుద్ధియాలగి, కపటబుద్ధియాలగి, కవడెయిష్ట కలసనాడలారవు. శోనెగి వృద్ధనాగి అవను అంతరాత్మన వృద్ధియింద శృతిసి, పంజత్వవన్ను హేంసువను. తరు వాయ నాధనిల్లద సింహాసనవన్ను మహారాష్ట్రులు ఆక్రమిసతి ! అవర యశస్సు శాస్త్రవారిగలి !

జయసింహన మాతు నింతుహేయితు. పక్కదల్లిద్దు వృద్ధులు ముఖ వన్ను నోడుత్తా బందరు. ఆతన జేవనవు సందేహాస్పదవారిద్దితు.

స్వల్పదోషాగి మృదుస్వరదింద జయసింహను "కపటయోద బాద శకున శనెగి తానె మ్రియోదను. శివాజీప్రభు ! ధర్మమేవజయతి" ఎందు యేళి సుమ్మనాదను.

అదే జయసింహను యేళిద శోనెయ మాతు. జయసింహన ప్రాణ వాయువు దేహవన్ను బిట్టు వాయుమండలద్లి సేరిహేయితు.

శివాజీయు చింతిసత్తా రజపుత్రు శివరవన్ను బిడువారిగ వూర దిక్కినల్లి బేకలగతిద్దితు. కాలాలె ప్రధాన దండనాయకరది అమాత్యరది ఒందు కడె సేరి, స్వల్పదోష వ్యవహారలన్ను యేజిసి, డేరెయ హేగెగి బందరు. శివాజీయు అవరొడనె హిగెందను. "భటర ! నావు చక్ర వర్తియ సంగడ సందిమోదికొండు ఒందు యేళివారిగత్తా బందితు. అవన దోషగళెందలె ఆ కరారు తప్పిహేయితు. ఇన్ను అవన తప్పుగళెగి ప్రతి ఫలవన్ను కేడువేవు. ముసల్మానరొడనె పునె యుద్ధవన్ను ప్రార్థిసజేకా.

ವಿಕೆನ್ನುವಿರೋ ? “ ಬೆರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರಧಾನಸೇನಾಪತಿಯೂ ಮಹಾನುಭಾವನೂ ಆದ ಜಯಸಿಂಹನು ಮೃತಿಯೊಂದಿಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಆ ದುರ್ಮಾರ್ಗನ ಮೋಸಕೃತ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೇ ? ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದುದಕ್ಕೂ, ಹಿಂದೂ ಕುಲ ತಿಲಕರಾದ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಹರ ಮರಣಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡವೇ ? ” ಅಧರ್ಮದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಡಿಲ್ಲಿಸಿಂಹಾಸನವು ಜಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನಾಥವಾಗುವುದು. ‘ ಸೈನಿಕರ, ಏಳಿರಿ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಗೌರವ ನಕ್ಷತ್ರವು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪೃಥ್ವೀರಾಯನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹಿಂದುಗಳಾದ ನಾವು ಆಕ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ

ಇದೋ ! ಪ್ರಭಾತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಭಾತವಲ್ಲ. — ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರೆ ! ಇದು ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಪ್ರಭಾತವು !

ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಉತ್ಸಾಹಸೂಚಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದರು. — “ ಇದು ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಪ್ರಭಾತ ! ”

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣ.

(ವಿಚಾರಣೆ)

ಸೌಯಂಕಾಲಸಮಯ ; ರಘುನಾಥನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸರಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿದುದು, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಂಗಡ ಪುನಃ ಯುದ್ಧವಾದುದು, ಹಿಂದುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ — ಈ ಯೋಚನೆಗಳು ರಘುನಾಥನ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಕಸಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದುವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ “ ರಘುನಾಥ ! ” ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು.

ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನು. ಜಮಾಡಾರ ಚಂದ್ರರಾಯನು ದೃಷ್ಟಿ ಗೋಚರನಾದನು. ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು ; ಶರೀರವು ನಡುಗಿತು ; ಕೋಪೋದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ ಭವಾನೀದೇವಿಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದ ವಾಗ್ಧಾನವು ರಘುನಾಥನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

“ರಘುನಾಥ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ — ಒಬ್ಬನೂ ಇರಬಾರದು.” ಎಂದು ಚಂದ್ರರಾಯನು ಕೂಗಿಕೊಂಡನು.

ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ರಘುನಾಥನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೀಗೆಂದನು.—
“ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ ! ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯು ತಿರಚ್ಛೇದನವೇ, ಚಂದ್ರರಾಯಾ ! ಆದರೆ, ರಘುನಾಥನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು.”

ಚಂದ್ರ—ಬಾಲಕನನ್ನು ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳುವುದು ನನಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನೀನು ಬಹುಕಾಲ ಬದುಕಲಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕಾತುಗಳನ್ನು ಸಾವ ಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು. ನೀನು ನನ್ನ ಆರ್ಥಶಕ್ತ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಪರಮಶತ್ರು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇಯೇ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಚೂರುಚೂರುಮಾಡಲು ಎಷ್ಟೋಸಾರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರದೆ, ನಿನಗೆ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದೆನು ; ದೇಶದೇಶಗಳನ್ನು ಅಲೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆನು. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದೆನು. ಚಂದ್ರರಾಯನ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನೆರವೇರಿತು. ನನ್ನ ಕೋಪಾಂಗಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಪುನಃ ಅಧಿಕಾರಹೊಂದಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೆ. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಇದುವರೆಗೂ ವೃಥಾವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಖಡ್ಗದಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೀಳಿ, ರಕ್ತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ, ನನ್ನ ಭೀಷಣ ಪಿಪಾಸೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರೆ

ರೋಷಾವೇಶದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಡಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತಿರಲು, ರಘುನಾಥನು ಕಠೋರಸ್ವರದಿಂದ “ಸಾವರ ! ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊಂಡು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಶಪಥವನ್ನು ಆತಿಕ್ರಮಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಸಮುಚಿತವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕಾದೀತು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಚಂದ್ರ—ಮೂರ್ಖ ! ಇನ್ನೂ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿದೆ; ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ರೋಮ್‌ನ ದೂರಕೊಂಪು ಹೋದಬಾಣವು ಶತ್ರುವು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಚಂದ್ರರಾಯನೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂತಾರ ಮಾಡಿದವನು.

ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಕಿವಿಯು ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ರೋಷದಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ರಥಸದಿಂದ ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ದುರ್ಬಲನಲ್ಲ. ಒಹಳ ಹೊತ್ತು ಅವರಿಗೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಕತ್ತಿಯ ಎಟಿನಿಂದ ಇಬ್ಬರ ಶರೀರಗಳಿಗೂ ಗಾಯಗಳುಂಟಾದುವು. ರಕ್ತವು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಬಲಹೀನನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಡಿಲ್ಲಿನಗರದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಖಡ್ಗಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ರಘುನಾಥನು ತ್ವರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಮಾರಿಸಿ, ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಸಿ, ವೃಕ್ಷದಮೇಲೆ ಮೋಣಕಾಲೂರಿ, 'ಪಾಮರ ! ಇದೇ ನಿನ್ನ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ; ನಮ್ಮ ತಂದೆಗು ಮರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರ !' ಎಂದು ಘರ್ಜಿಸಿದನು.

ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಭಯಪಡದೆ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಎಕಟಿಕ್ಕರದಿಂದ "ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯು ವಿಧವೆಯಾಗುವಳು. ಇದನ್ನು ನೆನೆದು ನಾನು ಆಸಂದದಿಂದ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಂತೆ ರಘುನಾಥನಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ವಿಷಯಗಳೂ ಗೋಚರಿಸಿದುವು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಮಾಡಬೇಡವೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಸ್ವಾವಿದ್ರೋಹಿಯೂ ರಕ್ತಪಿಶಾಚಿಯೂ ಆದ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಸಹೋದರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ ಯಾದನು. ರಘುನಾಥನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿಸದೆ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಅದನ್ನು ಇಳಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಇಬ್ಬರು ವೀರರೂ ಒಬ್ಬರ ಕಡೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಬ್ಬರು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತನಾಗಿಯೂ ಧೂಳಿನಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡಿದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ರಕ್ತನಯನನಾಗಿಯೂ ಎಕಟಿ ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಚಂದ್ರರಾಯನು ರಘುನಾಥನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಿತೃವಧೆಯಿಂದ

ಉಂಟಾದ ರೋಷದಿಂದಲೂ ತಂಗಿಗೆ ಅಪಮಾನವಾದ ವ್ಯಸನದಿಂದಲೂ, ಸಂತಪ್ತ ಹೃದಯನಾಗಿ, ಹಗೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ, ಏನುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ರಘುನಾಥನು ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ಮರೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಥಟ್ಟನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಆ ಪುರುಷನೇ ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಜನು !

ಶಿವಾಜಿಯು ಏನೂ ಹೇಳದೆ ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದ್ದ ನಾಲ್ವರು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ನಿಶ್ಚಬ್ದವಾಗಿ ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ, ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಕೈಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅದೃಶ್ಯನಾದನು. ರಘುನಾಥನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟು, ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಆ ಗಿಡದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಚಂದ್ರರಾಯನು ರಘುನಾಥನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದಾಗಲಿ, ಅವನ ಸಂಗಡ ಹಿಂದಿನದಿನ ಅಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದಾಗಲಿ, ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ರುದ್ರಮಂಡಲದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನೆಂದೂ ರುಜುವಾತು ಸಿಕ್ಕಿದುದರಿಂದ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿತು.

ಆಫಘ್ ಸೇನಾಪತಿಯು ರುದ್ರಮಂಡಲ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಾಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಆತನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದನೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿರುವೆವು. ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೊಂದಿ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನಾದ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಅವನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಗಾಯವಾದುದರಿಂದ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಜಯಸಿಂಹನಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅನೇಕ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಮೃತಪಟ್ಟನು.

ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಸಾಯುವ ಹಿಂದಿನದಿನ ಜಯಸಿಂಹನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಖಾನಸಾಹೇಬ ! ನಿಮಗೆ ಇನ್ನು ಆಯುಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದುವು. ನಿಮಗೆ ಈಗ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಕೇಳುವೆನು.

ರಹಿ—ಮೃತ್ಯುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ನೀವು ನನಗೆ ತತ್ವಗಳಾದರೂ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಆದರವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವಿರಿ ; ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲಕೊಡಲಾರೆನಲ್ಲ—ಎಂಬುದೊಂದೇ ಕೊರತೆ. ತಾವು ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳದಿರುವುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಜಯ—ರುದ್ರಮಂಡಲ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ ದಿನ, ನಿಮಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಒಬ್ಬನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನಲ್ಲವೆ, ಅವನು ಯಾರು? ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

ರಹಿ—ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸೆನೆಂದು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜವುತ್ರರೆ ! ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಸನ್ಮಾನಿಸಿರುವಿರಿ. ಆದರೆ ಈ ಪಠಾನನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲಾರನು.

ಜಯ—ಯೋಧನೆ ! ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಾರಿನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ನಿರ್ದೋಷನಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸಲು ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೇನು ?

ರಹಿ—ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಿವೆ ನಾನು ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಕೊಡದು.

ಜಯಸಿಂಹನು ಶಪಥಮಾಡಿದನು. ಆಗ ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನು ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಮೃತಿಯೊಂದಿಗೂ ತರುವಾಯ ೭ಯ ಸಿಂಹನು ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದನು. ಅವು ಚಂದ್ರರಾಯನು ಒರೆದ ಪತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದುವು.

ಸ್ವಹಸ್ತ ಲಿಖಿತವಾದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಚಂದ್ರರಾಯನು ರಹಿಮತ್‌ಖಾನನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಲಂಚವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ ಆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿತು.

ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ರಘುನಾಥಪಂಕ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿದನು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ರಾಜದ್ರೋಹಿ ; ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಲಂಚವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ನಿಷ್ಕಳಂಕನಾದ ರಘುನಾಥನ ಮೇಲೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ಅವನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನೆಂದು ಅಶ್ವಿನವರು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಹೊಂಕಾರಮಾಡಿದರು.

ಅಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಜದ್ರೋಹಿ ! ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಸಮಾಪಿಸಿದೆ. ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿದೆಯೆ ?

ಮರಣವು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಚಂದ್ರರಾಯನು ಭಯವೆಂಬ ಮಾತನ್ನೇ ಆರಿಯನು. ಆಗಲೂ ಅವನ ಪೂರ್ವದ ಅಭಿವಾಸವು ಅಡಗದಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು. “ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಣೆಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು, ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಹಿಂದೆ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ರಘುನಾಥನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದಿರಿ, ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವಿರಿ. ಚಂದ್ರರಾಯನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದೂ, ಈ ಪತ್ರಗಳು ಕಲ್ಪಿತವೆಂದೂ ಮುಂದೆ ನಿಮಗೇ ತಿಳಿಯುವು.”

ಈ ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಗೊಂಡನು. “ಜಲಾದ್ ! ಒಂಜವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಕೈ ಇವರ ಕೈಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ತಪ್ಪು ಲೋಹದಿಂದ ಮುಖದಮೇಲೆ ‘ರಾಜದ್ರೋಹಿ’ ಎಂದು ಮುದ್ರಿಸಿರಿ.” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಶೂಲಾರೋಪಕನು ತನ್ನ ಕೆಲಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ರಘುನಾಥನು ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ, “ಮಹಾರಾಜಾ ! ಈ ದಾಸನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯೊಂದಿರುವುದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಿವಾಜಿ — ರಘುನಾಥಾ ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕಾದುದೇ ! ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಹಗೆ ತೀರಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ರಘು — “ಮಹಾರಾಜರ ಆಪ್ಪಣೆಯು ವಿಾರತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ತಾವು ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವರಾಗಬೇಕು ! ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.”

(ಸಭಾಸದರು ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಮೂಕರಂತಿದ್ದರು. ಕೋಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಯು ಹೀಗೆಂದನು. “ಇವನು ಮಾಡಿದ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡದೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು. ಅದೂ ಹೋಗಲಿ. ರಾಜದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ರಾಜಧರ್ಮ ! ಇವನಿಗೆ ಮರಣತಪ್ಪದು. — ಜಲಾದ್ ! ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡು.

ರಘು—ದೇವಾ ! ಹೇಗಾದರೂ ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಾ—ರಘುನಾಥ ! ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ನೀನಾದುದರಿಂದ ಇದುವರಿಗೆ ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸೆನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಆಜ್ಞೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಬೇಡ.

ರಘು—ಪ್ರಭೂ ! ಕೆಲವು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ದಾಸನು ತಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು, ತಾವು ಇವನಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವೆವೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರಿ. ಈ ದಿನ ಆ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿ.

ಕೋಪವು ಮಿತಿಮಾರಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಉರಿಯುವ ಕೆಂಡಗಳು ಉದುರುವಂತಾದುವು. ಅನಂತರ ಶಿವಾಜಿಗು ಹೀಗೆಂದನು “ ರಘುನಾಥಾ ! ಯಾವಾಗಲೋ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಇಂದು ನಮ್ಮ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ ? ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಬೇರೆಯಾಗದು. ನಿನ್ನ ಪೌರುಷವನ್ನು ನೀನೇ ಸಾಕುಮಾಡು.

ಮುಖವು ಕೆಂಪಾಗಲು ರಘುನಾಥನು ಮೆಲ್ಲಗೆ “ ಪ್ರಭೂ ! ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೇಳುವುದು ನನಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ, ದಾಸನು ಪುನಃ ಗೋಸಾಯಿಯ ರೂಪದಿಂದ ಭಿಕ್ಷುವೆತ್ತುತ್ತೆ ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು.”

ಶಿವಾಜಿಯು ಶಾಂತನಾದನು ; ಅಲೋಚನಾಮಗ್ನನಾದನು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿಯು ರಾಜನೊಡನೆ, “ ಚಂದ್ರರಾಯನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಗಂಡನಾದುದರಿಂದ, ರಘುನಾಥನು ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು.” ಎಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು

ಅಶ್ಚರ್ಯಹೊಂದಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಚಂದ್ರರಾಯನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಹೀಗೆಂದನು. “ ಹೋಗು. ಚಂದ್ರರಾಯನೇ ಹೋಗು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಡ. ಮತ್ತೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗು ಮಿತ್ರರ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡು. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಲಂಚವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ. ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ನಡೆಸು. ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ನಿನ್ನ ಈ ಪಾಪಶರೀರವನ್ನು ಹೊರೆಯುತ್ತಿರು.

ಜಂದ್ರರಾಯನು ಆ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು, ರಘುನಾಥನನ್ನು ನೋಡಿ, 'ಬಾಲಕನೆ ! ನಿನ್ನ ದಯೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಉಳಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಸನ್ನಿವೇಶವು ತ್ವಣಿಪ್ರಾಯವಾದುದು.' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಿವಿದುಕೊಂಡು ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು!

ಇವೃತ್ತಯ್ಯನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

(ಉಪಸಂಹಾರ)

ವೃದ್ಧಜನಾದೇವನು ಸರಳಬಾಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಉನ್ಮತ್ತಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದನು. ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅವನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಿತಿಮಿಲ್ಲ. ಅವನು ರಘುನಾಥನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಶುಭ ಮುಷೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾದಾನಮಾಡಿದನು. ಸರಳೆಯ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಯಾರಿಗಿಸಾಧ್ಯ ! ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಕಾಲ, ಯಾರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ, ಅವನು ತನ್ನ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಜುಂಬನಮಾಡಿದಾಗ ಆಕೆಗೆ ಈ ಲೋಕವೇ ಸ್ವರ್ಗತುಲ್ಯವಾಯಿತು.

ರಘುನಾಥನು ತೋರಣದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸ್ವಪ್ನವು ಇಂದಿಗೆ ನಿಜವಾಯಿತು. ಪ್ರಿಯಳ ಕಂಠಮಾಲೆಯನ್ನು ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಸುಮದಂತಿದ್ದ ಸುಕುಮಾರ ಶರೀರವನ್ನು ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಅನುರಾಗರಸಪೂರ್ಣಗಳಾದ ವಿಶಾಲನೇತ್ರಗಳಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ, ರಘುನಾಥನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮರೆತನು.

ಸರಳಬಾಲೆಯು ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮರೆತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ರಘುನಾಥನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಗೋಕರ್ಣನ ಮಗನಾದ ಭೀಮಾಜಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಜನು ಹವಾಲಾರನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಸರಳೆಯು ಗೋಕರ್ಣನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಂಗಿಗೆ ಸಮಾನಳಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ವರುಷವಾದ ತರುವಾಯ

ಆ ಬಾಲೆಯು ಒಬ್ಬ ಸಜ್ಜರಿತ್ರನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದಳು. ವಿವಾಹವಮಯದಲ್ಲಿ ಸರಳ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥನು ವಿವಾಹ ಮಂದಿರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು.

ಸರಳೆಯು ಮದುವೆಗಿತ್ತಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ “ತಂಗೀ! ನೋಡು. ನೀನು ಹೇಳಿದ ವಾತವ್ಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊ. ಗಂಡನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಘುನಾಥನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಗಜಪತಿಸಿಂಹನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಜಾ ಜನ್ಮಂತ ಸಿಂಹನು ರಘುನಾಥನನ್ನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ೧೬೮೦ನೇ ಇಸವಿ ಜೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಭುವು ಕೀರ್ತಿಶೇಷನಾದನು. ಅವನ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬಾಜಿಯು ರಾಜನಾದನು ತಂದೆಯ ಸೇವಕರನ್ನೂ ಸರದಾರರನ್ನೂ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಇನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ರಘುನಾಥನು ಹೆಂಗತಿಯನ್ನೂ, ಜನಾರ್ದನ ನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಬಹು ಕಾಲದಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನು ಹಾರ್ವಹದಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಲಕಸಿಂಹನ ಪಾತ್ರವು ಪುನಃ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಇನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವೆವು. ಚಂದ್ರರಾಯನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ದಿವಸ, ರಘುನಾಥನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದನು. ಶವದಹತ್ತಿರ ಕೂದಲನ್ನು ಕೆದುಕೊಂಡು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ರೋದನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಮರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೊಂದುವ ವೃಥೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾರೆವು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವಳ ನಯನ ಕೌಮುದಿಯು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿಹೋಯಿತು ಹೃದಯವು ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು. ವೈಧವ್ಯವೇ ಅಸಹ್ಯವಲ್ಲವೇ?

ರಘುನಾಥನು ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣವಮಾನಗಾಧ ಅಗ್ರಜನನ್ನು ಗುತೀಸಲಾರದೆ ಹೋದಳು. ದುಃಖದಿಂದ ಅವಳು ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಸಾಯಂಕಾಲ ಪುನಃ ಒಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಯನ್ನು ನೋಡಿ, ರಘುನಾಥನು ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಅವಳು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲೆಯರು ತದೇಕಧ್ಯಾನದಿಂದ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಕಳೇಬರವನ್ನು ಸುಗಂಧತೈಲಗಳಿಂದಲೂ, ಕುಸುಮಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಅಣ್ಣನು ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಒರಲು ಶಬ್ದವಾದರೆ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಭಂಗವಾಗುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ, ಮೃದುಪದನ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ, ಮೆಲ್ಲಗೆ, “ಅಣ್ಣಾ ! ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಳಾದೆನು. ಇದೇ ನನಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷ ಇನ್ನು ನನಗೆ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಅವನು ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ, “ಪ್ರಾಣಸಮಾನಳಾದ ತಂಗಿಯೆ ! ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣಲಿ !” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು “ಅಣ್ಣಾ ! ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದಯಾಸ್ವರೂಪನು ನಿನ್ನ ಭಾವನವರಿಗೋಸ್ಕರ ನೀನು ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯರೇಖೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನೋ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಭಗವಂತನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.” ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ರಘು—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನೀನು ಬುದ್ಧಿವಂತಳೆಂದು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಬಲ್ಲೆ ಈ ಅಸಹ್ಯ ಶೋಕವನ್ನು ಹೇಗೆ ನುಂಗಿದೆಯೆಂದು ವಿಷಯಗೊಂಡಿರುವೆನು. ಮಾನವ ಜೀವಿತವು ದುಃಖಮಯವಾದುದು. ಶೋಕವನ್ನು ಸೈರಿಸಿ, ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಾ. ಸಹೋದರನ ಅನುಗ್ರಹವೂ, ಉಪಚಾರವೂ ನಿನಗೆ ತುಷ್ಟಿಯಾದರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪವನ್ನು ಮಾಡೆನು

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ನಕ್ಕಳು. ರಘುನಾಥನ ಗುಂಡಿಗೆಯು ಝುಟ್ಟೆಂದಿತು. ಆಗ ಅವಳು “ಅಣ್ಣಾ ! ನೀನು ದಯಾಪರನು ! ಭಗವಂತನು ನನಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. ಹೃದಯೇಶ್ವರನು ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವನು. ಆತನಿಗೆ ಈ ಸೇವಕಳ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಅನುಗ್ರಹವಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಆತನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವೆನು.” ಎಂದಳು.

ರಘುನಾಥನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟವು ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಅವಳು ಸಹಗಮನಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ಆತನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇದ್ದ ತಂಗೆಯೊಬ್ಬಳೂ ಇಹ

ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಡುವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ದುಃಖವು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಬಹು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದನು. ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ ಕೊನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾಯಿಯು ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವೆನೆಂದೇ ಹಠಮಾಡಿದಳು.

ರಘು—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ನಿಂತೆಹೊಂದಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆನು ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪುನಃ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ನೀನು ಅಣ್ಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾರೆಯಾ ? ಅಣ್ಣನಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲವೆ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ನಾನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆತುಹೋಗಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು. ಪುರುಷರಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ, ಲಶೆಗಳೂ, ಅವಲಂಬನೆಗಳೂ ಇರುವುವು. ಒಂದು ಹೋದರೆ ಎತ್ತೊಂದಿರುವುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ನೀನು ಆ ದಿನ ತಂಗಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ದೇಶದ ಲಿಲ್ಲಾವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಕಳಂಕವು ಆಗಲೇ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು. ಅಧಿಕಾರವುಂಟಾಯಿತು. ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಏನಿದೆ ? ನಾನು ಈದಿನ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಾಣಿಕವು ನನಗಿನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸುವುದೆ ? ಮರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹತಭಾಗ್ಯಳಾದ ನಾನಿನ್ನು ಬದುಕಿ ಫಲವೇನು ? ಅಣ್ಣಾ ! ಕ್ಷಮಿಸು ! ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅನುಮತಿಸಿ ಕಳುಹು. ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಶಾಶ್ವತ ಸುಖಾನುಭವ ಮಾಡಲು ಹೊರಡುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ದುಃಖಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

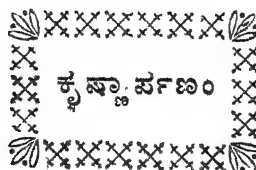
ರಘು—(ಕಂಬನಿಸುರಿಸುತ್ತ ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ) ಲಕ್ಷ್ಮೀ ! ಹೋಗುವೆಯಾ ? ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸಂದರ್ಶನವು ಇನ್ನು ಲಭಿಸದೇ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಅಣ್ಣಾ ! ಬಾಲ್ಯವಿಂದಲೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ. ಒಂದಿರುವೆ ನನಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಆಪ್ತರಿನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕವಾಕ್ಯ ಬಂಧುವಾದ ನಿನ್ನ ಸಂತಾಪವನ್ನು ನೋಡಲು ನನಗೂ ಅನುತಾಪವಾಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅಣ್ಣಾ ! ಮನೋರೋಗವು ನಿವಾರಣವಾಗಿ ಬಂದ ದುರಿತವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಅಸವಾದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ

ಹೊಂದಿ, ಕ.ಲಕ್ಕೂ ದೇಶಕ್ಕೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು
ಪರಮಸುಖಿಯಾಗಿರುವೆನು. ಇನ್ನೂ ನನಗಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಹಿತ
ಚಿಂತಕನಾದ ಅಣ್ಣ ! ಪ್ರೀಯಾದ ನನಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರವೈವವು. ಆ ದೈವವು ಈಗ
ತನ್ನ ಇಹಲೋಕದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ, ನನ್ನ ಮಾರ್ಗ
ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲರಲು, ನಾನಿಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹೋಗುವೆನು.
ಪೂರ್ಣಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು.”

ರಘುನಾಥನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ತಂಗಿಯ ಮನೋಗತವನ್ನು ಪರಿ
ವರ್ತಿಸಲು ಸಾಹಸಪಡದೆ, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವೊಂದಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನು
ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪತಿಯ ಕಳೆವರಕ್ಕೆ ಚಂದನಲೇಪದಿಂದ ಸೂ
ಅನೇಕ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ, ಮನವಿರಿಯಾಗಿ ಸಖಿಯ
ರಿಗೂ ಯಥೇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನಿತ್ತು, ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿವಳು.
ಚಿತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಚಂದ್ರರಾಯನ ದೇಹವೂ ಚಿತಾರೂಪನು ಮಾಡ
ಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಚಿತಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಚಿತಿಯನ್ನೇರಿ ಪತಿಯ
ದೇಹವನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಮಲಗಿದಳು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಪುರುಷನು, ಚಂದ್ರರಾಯ —
ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯರನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ರಘುನಾಥನು ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಹಿಂತಿ
ರುಗಿಬಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪತಿಭಕ್ತಿ, ಶಾಂತಿಗುಣಗಳೂ, ಸರಳವಾಲೆಯ ಪತಿ
ಪ್ರೇಮ, ಪುನಸ್ಥೆಯಾಗಳೂ, ರಘುನಾಥನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಗಳೂ
ಸ್ವತ್ಯರ್ಹವೆನಿಸಿದವು.

ಶ್ರೀ

ಕುದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕೆ.

ಪುಟ.	ಪಂಕ್ತಿ.	ಅಶುಧ್.	ಶುಧ್.
೧	೪	ಅ ವಿಸ್ತಾರ	ಅ ವಿಸ್ತಾರ
೩	೧೯	ಎಂಬಾತನ	ಎಂಬಾತನು
೫	೯	ಪ್ರಯಾಣತೋಡಿ	ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ
೬	೭	ಪ್ರತಿದ್ವನಿಯು	ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯು.
"	೧೧	ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಾ	ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಾ
"	೨೩	ಕವಚವು	ಕವಚವು
೭	೧೦	ಯೋಪಾದಿ	ಯೋಪಾದಿ
"	೧೩	ಧನಸ್ಸು	ಧನಸ್ಸು
"	೧೫	ಜಾರುತ್ತಿದ್ದಿತು	ಜಾರುತ್ತಿದ್ದುವು
"	೨೨	ದರ್ಗದ	ದುರ್ಗದ.
"	೨೪	ಒವಾನೀ	ಭವಾನೀ
"	೨೫	ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ	ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ
೮	೧೧	ಅ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ	ಅ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ
೧೦	೯	ಅ ಮಂದಿರ	ಅ ಮಂದಿರ
"	೧೧	ಕುಳಿತು	ಕುಳಿತು
೧೧	೫	ಹಾರವೂ	ಹಾರವೂ
"	೮	ಧೀರ್ಘ	ದೀರ್ಘ
೧೨	೧೦-೧೧	ಸೌಂದರ್ಯ	ಸೌಂದರ್ಯ
೧೩	೨೧	ಪ್ರಾತಃಕಾಲ	ಪ್ರಾತಃಕಾಲ
೧೪	೫	ಅಕಸ್ಮಿತ	ಅಕಸ್ಮಿಕ
"	೧೦	ಅತನ	ಅತನ
"	೧೧	ಆಹಾರ	ಆಹಾರ

ಪುಟ.	ಪಂಕ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧ.	ಶುದ್ಧ.
೧೫	೫	ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನಿದ್ರಾ ವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.	ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನಿ- ದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.
"	೧೦	ಆಕಸ್ಮಿಕ	ಆಕಸ್ಮಿಕ
೧೭	೯	ಸ್ಪರ್ಶ	ಸ್ಪರ್ಶ
೨೬	೧೫	ಂಸ್ತೆಯ	ರಸ್ತೆಯ
"	೧೫	ನಗಂವು	ನಗರವು
೨೭	೧೧	ಎಲ್ಲವೂ	ಎಲ್ಲವೂ
೩೫	೧೧	ಅಕ್ರಮ	ಅಕ್ರಮ
೩೬	೭	ಶಾಸನ	ಶಾಸನ
"	೨೧	ಮೇವಾರವೇ ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರರ ದೇಶವು.	ಮೇವಾರವೂ ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರರ ದೇಶವೂ.
೩೭	೨೬	ಭಾವವ	ಭಾವವು
೩೮	೩	ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ	ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ
"	೧೩	ಮಹಾಚಾ	ಮಹಾರಾಚಾ !
೪೩	೧	ಭಾರ್ಯೆಗೆ	ಭಾರ್ಯೆಗೆ
"	೬	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ
೪೪	೬	ಆಹಮ್ಮದ್	ಅಹಮ್ಮದ್
"	೭	ಯದ	ಯುದ್ಧ
"	೯	ವಿಧ್ವಾಂಸ	ವಿದ್ವಾಂಸ
"	೨೫	೧೬೦೩	೧೬೩೩
೪೫	೧	ಸವಾಸ	ಸಹವಾಸ
"	೨೦	ಆತನಿಗೆ	ಆತನಿಗೆ
೪೬	೧೩	ದಾದಾಜಿ	ದಾದಾಜಿ
೪೯	೨೪	ದುರ್ಗದಬಳಿ	ದುರ್ಗದಬಳಿ
೫೧	೯	ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿ.	ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.
"	೧೬	ಚಿಂಮನೋ	ಚಿರಮನೋ
೫೯	೭	ಕೆಂ ವನ್ನು	ಕೆಂಡವನ್ನು
"	೧೯	ಹಿಂತಿರುಗಿ	ಹಿಂತಿರುಗಿ
೬೩	೨೨	ಯುದ್ಧವು	ಯುದ್ಧವು
೬೪	೧೫	ಬಗೆಯ ದ	ಬಗೆಯಾದ
೬೬	೧	ಸಂಸ್ಕಾಧವರೇ	ಸಂಸ್ಕಾಧವರೇ

ಪುಟ.	ಪಂಕ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧ.	ಶುದ್ಧ.
೬೬	೧೩	ಸಮವಾಯಿತು	ಸಮಯವಾಯಿತು
,,	೧೫	ವಂಶವನ್ನು	ವಂಶವನ್ನು
೬೭	೧೫	ದುಗಕ್ಕೆ	ದುರ್ಗಕ್ಕೆ
೭೦	೮೯	ಪ್ರಸ್ತಾಪ	ಪ್ರಸ್ತಾಪ
೭೧	೮	ಬಂದಿರುವರು.	ಬಂದಿರುವರು.
೭೨	೨೦	ಸೇನಾಪತ್ಯೈ	ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯೈ
,,	೨೩	ಸತವು	ಸತ್ಯವು
೭೩	೧	ತಾವ	ತಾವು
,,	೬	ನಿಂತುರು	ನಿಂತಿರು
೭೪	೧	ಆತನು	ಆತನು
,,	೧೪	ಆಗಬಹುದು	ಆಗಬಹುದು.
,,	೧೯	ಸಾಗುವುದರಿಂದ	ಸಾಗುವುದಾದರೆ
೭೫	೨೫	ಪ್ರಬಲಿಸಿ	ಪ್ರಬಲಿಸಿ
೭೬	೧೮	ಅಳುವ	ಅಳುವ
೭೯	೧೮	ಸರಳಿಯು	ಸರಳಿಯು
,,	೨೩	ಪ್ರಭುವ	ಪ್ರಭುವು
೮೦	೧೧	ತುಂಬಿದ್ದ	ತುಂಬಿದ್ದ
,,	೧೫	ವಿದವಾಗಿ	ವಿಧವಾಗಿ
,,	೧೬	ಜಿಟ್ಟರೆ	ಜಿಟ್ಟರೆ
,,	೧೭	ಬಳಿಕ	ಬಳಿಕ
,,	೧೯	ಬರುವಿಕೆ	ಬರುವಿಕೆ
,,	೨೧	ವೊದೆ	ವೊದೆ
೮೧	೪	ಸೂರೈದಯ	ಸೂರೈದಯ
,,	೮೯	ಶಿವಾಜಿಯು	ಶಿವಾಜಿಯು
,,	೧೮	ಬಬ್ಬ	ಬಬ್ಬ
೮೨	೯	ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು	ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು
,,	೧೯	ಶಿವಾಜಿಯು	ಶಿವಾಜಿಯು
೮೪	೫	ಮೇಲೆ	ಮೇಲೆ
,,	೧೦	ವೀರವಿಹಾರ	ವೀರವಿಹಾರ
,,	೧೩	ಕಾರ್ಮುಗಿಲು	ಕಾರ್ಮುಗಿಲು
,,	೧೪	ಭುಮುಕಿದರು.	ಭುಮಿಕಿದರು.

ಪುಟ.	ಪಂಕ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧ.	ಶುದ್ಧ.
೮೫	೨೪	ಏದೂರು	ಏದುಸೂರು
೮೬	೨೫	ಮಸಲಾ ನರ	ಮುಸಲಾ ನರ
೮೭	೧೯	ಬಿದರು	ಬಿದ್ದರು.
೮೮	೨	ಬಳಿಕ	ಬಳಿಕ
೯೦	೧	ನೀವ	ನೀವು
"	೧೯	ಅದೃಷ್ಟದಂತೆ !	ಅದೃಷ್ಟದಂತೆ !
೯೧	೪	ಅಭಿವೃದ್ಧಿ	ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
"	೧೩	ಮಾಡವೆನು.	ಮಾಡುವೆನು.
೯೩	೧೦	ಮುಖಮಂಡಲವು	ಮುಖಮಂಡಲವು
೯೫	೧	ಶರೀರಿ	ಶರೀರ
೯೮	೭	ಮಲ್ಲಗೆ	ಮೆಲ್ಲನೆ
೯೯	೫	ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ	ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ
೧೦೧	೧೪	ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ	ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ
"	"	ಮೃತಪಟ್ಟಿದ್ದು	ಮೃತಪಟ್ಟಿ
"	೨೨	ಬಂದಿತು.	ಬಂದಿತು.
೧೦೨	೬	ಬಂದರ.	ಬಂದರು.
೧೦೩	೭	ಎಷ್ಟು	ಎಷ್ಟು
"	೯	ವರುಷ್ಠಿ.	ವರುಷ.
"	೧೬	ಂದ್ರರಾಯನು	ಚಂದ್ರರಾಯನು
"	೧೮	ಅಕೆ	ಅಕೆ
೧೦೯	೭	ಅ ನು	ಅವನು
"	೧೮	ತೆರೆದನ .	ತೆರೆದನು.
೧೧೧	೧೨	ನನ	ನನ್ನ
೧೧೫	೨	ಅವರಿಗೆ	ಅವರಿಗೆ
೧೧೬	೮	ವರ್ಣಿಸಲೇಯಿಲ್ಲ .	ವರ್ಣಿಸಲೆ'
೧೧೯	೧	ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ದು	ರಾಜಪು
"	೨೪	ತಾಸ್ತ	ಶಾಸ್ತ್ರ
೧೨೩	೩	ಕೊಳ್ಳರ ;	ಕೊಳ್ಳರು
೧೨೪	೧-೨	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವ	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು
೧೨೬	೧೨	ಸಂಭಾವನ	ಸಂಭಾಭವನ
೧೨೭	೫	ಮಾವನರಿಗೆ	ಮಾವನವರಿಗೆ

		ಕಾಣಿಸಿತ	ಕಾಣಿಸಿತು.
		ಬಂದಿತ .	ಬಂದಿತು.
..	೧೦	ಬಂತು.	ಬಂದರು
..	೮೫	ಆಗಂತಕನು	ಆಗಂತಕನು
೧೩೯	೧೯	ದರ್ಶನನ್ನು	ದರ್ಶನವನ್ನು
..	೨೪	ಆದ ,	ಆದರೆ,
೧೪೧	೨೨	ಕೆಟ್ಟಿರುವರು	ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.
೧೪೩	೧೨	ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ	ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ
..	೧೫	ಶಿವಾಜಿಯ	ಶಿವಾಜಿಯು
..	೨೬	ಒಂದು ಂಗ	ಒಂದು ಅಂಗ
೧೪೮	೨೫	ಅ ನ	ಅವನ
೧೫೦	೩	ನೀರಿಕ್ಕೆ	ನೀರಿಕ್ಕೆ
೧೫೧	೧೨	ಅಕ್ಷರಶಃ	ಅಕ್ಷರಶಃ
೧೫೨	೧೦	ಇದ	ಇದೆ.
೧೪೮	೨೨	ಪೊರಂಗಜೇನು	ಪೊರಂಗಜೇನು
೧೫೦	೩	ನೀರಿಕ್ಕೆ	ನೀರಿಕ್ಕೆ
೧೫೧	೧೨	ಅಕ್ಷರಶಃ	ಅಕ್ಷರಶಃ
೧೫೪	೨೬	ನಷ್ಠ	ನಷ್ಟ
೧೬೧	೨೨	ಆದರೆ	ಆದರೆ
೧೬೬	೧೬	ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿ	ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿರು
೧೬೬	೨೨	ಪ್ರಕಾರದ	ಪ್ರಕಾರದ
೧೬೮	೧೯	ಮೊದಲು	ಮೊದಲನೆ
೧೬೯	೧ ^೦	ಭರ್ಜಿ	ಭರ್ಜಿ
೧೭೧	೨೧	ಕುಳಿತು	ಕುರಿತು
೧೭೨	೧೭	ಲಗ್ನದ ಪೇಳಿಯಲ್ಲಿ	ಇದಿಷ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
		ವಧುವು ಮರುದಿನ	ಓದಬೇಕು.
		ಸ್ವಷ್ಟವಾಯಿತು.	
೧೭೬	೧೪	ಮಾತುಗಳುನ್ನು	ಮಾತುಗಳನ್ನು
೧೯೨	೨೨	ವೈಧವ್ಯವೇ	ವೈಧವ್ಯವೇ

ವಿ ಸೂ.—ವ್ಯಾಕರಣ ವಿರುದ್ಧವೂ ಅರ್ಥ ವಿಪರ್ಯಾಸವೂ ಆದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂತ್ರವೇಣಿಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು. ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಾಚಕರೇ ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓದಬೇಕು ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಮುದ್ರಿಸಲಾದೀತು.

ಸಂ|| ಕ. ಸಂ

